لس کلنه امریکایي ډیموکراسي

او

افغاني سیاسي بې وسي

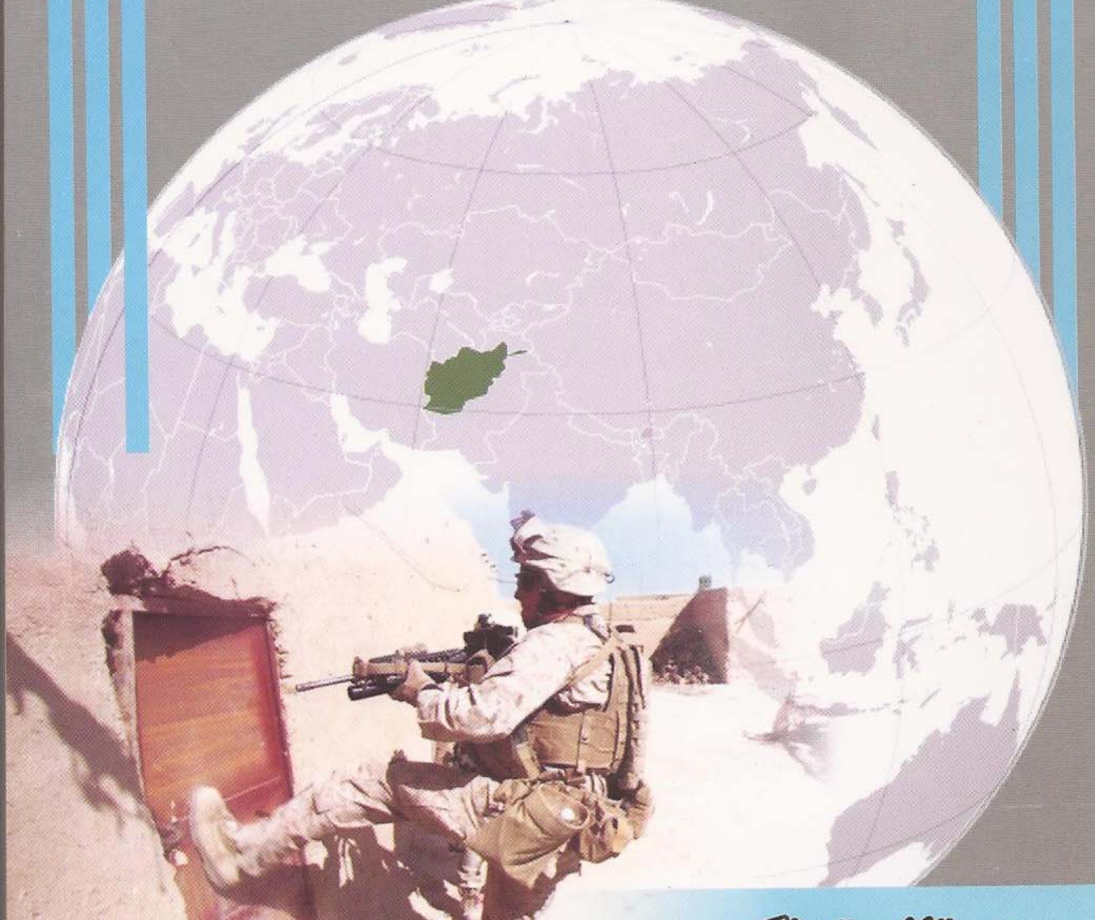

د مقالو ټولگه

په نیدرلند کې افغاني کلتوري ټولنه

د سیمینار د مقالو ټولګه

لس کلنه امریکایي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي

۱۳۹۰ لمریز لیږدیز

لس کلنه امریکایي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي

لیکوالان:	بېلابېل
اهتمام:	ډاکټر سید نصیر احمد
ډیزاین:	سید عبدالله ولي زی
خپرندوی:	په نیدرلند کې افغاني کلتوري ټولنه
د چاپ نوبت:	لومړی
چاپ شمېر:	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ ځای:	ننګرهار
چاپچارې:	مومند خپرندویه ټولنه
چاپ کال:	۱۳۹۰ لمریز لېږدیز
برېښنا پاڼه:	http://www.acvn.nl
برېښنالیک:	acvn.nl@hotmail.com

بسم الله الرحمن الرحيم

دخپرندویې ټولنې یـــادښت

د لوی څښتن په نامه

درنو هېوادوالو !

تاسو ته څرګنده ده چې په افغانستان کې دا دي لس کال کېږي چې یوه غیر حقوقي، غیر اخلاقي او ورور وژونکې یوه وحشیانه جګړه روانه ده، چې زموږ ټول افغانستان یې په اور کې لمبه کړی دی.

د هېواد په هر ګوټ کې جګړې دا سې بدمرغۍ رامنځ ته کړې دي چې په لکهاوو خلک یې له منځه یوړل، معیوب ، معلول او یتیم یې کړل، مېرمنې یې را ته کونډې کړې او میندې بورې، زموږ په هېواد کې دننه په میلیوناوو خلک مهاجر شول او د پردېسي شپې په کنډوالو ، نمجنو خاورو او سورویو سورویو کېږدیو کې تېروي.

نن سبا د افغانستان په بېلابېلو سیمو کې د مهاجرینو کمپونه موجود دي، چې کابل د افغانستان پلازمینه هم له دغو کمپونو استثنا نه ده او د کابل په زړه او نورو سیمو کې خلک له غربت او له بدمرغیو سره لاس او ګرېوان دي او په کمپونو کې د ناچاري ژوند تېروي، چې د ژوندون عادي سهولتونه خو څه کوې،

چې حتی د ورځې د يو څاښت د خوړلو ډوډۍ هم نه لري، نو څکه د ملګرو ملتو په وينا اوسمهال په افغانستان کې تر ۲۰ ميليونو زيات وګړي د لوږې له ګواښ سره مخامخ دي.

په افغانستان د امريکايي تيري د لسمې کليزې په درشل کې افغاني کولتوري ټولنې دا وپتېيله، چې د افغاني غميزې په اړه يو يو ورځنی پوهنيز سيمينار جوړ کړي او د افغانستان د سياسي، ټولنيز، اقتصادي او تر ټولو غوره د دويم بن د کانفرانس په درشل کې د افغانستان د خپلواکي او راتلونکي په اړه د پوهانو نظريات راټول کړي او په سيمينار کې يې له نورو هېوادوالو سره شريک کړي.

په نيدرلند کې افغاني کولتوري ټولنه دې موخې ته د رسېدلو لپاره د ۲۰۱۱ ميلادي کال د اوکتوبر په ۸ نېټه، چې د امريکا ځواکونو د يرغلي ډيموکراسۍ لسيزه پوره شوه، د نيدرلند د ملک د نيوخين په ښار کې يو يو ورځنی سيمينار جوړ کړ، چې په سيمينار کې يو شمېر بهر مېشتو افغاني پوهانو خپل نظريات نورو افغانانو ته واورول او په سيمينار کې د موضوع په اړه يو شمېر ليکنې له افغانستانه هم تر لاسه شوې وې، چې لنډېز يې واورول شو او د سيمينار پرېکړه هم د دغو پوهانو او ليکوالو د نظريات پر بنسټ تر سره شوه.

په نيدرلند کې افغاني کولتوري ټولنه په دې آند ده، چې د افغانستان د اوسني حالت په اړه د علمي سيمينارونو جوړول يو ګټور ټولنيز اغېز درلودلی شي. په سيمينار کې کېدی شي د بېلابېلو

پوهانو او په معظله کې د ښکېلو خواو نظريات تبادله شي او د ټولنې په ګټه د ملي ارزښتونو په پام کې نیولو سره مناسبې پرېکړې تر سره شي او په ټولنه کې د خلکو د نېکمرغي لپاره پلې شي.

علمي سیمینارونه پرته له دې چې د مدني ټولنو د فعالیتونو یو ټولنیز انځور رامنځ ته کوي، مګر د دې تر څنګ په یو سیمینار کې د ټولنیز ژوند بېلابېل نظريات تبادله کېږي او د نسلونو تر منځ د اړیکو یوه ټولنېزه رښکۍ رامنځ ته کېږي او د سیمینار سکالو او د پوهانو نظريات د ځوانانو لپاره د روزنې او پوهاوي یو مخکښ مثال ګرځېدلی شي.

په نیدرلند کې افغاني کولتوري ټولنه په افغانستان کې او بهر مېشتو هېوادونو کې مدني ټولنو ته وړاندیز کوي، چې خپلې هلې ځلې د افغانستان د خلکو د نیکمرغي لپاره همغږې کړي او د ځوان نسل په روزنه کې پیاوړي ګامونه اوچت کړي، ځکه چې د هېواد په پرمختګ کې ځوان نسل یو غوره ټولنیز پوتانسیال ګڼل کېږي.

په نیدرلند کې افغاني کولتوري ټولنه له ټولو افغاني پوهانو، لیکوالو، شاعرانو او ټولنیزو مخکښو نه، چې د دغه سیمینار په جوړولو کې یې برخه اخیستې وه او په دغه سیمینار کې یې ګډون کړی ؤ، مننه کوي.

په درنښت

په نیدرلند کې افغاني کلتوري ټولنه

نیولیک

سرلیک -- مخونه

یادونه... ط
د سیمینار د برخه والو پریکړه لیک ۱
Resolution 4
لس کلنه امریکایي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي ۷
د افغانستان په اړه د بن نړیوال کنفرانس ته د افغان مدني ټولنو د همغږۍ د جرګې وړاندیز ۱۸
د افغانستان د سولې، بیارغونې او کلتور د کمیټې پیغام ۲۴
د غرغښت خیرښېګڼې ټولنې پیغام ۲۷
د افغانانو د لسیزو بدمرغي که د سیاسي کړیو بې وسي ۲۹
د افغانستان د جګړې ستراتیژیک اړخ ۴۳
یا به ټولېږو یا به ورکېږو ۵۵
ډیموکراسي که واک سالاري ۶۰
ستراتیژیکي تړون/ ستراتیژیکي اعلامیه ۶۴
ستراتیژیکي اړیکې او ګاونډیان ۶۸
له لومړي بن تر ننه؛ د نړیوالې ټولنې د توطیو بهیر ۷۵

سرلیک ------------------------------------ مخونه

افغانستان و بن دوم ! ۱۲۹
از طولانی ترین جنگ و افسانه انتقام ۱۵۱
پوزیسیون و اپوزیسیون در استانه بن دوم ۱۶۳
سیاسي ګوند څنګه جوړېدلای شي؟ ۱۷۶
د ټول افغانستان ولسي تړون ۱۸۹
د اکتوبر اوومه، د ولس په غمیزه کې یوه بله توره ورځ ۱۹۶
یوه لسیزه، لویه غمیزه ۲۰۱
لس کاله وینې او اورونه ۲۰۶
د افغانستان جیوپولیتیک یا ستراتیژیک موقعیت ۲۱۵
واکمنان دې د ملت پریکړې ته پرېږدي ۲۴۲
د افغانستان په ستونزو کې اقتصادي څرک ۲۴۹
افغانستان د اپارتايډ په لومه کې ۲۶۳
Geweldspiraal in Afghanistan (په هالندي ژبه) ۲۹۶

یادونه

د لوی او ښښونکي څښتن په نامه

په نیدرلند کې افغاني کولتوري ټولنې په افغانستان کې د امریکایي تیري د لسمې کلیزې په اړه یو یو ورځنی علمي سمینار جوړ کړی و ، چې ګڼشمېر پوهانو ، په اروپا کې د مدني ټولنو استازیو او ګڼشمېر مینوالو ګډون پکې کړی و او په سیمینار کې یې فعاله ونډه درلوده.

په سیمینار کې د تېرو لسو کلونو په اړه هر اړخیزه ویناوې وشوې، د یو شمېر لیکنو لنډیز وړاندې شو او د یو شمېر ټولنو پیغامونه واورول شول، چې د سیمینار په پای کې له مباحثې وروسته د سیمینار پرېکړه هم تصویب شوه.

په نیدرلند کې افغاني کولتوري ټولنې د سیمینار د موادو په اړه پرېکړه وکړه، چې د ټولګې په بڼه یې خپاره کړي، چې د سیمینار مواد د یو غوره اخځلیک به بڼه وکارول شي او دغه ټولګه د افغانستان او بهر مېشتو افغاني پوهانو د تفاهم رښکۍ وګرځي.

د سیمینار په ټولګه کې لومړی د سیمینار پرېکړه په پښتو او انګرېزي راغلې او له هغې وروسته د سیمینار بشپړ راپور راغلی دی. د کتاب اساسي برخه د نورو ټولنو پیغامونو، د ویناوالو لیکنو او هغو لیکنو ته چې د سیمینار ادارې ته د لیکوالو لخوا رالېږل شوې وې، ځانګړې شوې ده.

د افغانستان د وروستۍ لسیزې سیاسي، امنیتي او ټولنیزې پېښې ډېرې مهمې او د افغانستان په اړه حیاتي موضوع ګڼل کېږي ، ځکه نو په دغه ټولګه کې همدا ډول هغه لیکنې چې د موضوع اړوند وې اود سیمینار په اونۍ کې په بربښنا پاڼو کې خپرې شوې وې، د دغه ټولګې په وروستۍ برخه کې ځای په ځای شوې دي.

په دغه ټولګه کې یوه لیکنه په هالنډي ژبه هم خپره شوې ده، چې د افغانستان د ورستیو څو لسیزو یو ټولیز انځور رابرسېره کوي، مګر ډېره برخه یې د وروستۍ لسیزې ناخوالو، چې پر افغانستان د امریکایي ځواکونو له یرغل سره نېغ تړاو لري، په اړه ده او د لس کلنې جګړې د ټولنیزو، سیاسي او اقتصادي ناخوالو پایلې پکې څرګندې شوې دي.

په نیدرلند کې افغاني کولتوري ټولنه په دې آند ده، چې د سیمینارونو په اړه د لیکنو د پوهنیزې ټولګې خپرول کېدی شي د افغانانو په مالوماتي ډګر کې یو جوت ګام وګڼل شي، په دې توګه افغاني څېړونکي کولی شي د افغاني پوهانو، هڅاندو او ټولنیزو مخکښو نظریات په آسانه توګه تر لاسه کړي او د افغانستان په سیاسي، ټولنیز او کولتوري برخه کې سمې او ګټورې پرېکړې وکړي او په ټولنیز ژوند کې یې پلي کړي.

أمین

و من الله التوفیق

د سیمینار د برخه والو پریکړه لیک

پریکړه لیک

د ۲۰۱۱ د اکتوبر په اتمه نېټه د هالنډ د نیوخاین (Nieuwegein) په ښار کې په نیدرلند کې د افغاني کلتوري ټولنې په نوښت او په اروپا کې د یو شمېر کلتوري ټولنو په ګډون په افغانستان کې د سولې د راتلو او ټینګښت په هکله یو علمي سمپوزیم د «لس کلنې امریکایي ډیموکراسي او د افغانستان د سیاسي بې وسي» تر عنوان لاندې جوړ شو. د سمپوزیم برخه والو لاندې پریکړې تصویب کړې:

۱- په افغانستان کې د سولې راتلو او ټینګښت لپاره اړینه ګڼو چې په جنګ کې ښکیلې خواوې د خبرو اترو میز ته کېنول شي. د افغانستان د ستونزو د سوله ییز بهیر لپاره وړاندیز کېږي چې افغاني وسلوالو مخالفینو ته دې د بن په دویم کنفرانس کې د ګډون واک ورکړل شي.

۲- د غونډې د ګډونکوونکو په اند سوله د یو لنډ مهاله حکومت چې ټولو غاړو ته د منلو وړ وي، په جوړېدو رامنځ ته کېدلای شي.

نوموړې حکومت دنده لري چې د وسله والو مخالفینو او نورو ښکېلو ډلو سره خبرې اترې وکړي.

۳- د غونډې ګډونکوونکي اړینه ګڼي چې د یوې سالمې ټولنې او نظام د جوړېدو په موخه دې په جنګي جنایاتو تورن کسان او د بشر له حقوقو سرغړوونکي دې د ملي او نړیوالو مراجعو له خوا تر تحقیق، تعقیب او محاکمې لاندې ونیول شي.

۴- د غونډې ګډونکوونکي د ډیورنډ کرښه په رسمیت نه پیژني او د نړیوالې ټولنې او په ځانګړې توګه د ملګرو ملتونو د سازمان څخه غوښتنه کوي چې په دغه برخه کې د افغانانو سره مرسته وکړي او د حل یوه عادلانه لاره پیدا کړي.

۵- موږ غواړو چې بهرنۍ قواوې دې په تدریجي او سالم ډول د افغانستان څخه په داسې حال ووځي چې د افغانستان ملي اردو او پولیس په خپلو پښو ودرول شي او په افغانستان کې د بهرنیو مرستو پر بنسټ د امنیت د ټینګولو وړتیا ولري.

۶- بهرنیو اډو ته ځای ورکول یا نه ورکول د افغانانو حق دی. د بهرنیو اډو په اړه پریکړه د لویې جرګې د راغوښتلو او یا د ټول پوښتنې (ریفیرنډم) د لارې په بشپړ ډیموکراتیک ډول او د سیاسي ثبات په شتون کې ونیول شي.

۷- په تېرو د پېرشو کلونو کې د افغانستان اقتصادي نظام د بهرنیو هېوادونو د تیریو او په افغانانو د راتپل شوې جګړې له امله سخت زیانمن شوی دی. په اوسنیو شرایطو کې افغانستان د بهرنیو اقتصادي مرستو ته اړتیا لري. د افغانستان د اقتصادي ستونزو په اړه نړیواله ټولنه باید خپل مسؤلیت ترسره کړي ترڅو په هېواد کې د سولې او پرمختګ لپاره لاره هواره شي.

۸- د غونډې برخه وال دې پریکړې ته ورسېدل چې د غونډې په استازیتوب دې د ترکیې او بن په غونډو کې د ګډون لپاره یو هیئت دغو غونډو ته ولیږل شي.

Resolution

The Afghan Cultural Association of The Netherlands and other Afghan Associations around Europe together organized a symposium in regards to the political situation, peace process and stability in Afghanistan on 8th October, 2011 in Nieuwegein, The Netherlands. The one day symposium focused on "10 years American installed democracy in Afghanistan." Participants of the symposium decided on the following points:

1. For peace process and political stability of Afghanistan, it is necessary to create a peace delegation from all sides involved in the Afghan conflict. Our proposal is that for Afghan peace process and stability of Afghanistan, all sides involved in the military confrontation should be allowed and encouraged to take part in peace negotiation in Bonn Conference.
2. The participants of the symposium believe that for peace negotiation to succeed, it is necessary to create an interim government, which is acceptable for all sides of Afghan conflict. The interim government must take the responsibility to handle all peace negotiations among all sides involved in the conflict.

3. The participants of the symposium think that for peaceful Afghan Society and stable Afghan Government, it is essential that all war criminals, warlords and human rights abusers should be brought to justice through national and international organizations.

4. The participants of the symposium decided that the participants of the symposium don’t accept the Durand Line, and asks the International Community, especially The United Nations to find an impartial solution for this conflicting issue between Afghanistan and Pakistan.

5. The participants of the symposium ask that foreign troops should leave Afghanistan step by step with an exact timetable. At the same time, the participants ask the International Troops should assist in the capability building of the Afghan Security Forces while withdrawing gradually.

6. Afghan people have the right to accept or reject foreign military bases in Afghanistan. Decision of accepting foreign military bases should be determined by The Afghan Grand Assembly (Loya Jirga) or through a referendum carried on in a democratic, stable and peaceful way.

7. In the past three decades, the economy of Afghanistan has been destroyed due to foreign intervention and forced war on Afghans. Currently, Afghanistan needs foreign economic assistance. For Afghan peace and development to succeed, International Community should fulfill its responsibility to assist Afghans to eliminate economic problems of Afghanistan.

8. The participants of the symposium decided to send a representative committee of Afghan European Peace Symposium to Turkey Gathering and Bonn Conference related to the Afghanistan.

لس کلنه امریکایي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي

د پوهنیز سیمینار بشپړ راپور

ACVN, Nieuwegein, 8 October 2011

نذیراحمد نذیر

په نیدرلند کې افغاني کلتوري ټولنې د ۲۰۱۱ کال د اکتوبر د میاشتې په اتمه نیټه د (لس کلنه امریکایي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي) تر عنوان لاندې یوه غونډه جوړه کړه. د اکتوبر اومه نیټه له هغې ورځې سره سمون خوري چې لس کاله وړاندې په دوه زره یو زیږدیز کال په افغانستان باندې د ناټو تر مشرۍ لاندې د طالبانو په حکومت برید وشو چې وروستۍ لسیزه یې د افغاني غمیزې لړۍ وګرځوله.

د غونډې پیل د قرانکریم د مبارکو آیتونو په تلاوت سره وشو چې انجنیز حمیدالله خانزي تلاوت کړل. په نیدرلند کې د افغاني کلتوري ټولنې مشر ډاکټر سید نصیراحمد پرانستونکې وینا واوروله او راغلو کسانو ته یې ښه راغلاست ووایه. د غونډې په خوښه یې له پوهاند محمد عثمان روستار ترکي څخه وغوښتل چې د غونډې د مشرتابه لپاره په هیئت رئیسه کې خپل ځای ته راشي او د غونډې مشري وکړي

او همدا ډول د غونډې ویاند او منشي هم ونومول شول.

ډاکټر نصیر په خپله وینا کې یاده کړه چې د وروستیو دریو لسیزو د هرې دورې څېرې معلومې دي. د اتیایمو کلونو د روسي یرغل د دورې سیاسي لوبغاړي هم معلومې دي او د نویمو کلونو د جهادي واکمنیو د دورې څېرې هم هېوادوالو ته ځرګندې دي او د وروستۍ لسیزې چې د دوه زره یوم کال څخه پیلېږي، نو د هغوی سیاسي لوبغاړي هم معلوم دي. د دغو لسیزو پېښې د تاریخ په ګوګل کې ساتل شوې دي چې چا کوم رول لوبولی او چا څه کړي دي هغه هم

معلوم دي. که تاریخ خپل ټټر پرانیزي نو هر څه به راتلونکي نسل ته رو ښانه شي.

نوموړي په افغانستان کې د تیرو لسو کلونو په اړه خبرې وکړې او یاده یې کړه چې د سپټمبر له پیښې وروسته په افغانستان کې د نړیوالو ځواکونو د برید له پیله تر اوسه په افغانانو بمونه واوربدل نه دا چې ګلونه پرې شنل شوي وي. د خبرو په ترڅ کې یې د ګاونډیو هیوادونو لاس وهنې او د دولت کمزوریو ته یې اشاره وکړه.

ډاکټر نصیر زیاته کړه چې د ایران او پاکستان اتومي پروګرام داسې اندېښنې رامنځ ته کوي چې د افغانستان د بې امنۍ او د سرحدونو د نه کنټرولېدو له کبله کیدای شي چې په افغانستان کې د ایراني او پاکستاني یورانیمو ویسټ یا فاضله مواد د ځای په ځای کېدو ګواښ رامنځ ته شي چې دا به زموږ په راتلونکي نسل باندې ډېر بد اغیز وکړي. اوس هم د هیواد په ځینو برخو کې په یورانیم سمبال بمونو د بمباریو نه وروسته ډیر شمیر ماشومان کینږ او کاږه زیږدلي او د وجود ځیني غړي یې یا له کاره لویدلي او یا هم مناسب کار نه کوي. همدا ډول د ړندو بمباریو په ترڅ کې په سلګونو کسان معیوب شوي چې ان له معیوبینو نه پوره، پوره کلي جوړ شوي دي. ډاکټر نصیر د افغانستان ژبنیو، بودیجوي، نظامي ستونزو ته هم اشاره وکړه، له دوه زره لومړي کال راهیسی یې د ملکي، افغاني نظامي او بهرنیو پوځونو د وژنې ارقام وړاندې کړل.

ورپسې د افغانستان د سیاسي علومو کارپوه ډاکټر روستار تره کي خبرې وکړې او ویې ویل چې د سړې جګړې په پای کې د ناټو د هڅو دلیل ختم شو، ورپسې یې د اسلام پالنې په ضد جګړه شروع کړه، جګړه له دفاعي حالته حمله ییزه بڼه خپله کړه.

هغه وویل چې ناټو د ځان په وړاندې هم بیروني او هم کورني خنډونه پلمه کوي او غواړي چې دوی افغانان داسې حالت ته ورسوي چې پرته له دوی افغان دولت هیڅ هم ونه شي کولی. ناټو د خپلې جګړې ډګر د افغانستان جنوب وټاکه، تر او سه پورې اتیا زره کسان ووژل شول، خو لا هم جګړه ختم نه لري او ورځ تر بلې درنیږي او اوږدیږي.

افغان دولت یو لاسپوڅی دولت دی، چې هیڅ یې هم په وس کې نشته دي. له افغانستان سره اقتصادي مرستې هم له اویا تر اتیا سلنې پورې د انجوګانو لخوا ولګول شوې. شخصي کمپنۍ هم ددې لپاره جوړې شوې چې د افغانستان نظامي ځواک کمزوری وښیي.

لویدیځ ځواکونه غواړي چې د افغانستان هغه ځواک چې وسله لري او د هیواد لپاره جګړه کوي له منځه یوسي. پاکستان هم په دې کار کې ورسره پوره مرسته کوي، دا موخه د پاکستان له مهمو موخو څخه ده چې د افغاستان پښتانه چې وسله پورته کولای شي له منځه یوسي، ځکه چې په دې وروستیو لسیزو کې د ډیورنډ د دواړو خواوو د پښتنو راشه درشه ډیره شوې، دوی غواړي په دې کار سره ځان بې غمه کړي. پوره شواهد شته چې پاکستان له یوې خوا د طالبانو ځینې ډلې اداره کوي او له بلې خوا بیرته ناټو ته خبر ورکوي چې دوی یې په نښه کړي. پاکستان په دې کار سره غواړي چې هم د امریکا لپاره ستونزې جوړې کړي ځکه پاکستان نه غواړي چې امریکا په سیمه کې اوږد مهاله پاتې شي او هم د پښتون وژنې پروسه پر مخ بوځي.

د سولې پروسه هم ناکامه پروسه ده. افغان دولت د تصمیم نیونې صلاحیت نه لري، جنګ د نړیوالو لخوا تپل شوی او سوله هم یوازې ناټو له مقاومت سره د مستقیمو اړیکو په نیولو کې کولای شي راولي. ښه به وي چې د بن دویم کنفرانس کې افغان حکومت په ډله ییزه توګه خپله استعفا وړاندې کړي. یوازینۍ لاره داده چې مقاومت ته په حکومت کې واک ورکړل شي، خو دا واک هم مشروط وي، چې د پخوا غوندې به په ځینو کارونو کې سخت دریځي نه کوي.

له استاد روستار تره کي وروسته محمد آصف وردګ ته بلنه ورکړل شوه. هغه د غونډې په جوړیدو خوښي وښودله او ویې ویل: ډیر

خوشحاله یم چې دلته موږ ټول په افغاني روحیه راټول شوي یو او د ستونزو د حل په لارو چارو فکر کوو.

نوموړي وویل چې افغانستان کې که کمونیزم و، که اخوانیزم و، که مجاهدین وو او که اوسنۍ ډیموکراسي ده، هر څه په شرمونو وشرمول شول.

هغه د تیرو دریو لسیزو غمیزې ته اشاره وکړه او د خپلو سترګو لیدلی حال یې ووایه، په جګړه مارو ډلو یې نیوکې وکړې او د ډیرو ناخوالو پړه یې ددوی په غاړه واچوله. ده وویل چې باید هر څوک د زړه له اخلاصه کار وکړي او یوازې ملي یوالی کولای شي د ستونزو د حل لاره وي.

له آصف وردګ وروسته دوکتور عبدالمحمد درمانګر ته بلنه ورکړل شوه. ډاکټر درمانګر وویل چې د تیرو لسو کلنو ستونزې دومره ډیرې وې چې شوي بریالیتوبونه یې هم په خپل ځان کې ورک کړي دي. هغه زیاته کړه چې د افغانستان کړکیچ ډیر پیچلی دی، ډیر وخت د افغان ولس په استازیتوب جنګیدلي مذهبي ډلې د جګړې له ختم وروسته په خپلو ځایونو نه دي ناستې، بلکې حکومت یې کړی او واک یې

ترلاسه کړی دی. نوموړي یاده کړه چې موږ باید د سولې لپاره خپل پلانونه او روغه جوړه له خپل کوره پیل کړو او په خپل کور کې باید سره جوړ شو.

په نیدرلند کې د احمدشاه بابا د پوهنیزې ټولنې مشر ښاغلي ننګیالي بځرکي هم خپله وینا واوروله. ښاغلي بځرکي د شته ستونزو او د دې د لاملونو په اړه خبرې وکړې او د حل لارې چارې یې هم وښودې، چې امنیت باید ټینګ شي، افغان حکومت تر ډیره پورې دې خپله ناپېیلتیا وساتي، خپلې ستونزې دې د امنیت په نړیواله شورا کې وړاندې کړي او ملي ګټو ته په شخصي ګټو غوره والی ورکړل شي. همدا ډول یې وویل چې نړیوال باید هغه وخت له افغانستان نه ووځي چې په افغانستان کې ډاډمنه سوله راغلې وي.

ورپسې په جرمني کې افغان آسپیرانت محصل سید عبدالله ولي زي په افغانستان کې دننه ولسي مدني فعالیتونو ته اشاره وکړه. ولي زي وویل چې دا ډول فعالیتونه په دې توانیدلي دي چې افغانستان په اوو کلتوري حوزو وویشي، تر شلو ډیرو ولایتونو کې تر دوه سوو

پورې کلتورې ټولنې جوړې شوې دي. د دغو مدني ټولنو استازي پر له پسې په خپلو منځونو کې غونډې کوي او د پرتو ستونزو په اړه د حل لارې چارې لټوي. همدا ډول ددې ټولنو لخوا په زرګونو کتابونه چاپ شوي، د مورنۍ ژبو په برخه کې د پام وړ کار شوی، ګڼشمېر سیمینارونه جوړ شوي، په ملي مسایلو کې غبرګونونه ښودل شوي او د ملي ارزښتونو د ګواښونو په اړه مظاهرې شوي دي.

د غونډې بل ویناوال ښاغلی ملک بابا و. هغه د ستونزو لوی لامل د افغانستان جغرافیایی موقیت وښود چې ستراتیژیک ارزښت لري او تل افغانان د همدې له امله یا په خپل منځ کې او یا هم له نورو سره په جګړو بوخت دي. هغه په ګوته کړه چې اوسنی حکومت په غلو ډک دی، په ولس یې اتکا نه ده کړې او ددې ټولو ستونزو حل دا کیدای شي چې علم ته پام وشي او د معرفت له لارې دا ستونزې هوارې شي.

د افغانستان د ستراتیژیک موقیعت په اړه پوهنمل رحمت ګل ځواکمن یوه هر اړخیزه-پوهنیزه وینا درلوده، چې پکې د افغانستان د طبیعي زیرمو او له افغانستان څخه د نورو هیوادونو د وصلیدونکو لارو، د ګازو او نفتو د نل لیکو په اړه معلومات راټول

شوي وو. هغه وویل چې افغانستان د طبیعي زیرمو له پلوه یو غني هېواد دی او تر ډېره ستونزې یې هم د ستراتیژیک موقیعت په اساس دي. ښاغلي ځواکمن زیاته کړه: هر هېواد چې طبیعي زیرمې ولري، هغه خپل ستراتیژیک اهمیت غوره کوي. هغه په افغانستان کې ثبات د هېوادونو په ګټه وباله. د سولې او ټیکاو په حالت کې افغانان کولای شي د خپل موقعیت په مرسته خپل ژوند په ښه ډول سره تنظیم کړي او سوکاله ژوند جوړ کړي.

د لنډې دمې په ترځ کې د غونډې برخه وال په بېلابېلو ډلو ووېشل شول او د لوستل شویو مقالو په اړه یې په خپلو منځو کې بحثونه سره وکړل. له دمې وروسته انجینیر زکریا پوپل خپله وینا واوروله او په خپلو خبرو کې وویل چې د افغانستان او امریکې تر منځ ستراتیژیک تړون د افغانانو په ګټه دی، ځکه چې ګاونډي هیوادونه په افغانستان کې په نا امنۍ خوشحاله دي، افغانستان د دوی د تولید مارکیټ ګرځیدلی، د افغانستان خام مواد ورته په نشت قیمت لاس ته ورځي، او د کلتوري ښکیلاک منګولې یې لا پیاوړې کیږي.

ورپسې حقوقپوه جمال کټوازي د ستراتیژیک تړون او ستراتیژک اعلامیې د توپیرونو په اړه خبرې وکړې او ویې ویل چې ستراتیژیک تړون د دواړو هیوادونو د پارلمان تصویب ته اړتیا لري، خو اعلامیه بیا دغه تصویب ته اړتیا نه لري. همدا ډول یې د ستراتیژیک تړون او اعلامیې په حقوقي اړخونو هم رڼا واچوله.

ښاغلي حاجي اسد الکوزي هم د موضوع اړوند خپلې خبرې وکړې. هغه په خپلو خبرو کې د قومي مشرانو وژنې او سیمه ییزو کړکېچونو ته ګوتنوینه وکړه. د هغه په اند د ستونزو ښه حل لاره به دا وي چې د غمیزو د پای ته رسېدو په موخه لویه جرګه جوړه شي او په هغې کې بهر مېشتو افغانانو ته هم د پام وړ ځای ورکړل شي.

د غونډې په ترڅ کې د پریکړه لیک د تدوین په موخه د غونډې له برخه وال څخه یوه اوه کسیزه ځانګړې ډله وټاکل شوه، چې د دغه غونډې پریکړه لیک جوړ او ولیکي او د تصویب لپاره یې نننۍ عمومي غونډې ته

وړاندې کړي. د غونډې د هیئت رئیس د غړي له خوا د یو شمېر لیکوالانو د لیکنو لنډیز هم وړاندې شو.

د غونډې دویمه برخه د راغلیو پیغامونو لوستلو ته ځانګړې شوې وه. د پیغامونو د برخې په ترڅ کې ښاغلي ډاکټر رحیم ګل پښتون ساپي په برلین کې د افغانستان د سولې، پرمختګ او بیارغونې د کمیټې پیغام ولوست. همدا ډول ښاغلي انجینیر نور قاسم په نیدرلند کې د غرغښت ټولنې پیغام ولوست. له افغانستان او ځینو نورو هېوادونو

څخه هم د سیمینار په اړه پیغامونه راغلي وو چې د وخت د کمښت له امله یوازې د پیغامونو په یادون بسنه وشوه.

د غونډې دریېمه برخه مشاعره وه چې په هالنډ کې د میشتو شاعرانو سربېره د یو شمیر نورو هیوادونو نه راغلو شاعرانو هم پکې برخه واخیسته. د مشاعرې په ترڅ کې ګڼشمېر حماسي او وطني شعرونه ولوستل شول.

د غونډې د پای برخه د پریکړه لیک لوستلو او ازاد بحث ته ځانګړې شوې وه. د افغانستان د وروستۍ لسیزې په اړه او د غونډې د پریکړې د موادو په اړه پوښتنې وشوې چې د استاد روستار ترکي او

هیئت رئیسه لخوا پوښتنو ته ځوابونه ورکړل شول او یو شمېر برخه والو د غونډې د رئیسه هیئت په وساطت خپل نظریات سره شریک کړل.

غونډه د پریکړه لیک د تصویبولو وروسته د شپې ناوخته په یوه بجه پای ته ورسیده. د یادونې وړ ده چې د پوهنیزې برخې چارې د سید عبدالله ولي زي او مشاعره د نذیر احمد نذیر لخوا پر مخ بوول کیدله او د سیمینار پرېکړه ډاکټر عرفان نور وواروله.

د افغانستان په اړه د بن نړیوال کنفرانس ته د افغان مدني ټولنو د همغږۍ د جرګې وړاندیز

بسم الله الرحمن الرحیم

افغانستان له تیرو څو لسیزو څخه د جګړو او نورو هیوادونو د ناوړه سیالیو ډګر دی ، چې سالم او باوري نظام ساتلو او پاللو ته یی اړتیا ده . د نړیوالو موسسو اوهیوادونو نیغ په نیغه اړیکې او مرستې د محلی ادارو او ځینو کړیو سره، په افغانستان کې د قانون د حاکمیت او ثبات پروسه ټکنۍ کړی ده.

څرنګه چې د افغانستان په اړه د بن د نړیوال کانفرانس د اجنډا مهم ټوکي په تیرو لسو کالو کې د افغانستان د لاسته راوړنو او ستونزو د ارزونې په خواکې د سولې بهیر، د انتقال بهیر او تر ۲۰۱۴م کال وروسته له افغانستان سره د نړیوالو د ژمنو او همکاریو د دوام موضوعات دي، نو د افغانستان مدني ټولنه دغه کانفرانس ته د خپلو وړاندیځونو لنډیز په لاندې توګه وړاندې کوي او له افغانانو او نړیوالو غواړو چې په هر اړخیز ډول یې پلې کړي:

سوله او ملي روغه جوړه

سوله د افغانانو د ګټو او غوښتنو له زاویې څخه، خو د ټولو په ګټه غواړو ؛ پدې ډول چې:

الف:ټول اړخونه دې سوله، روغه جوړه او مذاکره د یو اصل په توګه ومني.

ب: د ټولو مطرحو افغانانو ترمنځ پراخ ډایلاګ ته دې لاره هواره شي چې پرته له هر ډول بهرني فشار پخپلو کې په پوره تفصیل د خپل سرنوشت په باب بحث، مذاکره، تفاهم او توافق وکړي .

ج:د روغې جوړې اوسولې لپاره دې د افغانانو متفقه طرحه د داسې ابرومندې تفاهم عملي کول وي چې:

یو - په دننه کې د هر افغان مساوي حیثیت او عزت پکې خوندي وي او په بشري کورنۍ کې افغان د یو ابرومند نوم او دریځ لرونکی کړي.

دوه - د ملي، اسلامي او نړیوالو منل شویو معیارونو په چوکاټ کې دې د بشر او ښځو حقونه، عدالت، پوهنه او انکشاف د اساسي اصولو په توګه ومنل شي.

درې - د بیا ادغام (Re-integration) په خوا کې دې ابرومنده روغه جوړه (Respectful Reconciliation) د یوې فعالې او اغیزمنې

سیاسي پروسې په توګه ومنل شي او د لاسته راوړلو لپاره بنایي په مسولانه توګه کار پیل او بري ته ورسول شي.

د: افغانان دې بیا په بشپړه یووالي له نړۍ سره کیني ،چې پر لاندې بنسټونو سره هوکړې ته ورسیږي:

یو- بهرنیان تر نا څرګند مهاله زموږ په هیواد کې نه شي پاتې کیدای. افغانان باید د خپل هیواد ساتنه پخپله وکړي. د دواړو خواو په ګټه داده چې که بهرنیان له افغانستانه څخه ووځي، په ابرو کې دې لاړ شي او موږ دې په عزت او سرلوړۍ کې پاتې شو.

دوه - له نړۍ، سیمې او ګاونډیانو سره دې زموږ اړیکې په درې اصلونو ولاړې وي: متقابل درناوی، متقابل باور، نه لاس وهنه او متقابلې ګټې.

د امنیتی مسئولیتونو انتقال

الف:د افغان ملي امنیتي ځواکونو (ملي اردو، ملي پولیس، ملي امنیت) رهبرې او تشکیل دې د وړتیاپه اساس جوړ شي،نه د قومي، ژبنیو او سیاسي مصلحتونو پر اساس.

ب: ملي امنیتي ځواکونه دې مسلکي شي او د بې مسولیته کسانو او ډلو له جوړولو او وسله وال کولو دې ډډه وشي،

ج: افغانستان له یوې خواد استخباراتي او سیاسي لاسوهنو سره مخ دی؛ له بلې خو د داسې ګاونډیو ترمنځ را ایسار دی،چې هر یو خپله اجنډا او پیاوړي پوځونونه او استخباراتي موسسې لري. نو باید زموږ حد اقل دفاعي او امنیتي اړتیاوې وسنجول شي، د هغې پراساس افغان اردو، پولیس او ملي امنیت وروزل شي او په مناسبو او کافي وسلو سمبال شي

د:د افغانستان اردو باید هوایي، هوایي مدافع، او نور ټول ضروري عسکري صنفي ځواکونه ولري.

و:د افغانستان د امنیتي ځواکونو لګښتونه باید د افغانستان له خپلو اقتصادي ظرفیتونو سره سم وسنجول شي، په لنډه موده کې باید نړیوالې مرستې دوام وکړي خو په اوږد مهال کې باید زموږ امنیتي ځواکونه پرخپلو پښو ودریږي.

ه:بهرنیان باید بې پلانه او په بیړني ډول له افغانستان څخه ونه وځي، بلکې پر دې زموږ سره توافق وکړي،چې درې پروسې موازي او پر یو وخت پرمخ ولاړې شي: ۱. ټولو لوریو ته د سولې او روغې جوړې ابرومنده پروسه. ۲ د بهرنیو ځواکونو تدریجي وتل. ۳ ناګوندي،ملي امنیتي ځواکونو پر پښو دریدل.

له افغانستان سره د نړیوالې ټولنې د همکاریو دوام

الف:بهرنۍ مرستې دې د اوږدمهاله همکاریو او واحدې ستراتیژۍ په چوکاټ کې پر هغو اغیزمنو، اوږدمهاله، ستراتیژیکو پروسو متمرکزې شي چې دوامداره سیاسي، اقتصادي، نظامي او ټولنیزې بریاوې ولري.

ب:د افغانستان د عدلي، قضایي او ډیموکراتیکو ملي موسسو د پیاوړتیا سره دې دوامداره مرسته وشي.

ج:په سیمه کې د دوامدارې او تلپاتې سولې د ټینګښت له پاره دې د سیمې پر هیوادونو لازم سیاسي فشارونه راوستل شي او پر دې دې وپوهول شي، چې دا په نړۍ کې هغه پخوانی منزوي افغانستان نه دی او د نړۍ یو فعال او ابرومند غړی دی. ددې په بدل کې دې د ټولنیزو ـ اقتصادي سیمه ایزو همکاریو او مرستو عملي لارې چارې وسنجول شي.

د: نړیواله ټولنه دې پدې کې مرسته وکړي چې د سیمې هیوادونه په افغانستان کې د منفي رقابتونو پر ځای مشروع اقتصادي فعالیتونو او فرصتونو ته وهڅیږي چې افغانستان یې د خپل ځانګړي جغرافیایي موقعیت او طبیعي منابعو له پلوه ظرفیت لري.

و: نړيواله ټولنه دې په افغانستان کې د کارى ظرفيتونو په رامنځته کولو او لوړولو کې له افغان دولت اوبنسټونو سره خپلې مرستې رواني وساتى

ه : د افغانستان دولت او نړيواله ټولنه دې د اداري فساد پر وړاندې مبارزه کې د پاتې راتلو له امله پر يو بل د تورونو لګولو پر ځاى په دې برخه کې همغږى او همکاري رامنځته شي.

ښه حکومت داري او اداري اصلاحات

الف:په هېواد کې دې د وړتيا ، ژمنتيا او اړتيا وو پر بنسټ پراخ اداري اصلاحات تر سره شي.

ب : دافغانستان په ادارو کې دې ځانګړيو کړيو ته دځوکيو دويش پر ځاى په دغو ادارو کې دمسلکي تخصص،تجربې، پاکۍ او ژمنتيا پربنسټ عادلانه ټاکني وشي.

ج: اداري اصلاحات دې په مرکزي او سيمه ييزو ادارو کې په متناسب او عادلانه ډول پلي شي.

د: د هيواد ټولو سيمو او خلکو ته دې د دولت په اداره او د منابعو په ويش کې مساوي فرصتونه برابر شي او په ټولو برخو کې دې ټولنيز عدالت او متوازن انکشاف په جدي ډول په پام کې ونيول شي.

کابل-افغانستان

د افغانستان د سولې، بیارغونې او کلتور د کمیټې پیغام

درنو حاضرینو او د نننی ورځې د سیمینار مینه والو،

لومړی د هر څه د مخه په هالند کې د «افغاني کلتوري ټولنې» د دې نوبت هر کلی او نني سیمینار ته یې د بلنې نه ډېره مننه کوم.

همدارنګه غواړم چې په خاصه توګه د دې ټولنې د مشر ښاغلي ډاکټرسید نصیراحمد او د نورو غړو د هلو ځلو نه چې زموږ په ګران هېواد افغانستان کې د سولې د راوستلو او د افغاني کلتور او فرهنګ د پرمختیا په اړه یې کوي، خپله قدردانې وړاندې کړم.

څرنګه چې د نن ورځ د سیمینار سرلیک نه «لس کلنه امریکایي دیموکراسي او د افغانستان سیاسي بې وسي» ښکاري، په ریښتیا سره هم موږ افغانان بې وسه یو او که بې وسه شوو؟

زموږ په ګران هېواد کې په تېرو دریو لسیزو کې ډېر زیات سیاسي او ټولنیز بدلونونه راغلل چې د هرې لسیزې حالات یوې علمي څېړنې ته

اړتیا لري، چې د بده مرغه زموږ د ننني سیمینار د حوصلې نه بهر دي. که موږ یوازې په لنډه ډول د تیرو لسو کلونو حالاتو ته ځیر شو او د ځان سره یې وڅیړو ، چې آیا افغان ولس په دې تېرو لسو کلونو کې په مختلفو ساحو کې لاس ته راوړنې لري؟

نو ځواب سره به یې فکر کوم چې ټول موافق اوسی، چې یا ډېر لږ او یا هم هیڅ نه ! !

اوس باید د دې علتونه وڅېړل شي چې ولې په تېرو لسو کلونو کې هیڅ پرمختګ نه دی شوی او یا ډېر کم بدلونونه لیدل کېږي.

د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر د میاشتې د اوومی نېټې نه را په دې خوا چې دا دی لس کاله یې پوره شول، د ناټو پوځونو دامریکا په مشرۍ په افغانستان پوځي یرغل وکړ او یوه نامشخصه او بې کفایته اداره یې د مختلفو نومونو په خلکو باندې حاکمه کړه، چې تر نن ورځې پورې لا هم دوام لري.

د دې لپاره چې دغه ناورین ته د پای ټکی کېښودل شي او زموږ هېواد او هېوادوال یوې دایمي سولې ته لار ومومي نو لازم او ضروري ده چې د دې هېواد صادق، با درده او پاک بچیان سره راټول شي او په ګډه دې پرابلومونو ته د حل یوه لاره پیدا کړي، چې د بیلګې په توګه د ننني سیمینار برخه وال دي.

په پای کې یو وار بیا د افغانستان د سولې، بیارغونې او کلتور کمیټې له خوا تاسو ټولو ته د نن ماښام په سیمینار، ورځنیو چارو او د افغانستان د راتلونکي په جوړولو کې بریالیتوبونه غواړم.

د یو آزاد، آباد او سرلوړي افغانستان په هیله!

په درناوی

ډاکټر ګل رحیم «صافی»

د افغانستان د سولې، بیارغونې او کلتور کمیټه

برلین- جرمني

د غرغښت خیرښېګڼې ټولنې پیغام

د سیمینار درنو ګډونکوونکو میلمنو:

په هالند کې د غرغښت ټولنه کاملاً یوه غیرې سیاسي ټولنه ده او همیشه د افغانانو په منځ کې افغاني کلتور او دود ته وده ورکوي.

د غرغښت ټولنه په دې ویاړي چې د افغانستان څخه بهر افغاني کلتوري ټولنه په دې توانېدلې ده چې د خپل ګران افغانستان د ننني ستونزو په اړه علمي سیمینارونه جوړکړي او د افغانستان د سیاسي ټولنیز او امنیتي کړکیچونو په اړه د افغاني پوهانو ترمنځ مباحثې او د نظرونو د شریکولو امکانات رامنځ ته کړي او د افغانستان کړېدلي ولس د خپلو نظریاتو څخه خبر کړي.

په افغانستان کې د امریکایي او نورو لوېدیزو هېوادونو لس کاله پوره شول ولې د افغانستان ولس د لوېدیزې ډیموکراسۍ په لمبو کې سوزي او په هېواد کې مافیایي کړۍ د واک په مورچل کې ناسته ده او په اولس یې غاښونه او داړې خښې کړي دي.

ټولو ته څرګنده ده چې افغان ولس په وروستیو دیرشو کلونو کې د بېلابېلو ناخوالو شاهد دی او افغان نسلونه په پر له پسې ډول د

استعماري جګړو قرباني کېږي او په افغانستان کې د امريکايي ناورين د پای شپه هم معلومه نه ده.

همدا نن شل ميليونه خلک په افغانستان کې په غربي ډيموکراسۍ کې له لوږې او ګوابښ سره مخامخ دي په هر صورت موږ هميشه غونډې، سيميناورنه جوړ کړي دي او هر څه د کاغذ پرمخ پاتې دي نور اړی چې نور د دغه معنوي چوکاټ څخه عملي چوکاټ ته قدم کېږدو. او په قاطع عمل لاس پورې کړو او نړيوالو ته وواېو که چېرې رېښتيا هم د افغاني مسالې په حل کې صداقت او رېښتونوالي موجود وي نو د دې مسالې حل کېدونکی دی.

په هالنډ کې د غرغښت ټولنه په دې وياړي چې افغاني کلتوري ټولنې د افغانستان په يوه ډېر له ستونزو ډک مهال کې د دې سيمينار چارې سمبال کړې دي، چې د دې ډول غونډو او سيمينارونو جوړول به د افغانانو په يووالي-کلتوري او پوهنيز پرمختګ کې ډېره ګټه ولري او زموږ د راتلونکې نسل لپاره به د ښوونې او روزنې يو الهام وي. د غرغښت ټولنه ستاسو دغه نوښت ته د قدر په سترګه ګوري او تاسو ته لا زيات برياليتوبونه غواړي.

په درنښت

د غرغښت ټولنه- هالنډ

د افغانانو د لسیزو بدمرغي
که د سیاسي کړیو بې وسي

ډاکټر سید نصیر احمد

په نیدرلند کې افغاني کلتوري ټولنې د امریکایي تیري د لسمې کلیزې په درشل کې د یو علمي سیمینار چارې سمبال کړې دي. باید یاده شي، چې د افغاني ټولنې د غمیزې بهیر یوازې په وروستۍ لسیزه کې نه راغبرګېږي، مګر د افغاني غمیزې لمنه لیا ډېره پراخه ده او د څو لسیزو په بهیر کې یې د افغان ولس سوکاله ژوند له بې امنۍ سره مخامخ کړی او د سرې له غمېزې او روسي پوځونو له تیري پیلېږي، چې نن سبا هم زموږ خلک د بې انصافي، زورواکانو، اداري فساد، اخلاقي فساد او بهرني ښکېلاک قرباني دي.

درنو هېوادوالو ! تاسو ته څرګنده ده، چې افغانان د څو لسیزو په بهیر کې د بېلابېلو سیاسي کړیو، ایدیالوژیکي بنسټپالیو او سیاسي بې وسیو قرباني دي. په وروستیو دریو لسېزو کې موږ افغانانو داسې

واکمنۍ ولېدې، چې شمزې يې د بېلابېلو بهرنيو ملکونو لاسوهنه وه، چې لوبغاړي يې بيا زمونږ خپل افغان ورونه ول.

که په ټوليزه توګه د افغانانو غميزه په دريو لسيزو ووېشو، نو دا په ګوته کېږي، چې د اتياومې لسيزې لوبغاړي افغاني چپيان د روسانو په متړه واکمن ول، د نويمو کلونو په بهير کې اسلامي ډلې د پاکستان او ايران په مداخلو کې لاهو وې او وروسته له دوه زرمه افغانستان د امريکايي ډيموکراسي په بتۍ کې پخېږي او افغاني تکنوکراتان او تش په نامه اسلامي ټېکه داران يې چړچې کوي، مګر افغان ولس په وينو کې لمبول کېږي او په وحشيانه توګه ورسره چلند کېږي او پرته له انصافه وژل کېږي.

داسې ويل کېږي، چې د فرانسي امپراتور بنوپارت ناپيليون به ويل چې: هوښيار خلک د نورو له تېروتنو زده کوي او نادان خلک يې له خپلو تېروتنو زده کوي او پر ځان تجربې کوي. له دريو لسيزو ډېره موده کېږي، چې پر افغانانو تجربې تر سره کېږي، خو افغان ولس تل له بارانه پورته شي او ناوې ته کېني.

د اکاډمیسن اندرې دیمیتروویچ سخروف له وینا سره سم پر افغانستان د کمونیستي روسیې د تېري په ترڅ کې په افغانستان کې لږ تر لږه ۲ میلیونه خلک ووژل شول، له ۲ میلیونو ډېر خلک یې مهاجر شول، د افغانستان هېواد د معیوبینو، معلولینو، کونډو او یتیمانو کور شو او د ګڼشمېر شهیدانو ګور شو. له بل پلوه به سیاسي کړیو شعار ورکاوه چې موږ خلکو ته کور، کالي او ډوډۍ غواړو، نه پوهېږم چې دغه شعار یې د هندي فلم «روټي، کپړه اور مکان» نه زده کړی ؤ، کې یې لکه طوطي دغه خبرې یادې کړې وې او د خپل هېواد عیني او ذهني پوخوالي ته یې پام نه ؤ، ځکه یې نو خلکو ته د ډوډۍ پر ځای مرمۍ، د کالیو پر ځای کفن او د کور پر ځای ګور ورپه نصیب کړل.

د افغانانو د پرهارونو وینې نه وې وچې شوې، چې د نویمو کلونو نخرې پر افغانانو پیل شوې او د طالبانو تر مودې ورسېدې، بیا هم هېواد کرار نه

شو او خلک د نوي بنستېپالي قرباني شول، پر افغانستان د امريکايي يرغل شرايط او پلمې رامنځ ته شوې، چې دا دي د امريکايي ډيموکراسي او د افغانانو د سياسي بې وسي لسمه کليزه هم پوره شوه، خو افغان ولس ليا هم په وينو کې لمبول کېږي، د هېواد په هر ګوټ کې ړانده انتحاري استشهادونه تر سره کېږي او له شلو ميليونو ډېر خلک د لوږې له ګوابښ سره مخامخ دي او په ټولنه کې اخلاقي او اداري فساد تر خپل اوجه رسېدلی، چې د افغانستان وګړي هم دغه حالت ته ګنګس او ګول دي.

درنو ورڼو او خويندو! راځئ چې د افغانستان بدمرغي او د وروستۍ لسيزې غميزه د ټولنيزو معيارونو او يا هم کټيګوريو په

رڼا کې وسپړو، کېدای شي، چې له دغه ټولنيز بوم بسه راووځو او د افغانستان د ستونزو د حل لپاره يوه سمه لاره غوره کړو. د يوې سمې پايلې لپاره ټولنيزې پوهې او انساني سپځلتيا ته اړتيا ده، چې خلک د افغانستان په کړکېچن او له ستونزو ډک حالت کې د خپل سياسي هويت د روښانولو او د نورو د سپکولو لپاره له دغه حالته ناوړه ګټه

پورته نه کړي او ټولنه په «من او تو» و نه وېشي، لکه څنګه چې خلک وايي: خپله درنه او د بل سپکه به نه وايو !

د افغانستان وروستۍ درې لسیزې د ټولو لپاره زړه بوږنونکې او له تراژیدیو ډکې وې، څوک د ثور له غمیزې سره سم په پلچرخي کې مېلمانه شول او څوک هم پاکستان او ایران ته مهاجر شول، خو دغه لړۍ لیا تر ننه پورې روانه ده، چې په یو شمېر باندې د مړیو رقصونه وشول او بل شمېر په کانتېنرونو کې ډاډه شول، د نورو په سرونو کې مېخونه وټکول شول او امریکایي چاپې خو پوله نه پېژني او هر افغان او افغانه یې کېدای شي قرباني شي او په امریکایي بمباریو کې نه په انسانانو او نه هم په حیواناتو رحم وشو، چې په ورستیو کې یې د افغانستان د خلکو په زراعتي ځمکو زهرناکې دواوې هم وپاشلې او یو او نیم باغ چې لیا شین ؤ هغو ته یې هم په بېلابېلو سیمو کې ور ورواچووو، چې ښه بېلګه یې د هلمندو-کندهار د انارو باغونه، د زابل د بادامونو باغونه او د وردګو او د لوګر د مڼو باغونه دي، چې په دغه وروستیو څو میاشتو کې د امریکایي بمباریو په بهیر کې وسوځېدل.

په افغانستان کې د یورانیمو د بمونو د قربانیو شمېر هم ورځ تر ورځې ډېرېږي، چې د نړیوالو روغتیایي مؤسسو احساسات یې راپارولي دي، خو معیوب ماشومان یې بیا د بې وزلي افغان ولس تر غاړې دي.

د افغانستان په ټولنیز ژوند کې امنیت، ښوونه او روزنه، روغتیاپالنه، ټولنیزه لوږه، د زورواکو له لاسه مهاجرتونه، د جنګ شهیدان او قرباني، یتیمان، کونډې، اداري-اخلاقي فساد او تر ټولو غوره د افغاني هویت له منځه تلل، هغه ټولنیز معیارونه دي، چې کېدای شي د افغانستان د غمیزې د ستونزو احصایوي انځور موږ ته راکړي، چې ځوان نسل به د دغه احصایې په رڼا کې د افغانستان د ټولنیزو ستونزو په اړه قضاوت کوي.

په وروستیو دریو لسیزو کې ۷ میلیونه افغانان مهاجر شوي، چې د نړۍ په ګوټ ګوټ کې خاوره واره دي او نوی نسل مو په پردي کولتور کې لاهو شوی. د افغانستان لږ تر لږه ۲،۵ میلیونه خلک وژل شوي، ۳ میلیونه معیوب دي، څو میلیونه ځوانې مېرمنې مو کونډې شوې او د هېواد هر ګوټ په یتیمانو ډک دی. د افغانستان بله ستونزه لوږه ده چې د ټولنیزو ستونزو مور ده، نو په افغانستان کې د نړیوالو مؤسسو او ملګرو ملتونو له مالوماتو سره سم د افغانستان لږ تر لږه ۹ میلیونه خلک د لوږې له ګواښ سره مخامخ دي. د افغانستان د کرنې د اوسني وزیر محمد آصف رحیمي په وینا د خوراکه موادو بیه څو ځله لوړه شوې، چې د جوارو بیه تر ۷۴٪ پورې زیاته شوې. د افغانستان زراعت تر ۴۳ ٪ پورې ښکته شوی او د زراعتي موادو بیه تر ۱۲۲ ٪ پورې پورته شوې.دغه خبرې ټولې یوه ټولنیزه سفسطه ده چې خلک کله ګنګسک وساتي او پر ستونزو پرده واچوي.

د افغانستان په ستونزو کې پرته له تولنیزو کړکېچونو د اپینو کرل او د روږدیو وګړو ستونزه هم ډېره غوره ګڼل کېږي، چې په وروستیو کلونو کې له ایرانه رااوښتي افغان وګړي په هیروییینو روږدي دي، بوتې فقیر (چرس) خو د هر چا په لاس کې لیدل کېږي، په موپره یې جوبونه ډک کړي دي او د کوثر جامونه خو یو شمېر په کوڅو کې په سره اړوي او د ولنتاین په ورځ د کوثر خومونه ماتوي او د میخانو په کوڅو کې د خیام کلیات زمزمه کوي.

ما له ډېرو افغانانو سره خبرې کړې دي او د یو شمېر افغانانو لیکنې هم لولم، چې یو شمېر یې د افغانستان ستونزه د افغانستان په جیوپولیتیک کې ګوري او څوک هم افغانستان په «سه کشور فارسي زبان» کې مدغموي او بل هم څبرځواکونه د افغانستان په ستونزو کې ورګډوي.

د جیوپولتیک په اړه د افغانانو استدلال هم په زړه پورې دی، چې یو وایي افغانستان د بحر اوبو ته لاره نه لري او بل بیا وایي، چې د څبرځواکونو د امپراتوریو په ځلورلاره کې پروت دی او یا وایي چې افغانستان د بېلابېلو کولتورونو ځانګو ده، نور بیا د وربښمو د لارې ببولالي ډنګوي، خو که د جیوپولیتیک پروسیجر ته

سم پام وشي، نو یو افغانستان د نورو ملکونو په وچه کې منحصر نه دی، خو د افغانستان تر څنګ اوزبکستان هم د ګنښمېر ملکونو سره سرحد لري او د بحر اوبو ته لاره نه لري، مګر بیا هم د خپلو ټولنیزو او اقتصادي شرایطو سره سم خپل هېواد ته وده ورکوي، په ټولنه کې سمه اداره لري او وګړي یې هم سوکاله ژوند کوي.

افغانان هرې ټولنیزې پېښې ته یو ځانګړی تعبیر او تفسیر لري. په افغانستان کې هېڅ افغان ملامت نه دي او هېڅ سیاسي ګوند یا سیاسي بهیر د افغانستان په کړکېچونو کې ګرم نه دی. د افغانستان د کړکېچونو عاملین نړیوال ځبرځواکونه، ګاونډي هېوادونه او یا هم نور ملکونه یادوي، مګر د تاریخ پاڼې د افغانستان پېښې په خپل ګوګل کې ساتلې دي او د وخت په تېرېدو سره به خپل تاریخي ټټر پرانیزي او قضاوت به نورو ته پرېږدي.

رابشو دې ته چې په وروستیو لسو کلونو کې په افغانستان کې څه تېر شوي دي او د افغاني ټولنې د ستونزو شالید څه شی دی. د افغاني بحثونو په اورېدلو او د لیکنو په لوستلو د انسان پام دې ته کېږي، چې په افغانستان کې ستونزې د سیاسي بې اتفاقي او ټولنیز ذهني انارشیزم پایله ده، ځکه چې د افغانستان په اړه په سفسټو کې ټولې ډلې تپلې لاهو دي، چې کله ژبنیز دوآلیزم کې ونښلي او کله هم په سیاسي ګرداب کې په ډوبېدو شي.

راځۍ چې د افغانستان ستونزو ته په سليم عقل فکر وکړو ، د سر په سترګو ورته وګورو ، له ټولنيزو معيارونو سره سم د ستونزو پلټنه وکړو او د حل لارې يې ومومو ، چې په دې برخه کې د ټولنې ايتنيکي جوړښت، ژبنيز اغيز په سيمو او د هېواد په کچه هغه فکتورونه دي، چې زموږ ټولنه يې وېشلې ده او زموږ روڼاندې هم د احساساتو په څپو تاوده دي او د خپلو سياسي سليقو له غوښتنو سره سم اوبه تر بوسو لاندې تېروي.

د افغانستان قومي جوړښت کې د لږکيو او ډيرګړي ټبر په اړه هم سياسي چلند کېږي. په نړۍ کې بېلابېلو څېړنو ښودلې ده، چې د افغانستان لوی ټبر پښتانه دي، چې اټکل يې **۵۵** سلنه تر ۷۰ سلنې پورې رسېږي، مګر استخباراتي سازمانونه هم دغه فکتور د افغانانو د جنګولو او د ټولنې د بې ثباته کولو لپاره کاروي، چې د امريکا (CIA) هم د ۲۰۰۱ ميلادي کال په درشل کې يوه احصاييه خپره کړه، چې د پښتنو شمېره يې ۳۸ ٪ ښودلې وه، چې په افغانستان کې يې د لږکيو يو شمېر سياسي څېرې دې ته وهڅولې چې د پښتنو پر ضد خپلې تبليغي ليکنې خپرې کړي او د ژبه يانې «د افهام او تفهيم وسيله» تر وراشې لاندې د پښتو د ودې، خپرېدو او خورېدو د مخنيوي هڅه وکړي، چې پايله يې د ټولنيز بېلتون رمباړې شي. د دغه غير ملي دريځ په ترځ کې يو شمېر افغاني سياستوالو د افغانستان له نامه سره خپله کرکه وښودله چۍ «افغانستان يک نام جعليست»،

نورو بیا د خراسان ببولالې پیل کړې، څوک هم د آریانا خوبونه ویني او یو شمېر د فدارلیزم په وړانګو تاوده دي، یانې اوبه خړوي او کبان پکې نیسي.

افغانانو د خپل سیاسي پایښت لپاره تل هڅه کړې چې لنډمهاله ستراتیژي یوازې د واکمن پاتې کېدو لپاره وکاروي، چې پایله یې د خپلمنځیو شخړې او جګړې شوې، مګر هېڅ سیاسي سازمان د دې هڅه و نه کړه، چې د یو باثباته افغانستان لپاره اوږد مهاله ستراتیژي جوړه کړي او د هېواد د پرمختګ لپاره د اقتصادي بنسټ په رڼا کې د ودې پلانونه پلي کړي، برعکس افغانستان یې د خپل ایدیالوژیکي افراط او تفریط قرباني کړ. د افغانستان وګړو ته یې هم سمه لاره و نه ښودله او هغوی یې هم ټولنیزې انارشي ته وهڅول او ببلتون ته یې ولمسول. له بده مرغه اوسمهال هم ډېر افغاني روشنفکران په ذهني انارشیزم کې لاهو دي او د هېواد وګړي د خپلې سیاسي بې وسې قرباني کوي.

د افغانستان په غمیزه کې ټولیزې رسنۍ یا میدیاکراسي هم خلک د ډیموکراسی او سوټه کراسي تر څنګ د بدمرغي کندې ته ورټېل وهلي او په یو ځانګړي ډول د خلکو په اذهانو خپل اغېز پرېږدي. نن سبا په هېواد کې ۳۶ تلویزیوني خپرونو، ګڼشمېر ویدیو کلپونو، سینماوو، په سلهاوو راډیو ګانو او په زرهاوو چاپي خپرونو په افغاني ټولنه کې د پردیو کولتوري یرغلونو ته زمینه په هېواد کې

رامنځ ته کړې، چې خلک د یو او بل پر ضد لمسوي او یا هم لکه چې ویل کېږي «ښځو ته غیبت او سیالي په میراث پاتې وي»، خو په افغانستان کې ټولې سیاسي او کلتوري ډلې ټپلې هم د یو او بل په سپکولو کې لاهو دي، مګر د افغانستان د اداري سیستم، امنیت او ټولنیزې ودې لپاره هلې ځلې نه کوي، چې خپل وخت هسې په حاشیو او کنایو تېروي.

د افغانستان د ناسمې ټولنیزې ادارې له کبله د افغانستان له جغرافیایي موقعیت نه هم سمه ګټه نه پورته کېږي. افغانستان د منځنۍ آسیا او د هند د بحر په منځ کې پروت دی، چې د ترانزیت یوه اغیزناکه لاره پرې تېره ده او د تورکمنستان، اوزبکستان، تاجکستان او داسې نورو ملکونو د طبیعي زېرمو د ترانسپورت شمزۍ جوړوي. د دغه سیمې د تیلو د پایپلینونو یوه لنډه لاره ده، چې پاکستان، هند او چین ته د دغه انرژي د ترانسپورت یوه غوره سیمه ګڼل کېږي، مګر افغانان په خپلمنځیو شخړو او جګړو کې بوخت دي، چې پایله یې په وروستیو ۴۰ کلونو کې د الترناتیف پایپلینونو د جوړولو امکانات رامنځ ته کړل، یا د افغاني ترانیزت د لارې پر ځای نورو ملکونو نوي بدیلونه رامنځ ته کړل او افغان له دغه ګټورې پروژې له پلي کولو نه محروم پاتې شو او خلک یې د غربت او لوږې په برېبوکۍ کې لاهو شول.

په افغانستان کې د امريکايي تيري هم لس کاله پوره شول. د وروستۍ لس کلنې جګړې په اړه هم بايد په ځانګړو معيارونو اتکا وشي، چې د جګړې بېلابېل اړخونه پکې راڅرګند شي. په نړيوالو خپرونو کې داسې څرګندونې کېږي، چې د افغانستان ۸۵٪ خاوره د طالبانو تر کنټرول لاندې ده. د لويديزوالو د عسکرو د مړينې او ټپي کېدو شمېره هم د تېر کال په پرتله څو ځله لوړه شوې ده. د جګړې لګښت په افغانستان او عراق کې هر کال له ۸۰۰ ميليياردو ډالرو نه اوښتې ده، چې د لويديز ملکونو اقتصادي بهران يې رامنځ ته کړی او ډير لوېديزوال په دې هڅه کې دي، چې خپل سرتېري له افغانستان وباسي. دغه ټول فکتورونه دې ته ښودنه کوي، چې امريکا له تېښتې سره مخامخ ده او له افغانستانه د امريکايي ځواکونو وتل يوازې د وخت مسئله ده.

داسې ګومان به وکړو، چې لوېديز ځواکونه له افغانستان ووتل، نو بيا به په افغانستان کې څه پېښېږي. آيا د نويمو کلونو پېښې به بيا تکرارېږي، که طالبان به بيا واک ته رسول کېږي، يا به د حزب اسلامي واکمني رامنځ ته کېږي او د شمال ټلوالې جګړې به پيلېږي او يا دا چې افغاني روڼاندي خپل مسؤليت پرځای کوي او يوه نوې لاره رامنځ ته کوي، چې د افغانستان د زعامت د پېټي مسؤليت پر غاړه واخلي، د ټولو دخيلو ډلو د تفاهم او ګډ کار امکانات رامنځ ته کړي او يو سمسور افغانستان جوړ کړي.

تاسو به وايي، چې ټول افغاني کارپوهان يوازې د افغانستان د ستونزو يادونه کوي او د نيوکې ګوته يې ټولو ته نيولې، تر يوه حده د هېوادوالو خبره او اندېښنې پر ځای دي، مګر د تېرو پېښو په يادولو کېدای شي، چې موږ سمه لاره وټاکو، سم او ګټور وړانديزونه وکړو. دا موږ منو چې په وروستيو لسو کلونو کې د ښوونې او روزنې په برخه کې ګټور ګامونه پورته شوي، نن سبا په هېواد کې له ۷۰۰۰ ډېر ښوونځي فعاله دي او له ۹ ميليونو ډېر ماشومان، هلکان او نجونې ښوونځيو ته ځي، خو ستونزه دا ده، چې په نصاب کې ټولنيزو ستونزو، ايتنيکي او سياسي شخړو ته لمنه وهل کېږي، چې بيا يې هم افغاني ټولنه قرباني ده.

په افغانستان کې نن سبا پارلماني سيستم رامنځ ته شوی، مګر په پارلمان کې څوک ناست دي. تاسو په خپلو سترګو وليدل چې په ټاکنو کې درغلي وشوه او يو شمېر د خلکو استازي (که د زورواکانو استازي) په غلا شويو رايو پارلمان ته لاره پيدا کړه او دا دي لږ تر لږه څو لسيزې کېږي چې د افغانستان چارواکي په اخلاقي او اداري فساد لړلي دي، نو پايله د افغانستان د غمېزې تلپاتې کېدل دي، چې موږ يې شاهدان يو.

پايله

د افغانستان د پرمختګ او دخلکو د هوساينې لپاره بايد په هېواد کې د اخلاقي فساد پر ځای انساني ارزښتونه پياوړي شي. د اداري

فساد د چارواکو پر ځای دي د پاک وجدان څانګپوه خلک وګومارل شي. په رسنیو کې دي ریښتني افغاني او انساني ارزښتونو ته کار وشي. په افغانستان کې دي سیالیو، تربګنیو او انسان وژنې ته د پای ټکی کېښودل شي. د دغه پورته یادو شویو ستونزو د ضمانت رښکې د هېواد د پاک نفسه خلکو یو ځای کېدل، ملي ارزښتونو ته ارج اېښودل او په هېواد پالنه د خلکو روزل دي.

د افغانستان د جګړې ستراتیژیک اړخ

د هالند د نیوخین ښار په غونډه کې د لیکوال د شفاهي وینا لنډیز
د اکتوبر اتمه ۲۰۱۱ م کال

دوکتور م ، ع ، تره کی

د سړې جګړې په پای کې د ناټو د شته والي منطق چې د نړیوال کمونیزم سره مقابله وه ، له منځه ولاړ . خو هغه ځانته بل ماموریت غوره کړ: د اسلام پالنې او هغه سره د تړلي تروریزم په وړاندې جګړه.

کمونیزم سره جګړې دفاعی بڼه درلوده. خو د بنسټ پالنې او تروریزم سره یې تعرضي ډول وموند چې افغانستان، پاکستان او عراق د جګړې د ډګر او مقدمې جبهې په ډول ور وپېژندل شول.

د دغه واقعیت په نظر کې نیولو سره چې دری واړه هېوادونه د پام وړ ژیوپولتیک موقعیت لري، د وخت په تېرېدو سره جګړه د خپل لومړنیو ټاکل شویو موخو څخه ووته او ستراتیژیک او ژیوپولتیک استقامت یې غوره کړ. د دیموکراسۍ او د بشري حقونو څخه ملاتړ ورسره ګډ شو. د نوموړو ارزښتونو څخه جګړه ییزه دفاع هغومره زور

واخیست چې د جګړې میدان د تیل او ګاز د سرچینو په نږدیوالي کې موقعیت درلود.

په سیمه کې د ناټو د پروګرامونو د پلي کولو په مقصد افغانستان مرکزي حیثیت وموند. افغانستان باید په بشپړه توګه لاندې شي، تر څو چې د هېواد د ننه او د باندې د ناټو د پروګرامونو د تطبیق زمینه برابره شي.

د افغانستان د هضمولو په نیت ناټو په دې لټه کې شوه چې د نظام د ننه او د باندې د قدرت د جوړښت هستي له منځه یوسي. خو دلته د ځو کورنیو او بهرنیو ستونزو سره مخ وه.

کورني په دې معنی چې:

ـ طالبانو بیا سر راپورته کړ.

ـ د پردیو په لاس جوړ شوی حکومت د لازیات قدرت او واک دعوا مطرح کړه.

بهرني په دې مفهوم چې:

پاکستان، ایران، چین او روسیه په غیر مستقیمه توګه د وسله وال مقاومت په ملاتړ د ناټو په ضد جګړه ییز اقدامات تر اجرا لاندې ونیول.

ناټو د نوموړو کورنیو او بهرنیو ستونزو د لرې کولو په مقصد پراخ پروګرام تنظیم کړ.

د کورنۍ ستونزو په وړاندې اقدامات:

لومړی۔د لومړي خنډ یعنې د طالبانو د تحریک د له منځه وړو په نیت د جګړې یو سیمه ییز پلان چې افغانستان او پاکستان په کې شامل وو تنظیم شو: طالب د پښتون سره په ترادف کې قرار ونیو او ورسره جګړه اعلان شوه. د جګړې اصلي لنګر د پښتنو په میشته سیمو کې متمرکز شو. د پښتون قبیلوی جوړښت، دا د ښکیلاک ضد تاریخی مورچل تر ګوزارونو لاندی ونیول شو. په کلیو او بانډو باندې بیرحمانه بمباري وشوې چې په کې په زرګونو ملکیان ووژل شول. د قومي او مذهبي مشرانو په وژلو سره، جګړې د ژنوساید (عام وژني) بڼه غوره کړه.

واقعیت دا دی چې د پښتنو په ضد یوه لویه نړیواله توطئه چې په کې افغاني کړیو، د سیمې او د سیمې نه د باندې قومونو او هېوادونو ګډون درلود، سازماندهي شوې وه.

د توطئې اصلي مقصد د طالب د وژلو تر نامه لاندې د جګړې د لمنې جغرافیایي پراختیا، دوام او ورسره د پښتنو د مقاومت فزیکي او انساني قوت ماتول وو؛ تر څو چې د افغانستان د ننه د اشغالګرو قوتونو په ګټه د یو مزدورې واکمنۍ د ساتنې زمینه برابره شي.

لاسپوځې واکمني په سیمه کې د ناټو د ستراتیژیک افزار (لاسوند) په توګه وکارول شي.

دویم-د ناټو په وړاندې د نظام د ننه لوی ګواښ، دا وو چې د اساسي قانون په بنسټ باندې د ریاستي نظام په نافذیدو سره، د حکومت تر واک لاندې د اداري چارې د تمرکز پروسه پیل شوه.

خو ناټو او په ځانګړې توګه امریکایانو نه غوښتل چې د یو باصلاحیته حکومت د حساب او کتاب او جنجال سره مخ شي. د یوه کمزورې واکمنۍ د جوړیدو په مقصد لاندې اقدامات ترسره شول:

- په حکومت کې ځینې کلیدي وزیران د ناټو د غړیو هېوادونو په واسطه (غوښتنه) وټاکل شول.

- پخپل سر والیان وګمارل شول.

- افغانستان ته پولي او اقتصادي مرستې د غیر حکومتي چینلونو له لارې تأمین شوې.

- د امنیتي ارګانونو عملیاتي ظرفیت په حد اقل کې وساتل شو او امنیتی خصوصي کمپني ګانې د حکومتي ارګانونو په وړاندې د سیال په توګه وکارول شوې.

- د حکومت په وړاندې دستوري سیاسي اپوزیشن جوړ شو. اپوزیشن ته د پارلمانتریزم او فدرالیزم نسخې ورکړل شوې.

- د ولسمشرۍ او پارلماني انتخاباتو په پروسه کې د ګمارل شوو کسانو په ګټه لاسوهنه وشوه.

- د وروستیو پارلماني انتخاباتو په پروسه کې د پراخې لاسوهنې محصول یوه ولسي جرګه جوړه شوه.

د بهرنیو ستونزو په وړاندې اقدامات:

په سیمه کې د ناټو حضور د قواوو سیمه ییز انډول ته د ناټو په ګټه او د سیمې هېوادونو په تاوان بدلون ورکړ او د امریکا په وړاندې یې حساسیتونه راوپارول.

د ناټو په ضد د سیمې د هېوادونو منفي جګړه ییز غبرګون هغه وخت زور وموند چې امریکا د افغانستان سره د ستراتیژیک تړون موضوع مطرح کړه. د ناټو په وړاندې تحریکات په دوه سوله ییزو او جګړه ییزو استقامتونو باندې قرار لري:

سوله ییز په دې معنی چې د « شانګهای » په سازمان کې د افغانستان د شاملولو هلې ځلې چټکې شوي.

جګړه ییز په دې مفهوم چې د وسله والو مخالفینو جنګي ظرفیت پیاوړتیا ته پام اړول شوی: دوی په نویو وسلو د هغې جملې نه په پرمختللو الوتکو ضد توغندیو باندې سمبال شوي دي.

د افغانستان د اشغال د مخالفو هېوادونو په منځ کې پاکستان ځانګړی ځای لري. پاکستان او تروریزم ضد نړیوال ائتلاف د افغانستان په لس کلنه جګړه کې په دوه ټکو کې ګډ دریځ درلود:

- د پښتنو بشري او جنګي پوتانسیل کمزوری کول.

- د اسلامي رادیکالیزم د هغې برخې سره مقابله چې دواړو اړخونو ته ګواښ راپیښوي.

پاکستان او تروریزم ضد نړیوال ائتلاف په لاندې مسائلو باندې سره اختلاف لري:

- په افغانستان کې د امریکا اوږدمهال حضور د نظامي اډو د جوړولو د لارې.

- په افغانستان کې د هندوستان نفوذ.

- د جګړې جغرافیائی حدود: پاکستان هڅه کوي چې جګړه د افغانستان د ننه پاتې شي. خو نړیوال نظامي ائتلاف لیوالتیا لري چې جګړه د باندې صادره شي.

په افغانستان او پاکستان کې د کړکیچ ساتنې او د جګړې د اوږدېدو د ستراتیژۍ د پلی کولو په مقصد، امریکا او ناټو په څو اقداماتو لاس پورې کړی:

ـ د حقاني شبکه په تور لیست کې شامله شوه.

ـ د بن په دویمه غونډه کې د وسله وال مقاومت ګډون متنفي اعلام شو.

ـ د افغاني امنیتي اورگانونو د بې کفایتي د اثبات په مقصد (چې لاره په افغانستان کې د بهرنیانو د اوږدمهال حضور لپاره برابروي)، د امنیتي اورگانونو د صلاحیت د انتقال د پروسې نندارې ته اېښودل شوې.

ناټو په افغانستان کې د کړکیچ د ساتنې او د جګړې د اوږدیدو د ستراتیژي نه، د څو مقصدونو لپاره ګټه پورته کوي:

ـ د بنسټ پال اسلام، کوم چې د القاعدې سره تړاو لري، د قیام مخه نیول

ـ د یوه ګوډاګي حکومت چې په سیمه کې د ناټو د ستراتیژیکو موخو لپاره کارول کېږي، د جوړېدو په اراده د دیورند د دواړو خواو پښتنو چې ښکیلاک ضد ستر قومي ځواک جوړوي، انساني او فیزیکي قوت ماتول او جنګي پوتانسیل یې کمزوری کول.

ـ د جګړې د لارې د لوید یځ تمدن د ارزښتونو تپل.

د ولسمشرۍ او پارلماني تیرو انتخاباتو چې په کې بهرنیانو د یوه ګوډاګي نظام د جوړېدو په نیت لاسوهنه وکړه، وښودل چې بهرنیان لږ

تر لړه اوسمهال د واقعي ډیموکراسۍ نه، چې په کې په امن او آزاده فضا کې د جنګ ځپلو سیمو د ولسونو آزاده اراده تمثیل شي، ویره لري.

قومی اکثریت، دا د ناټو او امریکا د تپل شوې جګړې قربانیان، باید وځپل شي، تر څو چې د اشغال او درغلي نه رازیږیدل شوی نظام پاتې شي.

***

در افغانستان از یک دهه به این سو ائتلافی از جنگ سالاران متهم به جنایات جنگی و تکنوکراتان معامله گر به زور قوت های مهاجم خارجی قریب **80** هزار افغان را از هستی ساقط کرده است. هزاران دیگر را معیوب نموده است. از شمار بیوه و یتیم جنگ احصاحیه یی در دست نیست.

حاکمیت محصول اشغال بیش از نیمی از قلمرو ملی را به میدان جنگ قوت های مهاجم تبدیل و به کندواله بدل کرده است. اینهمه تلفات به دلیل عدم شناخت واقعیت ها و اشتباه در محاسبات ستراتژیک امریکا و ناتو مرتکب دو اشتباه بزرگ گردید که موجب دوام جنگ و تلفات زیاد انسانی و پولی گردید:

یکی اقدام سراسیمه برای متلاشی ساختن حکومت طالبان، پس از انفجار نیویارک، در شرایطی که رهبران آنها حاضربه مفاهمه بودند.

دیگری تمرکز عملیات نظامی در مناطق جنوب کشور به قصد قتل عام پشتون های دو طرف خط دیورند.

ازان جائیکه پشتون ها با سابقه تاریخی مقابله کامیاب با قوت های مهاجم، در خط السیر اکمالاتی ناتو از بندر کراچی تا کابل و قندهار مسکون اند و امکان کافی حمله به کاروان های لوژستیک و مسدود ساختن شاهراه را بدست دارند، اقدام امریکا و ناتو را در مقابله خونریز با پشتون ها میتوان نشان بی ملاحظگی، سراسیمگی و جنون نامید. ناتو در دشمنی با پشتون ها در واقع شاهرگ تغذیه جنگ تحمیلی خود را مسدود ساخت و زمینه بلند بردن مصرف جنگ و نهایتاً شکست خود را فراهم نمود.

اکنون وقت آن رسیده است که به این جنگ تحمیل شده و غیر عادلانه پایان داده شود. قراینی روی دست است که همه جناح های مقاومت از یک پلان صلح که در محور آن، تشکیل یک حکومت بیطرف، مسلکی و موقتی برای انتقال کشور از حالت جنگ به صلح قرار داشته باشد، حمایت میکنند.

کانفرانس فعلی چند امکان را بدست میدهد:

ـ استفاده از پلان های مطرح صلح از جمله پلان «د افغانستان د نجات جرگه» و یا تنظیم یک پلان جدید صلح.

ـ تعیین یک هیأت صلح از داخل یا خارج کانفرانس. هیأت در کانفرانس های آینده صلح در داخل و یا خارج افغانستان اشتراک خواهد کرد و وظیفه خواهد داشت تا میان طرفین منازعه وساطت کند و موافقت جوانب را به پلان صلح جلب نماید.

به چند نکته باید توجه نمود:

ـ در کشور هائیکه مردم آن در حال جنگ با قوت های مهاجم خارجی قرار دارند ، استقلال و تمامیت ارضی کشور را تناسب قوای جنگی تثبیت میکند.

قوت های خارجی طی ده سال دست به اقداماتی زده اند که قرینه سوء نیت آنها در رابطه به تمامیت ارضی افغانستان است. تعیین برخی وزرا ، والی ها و وکلا ولسی جرگه روی خطوط قومی و تحریک شان علیه یکدیگر و حکومت مرکزی، حاکی از وجود یک پلان شیطانی در رابطه به صلح، ثبات و سلامت افغانستان است.

درین حال و احوال مقاومت مسلح یگانه نیروی رزمنده ضامن استقلال و حافظ تمامیت جغرافیائی کشور تلقی میشود. بناً اشتراک مقاومت مسلح در کانفرانس آینده صلح بن دوم نه تنها برای تحقق

داعیه صلح ضروری است، بلکه ضمانتی است، برای اعاده استقلال و پاسبانی از سلامت کشور.

- حکومت فعلی طی ده سال با کشتار هزاران افغان در همکاری نزدیک با قوت های متجاوز خارجی قرار داشته است.

این حکومت با داشتن سابقه برخورد با مقاومت مسلح و شرکت در جنایات قوت های خارجی حین عملیات نظامی به اندازه قوای خارجی مسئولیت دارد. بناً نمیتواند ماموریت صلح داشته باشد. صلح از طریق مذاکرات مستقیم میان قوت های مهاجم و مقاومت مسلح امکان پذیر است.

- از آن جائیکه نظام موجود محصول اشغال است، دوام کار آن به معنی استمرار جنگ ضد اشغال قیاس میشود.

برای دادن نکته پایان به جنگ، حکومت فعلی باید در کانفرانس آینده بن الزاماً استعفای جمعی اعضای خود را مطرح کند. هیأتی که از جانب کانفرانس فعلی برای اشتراک در کانفرانس بن تعیین میشود، با مشوره با مراجع ذیدخل داخلی و خارجی، الترنتیف جانشین حکومت مستعفی را در چوکات پلان صلح «د افغانستان د نجات جرگه» تحت غور قرار میدهد.

در اخیر پیامی هم به مقاومت:

اوضاع طوریست که صرفاً فشار جنگ استقلال و سلامت افغانستان را تضمین میکند و راه رسیدن به صلح عادلانه را هموار مینماید. بناً تا زمانیکه امریکا و ناتو اراده سیاسی صادقانه برای تضمین سلامت افغانستان و صلح ابراز نکرده اند ، مقاومت مسلح باید:

ـ رابطه تکتیکی خود را با هم پیمانان اعم از گروه ها و کشور ها در جبهه جنگ قطع نکند. فشار جنگ بالای قوت های مهاجم نباید موجب تلفات ملکی و زمینه سازی برای تقویت رادیکالیزم اسلامی شود.

ـ امکان بیشتر اعمال نفوذ در اورگان های امنیتی افغانی مورد توجه قرار بگیرد.

ـ به منظور ایجاد هم آهنگی در فعالیت های مبارزاتی، با مقاومت غیر مسلح از ردیف تعلیم یافته های بیرون مدرسه، ارتباط ساختاری (تشکیلاتی) تأمین گردد. « پایان»

یا به ټولیږو یا به ورکیږو

ډاکټر عبدالمحمد درمانګر

د نن څخه په تېرو، یوه ورځ باندې لسو کلنو په ترځ کې زموږ د ننني هېواد تباهۍ او بدمرغۍ دومره زیاتې وې، چې د هغو له کبله د همدې مودې د نیکمرغیو په ګټه د نسبي بریاوو څېرې په آسانه د لیدو وړ نه دي. په زغرده ویلای شو چې ګناه یوازې او یوازې د روانې جګړې په غاړه ده. خو دا د تېرو لسو کلونو مهال او ورسره څېرمه جګړه، له دې نه پخوا د یو ویشت کلن مهال او اړوندې جګړې څخه یې را ببلول د ویالو، سیندنو او سمندرونو د اوبو د بېلولو کار ته ورته دي. دا اوسنۍ جګړه د اصل او نسب له رویه، د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اوویشمته نېټه، زموږ په پاکه خاورې باندې د شوروي پوځي تېرې څخه د را پیدا شوې جګړې کړوسۍ او د څېرې او طبیعت له رویه ډېره پېچلې ده. سره له دې هم د یادو شویو جګړو دا لاندې درې اړخیزه ورته والی له سترګو څخه د غورځولو نه ښکاري:

- لومړی دا چې د دغو جګړو په تنورونو کې تر ټولو زیات د افغان هډوکي سوځېدلي او لاهم سوځي؛ او په هغو کې د بهرنیو ښکېل شویو ځواکونو د زور او افسون له لاسه «ډېره زما واک یې د

ملا» کانه وشوه. په دې توګه له جګړو سره اړونده ملي اهداف یا دا چې بیخي له پامه وغورځېدل، او یا خو د بهرنیو ځواکونو د اهدافو تر شا پټ شول.

- دویم دا چې د دغو جګړو په مهالونو زموږ پتمن اولس د پردیو بدخواهانو ظالمانو او کورنیو مختورو ناځوانانو په سحر او لمسون اندام اندام شوی او د نورو بدمرغیو سربېره د ورور وژنې تورې بلا په منګولو کې هم را ایسار دی. له همدې امله دغه سرلوړي او باتوره خلک د خپلو سیالانو له ډلې څخه رابېل شوي او د ستونزو د پرېمانتیا له رویه د خوارکیو سومالیایانو په څنګ کې ځای لري.

- دریم دا چې نوموړو جګړو کې د اسلام پاک دین د عقیدتي پیاوړتیا څخه کار اخیستل ډېره ستره ونډه لري. د هرې تیرې جګړې په پای کې دیني او عقیدتي مشران، چې زموږ خلک یې د دین شتمني بولي، خپلو حجرو جماتونو او خانقاوو ته د بېرته ستنېدو پرځای د سیاست په خوسا شویو ډنډونو کې لاهو شول. په دې توګه دیني او عقیدتي سپېڅلې او ناپایه پوهنیز کار له اجرائیوي تقنیني او قضائي ټولنیزو کارونو سره یو شانته سره غوټه پیدا کړه. د پورتني درې څنډیزه چوکاټ د ننه پېښنو دا یو دېرش کاله کېږي چې زموږ د اولس ژوند او هیلې خاورې ایرې کړې دي.

د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه نېټه د امریکا متحده ایالاتو، د ناټو د یو شمېر غړو او ځینو نورو هېوادونو په ملاتړ، د ملګرو ملتونو د پرېکړې له رویه، چې ځینې حقوق پوهان د هغې په مشروعیت شکمن دي، په واشنګټن او نیویارک باندې د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر د یوولسمې

نېټې د تروریستي ورانکاریو د غچ اخیستلو او تروریستي ځالو ته د اور لګولو په تکل، زموږ په خاوره باندې پوځي خونړي بریدونه پیل کړل. داسې ګنګوسې کېږي چې دغه راز بریدونه د هغه وخت امریکایي او انګلیسي مشرانو د سیپتمبر د یوولسمې پېښې لا دمخه په پام کې نیولي وو. له دغو بریدونو څخه را پیدا شوې جګړه تر دا اوسه پورې نه یوازې زموږ هېواد کې په زیاتېدونکي شدت روانه ده، بلکه عراق، سومالیا، یمن او پاکستان یې هم د خپلو اورونو په لمبو کې راګیر کړي دي. او خدای خبر چې په کوم ځای کې به ختمه شي.

که څه هم خلک له تروریزم څخه د هغه د ویرې او وحشت له رویه ډېره کرکه او نفرت لري، خو د تروریزم ضد، پولې نه پېژندونکې یوه جګړه، د نړیوال ژوند له دود او دستور سره په ټکر کې ښکاري.

زموږ په هېواد کې د تروریستانو او د هغو د پلویانو د له منځه وړلو او پر ځای یې د یوې نوې آزادې ټولنې د جوړولو بنسټیزه ډېره په هماغه پیل کې کړه کېښودل شوه. اوس که د هېواد دولتي واکداران د دې جوګه نه دي چې له خپلې خوښې سره سم د اولس اداره په مخ بوځي، اولس هم نه غواړي چې اداره یې د دغه واکدارانو په خوښه په مخ ولاړه شي. ټول خلک سپړمو ته رسیدلي او د سولې په ګټه بدلونونو ته په ډېره بې خبري سترګې په لاره دي. له بلې خوا هغه اولسونه چې بچیان یې له لسو کلونو راهیسې زموږ هېواد کې په جګړه لګیا دي، په خپلو دولتونو باندې د زور اچونې له لارې خپلو کورونو ته ډوډۍ د بېرته ستنېدو هیله من دي. د دې ترڅنګه د افغان

دولت او د هغه ملاتړ کوونکو دولتونو ترمنځ د باور ستونزې مخ په زیاتېدو ښکاري.

خو دا دواړه خواوې په خپل وار سره له پاکستان سره چې دریځ یې زموږ په هېواد کې د سولې او جګړې د برخه لیک او حیاتي تأسیساتو د را رسېدو لپاره ډېر ستر اهمیت لري، د یو ډول ساړه جنګ میدان ته د ننوتلو په لور کشول کېږي.

د دوی لپاره د پاکستان د دولت دوه مخیزه او سترګو په رپ کې د چپن بدلولو لوبې نورې د زغملو وړ نه دي. له دغه راز دولت څخه، چې Bill Clinton د Paria یا کم اصل او ناسیاله په نامه یادولی، مخ اړول او د افغانستان په شمالي ګاونډیو هېوادونو کې د ورو راوړو لارې پیدا کوول؛ که څه هم د روسانو او چینایانو د نفوذ انګړ ته د ننوتلو ستونزې لري، خو ګمان نه کېږي چې دوی دواړه به له پاکستان سره دوستي، چې د بنسټ پاله جذباتي فکرونو او هلوځلو کور شمېرل کېږي، له غربي هېوادونو او هندوستان سره د خپلو سوداګري او سیاسي ګټو د لاسه ورکولو په بیه واخلي.

زموږ په هېواد کې د ننه او د باندې همدغه پېچلې او سربداله کوونکې حالات چه له سمندر څخه د یوه څاڅکي په توګه د هغو یادونه وشوه، داسې غوښتنه کوي چې په لومړي توکي د هر ډول تبعیض څخه پرته د سولې او پرمختګ د مینانو په لیکو کې د درېدو په مرسته د یوه داسې سیاسي، سوله ییز او ټولنیز ځواک په پښو درېدو کارونه لا نور هم چټک کړو چې په خپل کور کې د خپل اختیار خاوند وو؛ او د

خپلو نړيوالو دوستانو سره د سوال ياري پر ځای به د وروري کوو حساب تر منځ، دود او دستور ته به درناوی کوو.

زموږ په ننني هېواد کې سوله او نيکمرغي له ايشيا سربېره د ټولې نړۍ له امن او نيکمرغي سره اړخ لګوي. راځئ د همدې اوسنۍ غونډې په برکت لا نور هم راغونډ شو، او نړيوالو ته هم بلنه ورکړو چې له موږ سره د جنګ پرستو د متو په نيولو کې د لارې مل شي. يوازې د يوه پراخ په سوله او پرمختګ مين خوځښت جوړول دي چې دا اوسنيو له نا اميديو ډک زړونو ته نوې وينه ورکولای شي؛ له دېنه پرته د اوسني جوړ شوي محشر څخه د راوتلو نورې لارې زموږ او تاسې شانته کسانو په مخ تړلې وينم. يا به ټولېږو يا به ورکېږو! تر منځ به انتخاب سره مخامخ يو.

خدای مو په لوري شه

ډیموکراسي که واک سالاري

ننګیالی بخرکی

تر هغه ځایه چې د ډیموکراسۍ ایډیالوژیکه اصطلاح تر موږه پورې رارسیدلې ده، دتکامل ډول، ډول پړاونه یې تېرکړي هم دي. په نوموړې اصطلاح هرڅوک پوهېږي چې ډیموکراسي یوه یوناني کلیمه ده او معنا یې د خلکو حکومت پرخلکو. هغه حکومت؛ چې د خلکو په خوښه د یوې ملي شورا د خوا را منځته شي، نو بیا په همدغه ډول خلک په خپله خوښه قانون جوړوي، سیاسي کړنلاره ټاکي او د ګټې وټې (اقتصادي کړنلارې ډول ځانته غوره کوي).

ډیموکراسي په واقیعت کې د خلکو نظام دی او دخلکو په اراده سره منځ ته را ځي، خو که د ډیموکراسي نظام نه وي، نوهغه بیا دلږو ستم دی پر ډیرو خلکو، چې دې ته دیکتاتوري او ارسطوکراسي وايي. ارسطوکراسي همیشه د اشرافو استثمارګرو زورسالاري نظام دی.که د ډیموکراسۍ تاریخ ته ځیرشو، ترمیلاد نه مخکې په یونان کې نوموړې اصطلاح را منځته شوه او بیا روم او اروپا ته ورنقل شوه، په فرانسه کې بیا دغه کلمه د جمهوریت په نوم ونومول شوه.

موږ دلته د ډیموکراسۍ د کرونولوژۍ څخه ډډه کوو؛ خو پر دغه به خامخا خبرې وکړو چې ډیموکراټیک ایډیالوژیکي نظام په ټولو هېوادو کې په یوه شان نه وي، بلکې تفاوتونه لري. که هرډول ډیموکراسي هېواد ته راځي، نوموړی ډول د ډیموکراسۍ باید خلک خوښ کړي، خلک تاریخ جوړوي او که د ټوپک په زور پر خلکو ومنل شي او یا هم د بهر څخه یوه اوبل هېواد ته وا ستول شي، په دې کې شک نشته چې دغه فکر ناکامه دی.

یو هېواد دبل هېواد سره په فرهنګي میراثونو کې شریکېدای شي، یو او بل هېواد خپل فرهنګ ، علمي لاس ته راوړنې نورو هېوادوته ورزده کولای شي او سره شریکولای شي، خو دا په دې معنا نه ده چې نوموړی هېواد دې نور هېوادونه تر خپلې روبنایي اغیزې لاندې را ولي؛ او یا دې خپل نظر پر نورو هېوادو په زوره ومني. یا دې هم په همدغه پلمه دخپلې نظامي مداخلې لپاره لاره پرانیزي. هر هېواد آزادي لري، چې دخپلو ټولنیزو شرایطو پر بنسټ ځان ته قانون – د دولت ډول – وټېزه کړنلاره او داسې نور... معنوي او مادي بنسټونه ټاکي. هغه هېوادونه چې خپل نظر پر نورو هېوادونو تحمیلوي اویا هم خپل د خوښې انقلابونه صادروي هغه هېوادونه بنیادګر هېوادونه دي. دولتونه یې ناکامه او ضعیفه دولتونه وي. دا ځکه چې خلکي پایې نه لري.او د ډیموکراسۍ دبنسټونو مخالف وي.

موږ د پورته خبرو ثوقه دلایل په اوسني وخت کې دافغانستان، عراق، لیبیا او نورو هېوادو په منځ کې لیدلای شو. هلته دغه لس کاله جنګ روان دی.او د ډیموکراسۍ ټیکداران د ډیموکراسۍ او د بشر د حقوقو، آزاد بازار، ګلوبا لیزم، هیروین او نشې توکوپه پلمه دغو

هېوادو ته را داخل شوي دي؛ او نظامي جګړه پرمخ بیایي، خو د همدغه لسو کالو په جریان کې کومه ګټه نه ده تر لاسه شوې. «خو نا تار روان دی».

ګرانو هېوادوالو ! په دې چې مقاله مې دیوې رسالې په شان اوږده نه شي، نو خپل مطلب په لاندې څوټکو سره را لنډوم او داچې ولې په افغانستان کې، دولت او ناټو ، ناتوانه دي په دغه څو لاندې ټکو کې یا دونه ور ته کوم.

لومړی: ډیموکراسي پرجنګسالارانو نه جوړېږي، نوموړې غوښتنه د ټولنې د وټیز رشد او تکامل سره سمه په یوه معینه مرحله کې را منځته کیدای شي.

دوهم: زموږ په ګران افغانستان کې په لومړي سرکې دتنظیمونو په منځ کې دولتي وا کمني دژبنیو ، قومي او سیمیزو تړاونو په اساس په غیرې عادلانه ډول شلنډی یا وویشل شو.

دریم: په داسې یوه نظام کې چې غوښتنه یې دآزاد بازار د لاري سرمایه داري ټولنه جوړول وي، لازمه ده چې نوموړی رقابت دتولید پرسرپه سالمه توګه تر سره شي، نه داچې تولیدي مؤسسې وتړل شي، او د دولت شتمني غصب، چور او چپاول شي.

څلورم: د غلو او غاصبینو مخه راوګرځول شي، هغه شتمني، چې دملي عوایدو دلارې په لاس را وړل کېږي یا هم دبهرنیو مرستو پربنسټ تر لاسه کېږي، هغه باید داشخاصو په لاس کې ونه لوېږي؛

بلکې د دولت په متمرکزه او خوندي مالي حسابونو کې وساتل شي او د ضرورت وړ ګټه ترې وا خیستل شي.

پنځم: ملي امنیت باید ټینګ کړل شي، د ولسونو خوندي کول د ملي دولتونو دنده ده. د هېواد داخلي ستونزې باید د خبرو او پراخو صادقانه جرګو او مرکو د لارې حل کړل شي. تر څو د هېواد د خلکو او ملي امنیتي قوتونو تر منځ یووالی را منځته شي.

شپږم: خپله خاوره باید د نورو هېوادونو د تهدید وسیله ونه ګرځول شي. او نه هم نورو هېوادو ته د مداخلې وخت ور کړل شي، په هېواد کې دننه د پردیو هېوادونو نظامي اډې، چې د همسایه هېوادونو دنا آرامۍ سبب ګرځي، باید اجازه ور نه کړل شي.

اووم: افغانستان باید خپله بې طرفي د پخوا په څېر وساتي او خپلې ستونزې دیوه بې پرې یا بې طرفې ټولنې په حیث دامنیت په نړیواله شورا کې طرحه او حل کړي.

اتم: ملي ګټوته باید دلومړي توب حق ورکړل شي او ژرتر ژره باید زېربنایي کارونه پیل او د هېواد وټیز حالت ته پاملرنه وشي، تر څو خلکو ته سالم مصروفیتونه پیدا شي.

د افغانستان ځوانان به د جنګسالارانو د منګلو څخه هم خلاص شي او بیا به د جنګسالارۍ په عوض کې ډیموکراتیک نظام پیل کړو. که موږ پورته ټکو ته په ملي صداقت پاملرنه وکړو نو ژر تر ژره به د جنګ او بدبختۍ سندره خا موشه شي او دغه په میراث را پاتې شوې بې وسي به مو هم د پای ټکی ومومي.

ستراتیژیکي تړون/ ستراتیژیکي اعلامیه

(د اوږ مهالې همکاري تړون/ اعلامیه)

جمال کټوازی

۱- سریزه،
۲- ستراتیژیکي تړون/ ستراتیژیکي اعلامیه،
۳- ملي ګټې،
۴- د افغان او امریکایي چارواکو تر منځ د تړون د محتوا په هکله د اندونو تو پیرونه،
۵- د افغانستان او امریکا تر منځ سیاسي، اقتصادي او نظامي اندول،
۶- د تړون د لاسلیک لپاره د افغانستان دولت تر مخ پر تې ستونزې،

سریزه:
هر هېواد خپلې ملي لنډ مهاله او اوږد مهاله ګټې لري. کوم وخت چې د دوو یا ډېرو هېوادونو تر منځ کوم تړون لاسلیک کېږي، نو د هېوادونو استازي تر لویې کچې هڅې کوي تر څو د خپل هېواد ملي لنډ مهاله او اوږد مهاله ګټې په نظر کې و نیسي. زموږ ګران هېواد افغانستان په دې اخیرو لسیزو کې د ډېرو نا ورینونو سره مخامخ شوی. د نړۍ او د سیمې ځینې هېوادونو تر خپله وسه زیار ایستلی، تر

ځو د خپلو سیاسي، نظامي او اقتصادي ګټو په خاطر زموږ هېواد د جګړو ډګر وګرزوي، چې دا لو به اوس هم لا روانه ده !

ستراتیژیکي تړون:

تړون (قرارداد) ددوو یا ډېرو خواوو تر منځ د حتمې پلې کېدو پریکړه لیک ته وایي، چې د ځانګړو ژمنو د تر سره کیدو لپاره لاسلیک او تر سره کېږي.

د دوو هېوادونو تر منځ تړون د هېوادونو د پارلمانونو له خوا هوکړې ته اړ تیا لري او د پارلمانونو هوکړه حتمي ده.

ستراتیژیکې اعلامیه:

اعلامیه یو داسې سند ته ویل کېږي، چې هغه د دوو یا ډېرو خواوو تر منځ د ځانګړو ژمنو د پوره کېدو لپاره لاسلیک او تر سره کېږي، خو کومه ځانګړې حقوقي وړتیا نلري. اعلامیه کیدای شي، چې د دوو هېوادونو د حکومتونو د استازو تر منځ لاسلیک شي. د دووهېوادونو تر منځ اعلامیه د هېوادونو دپار لمانونو هوکړې ته اړتیا نه لري.

ملي ګټې:

د هر هېواد ملي ګټې د هغه هېواد په ځمکني بشپړتیا ، سیاسي نظام او همدارنګه ټولنیز، سیاسي، تاریخي، فرهنګي، ملي او اقتصادي ارزښتنو کې نغښتې دي.

د افغانستان لنډ مهاله او اوږدمهاله ګټې

۱- دافغانستان د ځمکني بشپړتیا نه په بشپړه توګه دفاع.

۲- د ملي اردو او ملي پولیسو په پښو درول، تر څو ملي پولیس او ملي اردو په هېواد کې د بشپړ امنیت د راوستلو وړتیا تر لاسه کړي.

۳- د ا قتصادي بنسټیزه پروژو به پښو درول یا بیارغونه او داسې نور...

۴- په هېواد کې د مختلفو قومونو تر منځ د ملي یووالې د را وستلو او ساتولو لپاره ګړندی هڅې.

د افغان اوامریکایي چارواکو تر منځ د تړون د محتوا په هکله د اندونو تو پیرونه.

د افغاني چارواکو غوښتنې:

۱- د امریکایي سر تېرو شتون په افغانستان کې قانوني کول (دهغوی چلند باید د افغانستان د قوانینو سره سم وي).

۲- امر یکایان باید د شپې عملیات بند کړي.

۳- امریکا باید په افغانستان کې خپل زندانونه وتړي.

۴- ټولې مرستې باید د افغانستان د دولت له خوا ولګول شي.

۵- د افغانستان په اقتصادي بنسټیزو پروژو کې باید امریکا پانګه اچونه وکړي.

د افغانستان او امریکا تر منځ سیاسي، اقتصادي او نظامي اندول.

۱- په سیاسي، اقتصادي او نظامي اړخونو کې افغا نستان د امریکایانو مرستي ته اړتیا لري. که چېر ته د امریکا او نړیوالې ټولنې مرستې نه وي، نو شاید چې د افغانستان دولت به د دې وړتیا ونلري تر څو د خپل دولت د کار کونکو د یوې میا شتې معاشونه ورکړي؟

۲- په نظامي لحاظ، افغانستان د ځینو ګاونډیو هېوادنو تر ګواښ لاندې دی اود افغانستان امنیتي ځواکونه نشي کولی چې په یوازې سر د هېواد د فاع وکړي.

۳- د افغانستان ملي اردو او ملي پوځ په یوازې سر د دې وړتیا نلري، چې په هېواد کې د بشپړ امنیت راوستولو جوګه شي.
۴- افغانان د خپل هېواد د بیارغونې کابو په ټولو برخو کې د امریکا او نورو نړیوالو مرستو ته اړتیا لري.
خو امریکایان هم په افغا نستان کې بیا خپلې سیاسي، اقتصادي او نظامي ګټې لري.
۱- د افغانستان او منځنۍ آسیا د ځینو هېوادونو لکه د تورکمنستان د کاسپین د سمندرګي طبیعي زیرمو ته ځان رسول.
۲- د سیمې او د افغانستان د ځینې ګا ونډیو هېوادونو تر نظامي اغېزې لا ندې راوستل او داسې نور...
د ترون د لاسیک کولو لپاره د افغانستان دولت تر مخ پرتې ستو نزې.
۱- د کورني ملاتړ نشتوالی او په افغانستان کې د ځینو کورنیو کړیو مخالفت.
۲- د بهرني ملاتړ (د ګاونډیانو او د سیمې د هېوادونو ملاتړ) نشتوالی او د ګاونډیو او د سیمې هېوادونو اندېښنې.
۳- د افغانستان او امریکا تر منځ د سیاسي، نظا مي او اقتصادي انډول نشتوالی.
۴- په پارلمان کې کډوډي.

ستراتیژیکي اړیکې او ګاونډیان

انجینیر زکریا پوپل

یو شمېر ګاونډي هېوادونه لکه پاکستان، ایران او روسیه دامریکا دمتحدو ایالتونو اونورو لوېدیځو هېوادونه سره دافغانستان دستراتیژیکي ملګرتیا په هکله دتړونونو دلاسلیک کولو څرګند مخالفت کوي.

ظاهراً دامخالفت په افغانستان کې دامریکا دمتحدو ایالتونو دپوځي اډو دجوړېدوپه خاطر دی، خو اصلي خبره داده، چې زموږ دغه ګاونډي هېوادونه نه غواړي چې افغانستان ته سوله او دایمي ټیکاو راشي او افغانستان په اقتصادي، سیاسي او تخنیکي لحاظ یو پر مختللی او اغېز لرونکی هیواد واوسي. وګوری زموږ د هېواد جیو ستراتیژیک موقعیت، چې دپېړیو په اوږدو کې یې زموږ لپاره لويې ستونزې جوړې کړې دي او دنړۍ دزبرځواکونو دیرغلونوسبب شوی دی، کېدای شي یوځل بیا دمنځنۍ او سهیلي اسیا دهېوادونو ترمېنځ دپُل حیثیت خپل کړي او په دې ډول به افغانستان نه یوازې په اقتصادي او تخنیکي لحاظ ډېرې ګټې تر لاسه کړي، بلکې په سیمه

کې به داسې هېواد هم شي، چې پر نورو هېوادونو به پراخ اغېزکولای شي، ځکه نو زموږ ګاونډیان په خاصه توګه ایران او پاکستان دامریکا او نورو پرمختللو هېوادونو سره دافغانستان د ستراتېژیکي ملګرتیا سره مخالفت کوي. خو دوی دا خبره په ډاګه ځکه نه کوي، چې دا دنړیوالو حقوقو له مخې د هر هېواد حق دی، چې د هر هېواد سره هر ډول چې وغواړي، همهغسې اړیکې ولري. ځکه نو یو شمېر کسان دا ادعا کوي، چې ایران، پاکستان، روسیه او چین په خپل ګاونډ کې دامریکا د پوځي اډو شتون، دخپل امنیت لپاره ګواښ بولي.

زما له نظره دا خبره بېخي سمه نه ده او داخوشې یوه پلمه ده، دا ځکه چې:

-امریکا همدا اوس هم دایران، هم دروسیې او هم دچین په ګاونډ کې پوځي اډې لري او دوی هغه دځان لپاره خطر نه بولي، بلکي دیوه واقعیت په توګه یې مني او د هغو هېوادونو د خلکو او حکومتونو حق بولي، چې چا ته په خپل هېواد کې اډې ورکوي.

-دبلې خوا دنوموړو اډو نه دغو هېوادونو ته هیڅ ډول ګواښ نه دی متوجې، نو بیا په افغانستان کې اډې ولې دوی ته دا ګواښ متوجې کولای شي؟

-بله خبره دپاکستان ده. وګورئ دحیرانتیا خبره خو داده، چې پاکستان په خپله خاوره کې امریکا ته اډې ورکوي او دهغوی نه دوی

ته خطر نه دی متوجې، بلکې دهغو اډو نه خطر ورته متوجې کېږي، چې په افغانستان کي کېدای شي جوړې شي؟

پردې سربېره پاکستان امریکا ته زاری کوي، چې ستراتېژیک تړون ورسره لاسلیک کړي او دپاکستان لومړی وزیر سیدیوسف رضا ګېلاني دامریکا نه داګیله کوي، چې ولي د هند او افغانستان سره ستراتیژیک تړون لاسلیک کوي، خو زموږ سره یې نه کوي. که چېرې دامریکا دمتحدو ایالتونو او نورو پرمختللو هېوادونو سره دستراتیژیک تړون لاسلیک کول او هغوته په خپله خاوره کې اډې ورکول دپاکستان له نظره بد کار وای، نو بیا خپله ولې دابد کار کوي؟

-دغه ټول پورته یاد شوي دلایل پردې شاهدي ورکوي، چې دګاونډیانو د مخالفت اصلي علت دانه دی، چې امریکا په افغانستان کې پوځي اډې جوړوي، بلکې دوی ددې نه وېره لري، چې دامریکا دمتحدوایالتونو اونورو پرمختللو هېوادونو سره دافغانستان دستراتېژیکي ملګرتیا دتړونونو په لاسلیک کولوسره به نور زموږ هېواد د چم ګاونډیانو د نفوذ د ساحې نه ووزي او دوی به نورنشي کولای په خلاص مټ دافغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي.

-دبلې خوا دوی په دې هم ښه پوهېږي، چې افغانستان دامریکا دمتحدوایالتونو اونورو پرمختللو هېوادونو سره دستراتیژیکو تړونونو په لاسلیک کولوسره، د دې پراخ امکانات پیداکوي، چې په خورا چټکۍ سره داقتصادي او تخنیکي پرمختګ په لور ګامونه اوچت کړي.

ددې کار سره دافغانستان ګټور جغرافیایي موقعیت، سرشاره طبعي زېرمي، دافغانانو زیرکتیا او دپرمختللو هېوادونو اقتصادي، تخنیکي او تکنالوژیکي مرستې بشپړه مرسته کولای شي. ددغه ډول همکاریو او مرستو بېلګي موږ په المان او ټوله اروپا، جاپان، جنوبي کوریا، ترکیه، چیلي، هانکانګ، تایوان او نورو کې لیدلای شو.

خوزموږ ددغو موخو دترلاسه کولو لپاره تر ټولو لومړی او اساسي شرط، په افغانستان کې دسولې او ټیکاو رامنځ ته کېدل دي. زموږ چم ګاونډیان په دې پوهېږي، چې که په افغانستان کې سوله او ټیکاو راشي، بیا نو:

- دوی نشي کولای دافغانستان داوبو دپراخو زېرمو نه په وړیا توګه ګټه پورته کړي.

-له بلې خوا د افغانستان د اقتصادي او تخنیکي پرمختګ په صورت کې به نو زموږ هېواد د دوی د ټیټ کیفیت لرونکو توکیو

بازار نه وي او نور به دغه هم شوني نه وي، چې دوی هرکال په ملیاردونه ډالره افغانستان ته دصادراتو له لارې تر لاسه کړي.

-او ددغې ملګرتیا په پایله کې به افغانستان ددغو هېوادونو، په ځانګړې توګه دایران دکلتوري ښکېلاک دمنګلو نه هم وزي، چې دا د دوی لپاره تر ټولو ډېره د اند ېښنې وړ خبره ده. ایران په تېرو څه دپاسه دوؤ سوؤ کلنو کې افغانستان دخپل کلتوري ښکېلاک په منګولو کې ټینګ نیولی دی. دافغانستان ټول رسمي او اداري سیستم، تعلیمي دستګاه او ان مذهبي موسسات هم د دوی د ژبې او کلتور په چوپړ کې وه. ښه مثال یې په جوماتونو کې دپنج کتاب، بوستان، ګلستان او نورو کتابونو تدریس دی.

-زه په دې باور یم چې که چېرې امریکا اونور لوېدیځ هیوادونه دافغانستان نه، مخکې له دې ولاړ شي، چې موږ په خپلو پښوودرېږو او داوږدمهاله ملګرتیا تړون هم ورسره ونه لرو، نو په دې صورت کې به هرومرو زموږ چم ګاونډیان په ځانګړې توګه ایران او پاکستان زموږ په هېواد کې دکورنیو جګړو اورته لمن ووهي او له۱۹۹۲ کال نه به بدتره حالت را مېنځ ته کړي، خو بیا به هیڅ شوک نه وي چې موږ ته د مرستي او ملګرتیا لاس را اوږد کړي او پایله به یې داوي چې دسومالیا په برخلیک به اخته شو.

-افغانستان دخپل تاریخ دیوه ډېر حساس پړاو نه تېرېږي. دابه دافغانانو په پوهه او درایت پوري اړه ولري، چې څنګه خپل راتلونکی ټاکي؟

-اصلاً زموږلپاره دامریکا متحدایالتونه او نورپرمختللي هېوادونه خطر نه دي او نه هم هغوی په افغانستان کې اهداف لري. که چېري دځينو مخالفينو خبره سمه هم وي، نو امريکا په منځنۍ اسیا کې اهداف لري. خو ایران، پاکستان او نورګاونډیان دافغانستان دبربادی لپاره ناوړه اوشوم پلانونه لري.

دبل پلوه موږ هم دنده نه لرو ، چې دنورو هېوادونو دګټو دساتلو لپاره خپلې ګټې په خطرکې واچوؤ او دامریکا دمتحدوایالتونو سره خپلې اړیکې وراني کړو . هغوی که وغواړي خپله دي دخپلو ګټو ساتنه وکړي. موږ نه ددې توان لرو او نه هم دامکلفیت.

دنړۍ هر هېواد دې ته اړ دی، چې یو یا څو نژدې دوست هېوادونه ولري.

وګوری ایران اوسوریه دروسیې او چین سره په ملګرتیا کې دلا ډېرو بندیزونو او ان دبرید ځان وژغوره.

پاکستان هم دچین سره دنژدې ملګرتیا نه په ګټه اخیستلو سره غواړي دامریکا دمتحدوایالتونو او نورې لوېدیځي نړۍ دبندیزونو مخه ونیسي.

-امریکا کولای شي په نورو هېوادونو کې هم پوځي اډې ولري او دهغوی سره ستراتېژیکي تړونونه لاسلیک کړي. زموږ په ګاونډ کې ډېر هېوادونه دې کارته لېوالتیا لري، خوموږ دامریکا لپاره الټرناټیف نه لرو.

موږ ته یوازې پاکستان، ایران او روسیه راپاتې کېږي. دغه درې واړه موږ په خپل تاریخ کې په وار وار سره ازمویلي دي او دانوره ثابته شوې ده، چې دوی زموږ لپاره دورانۍ او بربادي نه پرته بل څه نه لري.

آیا زموږ ملي ګټې دا ایجابوي، چې دامریکا دمتحدوایالتونو اونورو پرمختللیو هېوادونو سره اړیکې خرابې کړو او په لوی لاس ځانونه دخپلو غلیمانو په منګولو کې ورکړو؟ پاکستان او ایران هیڅکله هم زموږ دوست نشي کېدای.

موږ هغه وخت د دوی نه ځانونه ژغورلای شو، چې پوه خلک، غښتلی اقتصاد او پرمختللی تخنیک او تکنالوژي ولرو. دا کار یوازې او یوازې دامریکا دمتحدو ایالتونو اونور پرمختللو هېوادونو سره د اوږد مهالې ملګرتیا او همکارۍ په صورت کې شونی دی.

له لومړي بن تر ننه؛ د نړیوالې ټولنې د توطیو بهیر

محمد زبیر شفیقي

د ړندو وحشتونو د نوي پړاو پیل:

د شپې شاوخوا (نهه) بجې وې، له معمول سره سم له خپل دفتره رابنکته شوم او د سهار ورځپاڼې پر خپلو همکارانو راوګرځیدم زموږ د نن شپې کار مخ پر ختمیدو ؤ، ناڅاپه مې د پاکستان د ملي تلویزیون (پی ټي وي) چینل پر مخ د سي ان ان د عاجل خبر تصویر ته پام شو چې له دوو لویو جګپوړیو ماڼیو څخه له یوې لوخړې اوچتې دي. تصویر ته ځیر شوم د نیویارک د سوداګریز مرکز غبرګوني برجونه دي، یو ویاند په احساساتي لهجه د الوتکې د جنګیدو خبره تکراروي، په همدې کې بله الوتکه راشي او له دوهم برج سره وجنګیږي، د عاجل خبر په توګه د امریکا ولسمشر جورج بوش ویلي چې د دوی ټولې قواوې د تیارسۍ په حالت کې دي. پر امریکا ترهګریز برید شوی دی او د ده په هغه لومړیو خبرو کې چې وروسته

يې بيا وضاحتونه کول دا هم وو چې موږ د بلې صليبي جګړې پر ډګر ولاړ يوو.

عجيبه پېښه ده، د امريکا پر غبرګونو برجونو الوتکې ورجنګيدلې دي، تر اوسه پورې موږ د پېښې پر اصلي ماهيت خبر نه يوو، چې پر دې پېښه د نړۍ د سرمشرانو د اند يښنو او غبرګونو لړۍ پيل شوه د پېښې په تړاو د امريکا ولسمشر د القاعده د مشر اسامه بن لادن نوم واخيست، خو خبره دومره لاسپينه نه وه چې باور پرې وشي، لږ وروسته د کندهار نه د طالبانو د اسلامي امارت د بهرنيو چارو وزير مولوی عبدالوکيل متوکل غبرګون هم واوريدل شو چې د نيويارک په برجونو د بريد غندنه يې کوله، موږ ته لومړۍ دغه پېښه يوه ناڅاپي ټکه ښکاريدله، تصور مو نشو کولای چې له همدې شيبې څخه چې د تلويزيون پر پرده مو د نيويارک له غبرګو برجونو سره د الوتکو ټکر او د هغو د رالويدو نندارې کولې د نړۍ د ژوندانه يو نوی پړاو پيليدو، نړۍ د اعتماد او باور له پخواني نيم بنده حالت سره هم خدای پاماني کوله او د رندو وحشتونو يو نوی پړاو پيليدو چې موږ يې هيڅکله هم په هغو لومړيو ننداروکې تصور نشو کولای.

له بده مرغه په همغه لومړيو شيبو کې افغانستان ته ګوته ونيول شوه ځکه چې د طالبانو د امارت نازولی ميلمه (اسامه بن لادن) دلته ؤ او د دې بريدونو تور پر هغه پورې شوی ؤ، د اسامه بن لادن لومړنی غبرګون د دې پېښې په اړه مرموز ؤ، ويې ويل چې په دې بريدونو کې

ده لاس نه درلود خو هر چا چې تر سره کړل خدای به اجر ورکړي، وروسته بیا د القاعده نورو غړیو پر دې اعتراف کړی چې دا د دوی ملګري وو د دې پېښې د پلان اصلي طراح خالد محمد شیخ په ۲۰۰۳ زیږدیز کال د اپریل په لومړۍ نیټه په پاکستان کې ونیول شو چې بیا امریکا ته وسپارل شو او اوس د همدغو بریدونو په جرم د امریکا ستري محکمې په عمري بند محکوم کړ.

زه بېرته خپل دفتر ته لاړم، اوس مې په یاد نه دي چې سرلیکنه مې پر کومه موضوع وه، او له سره مې له غبرګونو برجونو سره د الوتکو د ټکر مساله غوره کړه، بس په خپل اټکل مې دا د فلسطیني مظلوم ولس د مظلومیت د نه ختمیدونکي داستان غبرګون وباله چې دا دي له امریکا نه د اسرائیلو د وحشتونو بدل اخلي، ما په دې سرلیکنه کې د دې پېښې د غندلو تر څنګ د امریکا پر یرغلیزو سیاستونو نیوکې کړې وې، چې دا دي اوس یې ټس د امریکا د سوداګریز مرکز تر نړولو پورې راورسید.

پر سوداګریز مرکز دا دوهم برید ؤ چې دا ځل دواړه برجونه په څو دقیقو کې راولویدل، په ۱۹۹۴ زیږدیز کال کې هم په دې برجونو کې بمي چاودنې وشوې چې مرګ ژوبله یې درلوده او د هغو پړه په رمزي یوسف نومي ور اچول شوې وه چې وروسته هغه هم له القاعده سره په تړاو تورن او په امریکا کې اعدام شو.

دا د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر د ۱۱ مې پېښې هغه شیبې وې چې له امریکا او اروپا پرته په آسیایي هېوادونو کې ښایي لږ کسانو د هغو بوړنوونکیو شېبو ژوندۍ ننداره کړې وي، وروسته وروسته د پېښې د قربانیانو شمېر اود امریکا د ولسمشر او حکومت توند غبرګون ورو ورو له دې پرده پورته کوله چې دا د یوویشتمې پیړۍ تر ټولو ستر خبر دی چې د نړۍ د ملیاردونو انسانانو برخلیک به په اورونو او مرګونو واړوي. پر دې د ټولې نړۍ انسانان سره یوه خوله دي چې د سپتمبر د ۱۱ مې غمیزې نړۍ بدله کړه او دغه پېښه د زرګونو انسانانو د وژنې او د ملیاردونو نورو د بد مرغۍ او نا آرامۍ سبب شوه، امریکا ته پلمه په لاس ورغله چې د خپلو هغو سیاسي او اقتصادي هدفونو په لور پښې وغځوي چې له مودومودو یې سترګې پرې ګنډلې دي، نن دا دي ټول وینې چې له لیبیا تر افغانستان پورې ځومره ولسونه په وینو او مرګونو کې پراته دي، دا ټول د سپتمبر د ۱۱ مې د بریدونو تس دی چې نړۍ یې ګالي.

پر هغه شپه د شپې تر دوو نیمو بجو زه د سهار په دفتر کې وم، شیبه شیبه له نویو خبرونو سره د پېښې تفصیلات معلومیدل، تر ۱۹ تنو پورې د القاعده غړیو د امریکا د کورنیو الوتنو څو الوتکې یرغمل کړې وې، دوې پر سوداګریزو برجونو ور وجنګول شوې چې دواړه جګپوړي برجونه یې ونړول او په څو دقیقو کې پر ځمکه راولویدل، له بریدګرو څخه ۱۳ تنه د سعودي عربستان اوسیدونکي وو او په هغوي

کې یو تن هم افغان ؤ، خو د افغانانو له بده بخته د دې برید خونړۍ کسات تر ننه له افغان ولس څخه اخیستل کیږي، له برمته شویو الوتکو څخه یوه د دفاع وزارت پرکمپلکس(پنتاګون) وروجنګول شوه، خو د سپینې ماڼۍ لپاره چې کومه الوتکه په نښه شوې وه هغه له هدف نه لرې د پنسلوانیا په یوه ځنګل کې راولویده او دا تر اوسه پورې معلومه نه شوه چې دغه الوتکه ولې له هدفه بېلارې شوه او بل ځای راوغورځیده.[1]

دګړۍ عقربې پر شا اوړي

جورج بوش له پېښې نه سمدستي وروسته هغو مزبوتو سمڅو ته ننوت چې پر امریکا د اتومي برید پر مهال د ولسمشر او مهمو چارواکیو د خوندي ساتنې لپاره جوړې شوې، جورج بوش کابو (۱۸) ساعته په دې سمڅو کې تیر کړل. له دې حالته ښکاریدله چې امریکایي چارواکیو سخت شوک خوړلی ؤ او پر غرور یې سخت ګوزار شوی ؤ دوی چې د کوم کسات لپاره راپاڅیدل نړۍ په تیره اسلامي هېوادونو یې تصور هم نشو کولای، هغه کسات چې نن هم زموږ د هېواد په شمول اسلامي نړۍ پکې سوځي، لیبیا، افغانستان، خیبر پښتونخواه او عراق پکې کنډواله شول او یمن، مالیزیا او نور

[1] نړۍ د توپان پر اوږو د سپتمبر د ۱۱ مې د خونړۍ پیښې په اړه شیبه په شیبه جریان
(دکمال راټولونه اولیکنه)

هېوادونه د همدې څپو انتظار باسی، سوډان پکې دوه ټوټې شو خو د کسات لمبې لا بلې دي.

د امریکایي چارواکیو حواس لا پر ځای نه وو چې هم یې د پېښې په اړه غبرګونونه پیل شول او هم اقدامات. افغانستان او د طالبانو اسلامي امارت د دوی لومړی نښه ؤ، پر اسامه بن لادن په نایروبي او تانزانیا کې د امریکا پر سفارتونو او په یمن کې پر امریکایي بېړۍ د بریدونو تورونه پخوا لګیدلي وو، اوس نو امریکا د بدل لپاره راوپاریده، پاکستان ته ګواښ وشو چې یا به له موږ سره یاست او یا له ترهګرو سره!

د پاکستان د وخت ولسمشر جنرال پرویز مشرف دې ګواښ ته ټینګ نه شو د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ته یې د تسلیم سر ټیټ کړ. او د ده په اصطلاح پاکستان یې له دې وژغوره چې د ډبرو د ژوندانه زمانې ته ولاړشي!!

د طالبانو امارت لا د وخت د دغه ستر وحشت د قهرجنې څپې خطرناکتوب نه ؤ درک کړی، فکر یې نه کاوه چې د واکمنۍ د مهال عقربه یې پر شا اوړي، دوی فکر کاوه چې په نانډریو او چنو به مساله حل شي، تر څو دوی د وخت نزاکت درک کاوه ټول فرصتونه یې له لاسه ورکړي وو، امریکا د ۲۰۰۱ پېښې د اصلي مسؤول په توګه اسامه بن لادن ترې وغوښت چې نیغ تر درې زرو تنو زیاتو امریکایي وګړیو د

وژنې مسؤول ؤ، طالبانو لومړی دا د افغاني عرف خلاف کار وباله او حاضر نه وو چې د امریکا دغه غوښتنه ومني، وروسته یې د اسلامي هېوادونو په یوه ګډه محکمه کې د نوموړي د محاکمې خبره ومنله، خو امریکا په ډېر ګړندیتوب له خپلو متحدینو سره په ګډه د ۲۰۰۱ کال د دغه خونړۍ پېښې نه د زیاتو ګټو تر لاسه کولو لپاره حرکت کاوه، داکتوبر پر ۷ مه پر افغانستان هوایي بریدونه پیل شول، له دې بریدونو سره جوخت د طالبانو امارت پر ځای د افغانستان د راتلونکې ادارې او نظام د جوړولو هڅې ګړندۍ شوې دغه هڅې د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې د دغه سازمان د سرمنشي د استازي اخضر ابراهیمي تر مشرتابه لاندې پیل او توندې شوې چې د امریکا د خاصو کړیو لخوا جدي څارل کیدې، ظاهراً خبره معلومه وه د امریکا پر غرور ګوزار شوی ؤ او هغه هېواد د بدل اخیستلو حق درلود د نړیوالې ترهګرۍ پر خلاف د مبارزې جبهه جوړه شوه او امریکا ته ډېره مناسبه پلمه په لاس ورغله چې له ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه هغه سیمې ته ګام راواخلي چې له اوږدې مودې یې لارې او ګودرې ورته کتلې، خو ظاهري خبره په افغانستان کې د طالبانو د امارت تر سر پرستۍ لاندې د القاعده مرکزونه وو چې د دوی په اند له همدې ځایه پر امریکا د بریدونو پلان جوړ شوی او پلی شوی ؤ.

د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو لخوا پخوا هم د جګړې د پای ته رسیدو او د یوې حل لارې په توګه د پراخ بنسټه حکومت تر نامه

لاندې د حل یوه نسخه وړاندې شوې وه چې ظاهري تعبیر یې د ټولو ښکیلو اړخونو شریک حکومت ؤ، اوس یو ځل بیا دغه هڅې ګړندۍ شوې، په افغانستان کې د امریکایي هوايي ځواکونو له درنو بمباریو سره د شمال ټلوالې بګیل او تښتیدلي جنګسالاران بیا را ټول او ژوندي شول، طالبان چې امارت یې ایله درې هېوادونو په رسمیت پیژندلې ؤ اوس په ډګر یوازې پاتې شول ځکه چې د دوی تر ټولو ستر پلوي (پاکستان) هم مخ ترې اړولی ؤ، عجیبه دا وه چې د پاکستان له هوايي ډګرونو څخه الوتکې راپورته کیدې او په افغانستان کې یې د طالبانو مرکزونه بمباري کول خو له هغه هېواده د طالبانو ډلې را روانې وې چې په افغانستان کې د دوی د امارت دفاع وکړي، په همدې لوبه کې د مولانا صوفي محمد په سلګونو کسان د شمال ټلوالې لخوا ژوندي ونیول شول چې ځینې یې ښایي تر اوسه پورې بندیان وي.

په هر صورت د افغان بحران د سیاسي حل زړه دوسیه دا ځل په یوه نوي خوځښت راپورته شوه. لویدیز ته د افغان لانجې په حل کې له پیله د پخواني پاچا اروابناد محمد ظاهر شاه رول د ارزښت وړ ؤ ځکه خو د روم د پروسې بازار تود شو، خو کله چې پر افغانستان د هوايي بمباریو نه وروسته په کندهار کې د لومړي ځل لپاره د امریکایي کوماندو ځواکونو د کوزیدو تجربه ناکامه شوه او د کندهار په هوايي ډګر کې راکوز شوي کوماندویان د طالبانو په توغندویي بریدونو کې

ټپیان شول او بېرته وتښتېدل د امریکا ټول پلان یې ورسره بدل کړ او پنتاګون پریکړه وکړه چې د طالبانو په ماتولو کې د خپلو پلیو ځواکونو پر ځای د شمالي ټلوالې له ځواکونو کار واخلي (1)[2] په دې ډول د افغانستان په سیاسي پروسې کې هم بدلون راغی او تر همدې ورځې پورې د پخواني پاچا پلویان چې د روم د ګروپ په نامه سره راټول وو او زیاتره یې لویدیز میشته دوه تابعیته افغانان وو امریکا او متحدینو ته یې له هغه لومړني ارزښته ولویدل.

اخضر ابراهیمي، زلمي خلیلزاد او یو شمیر افغانان چې په هغو کې د روم د بهیر غړي هم وو سره وخوځېدل، لومړنۍ ناستې ولاړې پیل شوې، د پېښور، اروپا او د افغانستان د شمال نویو خپلواک شویو هېوادونو تر منځ چې اوس د ټلوالې د مشرانو د اوسیدو ځایونه وو د تګ راتګ لړۍ تونده شوه په شمال کې زیاتره ولایتونه د طالبانو له لاسه وتل او د جنرال دوستم او ټلوالې د نورو قوماندانانو په لاس کې ولویدل. له همدې سره د راتلونکي نظام د میکانیزم او بڼې په اړه هم خبرې رالوڅې شوې.

ظاهراً د ملګرو ملتونو تر پوښ لاندې د امریکا او د هغو د متحدینو هڅه دا وه چې په افغانستان کې د بحران او جګړې د دایمي حل لپاره د خلکو استازی حکومت جوړشي، ځکه خو د طالبانو امارت له ځنیو

[2] سیمور ه ش امریکایي لیکوال مقاله چې د ۲۰۰۱کال د اکتوبر په وروستیو کې په مشرق ورځپاڼه کې خپره شوه

اړخونو سره پټې اړیکې نیول کیدې چې په اصطلاح د پراخ بنسټه حکومت پر ترکیب ورګډ شي. په دې اړه یوه هڅه دا وه چې د پاکستان په منځګړتوب د طالبانو له یوه پیاوړي او بانفوذه قوماندان او دکابینې غړي مولوي جلال الدین حقاني سره امریکایانو اړیکې ونیوې، نومړی د نومبر په لومړی اونۍ کې لاهور ته لاړ داسې ویل کیدل چې د ډېرې خرابۍ د مخنیوي لپاره باید حقاني د ملاعمر د عزل کولو او د اسامه د شړلو اعلان وکړي د ده په مشرتابه د طالبانو معتدل ګروپ له نوي نظام سره ملګری شي، خو دغه تفاهم ناکام شو او جلال الدین (حقاني) اعلان وکړ چې په سنګر کې شهادت له امریکایانو سره پر تفاهم غوره بولي، د حقاني له دې اعلان سره سم له ۳۳ ورځو وروسته پر پکتیا د امریکا لومړنۍ بمبارۍ پیل شوې، د یادونې وړ ده چې له جلال الدین حقاني سره د تفاهم د تمایل یو سبب په ۱۳۶۸ لمریز کال د امریکا په ابتکار جوړه شوې د قوماندانانو سر تاسري شورا وه چې موخه یې د جهادي ګوندونو د نفوذ او واک کمزوري کول وو، دغه شورا د مولوي حقاني او یو شمیر نورو مشهورو قوماندانانو په ګډون جوړه شوه خو د جهادي مشرانو نفوذ ته یې پام وړ ګواښ پېښ نکړای شو.

دوهمه مساله چې په جنوب کې د یوه مثبت حرکت تمه ورته کېده د هېواد ته د قوماندان عبدالحق ننوتل وو چې څو ساعته وروسته د لوګر ولایت په مربوطاتو کې ونیول شو او بیا اعدام شو، د ده اعدام

او د حقاني له اعلان سره نور د طالبانو لخوا له سوله ایز پلان سره د ملګرتیا هیلې ختمې شوې او د امریکا او ملګرو ملتونو د هڅو لوری معلوم شو ، د یوه نړیوال کنفرانس په ترڅ کې د افغانستان لپاره د یوه لنډ مهاله نظام طرحه باوري شوه چې بیا به د لویې جرګې له لارې د افغانستان لپاره د دایمي نظام طرحه پلې کیږي، د طالبانو نظام په څو دلایلو نور نړیوالو ته د منلو وړنه ؤ.

1- د ترهګرۍ د پالنې او مرکزیت په توګه.
2- د بشري حقوقو نه رعایت په تیره د ښځو د زده کړو مخنیوی.
3- د تریاکو او هیروئینو د کر او قاچاق د ودې له امله چې د هغو په پیسو یې ترهګرۍ او د جګړه مارو ډلو په پیاوړي کولو کې کار اخیست په همدې دلایلو د راتلونکي نظام ځانګړتیاوې داسې په ګوته شوې چې په دې درې واړو برخو کې به نړیوالو ته د منلو وړ وي. د ملګرو ملتونو او امریکا د سیاسي هڅو په بهیر کې دننه پر طالبانو پوځي فشارونه مخ پر زیاتیدو وو او یو پر بل پسې لوی لوی ښارونه د دوی له لاسه وتل، تر دې چې د نومبر پر ۱۳ مه ۲۰۰۱ زیږدیز چې د ۱۳۸۰ لمریز د لړم له 22 مې سره سمون خوري کابل د شمال ټلوالې ځواکونو ته په لاس ورغی او یوه شپه مخکې د طالبانو ځواکونو دغه ښار خوشې کړی ؤ.

د ملګرو ملتونو ځانګړي استازي اخضر ابراهیمي له بیلا بیلو افغاني ډلو سره له پرلپسې لیدنو کتنو وروسته د امنیت شورا ته یوه پینځه فقره ایزه طرحه وړاندې کړه چې ومنل شوه، په هغو کې د ملګرو ملتونو تر څارنې او سر پرستۍ لاندې د یوه بین الافغاني کنفرانس

جوړېدل د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې د يوې لنډ مهالې ادارې جوړېدل، د پاچا په مشرۍ لويې جرګې دايرېدل او افغانستان ته د ملګرو ملتونو د سوله ساتو ځواکونو استول شامل وو، همدغه مهال د المان هېواد اعلان وکړ چې د افغانستان لپاره د نړيوال کنفرانس کوربه توب ته چمتو دی، چې بيا د نومبر په ۲۷ مه د بن ښار د پترزبورګ په دولتي هوټل کې د بن کنفرانس جوړ شو، په دې کنفرانس کې د افغان ولس په استازيتوب څلور ډلو ګډون درلود.

لومړی - د شمال متحدې جبهې په نامه ګروپ

دوهم - د روم د بهير په نامه ګروپ

دريم- د پېښور د سولې او ملي وحدت ټولنې ګروپ

څلورم- د قبرص د پروسې ګروپ چې اصلاً د ايران له خوا مالي مرستې ورسره کيدې.

دغه کنفرانس په يوه بحراني حالت کې په داسې حال کې پيل شو چې ترډېره يې د ښو او مناسبو پريکړو چانس کمزوری کړی ؤ، په دې برخه کې ډېر مهم څو لاملونه يادولای شو چې د کنفرانس په پريکړو يې سيوری پروت ؤ.

1- د امریکا د مات شوي غرور انتقام چې په ټس کې یې د طالبانو حزب اسلامي او مولوی حقاني په پلمه ټول پښتون ولس تر ضربې لاندې ونیو.

2- د افغانانو په منځ کې د متحد زعامت نشتوالی.

3- د امریکا د هوایي ضربو په بدرګه د ټلوالې په لاس د پلازمینې په شمول د کابل اولویو ښارونو لویدل او د استاد رباني په مشرتابه د ۱۳۷۵ لمریز کال دولتي تشکیلات برحال کیدل.

په کنفرانس کې د ګډونوالو انډول هم برابر نه ؤ، شمال ټلوالې په همدې دلیل زیات غړي درلودل چې د کابل د تخت په نیولو کې یې له امریکا سره مرسته کړې وه په بحثونو کې هم په بشپړ ډول د شمال ټلوالې پله درنه وه، له اتو ورځو شاربلو وروسته د بن له غړکې یو عجیب ترکیب کوچ راووتل چې ولس یې د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې هیڅکله هم تمه نه درلوده.

پخوا تر دې چې د بن پریکړې غلطیو او شعوري او لاشعوري نیمګړتیاو ته اشاره وکړو راځئ د دې تاریخي کنفرانس د پریکړو بشپړ متن ولولو:

د بن کنفرانس پریکړه لیک

د ملګرو ملتونو تر نظر لاندې د بن د کنفرانس د پریکړه لیک او ضمیمو بشپړ متن

د دولت د دایمي موسساتو تر جوړښت پورې د افغانستان په اړوند د موقتي اقداماتو او احکامو موافقت لیک:

د افغانستان په اړوند د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې د خبرو برخه وال؛ د افغانستان په اړوند د ملګرو ملتونو د سرمنشي د ځانګړي استازي په حضور کې، ژمنه کوي چې په افغانستان کې غمجن کړکیچ پای ته ورسوي، ملي پخلاینه، تلپاتې سوله، ثبات ټینګ او په هیواد کې د بشري حقوقو درناوی وشي، بیا ټینګار کوي چې د افغانستان خپلواکي، ملي واکمنتوب او د خاورې بشپړتیا خوندي وساتل شي، د افغانستان د خلکو دغه مسلم حق مني چې په ازاده توګه خپل سیاسي راتلونکی برخلیک د اسلام، دیموکراسۍ پلورالیزم او ټولنیز عدالت د پرنسیپونو سره سم وټاکي، د دې قدرداني کیږي چې د افغانستان مجاهدینو د کلونو په اوږدو کې د خپلواکۍ، ملي واکمنتوب، د خاورې بشپړتیا او ملي یووالي څخه دفاع کړې ده او د تروریزم، ظلم او زیاتي په وړاندې مبارزه کې یې په

زړه پورې رول لوبولی او د دوی قربانیو اوس هغوی د جهاد ، سولې او د خپل ګران هیواد افغانستان د بیا ودانولو او آرامۍ اتلان ګرځولي دي. پوهیږي چې په هیواد کې بې ثباته حالت دېته اړتیا لري چې موقت اضطراري تدبیرونه ونیول او عملي شي. د ښاغلي پروفیسور برهان الدین رباني قدردانی کوي چې چمتو دی واک هغې موقتې ادارې ته وسپاري چې د دغه موافقتنامې په نتیجه کې منځ ته راځي، په دغه ضرورت ټینګار کوي چې په دغو موقتو تدبیرونو کې د افغانستان د ولس د ټولو پرګنو او د هغو ډلو چې د ملګرو ملتونو په اوسنیو خبرو کې یې نمایندګي نه ده شوې بشپړ استازیتوب باوري شي، په پام کې ساتي چې دغه موقت تدبیرونه د یو داسې پراخ بنسټه او نماینده حکومت په لور چې جنسي توپیر په کې نه وي، په هغه کې د ټولو قومونو او د هغو ډلو بشپړ استازیتوب شوی وي او د ټاکلې مودې څخه زیات دوام ونه کړي لومړی ګام بولي، دا مني چې وخت غواړي تر څو نوی افغان امنیتي ځواک جوړ او منظم شي خپلې دندې په پوره توګه ترسره کړي. په دغه موده کې باید هغه امنیتي تدبیرونه چې د دغې موافقتنامې په لومړۍ ضمیمه کې په ګوته شوې پلي شي، دا مني چې ملګري ملتونه یوه پیژندل شوې نړیواله بیطرفه موسسه ده او تر هغه چې په افغانستان کې تل پاتې موسسات منځ ته راځي خاص او مهم نقش ولوبوي، چې تفصیلات یې د دې موافقتنامې په دوهمه ضمیمه کې په ګوته شوي دي،د دې خبرو اترو ګډونوال په لاندې ډول موافقې ته رسیدلي دي:

لنډ مهاله اداره

اول – عمومي احکام

1- (لنډ مهاله اداره) د قدرت د رسمي انتقال سره سمه رامنځ ته کيږي، د واک د انتقال نېټه د 2001 میلادي کال د ډسمبر 22 مه ټاکل شوې ده.

2- لنډ مهاله اداره به د یوې موقتې ادارې نه چې په سر کې يې يو رئیس دی، د اِضطراري لويې جرګې د رابللو د پاره د يوه خځانګړي خپلواک کمیسیون، د افغانستان د سترې محکمې او نورو هغو محکمو چې د موقتې ادارې له خوا منځ ته راځي جوړوي. د موقتې ادارې او ځانګړي خپلواک کمیسون جوړښت، دندې او اجرايوي تګلاره په دې موافقتنامه کې ځای شوي دي.

3- لنډ مهالې ادارې ته د واک د رسمي انتقال سره سم د افغانستان د ملي حاکمیت تمثیل کوي. په دې اساس د موقتې مودې په اوږدو کې به لنډ مهاله اداره په بهرنیو اړیکو کې د افغانستان استازيتوب کوي؛ د ملګرو ملتونو په موسسه او د دغې موسسې او په ځانګړيو

نمایندګیو کې د افغانستان څوکۍ اشغالوي. همدغه شان په نورو نړیوالو موسساتو او کنفرانسونو کې د افغانستان استازیتوب کوي.

4 - د لنډ مهاله ادارې د جوړښت نه د شپږو میاشتو په موده کې به اضطراري لویه جرګه رابلل کیږي، چې د افغانستان د پخواني پاچا اعلیحضرت محمدظاهرشاه له خوا به پرانیستل شي. دا اضطراري لویه جرګه به د انتقالي ادارې او د پراخ بنسټه ادارې په هکله پریکړه کوي. نوموړې اداره به تر هغه وخته پورې د افغانستان مشرتوب کوي تر څو یو بشپړ نماینده حکومت جوړ شي چې د ازادو او عادلانه انتخاباتو له مخې منځ ته راځي ، دغه انتخابات به د اضطراري لویې جرګې د جوړېدو له نېټې څخه د دوو کالو په موده کې وشي.

5 - اضطراري لویه جرګه د انتقالي واکمنۍ د تاسیس سره سم لنډ مهاله اداره د منځه وړي.

6 - د انتقالي ادارې د جوړښت نه د ۱۸ میاشتو په اوږدو کې د اساسي قانون د تصویب له پاره لویه جرګه رابلل کیږي. دغه اساسي قانون به د افغانستان راتلونکي حکومت ته چې د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې د عمومي انتخاباتو په نتیجه کې منځ ته راځي زمینه برابره کړي. د دې له پاره چې د پیشنهاد شوي اساسي قانون د تصویب له پاره د لویې جرګې سره مرسته شوې وي، انتقالي اداره د خپل تاسیس

نه باید د دوو میاشتو په اوږدو کې د ملګرو ملتونو په مرسته د اساسي قانون کمیسون جوړ کړي.

دویم – قانوني چوکاټ او قضایي نظام

1- لاندینی چوکاټ په موقتي توګه تر هغه پورې چې پاس یاد شوی نوی اساسي قانون نافذ شي تطبیقیږي.

الف: د 1343 لمریز (1964م) اساسي قانون ترهغه ځایه چې احکام یې د دې موافقتنامې د موادو سره په تضاد کې نه وي او له هغو برخو پرته چې د شاهي رژیم او د هغه وخت د اجرائیه او مقننه قواوو سره ارتباط پیدا کوي نور احکام یې د تطبیق وړ دي.

ب: موجوده قوانین او مقررات تر هغه ځایه چې د دغې موافقتنامې او نړیوالو قانوني هغو اصولو چې افغانستان یې یو طرف وي او یا د 1343 کال د اساسي قانون د تطبیق وړ احکامو سره په تضاد کې نه وي د تطبیق وړ دي. لنډمهاله اداره دا واک لري چې دغه قوانین او لایحې فسخ او تعدیل کړي.

2 - د افغانستان قضایي قوه به مستقله وي. قضایي قوه د سترې محکمې او د هغو نورو محکمو څخه چې د موقتې ادارې له خوا جوړیږي تشکیله شوې ده. لنډمهاله اداره د ملګرو ملتونو په مرسته یو قضایي کمیسون جوړوي چې په افغانستان کې د اسلامي

ارزښتونو، د نړیوالو حقوقي معیارونو او د داخلي حقوقي عنعناتو په نظر کې نیولو سره قضایي سیستم بیا فعال کړي.

دریم - لنډ مهاله اداره

الف–ترکیب

1- لنډ مهاله اداره د یوه رئیس، پنځو مرستیالانو او 23 غړو څخه جوړه ده. د رئیس نه پرته هر غړی کولی شي چې د لنډ مهالې ادارې د یوې اداري څانګې مشر شي.

2 - د افغانستان په باره کې د ملګرو ملتونو د خبرو برخه والو د افغانستان پخواني پاچا اعلیحضرت محمد ظاهرشاه نه وغوښتل چې د لنډ مهالې ادارې مشري په غاړه واخلي. اعلیحضرت وفرمایل چې غوره ګڼي چې یو بل مناسب شخصیت چې د برخه والو د منلو وړ وي په دغه دنده وګومارل شي.

3 - د لنډ مهالې ادارې رئیس، مرستیالان او نور غړي به یې د هغو نومونو د لستونو څخه چې د ملګرو ملتونو په مذاکراتو کې د برخوالو له خوا ورکړل شوي دي په مربوطه څانګه کې د دوی د مسلکي تخصص، حیثیت، لیاقت، کفایت او هم د افغانستان د قامي، جغرافیایي او مذهبي تناسب او د ښځو د مقام د اهمیت په پام کې نیولو سره د ملګرو ملتونو د خبرو د برخه والو له خوا ټاکل شوي

دي چې نوموړنه یې د دې موافقت لیک په څلورمه ضمیمه کې د لست په بڼه راغلي دي.

4 - د لنډ مهالې ادارې هیڅ غړی نه شي کولای چې په عین وخت کې د اضطراري لویې جرګې د جوړیدو د پاره د ځانګړي خپلواک کمیسون غړی هم شي.

ب: کاردود (طرزالعمل)

1- د لنډ مهالې ادارې رئیس او د هغه په غیاب کې د مرستیالانو څخه یې یو د لنډ مهالې ادارې د غونډو مشرتوب په غاړه اخلي او د خبرو او موادو اجندا جلسو ته وړاندې کوي.

2 - *لنډ مهاله اداره* هڅه کوي چې خپلې پریکړې په بشپړ اتفاق وکړي. که چیرې د پریکړې له پاره رای اخیستنې ته اړ شي، نو ضرور ده د حاضرو غړو د رایو په اکثریت پریکړه وشي، مګر دا چې په دې موافقتنامه کې په بله بڼه په ګوته شوي وي. په دې شرط چې د پریکړو له پاره د رای اخستلو په صورت کې باید په غونډه کې 21 غړي حاضر وي په داسې حال کې چې د رایو شمیر مساوي شي، د رئیس رایه پریکنده رول لري.

ج – دندې

1 - ***لنډ مهاله اداره*** د دولت ورځنۍ چارې پرمخ بیایي د سولې، امنیت او نظم د ټینګښت او د بهترې ادارې د تامینولو له پاره حق لري چې فرمانونه صادر کړي.

2 - د لنډ مهالې ادارې مشر یا مشره او یا د هغو په غیاب کې یو له مرستیالانو څخه باید د لنډ مهالې ادارې ور او ښه تمثیل او استازیتوب وکړي.

3 - د لنډ مهالې ادارې هغه غړي چې د مختلفو څانګو دنده یې په غاړه وي، مسئولیت لري چې د موقتې ادارې پالیسي د خپل کار په ساحه کې پلي کړي.

4 - د واک د انتقال سره سم لنډ مهاله اداره پوره قانوني صلاحیت لري چې د پیسو په چاپ او چلند کې اقدام وکړي او په ځانګړي توګه حق لري چې د نړیوالو مالي سازمانونو څخه پیسې ترلاسه کړي. لنډ مهاله اداره به د ملګرو ملتونو په مرسته د افغانستان مرکزي بانک بیا فعالوي. دا بانک به د بامسئولیته، محاسبوي او څرګند طرزالعمل له مخې د پیسو په تهیه کولو کې د قانون له مخې اقدام کوي.

5 - ***لنډ مهاله اداره*** به د ملګرو ملتونو په مرسته د ملکي مامورینو خپلواک کمیسیون جوړوي. نوموړی کمیسیون موقتي واکمنۍ او راتلونکې انتقالي واکمنۍ ته د هغو باکفایته او با اهلیته کاندیدانو لنډ لستونه چې د اداري ځانګو په مهمو دندو او همدغه شان د والیانو او ولسوالانو په دندو ګمارل کیږي، ورسپاري.

6 - ***لنډ مهاله اداره*** به د ملګرو ملتونو په مرسته د بشري حقوقو یو خپلواک کمیسیون جوړ کړي. د دغه کمیسیون په دندو کې د بشري حقوقو د رعایت څارنه، د بشري حقوقو د نه رعایت په صورت کې تحقیق او د بشري حقوقو کورنیو موسساتو ته وده ورکول شامل دي. همدغه شان لنډ مهاله اداره د ملګرو ملتونو په مرسته د هغو ستونزو په هکله چې په دې موافقتنامه کې نه دي ځای شوې، نور کمیسونونه هم جوړولی شي.

7 - د لنډ مهالې ادارې غړي به په خپلو کړو وړو کې د یو لړ سلوکي ضوابطو رعایت وکړي چې د نړیوالو معیارونو سره برابر وي.

8 - که چیرې د لنډ مهالې ادارې کوم غړی په خپلو کړو وړو کې د پورته ذکر شویو نړیوالو معیارونو اطاعت ونه کړي، باید د خپلې دندې نه ګوښه کړای شي. د یوه غړي ګوښه کول او یا د ادارې څخه د هغه ایستل باید د رئیس او یا د هغه د کوم مرستیال په وړاندیز او د رایو د دوه ثلثو په اکثریت عملي شي.

9 - د لزوم په صورت کې د موقتې ادارې د غړو دندې او صلاحيتونه د ملګرو ملتونو په مرسته تکميل او تصريح کيږي.

څلورم - د اضطراري لويې جرګې د رابللو له پاره ځانګړی خپلواک کميسيون

1- د اضطراري لويې جرګې د رابللو له پاره يو ځانګړی خپلواک کميسون د لنډ مهاله ادارې د جوړولو څخه د يوې مياشتې په دننه کې جوړيږي. په دې ځانګړي خپلواک کميسون کې 21 تنه غړيتوب لري. د دې کميسيون يو شمير غړي بايد په اساسي قانون يا عنعنوي قوانينو کې تخصص ولري. د دې کميسيون غړي به د هغه کانديدانو د لستونو څخه چې د افغانستان په اړونده د ملګرو ملتونو په خبرو کې د برخه والو له خوا وړاندې شوي او همدغه شان د افغان متخصصينو، د مدني ټولنو د ډلو له خوا مخکې ترتيب شوي غوره کيږي. ملګري ملتونه به د دې کميسون په جوړولو، فعالولو او د کميسون د مناسبې دارالانشا په جوړولو کې مرسته وکړي.

2 - دغه ځانګړی خپلواک کميسون به د اضطراري لويې جرګې د کاردود او د اضطراري لويې جرګې د غړو د شمير په ټاکلو کې وروستنۍ تصميم نيوونکې مرجع وي. دغه ځانګړی خپلواک کميسون به د مقرراتو او کاردود مسوده جوړوي چې لاندې ټکي به پکې په ګوته شوي وي:

الف - په لویه جرګه کې په هیواد کې دننه د اوسیدونکو ځایي او کوچیانو د ونډې د ټاکلو له پاره د معیارونو وضع کول.

ب - په پاکستان، ایران او د نړۍ په نورو هیوادونو کې د افغاني کډوالو د پاره د برخې د ټاکلو د معیارونو ټاکل.

ج - په هیواد کې دننه او د هیواد نه د باندې د اسلامي عالمانو په ګډون د مدني ټولنو، سازمانونو، بانفوذه شخصیتونو، روښان فکرانو او سوداګرو د ونډې د پاره د معیارونو ټاکل. دغه ځانګړی خپلواک کمیسون به په اضطراري لویه جرګه کې د ښځو او د افغان ولس د نورو پرګنو د استازو مناسب شمیر باوري کوي. دوی به لس اونۍ مخکې د اضطراري لویې جرګې کاردود، مقررات، د جرګې د پرانیستلو نېټه، په نظر کې نیول شوی ځای او موده چاپ او خپره کړي.

4 - د اضطراري لویې جرګې د پاره به ځانګړی خپلواک کمیسیون د کاندیدولو د پروسې او د هغې د څارنې او تطبیق کاردود وضع کوي. دغه کمیسیون باید د اضطراري لویې جرګې له پاره د غیر مستقیمو انتخاباتو یا غوره کولو پروسه په څرګنده او منصفانه توګه یقیني کړي. دغه ځانګړی خپلواک کمیسیون به داسې میکانیزم او مقررات رامنځ ته کوي چې د هغه له مخې شکایتونه ثبت او د شخړو په صورت کې حکمیت وشي.

5 - اضطراري لويه جرګه به د انتقالي ادارې له پاره د دولت مشر انتخابوي او هغه وړانديزونه چې د انتقالي ادارې د جوړښت او د لوړرتبه مامورينو په هکله شوي وي، تصويبوي.

پنځم: نهايي احکام

1- د واک د رسمي انتقال سره سم به په هيواد کې ټول مجاهدين، افغان وسله وال ځواکونه او وسله والې ډلې د لنډ مهاله ادارې تر کنترول او قوماندې لاندې راځي. او د افغانستان د نوو امنيتي او پوځي غوښتنو سره سم به د هيواد په وسله والو او امنيتي ځواکونو کې تنظيم شي.

2 - لنډه مهاله اداره او اضطراري لويه جرګه بايد د نړيوالو هغو اساسي پرنسيپونو او احکامو مطابق عمل وکړي چې د بشر په حقوقو او انساني قوانينو کې خوندي شوي او افغانستان هغه منلي دي.

3 – لنډ مهالې ادارې بايد د تروريزم، مخدره موادو ، او تنظيم شوو جنايتونو په ضد مبارزه کې د نړيوالې ټولنې سره همکاري وکړي. دغه واکمني بايد نړيوالو قوانينو ته په درنه سترګه وګوري او د خپلو ګاونډيو هيوادونو او نړيوالې ټولنې سره سوله ايز او دوستانه اړيکي ټينګې وساتي.

4 - لنډ مهالې ادارې او د لویې جرګې د رابللو ځانګړی خپلواک کمیسیون باید دا باوري کړي چې په اضطراري لویه جرګه او لنډ مهاله اداره کې ښځې، ټولې قامي او دیني ټولنې عادلانه استازیتوب ولري.

5 - لنډ مهالې ادارې هغه اشخاص چې د نړیوالو بشري قوانینو نه یې سرغړونه کړې وي او یا یې د انسانیت په ضد جنایت کړی وي له عدلي تعقیب څخه نه شي معاف کولی.

6 – د لنډ مهالې ادارې ټول اقدامات به د ملګرو ملتونو د امنیت د شورا د 1380 لمریز کال پریکړه لیک (14 نومبر 2001میلادي کال) او د افغانستان په هکله د امنیت شورا نورو اړوندو پریکړو سره مطابقت ولري.

7 - د ***لنډ مهاله ادارې*** لاندې به د ټولو ارګانونو له پاره مقررات او کاردود په غوره توګه د ملګرو ملتو په مرسته رامنځ ته کیږي. ضمیمې د دې موافقتنامې داخلي برخې جوړوي چې انګلیسي متن یې د ۲۰۰۱ میلادي کال د دسمبر د میاشتې په پینځمه نیټه په یوه نسخه کې ترتیب شوی اصلي متن دی او باید د ملګرو ملتونو په ارشیف کې خوندي وساتل شي. رسمي متنونه به په پښتو، دري او نورو هغو ژبو کې چې د ملګرو ملتونو د سرمنشی د خاص استازي له خوا به مشخصې شي، هم ترتیب شي. د ملګرو ملتونو د سرمنشي

خاص استازی به تصدیق شوې نسخې په انګلیسي، پښتو او دري هر یو ګډونکونکي ته استوي.

د افغانستان په هکله د ملګرو ملتونو د خبرو د ګډونکونکو له پاره د ملګرو ملتونو له پاره د شاهد په توګه

اخضر ابراهیمي د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی

لومړی ضمیمه - نړیوال امنیتي ځواک

1- د افغانستان په اړوند د ملګرو ملتونو په خبرو کې برخه وال دا مني چې په ټول هیواد کې د امنیت ټینګښت، نظم او د قانون پلې کول پخپله د افغانانو مسئولیت دی. دغه هدف ته د رسیدو له پاره دا ژمنه کوي چې افغانان به د خپلو ټولو وسایلو، توان او نفوذ سره سم امنیت د ملګرو ملتونو او نورو نړیوالو حکومتي او غیر حکومتي موسساتو او مامورینو په شمول چې په افغانستان کې ځای په ځای کیږي د ټولو لپاره باوري کړي.

2 - د دې هدف په نظر کې نیولو سره د خبرو برخه وال غوښتنه کوي چې نړیواله ټولنه به د افغانستان د نویو واکمنو سره د افغانستان د نویو وسله والو او امنیتي ځواکونو په روزنه او جوړیدو کې مرسته کوي.

3 – دې واقعیت ته په پام چې د افغانستان نویو وسله والو او امنیتی ځواکونو د بشپړ جوړېدو او په کار لوېدو له پاره یو څه وخت ته ضرورت لري، نو له دې امله د ملګرو ملتونو په خبرو کې برخه وال له امنیت شورا نه غوښتنه کوي چې هرڅومره ژر چې کولی شي په افغانستان کې د خپلو موظفو پوځونو ځای پرځای کولو ته توجه وکړي. دا ځواک به د کابل او د هغه د شاوخوا د امنیت په ساتلو کې همکاري وکړي. دغه ځواک کولی شي چې د لزوم په صورت کې د هیواد نورو ښاري مرکزونو او ساحو ته پراختیا ومومي.

4 - د ملګرو ملتونو په خبرو کې برخه وال ژمنه کوي چې له کابل او نورو ښاري مرکزونو او ساحو څخه چې د ملګرو ملتونو موظف ځواک پکې ځای په ځای کیږي، ټول پوځي واحدونه وباسي. دا به هم ښه وي چې دغه ځواکونه د افغانستان د بنسټیزو تشکیلاتو د بیا رغونې په لار کې همکاري وکړي.

دوهمه ضمیمه؛ په لنډه دوره کې د ملګرو ملتونو د سازمان نقش

1- د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی په افغانستان کې د ملګرو ملتونو د هراړخیز کار په ټولو برخو کې مسئولیت لري.

2- د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی باید د دې موافقتنامې ټول مواد وڅاري او د تطبیق په لار کې یې مرسته وکړي.

3- ملګري ملتونه به لنډ مهاله ادارې ته د یوه سیاسي بیطرفه چاپیریال په رامنځته کیدو کې لارښوونه وکړي تر څو اضطراري لویه جرګه په ازادو او منصفانه شرایطو کې راغونډه شي. ملګري ملتونه به د هغو موسساتو او اداري څانګو چال چلند ته چې د اضطراري لویې جرګې دایرول او د هغې نتیجې په مستقیمه توګه د نفوذ لاندې راوړي خاصه توجه وکړي.

4- د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی او یا د هغه له خوا ټاکل شوي هیئت ته به بلنه ورکړل شي چې د موقتې ادارې او د اضطراري لویې جرګې د رابللو د ځانګړي او خپلواک کمیسیون په غونډو کې برخه واخلي.

5- که د هر دلیل په وجه *لنډ مهاله اداره* یا ځانګړی خپلواک کمیسیون د خپلو غونډو څخه منع شي او یا د دې جوګه نه وي چې د اضطراري لویې جرګې د راغونډیدو د موضوعاتو په هکله پریکړه وکړي، په دې اړه به د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړی استازی، د لنډ مهالې ادارې یا د ځانګړي خپلواک کمیسیون له خوا د نظریاتو په نظر کې نیولو سره د خپل خیر او ښیګڼې ماموریت څخه کار اخلي تر څو په دې باره کې د حل د پاره اسانتیاوې برابرې او یا پریکړه وکړي.

6- ملګري ملتونه باید حق ولري چې د بشري حقوقو تر پښو لاندې کیدو په صورت کې تحقیق وکړي، او که ضرورت شي، نو د اصلاحي عمل سپارښتنه وکړي. همدرانګه ملګري ملتونه د بشري حقوقو د پراختیا، د ښوونې او روزنې د پروګرام د تطبیق او د بشر حقوقو ته د درناوي او پاملرنې په لارکې مسئولیت لري.

دریمه ضمیمه- د ملګرو ملتونو د سازمان نه د افغانستان په اړوند

د ملګرو ملتونو د خبرو د برخه والو غوښتنه

د ملګرو ملتونو په خبرو کې برخه وال په دې وسیله د ملګرو متلونو او نړیوالې ټولنې څخه غوښتنه کوي چې:

1- د افغانستان ملي حاکمیت، د خاورې تمامیت او ملي یووالي د ضمانت له پاره ضروري اقدامات وکړي. همدارنګه د افغانستان په کورنیو چارو کې د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنې د بندولو په هکله لازم اقدامات وکړي.

2- د ملګرو ملتونو، نړیوالې ټولنې په ځانګړې ډول د مرسته ورکوونکو هیوادونو او څوارخیزو موسساتو څخه غوښتنه کوي چې د خپلو وعدو د پوره کولو له پاره له لنډ مهاله اداري سره په ګډه د

افغانستان د بیا رغونې، په پښو دریدو او بیا ودانولو په لار کې خپل مسوولیتونه او همکاري یو ځل بیا تائید، غښتلې او تطبیق کړي.

3 - د ملګرو ملتونو له سازمان څخه غوښتنه کوي هر څه ژر د رایو ورکونکو د نومونو د ثبتولو کار د عمومي انتخاباتو لپاره چې د اساسي قانون د تصویب څخه وروسته دایریږي مخکې له مخکې سرته ورسوي او همدارنګه په افغانستان کې سر شمیرنه هم بشپړه کړي.

4- د ملګرو ملتونو د سازمان او نړیوالې ټولنې څخه غوښتنه کوي چې د افغانستان د خپلواکۍ او خلکو د عزت په خوندي ساتلو کې د مجاهدینو د قهرمانانه نقش په پیژندلو سره لازم اقدامات او د لنډ مهاله ادارې سره مرسته وکړي تر څو د افغانستان په وسله والو او امنیتي ځواکونو کې مجاهدین بیا مدغم کړي.

5- ملګرو ملتونو او نړیوالې ټولنې ته بلنه ورکوي چې د شهیدانو کورنیو او نورو وارثینو، د جنګ ځپلو او د جنګ د معیوبینو سره د مرستې صندوق جوړ کړي.

6- د ملګرو ملتونو او نړیوالې ټولنې او د سیمه ایزو مرستندویه موسساتو څخه په کلکه غوښتنه کیږي چې د لنډ مهاله ادارې سره د نړیوال تروریزم، د مخدره موادو د کرنې او قاچاق په ضد د مبارزې په لار کې د لنډ مهاله ادارې سره همکاري وشي او د افغاني کروندګرو د

پاره د مالي، مادي او تخنیکي مرستو په برابرولو سره زمینه مساعده کړي، چې د افغانستان کروندګر نور خوراکي پیداوار تولید کړي.

څلورمه ضمیمه- لنډ مهاله اداره

رئیس- حامد کرزی
غړي (له جملې څخه پنځه تنه مرستیالان)
1- د دفاع وزارت محمد قسیم فهیم (لومړی مرستیال)
2- د کورنیو چارو وزارت – محمد یونس قانونی
3- د بهرنیو چارو وزارت- ډاکتر عبدالله
4- د پلان وزارت حاجي محمد محقق (د ولسمشر مرستیال)
5- د سوداګرۍ وزارت- مصطفی کاظمي
6- د کانو او صنایعو وزارت- محمد عالم رزم
7- د وړوکیو صنایعو وزارت – عارف نورزی
8- د اطلاعاتو او کلتور وزارت – مخدوم رهین
9- د مخابراتو وزارت – انجنیر عبدالرحیم
10- د کار او ټولنیزو چارو وزارت – میرویس صادق
11- د حج او اوقافو وزارت – مولوی حنیف بلخي
12- د شهیدانو او معلولینو وزارت- عبدالله وردګ
13- د ښوونې او روزنې وزارت- پوهاند عبدالرسول امین
14- د لوړو زده کړو وزارت – شریف فایض
15- د عامې روغتیا وزارت – جنرال سهیلا (صدیق)
16- د فواید عامې وزارت – جمعه محمد (محمدي)
17- د کلیود پراختیا وزارت – عبدالمالک انور

18- د ښاري پراختیا وزارت- یوسف پشتون
19- د بیارغاونې وزارت – امین فرهنګ
20- د ترانسپورت وزارت – حمید سلطاني
21- د ابو او بریښنا وزارت- شاکر کارګر (مرستیال)
22- د هوانوردی او سیاحت وزارت – ډاکتر عبدالرحمن
23- د ښځو د چارو وزارت - سیما ثمر (مرستیاله)
24- د سرحدي چارو وزارت – امان الله ځدران
25- د رئیس مرستیال او د اقتصادي چارو لوی سلاکار هدایت امین ارسلا

❋ ❋ ❋ ❋

د بن د خبرو اترو پریکړه لیک له لاسلیک یوه ورځ وروسته امنیت شورا هم تصویب کړ، د واک لیږد د ۲۰۰۱ کال د دسمبر په ۲۲ مه چې د ۱۳۸۰ لمریز کال د مرغومي له لومړۍ نیټې سره سمون خوري وټاکل شوه، او د پنجشبې په ورځ د دسمبر په ۲۰ مه د واک لیږدونې نه دوې ورځې وړاندې چې د لیندۍ د میاشتې له ۲۹ سره سمون خوري امنیت شورا پنځه زره کسیزه سوله ساتي ځواکونه تصویب کړل او دوې ورځې وروسته د زیاتره افغاني ډلو، ملګرو ملتونو او نړیوالو ادارو د استازیو، ګاونډیو او نور هېوادونو د ترهګرۍ خلاف د نړیوالې ائتلاف د غړیو هېوادونو د استازیو په حضور کې د واک لیږدولو پروسه بشپړه شوه او لنډ مهالې ادارې د حامد کرزي په مشرۍ د ملګرو ملتونو تر څارنې لاندې واک تر لاسه کړ او د ۱۳۸۰ لمریز کال د

مرغومي په لومړۍ نوې اداري رسماً خپل کار پیل کړ، د نړۍ هېوادونو هم اعلان وکړ چې د حامد کرزي په مشرۍ له نوي حکومت څخه ملاتړ کوي او د سولې په اعاده او د افغانستان په بیارغاونه کې به کلک ملاتړ ورسره کوي.

د بن د پریکړو او لنډ مهالې ادارې له ترکیب نه معلومه ده چې دغه پریکړې څومره د افغان ولس له هیلو او غوښتنو سره په ټکر کې وې، هغه ولس او هېواد چې په لنډه ماضي کې یې په بشپړ یووالي یوه ستره حماسه زیږولې وه په لوی لاس په قومونو او خیلونو ویشل کېدو، د عدالت د هر ډول اصولو پر خلاف د ولسمشرۍ د مرستیالۍ په شمول درې مهم او کلیدي وزارتونه (دفاع، کورنیو او بهرنیو) چارو وزارتونه یوې درې ته ورکړای شول چې وروسته په ولایت بدله شوه. د بن په تړون کې څو ځایه پر دغو دوو ټکیو ډېر ټینګار شوی:

1- په اداره او نظام کې د قومي او ژبنیو ونډو ته پام.

2- په هر څه کې د ملګرو ملتونو مشوره ! چې وروسته دا هم ثابته شوه چې مشوره اصلاً د ملګرو ملتونو او نړیوالې ټولنې د (حاکمیت) تثبیت ؤ، دا اوس چې په انتخابي نظام کې د ملګرو ملتونو د سر منشي ځانګړی استازی زموږ ولسي جرګه لمسوي او د حکومت پر خلاف یې بغاوت ته هڅوي، یا دوی ته دا ډاډ ورکوي تاسو باید لوړ

الوت وکړئ. دا د بن د هماغو پريکړو شوم سيوری دی چې تر ننه زموږ په نظام پروت دی.[1]

بايد يادونه وکړو چې پر دې سر ببره چې په بن کې عاجله غونډه جوړه شوه او د افغان ولس ريښتني استازي په داسې عجله ممکن نه وو چې تشخيص او راوبلل شي، خو د نظام په اړه ځينې داسې طرحې وې چې که پلې شوې وای نو د ډېرو خرابيو مخه پرې نيول کيدای شوه. يوه طرحه دا وه ، چې په لنډ مهاله اداره کې يې د (مشر تابه شورا) او متخصصې کابينې وړانديز درلود ، که دغه طرحه منل شوې وای معنا دا چې جهادي مشران به د ولس له معتبرو نورو مشرانو سره په مشرتابه شورا کې راټول وو، حکومت او اجرايي واک به بشپړ د مسلکي کارپوهانو په لاسو کې ؤ، په دې کې د دې خطر کم ؤ چې يوه ډله دې په واک منګولې ټينګې کړي او نور ولس دې څنډې ته کړای شي، خو دغه طرحه د همدې لپاره رد کړای شوه چې په افغانستان کې د واک د رندو مينه والو تنده خړوب شي او له دې سره د نړيوالو د نورو موخو لپاره ډګر صفا شي، چې همداسې وشول. زه د بن پريکړې دا اوس د امريکا د ستراتيژيکو همکاريو له سند څخه بيلې نه ګڼم، له لومړي بن نه تر ننه ګام په ګام سنجول شوې توطيې پلې شوې دي او د دې مخه نيو ل شوې چې افغانان پر يوه محور راټول او د يوه پر پښو ولاړ حکومت خاوندان شي.

[1] له ازادۍ راډيو سره د ولسي جرګې د لومړي منشي عبدالقادر قلاتوال مرکه

د بن کنفرانس پر مهال زه (لیکوال) د سهار ورځپاڼې مسوول وم، د دې کنفرانس جریان ما ته د خپلو هغو دوستانو په واسطه چې رسماً د پېښور پروسې غړي وو را رسیدو، کله چې وروستۍ پریکړې وشوې، د افغان ولس له برخلیک سره د شومو لوبو پر جریان خبر راکړل شو، ما د سهار په راتلونکې سر لیکنه کې د بن د پریکړو په اړه (د خوسا غوښې خوسا ښوروا وي!) تر سر لیک لاندې هماغه اندیښنې وښودې چې د هېواد وطندوستو کړیو ښودلې، د سهار همدغه سرلیکنه د فرانسې او لویدیز په نورو رسنیو کې له تصویر او پښتو متن سره چاپ او خپره شوه او دا د بن د پریکړو په اړه د افغانانو د لومړني غبرګون په توګه ثبت شوه، وروسته هماغه اندېښنې او د سهار ورځپاڼې سر لیکنه رښتیا ثابته شوه او زموږ ولس دا دی تر ننه د هماغو خوسا پرېکړو دروند باج ورکوي.

د بن پریکړو څو بنسټیزې شعوري غلطۍ

د بن پریکړو افغانستان ته د تلپاتې سولې او امن پر ځای د بحران د دوام او په سیمه او افغانستان کې د بهرنیانو لاسوهنو ته زمینه برابره کړه.

د بن په پریکړو کې زیاتې خامۍ او کمزورۍ وې، چې څو مهمو ته یې دلته اشاره کوو:

1- په ټوله کې واک د افغانستان د کورنۍ جګړې یوه ښکیل اړخ ته وسپارل شو، عملاً ملګرو ملتونو او امریکا په افغانستان کې هغه ځوک پیاوړي کړل چې دوی جنګسالارن او قانون ماتوونکي بلل، د نړیوالو اصولو له مخې چې په بحران ځپلیو ولسونو کې د امن او سولې لپاره عادلانه طرحې جوړیږي د بحران ټولو کورنیو اړخونو ته د برابرو زمینو هڅه کیږي، چېرته چې دغه اصل تر پښو لاندې شو هغه افغانستان ؤ، د بن کنفرانس د پریکړو پر بنسټ په افغانستان کې د دوو نیمو لسیزو بدمرغیو عاملین واک ته ورسیدل، خو د افغان ولس یوه زیاته برخه بیا له سیاسي پروسې څخه بهر پاتې شول او له ټولو سیاسي او مدني حقوقو محروم شول.

د وخت شرایطو ته په پام سره د طالبانو او حزب اسلامي له پامه غورځیدل توجیه کیدای شي، خو نړیوالې ټولنې بیا باید یو داسې میکانیزم عملي کړی وای چې ولس له یادو شویو دوو لوریو پرته په نظام کې د محرومیت احساس نه وای کړی، د دې لپاره یوه لاره دا وه چې په هر صورت باید د دې مخه نیول شوې وای چې کابل د شمال ټلوالې په لاس کې ولویږي، هغه مهال د دې لپاره یوه طرحه دا وه چې کابل باید د بې طرفه سوله ساتي ځواک تر چتر لاندې راشي او په سیاسي ترکیب کې هم هڅه وشي چې د افغانستان ټول ولس ته د منلو وړ تشکیلات جوړ شي، خو داسې ونه شول کابل د ټلوالې لاس ته له لویدو سره استاد رباني د ۱۳۷۵ لمریز کال حکومتي تشکیلات برحال

کړل، له دې سره عملاً نظام د افغانستان د خونړیو کورنیو جګړو یوه لوري ته په لاس ورغی، دغه لوري ملي فکر نه درلوده ځکه خو همدغه ټکی په هېواد کې د بن پریکړو د ناکامۍ یو لامل شو.

یوازې ولسمشر په سمبولیکه بڼه په دې دلیل یو پښتون (حامد کرزی) غوره کړای شو چې د افغانستان اکثریت ولس پرې راټول کړي. حامد کرزی د (پخلاینې) د پروسې پر مهال ډېر مناسب څوک ؤ چې له هر لوري سره یې د تفاهم ژبه درلوده په کورنیو جګړو کې ښکیل او بدنام نه ؤ، خو د نوموړي لویه کمزوري دا وه چې د یوه داسې جهادي ګوند سره یې مخینه تړلې وه چې هیڅ کدرونه یې نه درلودل. ښاغلي کرزي ته داسې ټیم وسپارل شو چې هر لوري یې په زرګونو وسله وال او خپل خپل ځواکونه او د نفوذ ساحې درلودې، د همدې ځواکمنو لوریو په کلا بندۍ کې ایسار د لنډ مهالې ادارې مشر پخپله هم دومره د تجربې او استعداد خاوند نه ؤ چې معجزه وکړي او په هېواد کې د بحران د ژوریدو مخه ونیسي.

2- د پراخ بنسټه ! حکومت د نسخې پر بنسټ یو مرکب معجون جوړ شو چې اصلاً د ملي شخصیتونو پر ځای قومي ټیکه داران پکې وپالل شول او د ملي مصلحت پر ځای د قومي تناسب تر نامه لاندې داسې قومپالو د واک پر کرسیو خیټه واچوله چې په اداره او نظام کې یې د قومي تعصبونو لپاره زمینه برابره کړه.

په یوه اداره او نظام کې د بیلا بیلو قومي او یا فکري لوریو د تناسب رعایت هغه مهال ښه خبره ده چې ملي ګټې پکې پر نورو تمایلاتو بر لاسې وي، دلته خبره له پیله برعکس وه او د ماته خوړلیو طالبانو غچ له پښتنو نه اخیستل کیدو، پښتانه سره له دې چې د دولت مشر او ځینې نور چارواکي د دوی وو په نظام کې داسې محروم شول چې ساری یې په تاریخ کې نشته، دې حالت د جګړې بیا پیلیدو او د بحران ژوریدو ته زمینه برابره کړه. د ښاغلي کرزي په مشرۍ په لنډ مهاله اداره کې 23 تنه د کابینې غړي وو چې مهمې کرسۍ د دفاع وزارت، کورنیو چارو وزارت او بهرنیو چارو وزرات د ټلوالې د پنجشېر ګروپ ته ورکړل شوې وې، پر دې سر بېره تر نیمایي زیاته کابینه د دوی او دوی له نږدې همغږو کسانو جوړه وه.

3- د افغانستان ډېری ولس بیا هم له سیاسي پروسې بهر پاتې شو. طالبان او حزب اسلامي خو د امریکا تر غضب لاندې وو، په لویدیز کې پراته ټول هغه شخصیتونه چې له کوم خاص ګروپ اویا لویدیز کوم هېواد سره یې خاص روابط نه درلودل اصلاً د حکومت جوړونې او نظام جوړونې په پروسه کې هیڅ ونه پوښتل شول، ظاهراً د بن په کنفرانس کې په یوه بشپړ میکانیزم توافق وشو چې مخکې یې تفصیل یاد شو، خو عملاً واک د امریکا، شمال ټلوالې او د دوی د نورو متحدینو په منځ کې داسې ویشل شوی ؤ چې هیڅ اصول او قوانین په هغو کې نه ځاییدل.

ولسواکي او د بیان آزادي یعني هغه څه چې د امریکا له ګټو سره اړخ ولګوي، که څوک د امریکا وحشت ته ګوته نیسي پر هغه به د القاعده او مخالف نوم ایښودل کیږي، په پیل کې د امریکا او لنډ مهالې اداري د مشر ښاغلي کرزي تر منځ اړیکې دوستانه وې، ځکه چې هغه مهال په څو دلایلو هغه د نړیوالې ټولنې په وړاندې د کوم توند غبرګون جرئت نه درلود، ولس د مجاهد او طالب له ګډوډیو ډکو اوږدو کلونو واکمنیو نه ډېر ستومانه شوی ؤ، د طالبانو د واکمنۍ دوره په ډېرو اړخونو کې نه یوازې نړیوالو بلکې افغانانو ته هم د منلو وړ نه وه دا چې نن د امریکایي ځواکونو ویرې، ترهې او وحشت له افغان ولس نه د طالبانو وحشتونه هېر کړي دي بیله خبره ده، خو هغه مهال افغان ولس د طالبانو په منګولو کې د یوې لویې تباهۍ په لور روان وو، سوټه واکي پیل شوې وه چې ولس یې ډیر مایوس کړی ؤ، اوس چې بدلون راغلی ؤ خلک راتلونکې ته هیله من وو، د بن له پریکړو وروسته د ولسواکۍ د نغمې په بدرګه که هر څومره نامناسب او د خلکو د هیلو خلاف خلک واک ته رسیدلي وو خو دا هیله وه چې په راتلونکیو پړاوونو کې به خامخا اصلاحات راشي. پخپله د اداري مشر یو سر او دوه غوږه راغلی ؤ، هغه هم د عام ولس په څېر د راتلونکې په تمه ؤ، خو ده دومره ابتکار ونه کړای شو چې له وضعې څخه ښه استفاده وکړي او یو پر ارمانونو باوري ټیم جوړ کړای شي. متاسفانه ولسمشر کرزي په تیرو لسو کلونو کې یوه تجربه تکرار کړې چې هغه هم هر ځلې ناکامه وه، د ده تکیه پر پخوانیو جهادي

مشرانو وه، هغوی متاسفانه دومره له ملي غوښتنو او دردونو بې غمه وو چې تر ټولو لوړه هيله يې په حکومت او نظام کې خپله او د خپلو زامنو او نورو خپلوانو ونډه او امتياز خوندي کول وو، کرزی پخپله د يوه داسې وفادار او مخلص ټيم په جوړولو کې ناکام ؤ چې له ده سره په يوه ملي اجندا د تعهد له مخې جوړ وي، په دې اړه د بهرنيانو اراده هم دا وه چې داسې يو څوک د افغانستان د حکومت په واک کې وي چې په ملي ځواک بدل نشي، له ولس څخه د حکومت او چارواکيو د منزوي کيدلو تر ټولو ستر لامل پخپله نړيواله ټولنه وه چې د حکومت او مشرتابه اعتبار او وزن يې په ولس کې تر پوښتنې لاندې راوست، د خپلسريو عملياتو دوام، د بې ګناه وګړيو مرګ ژوبله او د کورونو تالاشي، په دې برخه کې ډېر اغيز درلود، په افغاني ټولنه کې داسې واکمنۍ چې د پرديو لاسپوڅی او بې واکه وګڼل شي هيڅ اعتبار نشي موندلای، ولسمشر کرزي که د خپلو وروستيو کلونو دريځ په هغه لومړيو کلونو کې نيولی وای او هڅه يې کړې وای چې د داخلي جنګسالارانو او جهادي ټيکه دارانو نه بېل خپل کاري ګروپ جوړ کړي، ښايي دومره نه وای منزوی شوی او نن ښايي د افغانستان سياسي وضعيت دومره خطرناک نه وای لکه اوس چې دی.

همدغسې په پيل کې هر څوک په دې نظر وو چې هره غلطي او کمزوري به د همدې دورې برخه وي چې زر تيريدونکې ده، نړيواله ټولنه د افغانستان ګل او او ګلزار کولو د ژمنو په تکرار بوخته وه، په

پلازمینه کابل کې د طالبانو د ساړه او جامد دوران نه وروسته د ډالرو له باران سره یو له رنګونو ډک ژوند پیل شوی ؤ چې په هغو لومړیو کې د چا پام د دې ظاهري ځل بل تر شا هغو ناخوالو ته نه ور اوښت چې زموږ ولس ورسره لاس او ګریوان ؤ.

د ولسمشر کرزي خبره د مېلې شیبې نوې پیل شوې وې، ځوک چې د دې مېلو په نعمتونو کې ډوب وو هغوی د محرومو له درد او دوکه خبر نه وو یو مصنوعي حالت ؤ چې متاسفانه په دې کې یو نیم مسوولانه فریاد او خبرداری هیچا هم وانه ورید او ولسمشر کرزي فرصتونه له لاسه ورکړل.

4- د بن د پریکړو بل تر ټولو کمزوری اړخ دا ؤ چې په افغانستان کې د بحران د پایته رسولو او راتلونکي نظام په اړه د هغو نړیوالو بحرانونو د حل له فورمولونو او تجربو څخه ګټه اخیستل کیده چې د هغو ولسونو او افغان ولس تر منځ د ژوند په هر اړخ کې ډیر ژور توپیرونه وو، هره ټولنه بېلې ځانګړتیاوې لري په افغاني ټولنه کې د بحران د پای ته رسولو او دراتلونکي نظام په اړه د داسې ټولنو د نظامونو کټ مټ کاپي کول پیل شول چې زموږ د ټولنې له دیني او ملي ارزښتونو سره یې ژور توپیرونه درلودل، په دې کې زموږ د ولس غوښتنو او لومړیتوبونو ته ځوابونه نه وو، زموږ د ټولنی ځانګړتیاؤ ته پام نه ؤ شوی، دلته یې یو ساری راوړم چې د پښتونخواه نومیالي ژورنالیست سلیم صافي په خپل کالم (جرګه) کې ورته اشاره کړې

چې کونړ ته تللی ؤ او له خلکو یې پوښتلي وو چې ولې د حکومت او بهرنیو عسکرو پر خلاف یاست؟

په ځواب کې ورته ویل شوي وو چې:

(دا بهرنیان د سړي زامن نه دي په ولاړو متیازې کوي!) په ټولنه کې چې لا بحران ختم شوی نه وي، د خلکو لومړنۍ د ژوند اړتیاوې پوره شوې نه وي له یوه برمیال جهاد او یوه توند لاري مذهبي نظام وروسته د (شکیرا) او تاجکي او هندي سندرغاړو نیم بربنډه نڅاوې پر تلویزیوني چینلونو خپرول په ولس کې څه ډول غبرګون درلودلی شي؟ په افغانستان کې ولسواکي د ارزښتونو او غوښتنو پر بنسټ نه بلکې د خلکو د بې هدفه کولو او بوختولو په چارو پیل شوه، دا د کمونستي نظام د جبري مارشونو او سرو جامو او شعارونو په څېر یو حرکت ؤ چې یو شمیر غافل ځوانان به پکې خوښ وو، خو عام ولس له ټول فقر او وروسته پاتې والي سره له داسې ابتذال سره جوړ نه دی ځکه یو لړ اصول او ارزښتونه لري چې پر هغو باوري دي. پر همدې باور یې په لنډه ماضي کې په لکونو ځوانان قرباني شوي دي.

د بهرنیانو ړندو بمباریو او ناڅاپي بریدونو د کورونو تالاشي او د افغاني ټولنې د کور او مقدساتو د درناوي تر پښو لاندې کول د ملت او نظام تر منځ سره کرښه کش کړه، دا د همدغې غلطۍ زیږنده ده چې زموږ ټولنې ته د نورو ټولنو له سترګیو کتل کیدل.

یوه بله لویه کمزوري چې د (بن کنفرانس) زیږنده ده د بیا رغاونې په نامه ډارمه ده چې موخه یې (یو محتاج) افغانستان دی، دا ډېره پراخه موضوع ده چې کتابونه کتابونه څېړنې پرې کیدای شي، افغانستان سر شاره د کار قوه لري، خو اوس دوی مجبور دي ګاونډیو هېوادونو ته لاړ شي، افغانستان تر درې تریلیون ډالرو زیاتې کانې زیرمې لري چې تر اوسه پورې پر هغو پانګونه ونه شوه، زموږ هېواد د اوبو د بریښنا زیاتې زمینې لري، خو کابل په پردۍ بریښنا رڼا دی، زموږ هېواد اصلاً زراعتي هېواد دی، خو اوس هم د لکونو ټنه غلې واردولو ته اړ یوو. او زموږ ملي اوبو څلورو خواو ته بهیږي او مفتې یې ګاونډیان خوري.

زموږ د ملي اقتصاد د ودې او غوړیدا په اړه هیڅ داسې ګام اوچت نه شو چې ولس خپله راتلونکې پکې ډاډمنه وګوري، د نړیوالو د مرستو له غوغا سره د اداري فساد ډنډورې هم اوچتې شوې او په رینښتنې معنا هڅه وشوه چې اداره او نظام په هر ډول فساد کې ښکیل شي، دا ټول د دې لپاره چې که یوه ورځ اداره جوړه شي او په خلوص لاس په کار شي افغانستان به ډیر زر په خپلو پښو د دریدو جوګه شي او بیا به د نړیوالو ځواکونو د لویو لوبو د جګړې ډګر پاتې نشي، د بن په پریکړو کې اصلاً زیات ټینګار په درې پړاوونو کې د سیاسي نظام پر جوړیدو شوی، چې په هغو کې شعوري او یا لاشعوري غلطۍ مخکې یادې شوې، خو عملاً چې د افغانستان د بیا رغاونې په اړه نړیوالې ټولنې

کومه تګلاره غوره کړه هغه د افغان ولس د لومړیتوبونو او غوښتنو پر خلاف، د افغانستان د شرایطو او ظروفو سره په ټکر کې وه چې همدغسې تر ننه دوام لري.

که په افغانستان کې د هر اړخیزې بیا رغاونې یوه سالمه تګلاره پلې شوې وای، د جګړې او بحران د دوام ډېر داخلي اسباب به ورسره رفع شوي وو، خو (ای بسا آرزو که خاک شده !) زه یې دلته جزئیاتو ته نه ځم او پر همدې یادونه بسنه کوم.

فرصتونه ولې ضایع شول؟

اوس یوه مهمه پوښتنه همدغه ده چې فرصتونه ولې ضایع شول او ولې د بن د پریکړو کمزورۍ او خامۍ وروسته سمې نه شوې؟

په دې اړه درې نظرونه د پام وړ دي:

لومړی: نړیواله ټولنه او یوشمیر ورپورې تړلي افغانان په دې نظر دي چې په افغاني زعامت او مشرتابه کې دا وړتیا نه وه، د ښه مدیریت نشتوالی د دې سبب شو چې نړیوالې مرستې د درغلیو له لارې د ملت پر ځای د فاسدو چارواکیو او د دوی د خپلوانو جیبونو ته ولویږي.

د جګړې د دوام په اړه د دوی په اند د بهرنۍ لاسوهنې دوام په تیره په پاکستان کې د ترهګرۍ د مرکزونو شتون او د هغه هېواد د پوځي او استخباراتي کړیو لخوا د جګړه مارو د ملاتړ او هڅونو دوام تر ټولو

ستر لامل دی، په افغانستان کې بې کفایته اداره او نظام او ګاونډیو هېوادونو له لوري د وسله والو لاسوهنو دوام د بحران د ژوریدو او د فرصتونو د ضایع کیدو سبب شول، د دوی په اند افغان اداره او نظام هیڅ واضح پالیسي او تګلاره نه لري، همغږی ټیم نه دی او په فساد کې ډوبه اداره ده.

دوهم- ولسمشر او د دوی پلویان بیا د ټولو فرصتونو د ضایع کیدو پړه پر نړیواله ټولنه او له دوی سره تړلې مافیا ورغوځوي، ددې لپاره د هغوی دلایل دا دي چې که نړیوالې ټولنې په افغانستان کې د نظام د پیاوړتیا او ځواکمنۍ اراده درلودای عملاً به یې مرستې له حکومت سره کړې وای، د افغان حکومت په مقابل کې به یې په مرکز او ولایاتو کې د متوازي حکومتونو او ادارو جوړولو هڅه نه کوله، د حکومت پر خلاف به یې سیاسي مخالفین پرشا نه ټپول، د ترهګرۍ خلاف مبارزې په نامه به یې زموږ د مظلوم ولس پر سر او مال داسې په بې رحمۍ نه بلوسل، د افغانستان د عدلي او قضایي ارګانونو په شتون کې دوی ته د داسې ادارو جوړولو څه اړتیا وه چې افغانان په خپل سر ونیسي تحقیق ترې وکړي او بندیان یې کړي؟

د افغان ملي اردو او پوځ د پیاوړتیا پر ځای دوی د بلیک واټر او نورو بهرنیو خصوصي امنیتي کمپنیو سره ولې قرار دادونه وکړل؟ که د وړتیا او ظرفیت خبره وي ظرفیت خو د همدې افغاني ملي ارګانونو هم لوړیدای شوای.

د جګړې د دوام او د مخالفینو د پیاوړي کېدو په اړه هم د ولسمشر او د ده د پلویانو نظر دا دی چې ولې زموږ له غوښتنو سره سره په بهر کې د ترهګرۍ مرکزونه او روز نځایونه په ښنه نشول او د هغو پر ځای د افغانستان پر کلیو او کورونو بمبارۍ دوام درلود؟

ولې خلک په جبر دې ته اړ کړای شول چې د نظام پر خلاف ودرېږي. ولې پر پاکستان لازم فشار رانه وړل شو او اوس چې افغانستان د سولې او تفاهم کومې هڅې پیل کړې ولې د همدې نړیوالې ټولنې له لوري د هغو د تخریب هڅې کېږي؟!

په افغانستان کې د اداري فساد او جګړو د دوام په اړه دواړه لوري پړه پر یو بل وراچوي، ولسمشر څو څو ځله په افغان اداره کې د اداري فساد پړه پر بهرنیانو ورغورځولې او وايي چې دا فساد سیاسي انګیزې لري او ریښې یې په بهر کې دي، حکومت دا مثال هم راوړي چې د نادر آتش، قدیرفطرت، چکري او نورو په فساد کې ښکیلو کسانو امریکا او اروپا ته تېښته دا ښيي چې دوی هلته خوندي دي، په دې اړه پخپله امریکايي او لویدیزو ادارو او رسنیو هم داسې راپورونه او اسناد خپاره کړل چې د افغان لوري استدلال تائید وي، د امریکا د مالي مرستو د څارونکیو د ورم کال راپور چې د امریکايي قراردادیانو د درغلیو په اړه ؤ د ساري په توګه یادولای شو. افغان حکومت د کابل بانک د مالي فساد په اړه څو ځلې داسې شواهد خپاره کړل چې دا ثابتوي چې دا د یوې سنجول شوې توطیې برخه وه

چې کابل بانک سقوط وکړي تر څو د افغانستان بانک ذخیره شوې 6 ملیارده ډالره شتمني پکې اوبه او د افغانستان پر بانکي سیستم باور له منځه لاړ شي، په دې توطیه کې د افغانستان بانک بهرنیو مشاورینو او دوو امریکایي ادارو نیغ په نیغه لاس درلود.

دربیم - دربیم نظر تر ډېره حده واقعبینانه دی، ښایي ډېری له سیاسي تړاوونو لرې هغه افغانان چې د هېواد روان حالت یې سخت ځوروي په همدې نظر وي چې د روان بحران په اړه دواړه لوري ملامت دي. د حکومتي لوري زیاتره دلایل پر ځای دي، همدومره ویلای شو چې ښایي افغان ولس پر دې بشپړ باوري شوی وي چې د هغه متل په مصداق پیشو د خدای لپاره موږک نه نیسي، امریکا او نړیواله ټولنه د افغانانو په غم کې نه ده هغه د خپلو ګټو لپاره راغلې ده، افغان حکومت او ولسمشر چې که په پیل کې بیځایه خوشباوری نه وای کړې زموږ ولس به نن له دومره لویو بدمرغیو سره لاس او ګریوان نه ؤ، ولې هغوی داسې خپلسریو ته پرېښودل شول؟ په دې برخه کې د حکومتي ټیم په تیره د ولسمشر تر ټولو لویه کمزوري دا ده چې ده ډېر ځله د غفلت له امله ستونزې ژورې کړې دي.د ولسي جرګې د وروستیو انتخاباتو پایلې او له هغو سره تړلې لانجې یې یو ساری یادولای شو، که ولسمشر د انتخاباتو د خپلواک کمیسیون د مشر او کمیشنرانو په ټاکنه کې مسوولانه دقت کړی وای داسې لویې

رسوایۍ به ولې جوړېدې چې هر چا ته د لاسوهنې زمینه پکې برابره شي.

پر دې سربېره ولسمشر خپل صلاحیت او واک پر بیځایه مصلحت پالنه ضایع کړ، که د مصلحتي ټیم پر ځای چې د جارالله منصوري او یا نورو په څېر په بېلا بېلو رسنیو کې د دوی د نه وفادارۍ په باب ژوندي سندونه خپاره شول ولسمشر د یوه تعهد پر بنسټ یو ژمن او وفادار کاري ټیم جوړ کړی وای ښايي په پیل کې ځینې کسان ترې مرور شوي وای خو ورو ورو به هغه د ولس په منځ کې د وړتیا او کمال لرونکیو کدرونو په موندلو کې خو د کفا شوی ؤ او اوس به د یوه لوی ځواک او کدرونو خاوند وای چې نړیوالې ټولنې به یې هیڅکله هم د ولسمشرۍ د روانې دورې د سر ته رسولو په اړه ګواښونه نه شوای کولای، بلکې برعکس هغوی به د یوه داسې بانفوذه مشر سره طرف وای چې په ولس کې پر قومي مشرانو سربېره په ځوان لوستي پاړکي کې هم د لوی پلوي ځواک خاوند دی، له داسې چا سره بیا نړیواله ټولنه د رسوا ټکر جرئت نشي کولای برعکس ځان ور تیر ایستلای شي او سازش ورسره غوره ګڼي.

د ولسمشر همدغې کمزورۍ د ده پر ډېرو ښېګڼو خاورې وراړولې، پر دې ټولو سربېره د دې پوښتنې چې ولې فرصتونه له لاسه ووتل او د افغان ولس د سوله ایز ژوندانه ارمانونه تر سره نه شول اصلي ځواب دا دی چې اصلاً نړیوالې ټولنې له پیله نه غوښتل چې په افغانستان

کې ثبات ټینګ او یو په پښو ولاړ نظام جوړ شي، ځکه چې که د بن کنفرانس تر ننه چې د بن د دوهم کنفرانس خبرې کیږي د هغو غلطیو او کمزوریو مخه نیول شوې وای او اصلاحات راغلي وای چې په سیستم او یا تګلارو کې وو او نړیوالو هم پرې اعتراف نه کړي دي، وضعه به دومره ویجاړه نه وه چې اوس په دوهم بن کې له صفر نه د پیل خبرې هم زمزمه کیږي.

د بن کنفرانس د بنسټیزو غلطیو په اړه تر ټولو مهم اعتراف پخپله د اخضر ابراهیمي دی، نوموړی چې دوه ځله د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو د سرمنشي د استازي په توګه دنده تر سره کړې د بن کنفرانس د اصلي لوبغاړو څخه یو ؤ. ابراهیمي په ۲۰۰۸ زیږدیز کال کې له آزادۍ راډیو سره په ځانګړې تفصیلي مرکه کې د بن کنفرانس پر بنسټیزو تشو د اعتراف په ترځ کې وویل:

(هغه مهال بیړه وشوه خو د افغانستان د ولس یوه زیاته برخه له سیاسي پروسې څخه بهر پاتې شوه، وروسته په افغانستان کې ما د یوناما د مشر په حیث هڅه وکړه چې طالبان او حزب اسلامي د خبرو اترو او تفاهم له لارې د افغانستان پر سیاسي بهیر ورګډ شي، خو هغه مهال شمالي ټلوالې په افغان حکومت کې کلیدي رول درلود او زما د هڅو مخه یې و نیوله).

واقعیت دا دی چې په لویه کچه په افغانستان کې ښکېل نړیوال لوبغاړي په یوه لویه لوبه بوخت دي چې قرباني یې افغان ولس ورکوي، دغه نړیوال لوبغاړي غواړي چې په افغانستان او سیمه کې بحران دوام وکړي، حکومت او نظام پر خپلو پښو ونه دریږي او د ولس لپاره له عامه خدماتو ناتوانه وي چې نفوذ پیدا نه کړي تر څو د دوی لپاره د لوبې د دوام زمینه برابره وي، که په افغانستان کې سوله او ثبات راشي، بیا به لومړی د بهرنیو ځواکونو د شتون مشروعیت تر پوښتنې لاندې راځي، ځکه خو سر له اوسه د یوه کنترول شوي بحران د دوام هڅې کیږي. همدغه هڅې دا ښیي چې اصلاً د فرصتونو د له لاسه وتلو پوښتنه بیځایه ده، ځکه چې لوبه د اصلي لوبغاړو په خوښه او ګټه روانه ده، افغان ولس له پیله په دې لوبه کې یوازې د وینې او قربانۍ لپاره انتخاب شوی ؤ، د ۲۰۰۲ زیږدیز کال هغه تړون یې ژوندی سند دی چې د وخت د بهرنیو ځواکونو قوماندان د افغان لوري د کورنیو چارو له وزیر سره لاسلیک کړی او بیا همدغه سند د یوه بل رسمي مکتوب له لارې د وخت د بهرنیو چارو وزیر لخوا تائید شوی او لاسلیک شوی دی.

اوس چې د دوهم بن کنفرانس تیاری نیول کیږي د هغو ظاهري اړخ دا دی چې دا به د تیر په څېر د المان د هېواد په لګښت په بن کې جوړیږي او مشري به یې افغان حکومت کوي، خو د پردې تر شا د ځینو بهرنیانو لخوا د دوهم بن کنفرانس لپاره په خطرناکو اجنداؤ کار

کیږي، په دې اړه یو د پخواني ختیځ برلین کېنې اړخې دیپلومات (توماس روتیک) دی، نوموړی د ډاکتر نجیب د واکمنۍ پر مهال په افغانستان کې اوسیدلی او په پښتو او دري ژبو روانې خبرې کولای شي، د بن په لومړي کنفرانس، اضطراري لویه جرګه او د اساسي قانون د کمیسیون د غړیو په غوراوي کې یې ډېر رول درلود هغه مهال یې زیات کېنې اړخي د غیر اسلامي نظریاتو لرونکي افغانان د مدني ټولنې او نورو لارو نه په یادو پروسو کې ځای کړل، نوموړی اوس بیا دا دی په کابل کې فعال شوی او د افغان تحلیګرانو په نامه یې یو مرکز پرانیستی، د مدني ټولنې په نامه د چپي افکارو خاوندان راټولوي او د دوهم بن په پروسه کې یې د فعال رول په موخه ځایوي.

د اګست په لومړۍ اونۍ کې په افغانستان کې د امریکا نوي سفیر ریان کراکرپه خپل لومړني خبر کنفرانس کې د دوهم بن د غونډې په اړه چې څه وویل دا د نړیوالې ټولنې د ذهنیت ښه ترجماني کوي نوموړي یو ځل سرې کرښې کش کړې وې ویل چې په بن کې به د مدني ټولنې استازي ګډون کوي، طالبانو ته په دې کنفرانس کې د ګدون چانس نشته خو وروسته بیا وایي چې د بن کنفرانس مشري د افغان حکومت پر غاړه ده دا د دوی واک دی چې څوک ورته رابولي او څوک نه، اجندا یې هم د دوی په واک کې ده ! !

د دوهم بن د کنفرانس په اړه د ځینو همدغو بهرنیو لوریو له هڅو نه ښکاري چې په دوهم بن کې به د افغانستان لپاره بیا یوه نوې تجربه پیلیږي، هر څه به له صفر نه پیل کیږي، د فدرالي نظام طرحه په پام کې ده چې دا دي اوس یې د ملاتړ لپاره د ځینو کړیو لخوا علني غږونه اوچت شوي دي. ملي کنګرې په کابل کې د زمري پر (۴) مه د پنجشنبې په ورځ د افغانستان د ستونزو د اساسي حل لپاره (فدرالي نظام) ډنډوره اوچته کړه او دا د هماغه دوهم بن کنفرانس د اجندا او پریکړو لپاره علني پیل دی، د باوري سرچینو په وینا د لومړي بن نه لس کاله وروسته په دوهم بن کنفرانس کې بیا یو لس کلن پلان په پام کې دی چې د فدرالي نظام نه به پیلیږي.

بهرني لوري غواړي چې تیر لس کلن تور له مرګونو او ماتمونو ډک دوران د لسو نورو کلونو لپاره داسې وغځوي چې بیا کوم حامد کرزی پکې راپورته کیدو او پر ولس د وحشتونو له امله د نیوکو او اعتراض توان ونه لري. افغان ولس د (فدرالیزم) تر نامه لاندې پخپلو کې سره وشلوي او داسې یې سره واچوي چې بیا پر یوه محور د راټولیدو جوګه نشي. که په ایماني جذبه او ملي احساس د دې ژورې توطیې مخه ونه نیول شي افغان ولس به بیا په پیړیو پیړیو د دې زیانونه جبیره ونکړای شي.

باید په زغرده ووایو چې په دې برخه کې حکومت او چارواکي په یوازې ځان هیڅ نه شي کولای، ځکه چې د همدې طرحې د پلي کیدا

لپاره په ډېر مهارت د درې ګونو قواوؤ په منځ کې بحران ته لمن وهل کیږي، د زمري په لومړیو کې د ولسي جرګې یو شمیر غړیو په ارګ کې له ولسمشر کرزي سره په خبرو کې دا افشا کړه چې ځیني سفارتونه او بهرنۍ اداری له هغو څخه د امریکا او انګلستان سفارتونه او یوناما وکیلان دي ته هڅوي چې خلک لاریونو ته را وباسي او دحکومت پر خلاف ودریږي. د همدې ترلیو وکیلانو له ډلې څخه چې په یادو شویو سفارتونو کې ډېر ګرځي کرزي ته د ملي خیانت په تور د عزل کولو ګواښونه هم وکړل. په دغسې حالت کې یوازې د مدني ټولنې د وطندوستو لوریو، روڼاندو د ولس د مشرانو او باخبره افغانانو ګډه چیغه او غبرګون دغه مرګوني چوپتیا ماتولای شي چې رسنیو ته راووزي او د افغان ولس پر خلاف د کومې توطیې د پلي کیدا مخه ونیسي.

ماخذونه:

1 –نړۍ د توپان پر اوږو د محمد الله کمال راټولونه

2-د سهار ورځپاڼې بیلا بېلې ګڼې

3 – بیلا بېلې ویبپاڼې، د ویسا ورځپاڼې بیلا بېلې ګڼې

5– د جنګ او مشرق ورځپاڼې بیلا بېلې ګڼې

افغانستان و بُن دوم !

انجنیر زلمی نصرت مهمند

همه میدانیم که قرار است، در آیندهَ نزدیک کنفرانس «بُن دوم» در شهر بن آلمان در مورد سرنوشت آیندهّ افغانستان، که به سرنوشت هر یک ما ارتباط میگیرد و بالای سرنوشت فرد فرد افغان تاثیر خود را دارد، بر گذار شود(کنفرانس بن اول در اکتوبر ۲۰۰۱ میلادی در شهر بن المان برگذار گردیده بود) در این جستار کوتاه ضرورت میبینم، تا نقاط نظر خود را به ارتباط کنفرانس بن دوم، به منظور نجات افغانستان از جنگ، بحران و بی ثباتی و مناقشات قومی، که افغانستان را به سوی بر بادی سوق داده است، در پیوند با نتایج و پیامد های کنفرانس بن اول طی ده سال بیان نمایم.

همه میدانیم که سقوط طالبان از توان نیروهای خودی خارج بود و فقط ناتو و ایالات متحده امریکا قادر بود، تا قدرت طالبان را ساقط و انها را مجبور به عقب نشینی نماید. از آنجائیکه از یک سو یک قوت قویتر ملی و سراسری خودی در مقایسه با جنبش اسلامی طالبان در افغانستان وجود نداشت و از سوی دیگر چون در زمان

تدویر کنفرانس بن اول نیروهای ملی دیموکراتیک، چپ ترقیخواه و تحول پسند، شخصیت های ملی و مذهبی و علما و دانشمندان افغان بیشتر در یک حالت و فضای بی باوری، در خود پیچیدگی، حالت سکوت، کرختی، نفرت و پراگندگی و انشقاق تشکیلاتی (منظورم احزاب سیاسی و انجمن ها و اتحادیه های اقشار و اصناف مختلف جامعه مدنی و روشنفکری است) زیست داشتند و هم از تصفیه حسابات دوران «جنگ سرد» و انتقام گیری های گذشته بیرون نشده بودند و از سوی دیگر بیش از ۳۰ سال جنگ مردم افغانستان را زیاد خسته و مانده ساخته بود و همه نیروهای سیاسی چه چپ، چه راست و چه هم میانه اعتماد خود را در برابر مردم از دست داده بود.

به همین دلیل هم مردم با حضور ناتو در افغانستان که در چوکات تصامیم سازمان ملل متحد صورت گرفت و از رژیم های گذشته خاصتاً طالبان و مجاهدین هم چندان دل خوش و رضایت نداشتند برای بسیج و دفاع از دموکراسی و دولت جدید آماده بودند.

صلح و ثبات و منافع شان را و تامین عدالت اجتماعی را در حضور جامعه جهانی در افغانستان میدیدند و به آینده سخت امید وار و خوش بین بودند. به همین دلیل هم وقتی طالبان از بین رفت، مردم بلادیده افغانستان بعد از شکست طالبان انتظار و توقعات بزرگ از نیروهای بین المللی داشت، مردم توقع داشت، که بعد از سقوط طالبان در افغانستان برای پیاده نمودن دموکراسی و عدالت گام های

ابتدایی بر داشته خواهند شد، عدالت و حقوق اتباع افغانستان تامین و یک حاکمیت و یک رژیم واقعاً قابل قبول برای مردم افغانستان روی کار خواهند شد، مردم زیر «چتر» نیروهای بین المللی به خوشبختی نایل میشوند، صلح و ثبات در کشور به میان می آید، فقر و بیکاری و بی روزگاری و گرسنگی پایان می یابد، که متأسفانه چنین نشد !

مردم هم چنان از جامعهَ بین المللی توقع داشت، که تمام جنایتکاران ومجرمین جنگی و قاتلین مردم در طول سه دهه که افغانستان را به سوی بر بادی و تجزیه سوق داده اند، مورد باز پرس قرار خواهند گرفت، مجازات و به کیفر اعمال شان رسانیده خواهند شد، که متأسفانه چنین هم نشد.

در عوض، خلاف توقع و انتظارات مردم، اکثریت قاتلین مردم افغانستان، غاصبین و قاچاقبران، چهره های بد نام وناقضین حقوق بشر که به جز فریب و دروغ برای مردم دیگر کدام کار ی نداشتند، روی کار آمدند و مافیایی سیاسی و اقتصادی و یک بخش از اسلامگرایان متعصب سیاسی بر سرنوشت مردم دوباره حاکم ساخته شدند و مردم در نظامیکه بعد از توافقات بن اول پایه گذاری شد، در تمام ارکان قدرت خدمتگذاران شان را نه بلکه اکثراً قاتلین خود را دیدند، آدم کشان را دیدند و انانی را دیدند که مفکورهء خدمت به مردم را در سر نداشتند و عاملین اصلی بربادی افغانستان بعد از

سال ۱۹۹۲ و سازماندهندگان ترویج مفکوره انتقال قدرت به شمال و جنگیدن در مقابل جنوب بودند.

شورای مدافع حقوق بشر سازمان ملل متحد، در مورد راپور مستند انتشار یافتهء اکتوبر ۲۰۰۴ پروژه «داد خواهی افغانستان» (از حوادث قتل عامها، اعدام های فوری و شکنجه های سیستماتیک، تجاوزات جنسی بطور وسیع و هدف گیری های نظامی عمدی بر اهالی ملکی بین سال های ۱۹۷۸ تا ۲۰۰۱ جنایات و مجرمین جنگی خاصتاً در دوره های بعد از سال ۱۹۹۲) توسط یک سازمان مدافعوی و تحقیقاتی مستقل، تحقیق و رسیدگی نکرد.

مضحکتر از همه اینکه، با تمام بی شرمی در ۲۰۰۷ پارلمان قلابی و سهامی افغانستان، فیصله شرم اور و ننگین نام نهاد مصالحه با جنایتکاران و مجرمین جنگی سه دهه را پیشکش کرد، تا تمام مجرمین و جنایتکاران سه دهه را برائت بدهند.

به همین دلیل مردم به شک افتیدند، مجبور شدند، تا از نظام اهسته، اهسته فاصله بگیرند، نفرت و انزجار شان را نسبت به حاکمان و خارجیان ابراز نمایند، مردم حق داشت تا چنین یک موضعگیری عاقلانه سالم و منطقی اختیار نمایند، بلاخره اعتماد مردم از نظام و جامعه بین المللی در افغانستان از بین رفت.

ایا در جامعه یی که در طی بیش از سه دهه تا امروز با وحشیانه ترین شکل و با بی رحمی خون هزار ها افغان ریختانده شده باشد و ریختانده شود، هر روز مردم قربانی بدهد، هر روز مردم کشته بدهد و هر روز نان و زندگی شان به خاطر یک اقلیت بدنام و خون اشام تاریخ گرفته شود، خانه و کاشانه شان به آتش کشیده شود، ابرو و عزت شان پایمال شود، به فرهنگ و کلتور و عنعنات مردم احترام صورت نگیرد، اخلاقیات جامعه زیر پا شود، نورم های ابتدایی حقوق بشر رعایت نشود، ممکن است که بدون جواب بماند و با شعار «مه ترا ملا میگویم و تو مرا حاجی» همه خون های ریختانده شده، ویرانی و بر بادی وطن، یکسره فراموش مردم شود؟ به یقین که نه!

اشتباه بزرگ نیروهای بین المللی، ناتو و سازمان ملل متحد در آن بود، که در تعویض طالبان نیروهای ملی دیموراتیک ترقیخوا، شخصیت های ملی، مذهبی دانشمندان خلاصه کادر های عرصه دولتداری و یک بخش مجاهدین رانادیده گرفت و بیشتر بالای نیروهای مغرور اتحاد شمال که در ناکامی پلان صلح ملل متحد و ناکامی سیاست های صلح آمیز حکومت دوکتور نجیب الله و بر بادی و ویرانی افغانستان از سال ۱۹۹۲ الی ۱۹۹۶ رول و نقش اساسی داشتند و بالای آدمک های جنگ سالار بدنام تاریخ، تکنوکرات های فاسد که به دموکراسی و صلح، به افغانستان قوی و با ثبات و به وحدت ملی هیچ عقیده و باور نداشتند و در چندین شبکه های

استخباراتی اجانب عضویت داشتند و مخالف سر سخت و سد راه آزادی های مدنی، سیاسی و عقیدتی بودند ، و هیچ گونه ریشهٔ مردمی نداشتند تکیه کردند ، وخواستند توسط قاتلین مردم و مفسدین دموکراسی را پیاده کنند و صلح را به مردم به ارمغان بیاورند ، یعنی نیروهای بین المللی با آنهایی میخواهند ارزش ها را پیاده کنند که خود به این ارزش ها نه تنها معتقد نیستند بلکه اعتقاد شان در دشمنی با این ارزش ها است. در نتیحه منافع جنگ سالاران و ناقضین حقوق بشر با منافع مردم تصادم کرد ، مسئله شمال و جنوب، مسایل قومی، زبانی و محلی بیشتر از گذشته داغ شد ، مردم از نظام فاصله گرفت و همین افراد زمینه را برای ناکامی جامعه جهانی و گسترش ابعاد جنگ، وحشت و ترس، تشدید اختلافات قومی، زبانی و سمتی، داغ ساختن مسئله شمال و جنوب در افغانستان هموار ساختند.

از آنجائیکه صلح و عدالت دو روی یک مسئله است، بنأ باور من این است، تا زمانیکه برخورد قانونی و مدنی با جنایتکاران سه دهه تا امروز صورت نگیرد ، آنها محکمه و به کیفر اعمال شان رسانیده نشود و از قدرت کنار زده نشوند و با آنها تصفیه حساب نشود ، دشوار است از ختم جنگ و وحشت، تأمین صلح و ثبات، دموکراسی و جلب اعتماد مردم سخن گفت.

یکی ازعواملی ادامه جنگ بحران و بی ثباتی و ادامه استبداد، پیوستن و متمایل شدن مردم بسوی طالبان و مخالفت شان با حضور جامعه جهانی و نظام موجود همین مسئله عدم رسیدگی و عدم تعقیب عدلی و قضایی قاتلین مردم است، که بدون مجازات ماندند و تا هنوز در ارکان مهم قدرت تکیه دارند و تمام امتیازات و امکانات در اختیار شان است.

برای آنکه در کشور صلح و ثبات به میان اید، به بحران، فساد و تداوم جنگ خاتمه داده شود، مردم در دفاع از دموکراسی و نیروهای پراگنده در یک سازمان بزرگ سراسری ملی و سالم بسیج شوند، مسئله مجازات قاتلین مردم افغانستان به هر نام و نشانی که باشد، باید به یکی از شعارهای روز مبدل گردد و با تمام قوت برای موفقیت این پروسه با ساختن یک کمیته ویژه ای عدلی و قضایی تحت نظر سازمان ملل متحد مبارزه جدی و پیگیر صورت بگیرد و رسیدگی به این مهم باید در اجندای کنفرانس بن دوم مدنظر گرفته شود و گنجانیده شود.

از دیدگاه و نظر من این طرح «که گویا، ما مخالف محاکمه جنایتکاران و قاتلین مردم از ثور **۱۳۵۷** تا امروز و بعد از آن نیستیم. اما بالا کشیدن این مسئله برخی حساسیت ها را در پی دارد و در شرایط کنونی به نفع اوضاع نیست.» نه تنها یک طرح و نظر درست و سالم نیست و یک طرح معیوب است. بلکه صاف و ُسچه

حمایت از ادامه جنگ و جنایت است و معنی آن این است که جنایت و کشتار بی رحمانه، غارت و چور و چپاول دارایی مردم و بیت المال، اختلافات قومی، سمتی و زبانی، و انشقاق ملی، بی حرمتی و بی عزتی مردم بی دفاع، فقر و گرسنگی و بیکاری ادامه یابد و یک اقلیت غدار مفتخور بر سرنوشت مردم فرمانروایی کند.

(هر گاه خواهان تأمین صلح و ثبات و ختم جنگ در افغانستان استیم و برای «ما» منافع ملی و مردم و اعمار جامعه نوین و «انسان نوین» و باز سازی افغانستان محک است و هر گاه «ما» برای مردم مبارزه میکنیم، بنأ ما باید به مثابه انسان نوین، تغییر یافته و رسالتمند در دفاع از منافع مردم و در کنار مردم قرار بگیریم، نه در کنار و دفاع از قاتلین مردم !)

به این امر باید کاملاً صادق و قاطع باشیم و با صراحت و علنیت و شفافیت مسئله را مطرح نماییم، محاکمه جانیان حرف دل مردم است و تا زمانیکه حرف دل مردم بالا نشود و از آن حمایت صورت نگیرد و حقیقت برای مردم گفته نشود ، مردم نه بالای نظام، نه بالای جریان های سیاسی و احزاب و شخصیت های مستقل ملی، دینی- مذهبی و نه هم بالای جامعه جهانی اعتماد خواهد کرد.

یکی از ده ها دلیل ادامه و گشترش ابعاد جنایت کردن، جنگ و بی ثباتی در کشور، همین طرز فکر خام است، که ائتلاف ها ، اتحاد ها ،

جبهات و اپوزیسیون ها و شورا ها به بهانهء «مصلحت ملی !» با قاتلین مردم افغانستان ساخته شده و شکل میگیرد، نه از میان نیروهای سالم طرف های در گیر، وطندوست و با درد جامعه. این هم یکی از مواردی است که رسیدگی به آن باید در صدر اجندای کنفرانس بن دوم به بحث گرفته شود.

دانشمندان عرصه اقتصاد و سیاست میدانند که: راندن جبری و عجولانه جامعه در یک انتخاب و یا یک راه بدون در نظر داشت مناسبات مسلط جامعه، جامعه را به قهقرا میکشاند.

با حضور ناتو و ایالات متحدهَ امریکا در افغانستان، برای انکشاف و بهبود وضع اقتصادی «مردم !»، راه رشد سیستم اقتصاد بازار «ازاد»، بدون آنکه به ویژه گی جامعه افغانی، مناسبات فیودالی و ماقبل آن، اقتصاد قبیلوی، که هر کدام آن به شکل طبیعی منحیث بنیاد مستحکم جایگاه خود را در جامعه دارد، توجه صورت بگیرد، به شکل لیبرال و لجام گسیخته آن انتخاب شد، همین انتخاب حالت کاملاً جدید را در کشور به وجود آورده است.

انتخاب راه رشد اقتصاد سیستم بازار «آزاد» به شکل لجام گسیخته،غیر کنترول شده و بدون انتظام سبب زایش، استحکام، گسترش و تقویت اقتصاد مافیایی دولتی شده است و راه را بطور آشکار به غارت و خورد و بورد دولتمردان زورمند هموار ساخته

است، ملیاردها دالر به افغانستان به نام کمک سرازیرشد، اما کوچکترین تاثیر بالای زندگی اکثریت مردم بجا نگذاشت و بدون آنکه مردم از آن کوچکترین سهم و سود ببرد، توسط چند تن غدار معلوم الحال حیف میل و غارت گردید، جامعه به سوی بر بادی و قهقرا کشانده شد، فقیر، فقیر تر شد و گرسنه، گرسنه تر. بحران و بی ثباتی و ابعاد جنگ و ناامنی در کشور گسترش یافت.

آن توقع و انتظاراتی را که مردم افغانستان ازحضور ناتو و ایالات متحدهَ امریکا، بعد از سقوط طالبان، و انتخاب راه رشد سیستم اقتصاد بازار آزاد داشت،که گویا وضع اقتصادی و شرایط زندگی شان بهتر خواهد شد، جامعه در مسیر، ترقی تعالی و پیشرفت رانده خواهد شد، به یأس و ناامیدی مبدل گشت، مردم از دست بی عدالتی، خشونت و قانون شکنی حاکمان زورمند غدار و دزد تا سرحد تغییر عقیده و پزیرش حضور دوباره طالبان به ستوه رسیده اند، قسمیکه قبلاً نیز به آن اشاره شد.

در یک کشوری مصرفی، در یک کشوری که، از یک طرف مناسبات فیودالی و ماقبل آن، اقتصاد قبیلوی جایگاه خود را در جامعه داشته باشد و از جانب دیگر در کشوری که ثبات و امنیت در آن وجود نداشته باشد، در یک کشور جنگ زده وویران که طی **۳۵** سال جنگ تمام مناسبات آن با کشور های همسایه تخریب شده باشد، در کشوری که دولتش توان دفاع از خود را نداشته باشد، کادر های

ارگانهای حکومتی فاقد دانش مسلکی تخصصی و مغروق در فساد و خورد و بورد باشند و قادر به مصرف نمودن بودیجه عادی انکشافی شان نباشند ، که بودیجه انکشافی را چگونه و در کجا و بنا بر کدام ضرورت و نیازمندی به مصرف برسانند ، و ظرفیت های دست داشته را چگونه بکار بگیرند ، چگونه میشود بدون بکار برد میکانیزم کنترول و نظارت بر پروسه رشد اقتصادی از بهبود وضع اقتصادی به نفع اکثریت مردم حرف زد ؟

به همین دلیل نتایج معکوس به دست آمد و وضع در مسیری انکشاف کرد طوری که پیش بینی میشد. و ای فرموده که، راندن جبری و عجولانه جامعه در یک انتخاب و یک راه بدون در نظر داشت مناسبات مسلط جامعه، جامعه را به قهقرا میکشاند ، یکبار دیگر واقعیت پیدا کرد. (همانگونه که راه رشد غیر سرمایه داری ناکارآمد بودن خود را در افغانستان ثابت ساخت، سیستم مروج اقتصاد امروزی از جانب ایالات متحده نیز جامعه ما را به قهقرا خواهند کشاند.)

بنأ نمیشود ، اقتصاد قبیلوی و فیودالی را در یک کشور ویران و جنگ زده چون افغانستان، با سر دادن شعار های مدرن اروپایی و بکار گرفتن و کاپی نمودن مدل های اروپایی و آن هم از راه زور و جبر، در وجود یک دولت سر تا پای غرق در فساد ، ضعیف و غیر مسلکی و تخصصی، بطور آنی شکستاند و در هم کوبید.

بیان اظهارات فوق به این معنی نیست، که راه رشد سیستم اقتصاد بازار «آزاد» مزیت و خوبی های خود را ندارد و باعث رشد نیروهای مؤلده و تولید نمیگردد و گویا ما مخالف آن راه استیم !

اما از آنجایکه انتخاب راه رشد اقتصاد سیستم بازار آزاد لجام گسیخته و غیر قابل کنترول و مافیایی یک راه درد ناک، غیر قابل تحمل، کشنده، ظالمانه و یک راه سخت برای اکثریت مردم افغانستان است و در تناقض با منافع ملی ما قرار دارد. بنأ در عوض راه رشد اقتصاد سیستم بازار آزاد منحیث یگانه راه، ضرور است تا تمام سکتور های اقتصادی با یک میکانیزم انتظام و کنترول در یک ستراتیژی واحد بکار گرفته شود ، چنین یک انتخاب میتواند برای انکشاف و باز سازی و ارتقای ظرفیت بودیجوی موسسات دولتی و غیر دولتی و بهبود وضع اقتصادی، تولید و رشد نیروهای مؤلده موثر واقع شود ، عقب ماندگی را رفع سازد ،جلو بیکاری و فساد و غارت معادن و سایر سرمایه های طبیعی افغانستان را بگیرد.

گذشت زمان بعد از توافقات بن اول تا امروز در پراتیک به ای گفته ها صحه گذاشت کهَ هرگاه اقتصاد بازار آزاد منحیث یکی از سکتور های اقتصادی در سیستم اقتصاد مختلط توسط یک میکانیزم تحت کنترول و نظارت و انتظام دراورده شود ، میتواند برای انکشاف موزون و بهبود وضع اقتصادی مردم و رفع عقب ماندگی کاهش بیکاری و گسترش اشتغال مفید و کاری واقع شود و این

انتخاب معقولترین راه عادلانه و آسان رشد اقتصادی و رفع عقب ماندگی است و بس !

به خاطریکه هیچ یک از سکتور های اقتصادی در کشوری چون افغانستان، به تنهایی قادر نیست تا تولید و رشد نیروهای مولده را آنطوریکه لازم است تأمین کند و عقب ماندی را رفع سازد.

بنأ: بهتر و ضرور پنداشته میشود تا در توافقات کنفرانس بن دوم به منظور جلب حمایت مردم و بهبود وضع اقتصادی مردم و رشد نیروهای مولده به موارد چگونگی تطبیق سیستم اقتصاد مختلط توجه خاص مبذول شود. ایجاد یک کمیته خاص اقتصادی در ساختار دولت در این راستا از نظر من حلال مشکلات اقتصادی پنداشته میشود.

همه میدانیم که وحدت ملی و حکومت وحدت ملی خود به خود به میان نمی آید. برای نیل به آن باید به یک سلسله واقعیت ها تن داده شود. یک مقدار منافع را باید از دست داد، تا شرایط برای حفظ منافع ملی و سلامتی افغانستان هموار شود.

اگر به نقشه نگاه شود می بینیم که: ارتباط افغانستان با دریا توسط بلوچستان جدا و قطع شده است و افغانستان به یک خانه ای میماند که در بین خانه های دیگران قرار دارد و مستقیم با راه های اصلی و

دریا ارتباط ندارد وبرای نیل به آن باید از خانه های دیگران عبور کند.

از سوی دیگر خط دیورند، ترکیب پیچیده مناطق شرقی و جنوب شرقی افغانستان، ویژگی یا اوضاع ملی - اتنیکی، اجتماعی، سیاسی، نظامی افغانستان و موقعیت جیوپولیتیک و جیو ستراتیژیک افغانستان، افغانستان را در یک موقعیت خاص قرار داده است.

بنأ: انکشافات جدید در سطح جهان در عرصهء مناسبات بین المللی ایجاب میکند که افغانستان بالای سیاست های خارجی و دیپلوماسی خود متکی بر اصول همزیستی مسالمت آمیز تجدید نظر و فکر نماید و ستراتیژی را که بر اصول و پرنسیپ های سیاسی- اقتصادی استوار باشد روی دست بگیرد.

«خط دیورند» که یکی از عوامل و انگیزه های اساسی ادامه مداخلهِ دوامدار پاکستان، در امور داخلی کشور عزیز ما افغانستان و یکی از مسایل حاد مورد مناقشه میان افغانستان و پاکستان به شمار می آید و معضلهَ خط دیورند یکی از مسایلی داغ و با اهمیتی است، که ثبات و بی ثباتی افغانستان به آن ارتباط دارد و با آن گره خورده است، و تا زمانیکه افغانستان و پاکستان روی حل بنیادی معضلهَ سرحدی «خط دیورند» به توافق نرسند و این گره باز نشود، بر گشت

صلح و ثبات و به وجود آمدن یک حکومت قوی و با ثبات مرکزی در افغانستان کاریست دشوار حتی ناممکن و این یک واقعیتیست تلخ و درد ناک !

تا زمانیکه معضلهَ «خط دیورند» با پاکستان حل نشود ، دشمنی با پاکستان ادامه خواهد داشت، سیاست آشتی ملی و مزاکرات با طالبان نتیجه نه خواهد داد.

بنأ: منافع ملی ما حکم میکند ، که دولتمردان و سیاسیون کشور ما بلاخره باید در مورد این پرسش ها که:

(معضلهَ خط دیورند چگونه حل شود ، به دشمنی ها با پاکستان و سایر کشور های همسایه چگونه خاتمه داده شود ، مناسبات تخریب شده در این سه دهه چگونه دوباره ترمیم شود ، تا با همسایگان در فضای همزیستی مسلمت امیز و در فضای اعتماد متقابل زندگی کنیم؟) فکر نمایند و برای آن پاسخ بدهند.

اهداف و پالیسی ها باید با همسایگان در مورد مسایل مورد منازعه و اختلاف به خصوص خط دیورند با پاکستان روشن وشفاف و علنی در چار چوب سازمان ملل متحد مطرح شود ، با دادن شعار های غیر عملی، موضعگیری های احساساتی غیر واقعبینانه و حتی تحریک آمیزکه نمیشود ، موارد مورد مناقشه و اختلاف را حل و ثبات در کشور به وجود آید.

خیلی مهم است، تا نخست از همه خود افغان ها بالای میکانیزم حل این معضله کار نمایند و به یک توافق برسند و بعداً با جدیت و پیگری با جانب پاکستان مذاکرات روی در روی، مستقیم و چشم به چشم در چوکات سازمان ملل متحد انجام شود.

از انجائیکه حل معضلهَ «خط دیورند» و پرابلم های سرحدی با پاکستان، یکی از نقاط کلیدی و حیاتی و یکی از مواردی است، که در تامین وحدت ملی و ختم مناقشات ملی و قومی زبانی و سمتی، رول و تاثیر خود را دارد. ثبات و بی ثباتی افغانستان، نتایج مزاکرات با طالبان و اشتی ملی به آن ارتباط دارد و گره خورده است. بنأ ضرور است تا رسیدگی به این امر مهم نیز در کنفرانس بن دوم مطرح و به بحث گرفته شود و باید به این زخم خونین راه حل و علاج اساسی جستجو شود. حل این معضله هم به نفع افغانستان است و هم به نفع پاکستان، هم به نفع کشور های منطقه وجامعه جهانی و هم به نفع اقوام ساکن انطرف مرز است.

به همین تر تیب «ما» به همسایگان باید این مسئله را هم ثابت بسازیم، که افغانستان قوی و با ثبات به نفع شان است، نه افغانستان ضعیف و بی ثبات. برای سیاستمداران پاکستان و سایر همسایگان این را هم باید واضح بسازیم،که انها خاصتاً سیاست مداران پاکستان در مورد افغانستان غلط فکر میکنند ، که افغانستان قوی باعث ضعف و بربادی آنها میشود و این نظریه و تیوری شان کاملاً از

بنیاد غلط و نا درست است و ریشه بدبینی دارد ، که اگر افغانستان قوی شود ، گویا پاکستان و همسایگان بر باد میشوند در حالیکه بر عکس، بر بادی افغانستان و افغانستان ضعیف و بی ثبات باعث بر بادی همسایگان میشود ، همسایگان باید بدانند که افغانستان در میان جنوب اسیا و اسیایی میانه به مثابه قلب اسیا دارایی چنان موقعیت خاص جغرافیایی و ستراتیژیک و نقطه ای اتصال است، که منافغ تمام کشور های همسایه با منافع افغانستان دریک پیوند قرار گرفته و با هم گره خورده است.

هم چنان ضرورت زمان و تجارب تلخ و درد ناک تاریخی گذشته خاصتاً حوادث بیش از سه دهه اخیر و انکشاف اوضاع کنونی ما را مجبور میسازد ، تا در تمام موارد منجمله بالای روابط مان با کشور های همسایه به خصوص با سوپر پاورها تجدید نظر شود و در زمینه بالای یک ستراتیژی ملی کار صورت بگیرد ، تا کشور ما به هیچ عنوان و نام دیگر عرصه رقابت های روسیه فدرال با ایالات متحده امریکا و انگلیس نشود. هر افغان وطندوست باید با یک دور اندیشی به سهم خود در این راستا تلاش نمایند و مشوق همکاری های روسیه فدرال و امریکا و انگلیس و کشور های منطقه در بازسازی و عمران کشور شوند ، طرح این مسئله بدان معنی نیست که ما عاشق ایالات متحده امریکا ، فدراتیف روسیه و انگلیس و یا

کدام کشور دیگر استیم، ما نباید فراموش کنیم که این کشور ها توان تحمیل جنگ را بالای مردم ما دارند.

آنچه گفته شد به نظر من به نفع قدرت های بزرگ و کشور های منطقه و افغانستان است تا باحسن نیت وصداقت در کنفرانس بن دوم در عرصه سیاسی- اقتصادی و نظامی بالای چنان یک میکانیزم همکاری مشترک به توافق برسند ، که صلاحیت کنترول و تطبیق آن را ملل متحد داشته باشد.

بهتر است در این راستا از میکانیزم صلح ملل متحد و یا پلان پنج فقرهَ صلح سازمان ملل متحد که در دوران حکومت دکتور نجیب الله رئیس جمهور سابق افغانستان طرح و بنا بر عدم توجه ملل متحد و قدرت های بزرگ و کشور های همسایه ناکام شد و با ناکامی آن تا امروز کشور در بحران و بی ثباتی و جنگ قرار دارد استفاده شود.

حال این سوال در برابر همه قرار میگیرد و آن اینکه در صورتیکه ایالات متحده امریکا و متحدین آن به این خواست برحق مردم ما لبیک نگفت و خلاف اراده مردم ما هر یک در پی عملی ساختن اهداف خود در منطقه استند و سر نخ هم به دست انها است، پس در چنین حالت ما افغان ها چه کرده میتوانیم؟

کوه هر قدر بلند هم باشد به سر خود راه دارد. مشکلات عظیم با یک قوت عظیم علاج میشود.

نباید انکار کنیم که در تمام حرکت ها جای و رول خود ما افغان ها مهم بود و تمام حرکت ها و اهداف بوسیله ما افغان ها در عمل پیاده شده و پیاده میشود و دیگران بدون ما افغان ها هیچ کاری را انجام داده نمیتوانند.

در این صورت: افغان های وطندوست و با احساس این امکان و توان را دارند ، که رول و نقش و رسالت خود را در این مقطع حساس تاریخ انجام بدهند و آن اینکه همه نیروهای سالم دست به دست هم داده ، برای تسریع پروسه ای ساختن یک نیروی بزرگ سراسری ملی سالم (فرا ،ملیتی و قومی و زبانی، ایدیالوژیک، حزبی و تنظیمی) که به گذشته و با هیچ یک از قالب های حزبی و ایدیالوژیک بند و بسته نباشد و فقط از گذشته آموخته باشد، صادقانه برزمند و بسیج شوند. بالای جامعه جهانی تاثیر خود را وارد نمایند و زمینه را برای تفاهیم بین الافغانی هموار بسازند.

چنین یک نیرو در اتکا با جماعت (ارزش های اسلامی) آداب و اخلاقیات مردم (ارزش های ملی) موقعیت تاریخی و جغرافیایی افغانستان میتواند از وقوع خیانت ملی و تجزیه حتمی کشور جلوگیری کند. صلح و ثبات را در کشور برگرداند و جلو مداخله بیگانگان را بگیرد.

بدون تردید ساختن چنین یک نیرو مشکلات خود را دارد. به زمان نیاز دارد، اما از امکان بدور نیست، فقط به اراده، شجاعت و ازخود گذری نیروها و شخصیت های ملی و ترقیخوا و تحول پسسند، شخصیت های دینی و مذهبی، علما و دانشمندان افغانستان ارتباط دارد.

در همینجا میخواهم به یک نکته دیگر که در روی کار آمدن یک پارلمان قوی و مسئول رول و نقش خود را دارد تماس بگیرم و آن اینکه، به منظور جلوگیری از کسرت احزاب غیر ضروری و بدون تاثیر و کوچک در افغانستان ضرور و لازم و مفید است تا یک سلسله نورم ها و معیار های دقیق برای ثبت و راجستر احزاب از لحاظ کمیت در نظر گرفته شود و از ثبت و راجستر سمبولیک احزاب بنام تمثیل دموکراسی جداً خود داری صورت بگیرد. به ده ها مواردی وجود دارد، که احزاب بنام اشخاص که حتی یک هزار نفر هم در عقب خود ندارند، توسط ارگانهای عدلی ثبت و راجستر شده است.

مرور بر روند انکشاف حوادث طی ۱۰ سال بعد از توافقات بن اول می اموزاند که: هنوز هم پلورالیزم سیاسی – مفکوروی- دگر اندیشی و فرهنگی و رشد فرهنگ و ادبیات در افغانستان که باید بستر میداشت با تأسف که در تحت فشارمتعصبین اسلام گرایان سیاسی قرار دارد. چراغ ازادی مطبوعات و ازادی بیان به مثابهء قدرت چهارم

در ساختار دولت درحالت خاموش شدن است. شخصیت های که ملی فکر می کنند و به خاطر منافع ملی و حفظ هویت ملی و تاریخی افغانسان و مردم افغانستان می نویسند و می رزمند. با وجود انکه «جهان متمدن !» در افغانستان حضور دارند مورد تعقیب و تهدید و شکنجه و پیگرد قرار دارد.

نظام و رژیم که کوچکترین اعتنا به دانشمندان، علمأ، ادیبان، ژورنالستان، نویسندگان، کادر های ملی و مسلکی نداشته باشد و انها هر روز مجبور به ترک وطن شوند و یا در حاشیه رانده شوند و از حمایت دولت برخوردار نباشند ، از ترس ترور واقعیت ها و حقایق را به مردم گفته نتوانند. در چنین یک وضعیت ایا باز هم میشود از وحدت ملی حرف زد ؟ به یقین که نه !

در همینجا میخواهم تصریح نمایم که:

همه میدانیم که زبان وسیلهء افهام و تفهیم میان انسان ها و پْل وصلی میان انسان ها است.

و این را هم میدانیم که ترویج یک یا دو زبان در کشور ها با آنکه عملی نمودن آن در آغاز مشکلات و جنجال های جدی را در پی دارد ، اما در نهایت شرایط و زمینه و راه را برای تأمین وحدت ملی و ملت سازی هموار میکند. با در نظر داشت همین منطق لازم است تا این

موضوع نیز در کنفرانس بن دوم به بحث گرفته شود و از رسمی شدن چندین زبان در افغانستان جلوگیری شود.

آنچه گفته شد ، شمعهَ از نقاط و فکتور های است که هرگاه قبل از سال ۲۰۱۴ توسط جامعه جهانی و دولتمردان مسئول افغانستان در کنفرانس بن دوم به آن رسیدگی شود ، افغان ها قادر خواهند شد تا خود شان از کشور شان دفاع نمایند ، صلح و ثبات در افغانستان تأمین شود ، اعتماد مردم جلب و مردم به آینده باور پیدا کنند. و این کشتی شکسته را به ساحل مقصود موفقانه سوق بدهند. بکار گیری چنین اقدامات علاوه بر آنکه شرایط را برای حمایت مردم از نظام و بسیج مردم به دور نظام هموار میسازد ، هم چنان شرایط را برای باز سازی یک قوای مسلح نیرومند ملی که در خدمت مردم و دفاع از استقلال، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی قرار خواهند داشت، نیز مساعد و هموار میسازد.

پایان

از طولانی ترین جنگ وافسانهٔ انتقام

دیپلوم انجینر محمد عظیم آبرومند

عضو کمیسیون صلح وآزادی برای افغانستان

نظری اجمالی بر حملهٔ هفت اکتوبر ۲۰۰۱ ایالات متحدهٔ امریکا بالای افغانستان

و لم یسیروا فی الارض فینظروا کیف کان عاقبة الذین من قبلهم و کانوا أشدّ منهم قوّة (فاطر، **۳۵/۴۴**):

آیا در زمین نگردیدند ؛ تا ببینند فرجام کار کسانی چه شد که پیش از آن ها بودند و بسیار هم نیرومندتر و سختر؟

The lack of discernment is actually what is called stupidity and such a defect is not remedied.

کمبود قدرت قضاوت بالذات چیزی است که آنرا حماقت می نامند ، و چنین نقیضه به هیچصورت اصلاح شدنی نیست.

(ایمانول کانت فیلسوف آلمانی)

عمرها شد سرمه سای کارگاه عبرتیم
خاکساری انتقام ما ز دشمن می کشد (بیدل)

هفتم اکتوبر سال ۲۰۰۱ میلادی آغازی حمله انتقام جویانهٔ عساکر امریکائی بالای کشور خونین شدهٔ افغان ها است که فرجام آن نه تنها برای ایالات متحدهٔ امریکا تکاندهنده است بلکه متحدین توسعه طلب امریکا را نیز به مضیقهٔ اقتصادی، سیاسی وفکری مواجه ساخته است. حملهٔ امریکا بالای افغانستان به هدایت رئیس جمهور اسبق امریکا که روشنفکران قلیل امریکائی و اروپائی وی را لقب کودن داده اند ، صورت گرفت. طلایهٔ این حمله، دردوشبانه روز نخستین، شدید ترین بمباران تاریخ حملات هوائی درروی زمین محسوب میگردد. برتولت برشت شاعر معزز آلمانی قطعه شعری دارد زیر عنوان «مردان بزرگ». درین قطعه شعر گفته شده که مردان بزرگ، دروغ بزرگ میگویند. مگر نمیدانست که ابرقدرت ها، ابردروغ گویند. حمله به افغانستان و عراق با بزرگترین دروغ ها توام بود. و باهمچو دروغ ها ذهنیت عامه کشورهای غربی با فکرجمعی دشمنی نسبت به افغانهای آزاده که اضمحلال اتحاد جماهیر شوری و فروپاشی دیواربرلین مرهون مقاومت آنها می باشد آماده گردید.

تحریک طالبان و شبکه حقانی که به تشویق و ترغیب امریکا امورمملکت را درافغانستان قبل ازهفت اکتوبر بدست داشت، طی جلسات مخفی با ماموران سازمان سیا و آقای کرزی به تفاهم رسیدند که کابل را ترک گفته و با ترک پایتخت افغانستان، ائتلاف شمال، آقای کرزی و عساکرامریکائی از تعقیب آنها دست خواهند کشید. سیاست امریکا درافغانستان یک مثنی مضحک همان

سیاستی بود که امریکائیان درآلمان بعد ازشکست قوای نازی انجام دادند. امریکا درآلمان بعد ازجنگ جهانی دوم، قسمت عمده مامورین عالی رتبه دوران نازی را چه در اردو و چه در نظام قضائی و اجرائیوی ذیدخل ساخت. درحالیکه امریکائیان دقیقاً ازجنایات جنگی آنها آگاه بودند. این نمایش را درکنفرانس پیترسبرگ بن سال ۲۰۰۱ میلادی مجدداً درمورد افغانستان تطبیق کردند.

اهداف جنگی امریکا به تلون مزاج چند سیاست مدارونظامیان وی وابسته بوده، هرباری که عساکر امریکائی وسیاست توسعه طلبانه آنها به رکود وشکست مواجه میشود، آنها به تغییراهداف جنگی خود درسطح بین المللی مردم را اغوا میکنند. آغازجنگ با شعارمبارزه مداوم علیه دهشت افگنی جهانی و ازبین بردن بن لادن توجیه گردید، لیکن در دسامبر ۲۰۰۱ میلادی اهداف امریکا توسعه یافت، طوریکه ضمن مبارزه مداوم علیه دهشت افگنی، شعارهای مانند، حمایت از حقوق بشر، پشتیبانی ازحقوق زن، تحقق دیموکراسی و مبازره علیه مواد مخدر واعمارمجدد افغانستان جنگدیده درذهنیت عامه دنیا تبلیغ گردید. البته برای تحقق این شعارها، امریکا کسانی را درافغانستان به اریکه قدرت آورد که همان دوران بعد ازجنگ جهانی دوم در آلمان را در ذهن مجسم می سازد. لیکن این معادله را بدون درنظرداشت دغدغه آزادیخواهانه وپیوستگی دینی و فضای فرهنگی مردم افغانستان میخواستند حل کنند.

افسانه انتقام ازافغانستان از آنجائی آغازیافت که سازمان ملل متحد طی اجلاسیه ای شورای امنیت به امریکا حق دفاع ازخود را

قایل شد. سازمان ناتو به رهبری امریکا مصوبه شورای امنیت را بخاطر انتقام گیری از افغانها تحریف نموده به افغانستان یورش برد ، درحالیکه همه جهانیان میدانند که درحمله بالای آسمان خراش های نیویارک یک تبعه افغان مستقیم و غیرمستقیم دست نداشته است. حمله بالای مرکزتجارتی امریکا ازطرف کسانی به راه افتیده بود ، که درآلمان و ایالات متحده امریکا تمرین و ممارست حربی و پیلوتی انجام دادند ویا آمادگی برای همچو حمله دهشت افگنانه بالای مرکزتجارتی امریکا را گرفتند. درطول حیات سیاسی افغانستان منحیث یک دولت هیچ تبعه، سازمان و آرمان افغانی نه بالقوه و یابالفعل زمینه سازی برای دهشت افگنی نکرده است و همچو شیوهٔ مقابله و مجادله علیه دشمنان را درطول حیات سیاسی وفرهنگی خود محکوم نموده، صرف برای دفاع از نوامیس دینی، فرهنگی وایستادگی علیه متجاوزین اقدام به مقاومت مسلحانه نموده است. مقاومت علیه تجاوز ارتش سرخ نیز ازچنین انگیزه ای برخوردار بوده که خبرگان غربی وشرقی درین امر متفق الرای می باشند. افسانه انتقام گیری ازافغانها نه با اصول حقوق الملل قابل توجیه بوده ونه با اصل تعهدات سازمان انتلانتیک شمالی (ناتو) قابل تفسیر حقوقی می باشد. حمله برسرزمین افغانها همان سطوره ای یونانی را بخاطر میاورد که بنام جعبه پاندورا مشهوراست. رئیس جمهور سابق امریکا آقای جورج بوش کسی بود که سر آن جعبه مخوف را بعلت عدم مداقه درتاریخ افغان زمین بازنمود. درآن جعبه محبوب آقای بوش وهمکاران بومی و بین المللی اش بجز از سرازیر شدن خون، ظلم، عداوت، بدبختی، غارت گری، چپاول، کذب، دروغ، شکنجه، زندان چیزی دیگری تعبیه نشده بود ، اما بروی آن جعبه

نگارین، تصاویر از دیموکراسی، حقوق بشر، همدردی، دفاع ازحقوق زن و همنوع پروری و بلاخره بهشت برین بروی زمین ترسیم گردیده بود. گشادن سر آن جعبه نگارین باعث برفرستادن یکصدوچهل هزارعسکر تا دندان مسلح ناتو درافغانستان گردید و درطول ده سال که گذشت، خون سه هزار عسکر ناتو ریخته شد. بیشتر ازسیزده هزار نظامی ناتو زخمی گردید. صدمات اقتصادی بالای کشور های مشمول جنگ در افغانستان محیرالعقول است، طوریکه اسناد خاطرنشان میسازند ، تنها ایالات متحده امریکا بالغ بریک هزارمیلیارد دالر درجنگ افغانستان مصرف نظامی داشته است. آلمان فدرال که درسال ۲۰۰۲ میلادی دوصد میلیون ایرو دربودجه جنگی خود برای جنگ افغانستان تخصیص داده بود، بودجه تخصیصی جنگ را درسال ۲۰۱۱ به یک میلیارد ایرو ارتقا بخشیده است. گشادن جعبه پاندور باعث بر سرودن بزرگترین ترانه های دروغ ازیک ابرقدرت گردید. جورج بوش درباب عراق مبنی براینکه عراق مجهزبه تسلحیات اتمی و کیمیاوی بوده و اوباما مبنی براینکه زندان ضد کرامت انسانی گوانتانامو را مسدود می کند.

درجنگ افغانستان آلمان سومین دولت سهمگیرنده می باشد که تاکنون یکصد هزارعسکر این دولت درافغانستان وظیفه نظامی وجنگی را عهده داربوده است ، درحالیکه پنج هزارعسکراین کشور بطور مستمر ازرژیم تحت الحمایه آقای کرزی یعنی جزی ازجعبه پاندورا حمایت می کند. اگر این ارقام را دریک نسبت حسابی با موجودیت عساکر آمریکائی درافغانستان بگذاریم، می بینیم که

آمریکا به افغانستان تاکنون درطی ده سال تجاوز برحریم افغانها دو میلیون عسکر راا عزام نموده است.

گشادن جعبه پاندورا درافغانستان ظلم، بی عدالتی، پایمال کردن کرامت انسانی، فساد اجتماعی، فساد اداری، حمایت ازجنایتکاران، ترویج تجارت مواد مخدر، ارتقای رقم بیکاری، تفوق طلبی قومی، اضمحلال دولتمداری و آدم ربائی و کشته شدن بیش ازحد مردمان بیگناه ملکی را درسرتاسر افغانستان به ارمغان آورده است. غارت سرمایه های ملی ازطریق بانک های چپاولگرا و شرکت های مخابراتی و ترانسپورتی جزغیرلاینفک همان جعبه پاندورا می باشد. دیموکرات های قلابی مائویست الهویه، رویالیست های بی کیفیت، واعظان فرمایشی اداره شئون اسلامی، روشنفکران ظلمت گرا، مداحان ادیب نما وکارشناسان دالرشناس، دلالان دین و آئین با پوستین جهاد و اجتهاد، طالبان مکتب و مسجد سوزاجزای دیگری ازهمان جعبه پاندورای آقای بوش می باشند.

اما رسم تحلیل ایجاب می کند تاسخن درمحدوده احساس نماند و نکاتی درباب تفکیک و تفسیر این جنگ گفته شود. اگرچنین کنیم عقل سلیم و بصیرت نعیم حکم می کند که ازیکسو از روش مروج علمی برای نقد سیاسی این بن بست فعلی که طولاترین جنگ امریکا را نمایان میسازد استفاده کنیم و ازجانبی رویکرد به غایت معقول ومقبول داشته باشیم.

درجامعه شناسی روشی مشهوراست بنام اویتلتاریزم. یعنی رفتار سودمندگرا یا فایده گرا. دردنیای لیبرالیزم غربی یکی از ارکان

اصلی بررسی رفتار اجتماعی و یا سیاسی همان دید سودمندگرا می باشد. اکنون می پردازیم به نقد این مسئله که آیا اشغال افغانستان درعرصه ده سالی که گذشت چه سودمندی ومفادی به کی داشته است؟ موجودیت یکصدوچهل هزازعسکر قوای ناتو در افغانستان که بلامنازعه سمت اشغالگری را بخود دارد ومصارف هنگفت نظامی بالغ بریک هزازمیلیارد دالر از بودجه پرهزینه ایالات متحده امریکا ازیکسو و دوصدوپنجاه میلارد دالر از طرف متحدین جنگی امریکا ازسوی دیگرموجب حیرانی فهم سلیم همه انسانهای خردمند میگردد. کشته شدن درحدود سه هزازعسکر ناتو (رقم دقیق آن **۲۷۵۴** نفر تا امروز) و مجروح شدن حد اقل سیزده هزار عسکرامریکائی درطول ده سال توام با کشته شدن حد اقل بیشترازپنجاه هزارازباشندگان افغانستان بدون درنظرداشت محاسبهٔ خون کسانیکه ازطرف انتقام گیرندگان مباح الدم اعلان شده هیچنوع سودمندی اقتصادی وستراتیژیکی را برای امریکائیان در درازمدت نمایان نمی سازد. اگر به ارقام تذکریافته بدقت توجه شود، چنین درمی یابیم که بانک های تجارتی، فابریکه های تولیدی سلاح مخوف مدرن وکشورهای همجوار افغانستان که زمینه ساختاری جنگ امریکا را مهیا ساخته اند، ازقبیل ایران، پاکستان و سایرکشور های جوار شمالی افغانستان منفعت بزرگتری را ازین بازی با خود می برند. انتخاب یک سیاه پوست درقصرسفید به مثابه یک حرکت انتقادی نسبت به اداره بوش درجهان غرب مطرح بود، طوریکه حتی جایزه صلح نوبل را بدون کوچکترین عمل صلحجویانه به وی اعطا کردند دال برین مدعا می باشد. مگر همه موضع گیری های سیاسی ونظامی آقای اوباما دررابطه باجنگ افغانستان و

معامله با مسلمین سخیف تر و شدیدتر ازاداره بوش بوده، تصویب پروژه کشتن افراد ازطریق طیارات بی سرنشین از عملکرد های سخیفانه ای اداره اوباما تلقی می شود. درطول ده سال جنگ درافغانستان ایالات متحده امریکا ده هزارمیلیارد دالر کسر بودجه دارد. سبک زندگی امریکائی که یک آوازه جهانی داشت اکنون به یک هیولای زندگی تبدیل شده است. ارتقای میزان بیکاری درامریکا، فقر اقتصادی، سقوط میزان امید به آینده، برآشفتگی اجتماعی بخاطر عدم توازن سرمایه، پوسیدگی ساختارهای صنعتی، افلاس های انفرادی باشندگان، کاهش میزان سلحشوری نظامیان و افتضاحات برنامه های سازمان های جاسوسی و امنیتی در امریکا مانع رشد اقتصادی و علمی انکشورگردیده است. ما شاهد بحران عمیق درجامعه امریکائی چه درصنعت وچه در اقتصاد می باشیم و آثرات ناشی ازین بحران ممکن به تخاصمات اجتماعی و سیاسی غیر قابل تصور مبدل گردند که گریبان گیر پیکر سیاسی ایالات متحده امریکا خواهد گردید. درتمدن های شرقی وغربی امریکا اقدام به نخستین جنگی نموده است که فارغ ازگزارش وتصویر شفاف است. عدم گزارش وتصویر ازین جنگ غیر متناظر وظالمانه برپیچیدگی وژرفناکی علل جنگ گویائی می دهد. بازیگران اصلی جنگ یعنی ایالات متحده امریکا، دولت های عضو ناتو، مقاومت مسلحانه افغانها، ایران، پاکستان، چین، هندوستان و روسیه می باشند. اهل نظرچه درامریکا و چه در اروپا میدانندکه سازمان اتلانتیک شمالی (ناتو) مانند پکت وارسا در دهه هشتاد قرن بیست درین جنگ به ناکامی مستمر مبتلا است. سلحشوری مقاومتگران افغان روز بروز به تزاید است. طبقه جوان سرزمین

افغانستان ازحضور نیروی خارجی انزجار دارند ، به همین خاطر دیده میشود که دراکثر شهرهای افغانستان تظاهرات خیابانی ازطرف محصلین وشاگردان مکاتب براه انداخته میشود. این همه نکات یادشده با تئوری لیبرالیزم و سنجش اوتالیتارزم هیچنوع وفق وهمگونی ندارد، صرف با یک دید و محاسبه جدید میتوان به صراحت گفت که نظام سرمایه داری به یک غول وحشی تبدیل شده که ماحول انسانی وطبیعی را بدون توجه به ارزشهای اخلاقی وتمدنی در چنگ ظلمت وحشت ودهشت می سپارد. نتیجه همان است که شاعری سروده بود:

چراغ ظلم تا ابد روش نمی ماند

اگرماند شبی شب دیگر نمی ماند

جعبه پاندورا آقای بوش و همقطاران اروپائی اش متضمن پدید آوردن رژیم مفسد شاروال کابل یعنی آقای کرزی می باشد. بیرون امدن رژیم تحت الحمایه آقای کرزی ازجعبه پاندورا غیر از بی عدالتی، بی امنیتی، آدم ربائی، تجارت مواد مخدر، به تاراج بردن معادن افغانستان، فساد اداری و بلاخره تمسخر دیموکراسی چیزی دیگر به ارمغان نیاورده است. حتی این رژیم از ظلم بر طبعیت و محیط زیست نیز ابا نمی ورزد. اگر به پروژه های شهرک سازی پایتخت توجه شود ، ملاحظه میگردد که آب های زیر زمینی منطقه کابل ملوث به کثافت گردیدند ، زیرا بخاطرعدم توجه به محیط زیست و اعمار ساختمان های بزرگ بدون رعایت زیبائی شهر

وهماهنگی فرهنگی به علل فساد بحد وحصر اداری کمترین توجه به اساسات کانالیزاسیون گردیده است.

رژیم شاروال کابل منعکس دهنده مشهورترین سمبول دیموکراسی قلابی می باشد که به کمک بیشتر از یکصد و سی پنج میلیون دالر امریکائی برای خریداری رأی مردم در دو دور انتخابات مسخره آمیزسرمایه گذاری نموده است. رسانه های غربی که درجنگ افغانستان با نظامیگران و سازمان های جاسوسی همگرائی را مروج ساختند ، از انتخابات درافغانستان ضیافت های جهانی برپا کردند. باوجود دردست داشتن اسناد موثق از دست زنی درانتخابات، نتیجه انتخابات را منحیث یک انتخابات سری، آزاد وعمومی به خور ذهنیت عامه دنیا دادند.

درسال ۲۰۰۳ میلادی کشورهای عضو ناتو ادعا داشتند که به اثرکمک های دوامدار اکنون هفت میلیون فرزندان سرزمین افغانستان مصروف درس درمکاتب اند. سوال عمده این است که بعد از هشت سالی که گذشت یعنی اکتوبر سال ۲۰۱۱ میلادی، سرنوشت این هفت میلیون شاگرد مکاتب به کجا کشیده شده است. ایالات متحده امریکا باید بداند که اکنون هفت میلیون جوان سرزمین افغانستان نیز به مقاومتگران گرائیده اند ، چون رژیم بی کفایت تحت الحمایه وی زمینه کار ورشد اقتصادی را برای مردم افغانستان فراهم ساخته نمی تواند.

خوش بود گرمحک تجربه آید بمیان

تا سیه روی شود هرانکه دراوغش باشد

سطور رقم یافته بالا مانند جنگ امریکا درافغانستان بدون مد نظر گرفتن غایتی ترکیب یافته، مگر بهتر است چند نکته ای درباب یافتن راهی ازین بن بست یاددهانی گردد تا صاحبان بصیرت و فرهیختگان انسانیت به آن توجه مبذول دارند وفضای خون وجنگ را به کیهان صلح و سلم تعویض کنند ونرخ انسان وانسانیت را بالا برند و زمینه رشد معنوی وعبودیت بدربار الهی را فراهم سازند.

1- بعد ازده سال جنگ درافغانستان میدانیم که هیچ راهی جز مفاهمه ومذاکره شفاف با مقاومتگران موجود نیست تا معضله افغانستان حل گردد .

2- مذاکره ومفاهمه برای جلوگیری از استمرار جنگ در افغانستان تنها درصورت موفقیت را درپی خواهد داشت که جانبین منافع علیای افغانستان را مبنی برتمامیت ارضی، حاکمیت ملی و مشروعیت سیاسی ازطریق یک نظام مردم سالار دینی جدا مد نظر گیرند و از جانبی به منافع ستراتیژیک امریکا درمنطقه تا حد معقول اما مقبول ملت افغان ارج قایل گردند.

3- انعقاد کنفرانس بین المللی ازطرف جامعه جهانی به سرپرستی ملل متحد و کنفرانس اسلامی که درآن یک قرارداد صلح بین مقاومتگران و قوای ناتو به امضا رسیده، مقاومتگران را ملزم به رعایت از حقوق بشر داشته و سازمان ناتو را ملزم به ترک افغانستان سازد.

4- تعویض رژیم تحت الحمایه به یک حکومت موقت که زمینه انتخابات عمومی، سری و سرتاسری را در افغانستان در مدت دوسال آماده سازد.

5- همکاری وسیع اقتصادی برای عمران افغانستان و درسطح مدیریت نهاد های دولتی تا یک موعد مشخص خودکفائی.

6- تضمین کمک مالی جامعه جهانی برای تشکیل اردوملی وپولیس و همکاری جهت امحای تجارت وتولید مواد مخدره در افغانستان

با تحقق بخشیدن پیشنهاد فوق امید واریم که سر جعبه پاندورا برای همیشه مسدود گردد ، دامن جنگ، فساد و بی عدالتی، ظلم، تجاوز و دهشت افگنی چیده شده و در افغانستان و منطقه صلح و آرامی و امنیت استقرار یابد و مایه ای قوت برای تثبیت صلح جهانی گردد.

پوزیسیون واپوزیسیون در استانه بن دوم

بشیر مومن

تاریخ افغانستان تاریخ فجایع بسیاری است و افغانان به طور کلی ملتی فاجعه زا هستند که به دلایل زخم های گذشته هنوز موفق به ایجاد روحیه مشارکت سیاسی در چهارچوب جامعه خود نشده اند. جامعه ما یک جامعه بحرانی است به این معنی مردم در حد وسیع، احساسات اخلاقی خود را از دست داده و از انجام کار بد احساس شرمنده گی نمیکنند ؛ زیرا که کار بد را بد نمیدانند.

دروغ را سیاست میدانند. دزدی را هوشیاری به حساب می آورند. فساد را توجیه مینمایند. جامعه ای است که مردم مخالفت خود را با گناه از دست میدهند. قبح و زشتی گناه از بین میرود و مردم بیکدیگر اجازه میدهند که گناه بکنند ، بدون اینکه دچار عذاب وجدان بشوند و در فکر ریختن ابروی خود باشند. در واقع، برای کسی ابرویی باقی نمیماند که در صدد حفظ آن باشد. آن عده محدودی که در گوشه و کنار باقی میمانند و میخواهند که شرف و ابروی خود را حفظ کنند ، مورد تمسخر قرار میگیرند و چه بسا !

تحت تعقیب کسانی قرار بگیرند که مهندسین انحطاط جامعه هستند. تبدیل همچو یک جامعه بحرانی به یک جامعه قانون کار بسیار مشکلی است نهادینه شدن دولتی دموکرات شرط اساسی برای تغییرات بنیادین و ریشه ایست، این حرف منطقا صحیح است اما باید گفت اولاً افراد تشکیل دهنده این دولت بدلیل اینکه پرورده همین شرایط اند بدون شک دارای همان ویژگی های ضد دموکراتیک می باشند و اگر بر فرض محال نیز چنین نباشند، حوادث ده سال اخیر یعنی بعد از کنفرانس بن اول نشان داد که بدون کمک افراد متخصص و دلسوز نمی تواند جامعه را سامان دهند.

به فکر من دموکراسی آن طوریکه ورد زبان همه گشته حلال معضلات جامعه ما نیست، که با آن در طی یک شبانه روز، یک هفته و یا یک ماه، عادات ورسوم که جز وجود شده از بین برد و در گفتارمان صراحت پیدا کنیم، انتقادها را پذیرا شویم، اشتباهات مان را قبول و عذرخواهي کنیم، از تعارفات و چاپلوسی ها را کم کنیم، با جدیت و کوشش کار کنیم، مصالح عموم را بر مصالح و منافع خود ترجیع دهیم، به حقوق یکدیگر احترام بگذاریم، به کار یکدیگر دخالت نکنیم، احساسات خویش را در قضاوت های مان دخالت ندهیم، به یکدیگر تهمت نبندیم و شایعه نسازیم ضابطه و قانون را بر رابطه مقدم بدانیم واز دزد قهرمان نسازیم، تنها درین صورت است که راه بطرف آبادستان میرود.

بدون شک که ما افغانها محصول جامعه سنتی هستیم و مانند ساخت و بافت این جامعه افکار مان هم نارسا ونابسامان است. بعضی از وطنداران غیر پشتون تصور میکنند چون حکومت فعلی نالایق و بی کفایت است، آنها از این حق برخوردارند که بگویند «تجزیه یگانه گزینه است». به این دوستان عرض شود که چهره های اساسی حکومت فعلی تشکیل شده از «چها رکولا»های همه اقوام می باشد. متأسفانه تمام افراد فاسد و انسان نمای همه اقوام در این حکومت هستند ولی عملاً قدرت در چنگال جمعیت اسلامی وشورای نظار است. به هر حال هیچ دلیلی برای جدایی طلبی هیچ کدام از اقوام ما وجود ندارد و حکومت فعلی در حال حاضر مورد تنفر تمام افغانان چیز فهم و با وجدان است.

تصور کنید بعد از استقلال و جدایی چه بر سر تان میاید. در نهایت تبدیل به یک کشور کوچک و ضعیف میشوید که هر کشوری راحت به شما حمله می‌کند و زیر یوغ کشور دیگری می‌روید بنابراین بهتر است عاقل باشیم و دست در دست یکدیگر با اعلام همبستگی و اتحاد همگی با هم در راستای اصلاح این نظام «تکری بقه ها» برداریم. افغانستان برای همه افغانان است و تفاوت نژادی، زبانی و مذهبی به ترقی و تعالی یک کشور و مردمان آن می انجامد ، احترام به این تفاوتها مظهر عالی انسانیت و اندیشه عالی همان مردم است. فرد و جامعهء که تفاوتها را منعکس نمیسازد ، پیش از همه خود را

در منجنیق تعصب احمقانه قرار میدهد واز تمام امکانات نهفته در داخل وماورای خود بی بهره می ماند. با عوض کردن کرکتر منفی خود وبر خورد منصفانه با دیگران، نه تنها زنده گی و جهان را به شکلی واقعی درک خواهیم کرد بلکه خود زنده گی ما هم دچار تحول میشود اما معیار تشخیص و فهم و عقل همانا مدارا وزیر پا کردن خشم است و تلاش برای شنیدن صدای مخالف و تحمل غیر از خود است. محکوم کردن به رهائی فکر واندیشه نمی انجامد ، بلکه خود محکوم کننده را هر چه بیشتر در گودال باورها خود غرق میسازد. چنین انسانهای متعصب و مریض، اکثراً در مقابل تفاوتهای عقیدتی، تعصب، نافهمی وناتوانی خویشرا تحت عناوین مختلف میپوشاند.

اگر قبل از قضاوت کردن در مورد مطلبی، قومی، رهبری و یا سیاستی کمی زحمت بکشیم واطلاعات درآن باب جمع آوری کنیم و عینک تعصب را دورنمایم، به یقین که قضاوت وبرخورد بهتر خواهیم داشت. سقراط در پاسخ به این سئوال که انسان چگونه عقل و مسئولیت خود را در خدمت خیر جامعه بکار می گیرد و روش صحیح زندگی را می یابد چنین پاسخ می دهد: "انسان باید به خود اجازه دهد تا توسط (دیامون = قدرت خدایی درون خود) رهنمون و هدایت شود." بعدها افلاطون و ارسطو بر این مسئله تأکید کردند که ارزش انسان بر اصل (مقدس) ابدیت روح آدمی استوار است و پرنسیپ

عمل و قضاوت او همان عقل است که در پی آرامش، هماهنگی و توازن رابطه با جان های (آدمیان) دیگر است.

در چنین شرایطی متأسفانه هم در پوزیسیون و هم در اپوزیسیون اساساً نیروهای رهبری سیاسی به دنبال تکرار راه هایی هستند که در چنددهه گذشته بارها آزمایش خود را داده اند. انتظار آنکه نتیجه دیگری از آن راه ها بدست آید انتظاری عبث است که جز به نومیدی نخواهد انجامید. باید از خود بپرسیم که اگر همان راه قدیمی را بسوی ترکستان طی کنیم چرا باید انتظار داشته باشیم که به جای دیگری غیر از همان ترکستان برسیم؟

البته همواره دو گونه کار نظری وجود دارد یکی نظر کاری است که درمحیط اکادمیک درفاکولته های علوم مانند فیزیک انجام می شود و هدف آن درک و کشف آن چیزی است که در جهان وجود دارد. نوع دیگر کار نظری نیز فعالیتی است که فاکولته های انجینری می کنند که هدفشان ساختن چیزهایی است که بشر به آنها نیاز دارد و لزوماً در واقعیت موجود به همان شکل یافت نمیشوند.

جنبش سیاسی در گذشته و حال همواره به هر دو نوع کار نظری نیاز داشته است. به هر حال با بسته بندی تازه از طرح ها و برنامه های کهنه که بارها و بارها در پنجاه سال گذشته آزمایش شده اند نمیشود به نتیجه چندان بهتری نسبت به آنچه سالهاست دیده ایم، نائل شد.

شرائط اجتماعي و سياسي افغانستان و حکومت قرون وسطی طالبان، شرایطی را فراهم کرد، تا امریکا جناح بوروکرات و تکنوکرات حامد کرزی را در دو کنفرانس مختلف در آلمان و واشنگتن، رسماً به عنوان جانشین طالبان برگزیند و معرفی کند. این درست که، امریکا و متحدین آن به افغانستان لشکرکشی کردند، اما، شرایط اجتماعي و سياسي مردم افغانستان، چنین امکانی را پیش روي عامل خارجي قرار داده بود.

اما، چون اپوزیسیونی متحد و نیرومند در یک جبهه واحد مبارزاتی با توسل به اصول وحدت تاکتیکی وجود ندارد، این جبهه نمی تواند سیاست هاي خود را بدرستی پیش ببرد لذا هرچه پوزسییون میخواهد بدون کدام عامل باز دارنده(اپوزسیون متحد) انجام میدهد که به این اساس مسولیت بسیاری از ناکاری های دولت بدوش اپوزسیون بی تفاوت وخود خواه است.

اینک وقت آن رسیده است، که، اپوزیسیون، سازمان ها و احزاب همسو و همطراز در ایدیا لوژي، اما، با تفاسیر و برداشت هاي نظري خود از آن، روشن کنند که، از چه تاکتیک و ستراتیژی برای افغانستان استفاده می کنند. اکنون وضعیت داخلی و خارجی تا حدود زیادی روشن و مشخص شده است. از سویی، وجود ابزار و وسایل پیشرفته تکنولوژیکی و ارتباطات و جهان وسیع رسانه یي، می طلبد، تا، اپوزیسیون سهم خود را در رابطه با مسائل جاری

کشور روشن و مشخص کند. نباید فراموش کرد که دیگر زمان و دوران صدور ابلاغیه ها و بیانیه پرطمطراق گذشته است. باید، ابتکار بخرج داد، نوآوری کرد، و از وسایل پیشرفته تکنولوژیکی در امر ارتباطات برای آگاهی مردم وکوتاه کردن فاصله ها استفاده کرد.

اپوزسیون افغانی اگر در این مرحله حساس تاریخی نتواند خود را با تحولات سیاسی و اجتماعی جاری کشور هماهنگ کند و حداقل وحدت تاکتیکی نداشته باشد، حوادث ده سال اخیر نشان داد که موفق به هیچ امر مثبت نخواهد شد. افغانستان را می توان توسط افغانان نجات داد، نه، نیروهای خارجی !

چندین سال است که موضوع دموکراسی و حقوق بشر در جامعه ما حاد شده و هر کسی یا گروهی بنا بر توان، شناخت و امکان خود این مفاهیم را به عنوان اهرمی برای اثبات حقانیت خود بکار می گیرد. هر چند که این خود امر مثبتی است و ارزش هایی همچون دموکراسی و حقوق بشر مرز و ملیتی ندارند و جهانشمول هستند امافرار معلوم که کاپی برداری صرف از جوامعی که این پدیده ها در آنها نهادینه شده اند مشکل اصلی ما را حل کرده نمیتواند و حالت انتزاعی گرفته است. شاید بهتر آن باشد که ما به ستون و شالوده ای که دمکراسی و حقوق بشر جوامع دیگر بر آنها بنا شده اند، توجه بیشتری بکنیم و آنها را بشناسیم و بشناسانیم. آنوقت است که حقوق

بشر مفهوم ملموس تری خواهد داشت و در نتیجه امکان عملی شدن آن در اجتماع خودمان بیشتر می شود.

در پهلوی این اگر هر اندیشهٔ دیگرگونی وشگوفایی را تنها از سیاسیون و دولتیان نخواهیم، اگرارزش و مسئولیت فرد انسانی را پشت بی کفایتی حکومت پنهان نکنیم، اگر نابرابری، ناامیدی، سرزنش، بی حرمتی، خشونت، دشمنی و مرگ را با برابری، امید ، مسئولیت پذیری، ارج گزاری و رواداری و زنده گی جایگزین کنیم، جامعه‌ای خوب تر خواهیم شد- ما آزادی در چهارچوب اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر را نه تنها برای ایجاد یک حکومت خوب، که برای بازنگری و نوسازی جامعه‌ای خوب تر می‌خواهیم؛ جامعه‌ای که در فرهنگ سیاسی اش حرمت گزاردن به حقوق شهروندان، مسئولیت مدنی هر شهروند است. اما از بی مزه گی سیاسیون افغان این است که گویی همه یی منتقدانشان را دشمنان قسم‌خورده یی خود می‌دانند و به جای آن که انتقادات آنها را بررسی و از آن درس بگیرند ، آن‌ها را به کلی رد می‌کنند و خود را از بزرگ‌ترین نعمت ها که رایگان در اختیارشان قرار می‌گیرد ، محروم می‌کنند. متأسفانه مردم هم کمابیش برداشت مشابهی دارند و هر انتقادکننده ای را به چشم مخالف با فرد مورد انتقاد می‌بینند.

بسیاری از سیاستمداران می‌گویند که ما از انتقاد استقبال می‌کنیم و مردم آزادند که انتقاد کنند و اما به شرط آن‌که انتقاد سازنده باشد.

هرگاه چنین «اما» و «اگر» و «شرطی» در میان باشد ، دانسته نمیشود که چنین فردی به جز خودخواه بودن، دو رو و دروغگو هم هست، زیرا مبنای تشخیص انتفاد سازنده را خودش قرار داده است و اگر این عقیده وی پذیرفته شود ، عملاً انتقاد را بلاموضوع کرده ایم. پس انتقاد حد و حدودی جز قانون ندارد و سیاستمداران شرافتمند و آزادیخواه آن را به‌صورت نامحدود می‌پذیرند ، حتی اگر در مواردی هم انتقادهایی را ناجوانمردانه بدانند ، آن را نادیده می‌گیرند تا مانع از انتشار انتقادی که در اساس مفید و سازنده است، نشوند.

یک چیزی را هم خوب یاد گرفته ایم و ان این که همه چیز را گناه دولت بدانیم و فکر کنیم که اگر مثلا سیستم فعلی برانداخته شود و یک سیستم دیگر بیاید همه چیز درست می شود. درست همان تفکری که سی سال قبل داشتیم، برخلاف چه توطئه های، چه ناجوانمردی های به نمایش گذاشته شد ،چه جوانان سر به نیست شدند. آنچنان در رویا بودیم که فکر می کردیم دیوی می رود و فرشته ای می اید. در حالیکه همه انسان بودند وهم افغان. و دیدیم که با رفتن ان باصطلاح دیو و آمدن آن فرشته اوضاع بهتر نشد ، بد تر هم شد و دیدیم که چه آفت بر سر مملکت آمد. همه این منفیگرایی ونادانی نا شی از حماقت مامیشود واین پدیده یکی از خصایل بارز جوامع عقب مانده و از جمله ما افغانان است.

بنابراین در برابر حماقت باید بیشتر محتاط بود. با استدلال نمی‌توان احمق را قانع کرد، این کار هم بیهوده و هم خطرناک است. بهترین راه مقابله با حماقت، تلاش برای فهمیدن سرشت آن است. روشنفکران و بهتر است گفته شود تحصیلکرده گان افراد از نظر فکری بسیار فعالی وجود دارند که همزمان سمبول احمق‌اند و در مقابل افرادی عوامی یافت می‌شوند که همه چیز هستند جز احمق. وضعیت‌هایی در زنده گی هستند که آدمی احمق خطاب شود یا آدمی اجازه می‌دهد تا او را احمق بخوانند. انسان که احمق گفته میشود به خود مطمئن است، زیرا به مرجعی در بیرون از خود متکی است. کورکورانه راه را تعقیب میکند که قدرت بیرونی برایش تعیین کرده است. او به موجود مسلوب الاراده‌ای تبدیل شده که به آسانی می‌توان از او به مثابه دست پاک استفاده کرد. انسان احمق را می‌توان برای همه‌ای اغراض پلید مورد سوء استفاده قرار داد. او نه تنها توانایی شناخت شرارت را از دست می‌دهد، بلکه خود قادر می‌شود به اعمالی شنیع و شریرانه دست بزند. به همین دلیل چیره گی بر حماقت، نه از طریق اقدامی آموزش‌دهنده، بلکه فقط از گذرگاه اقدامی رهایی‌بخش میسر است که با سنجش و تمیز متکی بر عقل، در برابر هرگونه تحمیل مقاومت کند.

حماقت آدمی را وادار میسازد تا جهان پیرامون را از پشت عینک باورها و آرزوهای القا و تقطیر شده ببیند. حماقت شناخت عینی

واقعیت را پس می‌زند و آن را به رسمیت نمی‌شناسد، فاکت های خوشآیند را برمی‌گزیند و از سنجش آرا و عقاید طفره می‌رود. حماقت تجربیات را نادیده میگیرد و به پیش‌داوری‌ها تمکین می‌کند. حماقت آدمی را تسلیم بلند پروازی ها می‌کند، به فانتزی و نیروتخیل میدان می‌دهد و ریشه ای آدمی را از زمین واقعیت بیرون می‌کشد. احمق، تواضع عقلی نمی‌شناسد و ارزش سکوت را نمی‌داند او حقیقت را در انحصار خود می‌داند. برای او باور، دانایی و قضاوت هایش جای چون و چرا ندارد. پس حماقت در ذهن آدمی نطفه می‌بندد. خوب است آدمی آنچه را در سر دارد بیان کند، ولی خیلی بهتر است پیش از اظهارنظر کمی بیندیشد که اساساً چه می‌خواهد بگوید.

اگر به وضعیت رقت‌بار کنونی جامعه ای خود نظری بکنیم، همه جا با جلوه‌های رنگارنگ حماقت روبرو می‌شویم. حماقت هم اشکال مختلف و هم پیروان بیشمار دارد. برای هر موضع و هر اقدامی، حداقل یک بدیل احمقانه می‌توان یافت و برای هربرنامه و اندیشه‌ای یک روایت ابلهانه. اگر قرار بود حماقت های همین سی سال گذشته ای ما افغانان جمع شوند، همهِ آرشیف های جهان نیز برایش خوردی میکرد. در روزگار ما منطق سیاست به خصوصیت های ایدیا لوژیک وپیکار اعتقادی تبدیل شده است از همین لحاظ خرد سیاسی وگفتمان عاقلانه میان احزاب سیاسی از وطن مان کوچ کرده وجای

آن را نفرت وخشونت گرفته است و میدان سیاست به عاشقان وجفاکاران مبدل گشته. به همین خاطر است که سطوره سازی وقهرمان سازی های افراطی در میان ما مرسوم است وپیوسته درفکر خلق کردن بتهای عاری از گونه آلوده گی «قهرمان صلح» و«قهرمان جنگ» هستیم.

در حالیکه ما به حیث تحصیل کرده ها فضای سیاست را از عشق های رومانتیک پاک نمایم ورهبران را آسمانی وعاری از گناه ندانیم. در این میان شکل وچگونگی بر خورد افراد وگروه ها، اعتراف به اشتباهات گذشته شان قبل از طرح جدید، میزان صداقت وپیگیری شان درین بر خورد ها، خود میزان قیاس است تا به گذشته شان صادقانه اعتراف نمایند. اروپا بارها این تجربه را تکرار کرده است. روزگاری با انقلاب کبیر فرانسه و انقلاب صنعتی و کشف امریکا جهان را صدها گام به جلو راند. چنین است تاریخ انسان! اما آهسته آهسته آدم می شویم. آگاه می شویم. به عنوان یک انسان باید کتاب خواند. دانا شد و کار کرد و مسئولیت پذیرفت. چرا از مسئولیت خویش در برابر این فجایع که بسیاری از آن ها واقعیت هم دارند می گریزیم. آیا هنوز مانند گله زنده گی می کنیم و یا این که می خواهیم به عنوان یک انسان تبارز نمایم.

ای کاش آنهای که در ممالک متمدن زنده گی میکنند در پهلوی پوشیدن لباس شیک کمی از این مردم مسئولیت پذیری را نیز فرا می گرفتند. گذشته از این حالاکه افغانان وجامعه جهانی درآستانه بن

دوم قرار دارند ، میدانند که هیچ کاری بنیادی دراین سر زمین صورت نگرفته، همه میدانند که با بر آمدن نیروهای خارجی از افغانستان برق اسا طالبان کشور را تسخیر میکنند و«سر قفلی غارها بالا میرود».
گردانند ه گان بن دوم باید از تجارب کنفرانس بن اول آموخته باشند که در این نشست باید آنهای را که زمینی فکر میکنند شرکت دهند ، آنها باید آموخته باشند که بدون یک حکومت مرکزی مقتدر حساب ده و بدون تعریف منافع ملی، بدون قوای مسلح توانمند ملی و بدون تأمین عدالت و انصاف صلح و ثبات در افغانستان محال است. از جانب دیگر مسله همسایگان بد نیت ماست که در خرابی ما آبادی خویش را میبینند ، ازاین رو لازم تا با پایگاه های نظامی ایالات متحده امریکا موافقت کرد ، به دلیل اینکه ماتوان مقابله با پاکستان وایران را نداریم ، با وجود آنکه با امریکا بودن سخت است ولی بدون امریکا هم نمیشود.
با تمام آنچه گفته آمدیم نقش اساسی را در فراز وفرود افغانستان خود افغانان دارند. درتمام نیروهای سیاسی انسان های وطن دوست هستند که میخواهند به مردم شان خدمت کنند. باید از حوادث ناگوار سالهای اخیر درس گرفته باشیم که با توجه به نگاه های متفاوت مان به زنده گی وامر سیاست چگونه بتوانیم در کنار هم نیات خیرمان را به ثمر برسانیم وبه یک نتیجه مشترک برسیم. افغانان نکات مشترک زیاد دارند که یادی از آن نمیکنند ولی برعکس نقاط کوچک اختلاف که دارند ، پیوسته آنرا برجسته میسازند. همان طوریکه سیاسیون از نحله های مختلف میتوانند در شادی وسگواری هم دیگر شرکت کنند ، لذامیتوانند برای اعمارکشور هم یکجا کار کنند.

سیاسي ګوند څنګه جوړیدلای شي؟

سعادت ملوک ازاد

اوس په دې خبره ګرده افغانان پوهیږي چې افغانستان د نړۍ په یو حساس ستراتیژیک کنډو کې پروت دی، له دې امله ټولې اړونده چارې یې پېچلې او حساسي دي. سیاسي چارې او خوځښتونه یې هم همداسې درواخله. هېښنده خو دا ده چې سره له دې چې د نړۍ پرمختللې او غښتلې هېوادونه او ځواکونه ورسره په اړو پېچ کې دي، خو نه یوازې یې کوم د پام وړ پرمختګ او هوساینه په برخه نه شوه، بلکې لاپسې خوار وزار، کچکول په لاس، پېړۍ پېړۍ وروسته پاتې ساتل کېږي.

په سیاست او ټولنیز ژوند کې هغه چارې چې موږ یې اوس تر سره کول غواړو، هغوی څو پېړۍ تر مخه ترسره کړېدي. ډېر څه چې زموږ سره نه ښایي هغه راپورې تپي او هغه څه چې راته اړین دي، له هغو موږ ساتي. د ساري په توګه: د یوې ټولنې د پرمختیا لپاره د مدني او ولسواکې ټولنې جوړول اړین دي، او د مدني ټولنې د جوړېدو لپاره سیاسي ګوندونه اړین دي او د سیاسي ګوندو د جوړېدو لپاره آزادي او ډیموکراسي اړینې چارې ګڼل کېږي. او د ډیموکراسۍ لپاره قانون او د قانون حاکمیت بنسټیزې چارې جوړوي. د دغه څلور واړه نومونو

په تړاو د تاریخ په اوږدو کې ژورې لیکنې او شننې شوې دي، خو زموږ په ټولنه کې څنګه چې ښایي هغسې پام ورته نه دی شوی. دلته یې د سکالو په تړاو دسیاسي ګوند او د قانون واک د لنډ پېژند، یادونه کوو:

لومړی- سیاسی ګوند **Political Party**: د سیاسی ګوند پېژند داسې شوی چې:

- د یوې ټولنې د ښاروندو هغه ډله چې ګډې موخې او ګډې سیاسي ګټې ولري او د دغه ګډو موخو او ګټو لپاره هاندو هڅې وکړي او هغه کړنلارې چې د بنسټوالو لارښودو او پاخه مشرتابه لخوا د ګوندي بنسټیزې له مخې جوړې شوې وي، تر سره کړي.
- ګوند د ښاروندو هغه ډله ده چې د ګډو موخو او ارمانو لپاره پېیلي او اوډلي جوړښتونه (منظم تشکیلات) ولري او د خلکو پر ملاتړ د دولتي واک ترلاسه کولو او یا په واک کې د ګډون لپاره هاندو هڅې کوي.
- سیاسي ګوند د یوې ټولنې د یوه پاړکي پرمختللې او پوهې برخې ته وایي چې د پاړکیزو ګټو د ترلاسه کولو په موخه ټاکل شوې واکمنۍ ته د رسېدو لپاره هاندو هڅې کوي، او دغه ډله د هغه ټولنیز پاړکي استازي وي چې په ټولنیزو کشالو کې لارښوونه کوي.
- ګوند، هغه سیاسي سازمان دی چې روښانه سیاسي کړنلاره او موخې ولري او تر ډېره په هېواد کې د سیاسي واک د ترلاسه کولو

پسې اخته وي. ګوند د یوې نوې پرمختللې ټولنې لاسته راوړنه ده او یو نه بېلېدونکی ټوک یې بلل کیږي.

د قانون له مخې ګوندونه پر دریو ډلو وېشل کېږي:

۱. قانوني ګوند: هغه ګوند ته ویل کېږي چې یا د واکمنۍ له منځه او یا یې تر څنګ راټوکېدلی او جوړ شوی وي او په ټولنه کې د واکمنۍ بنسټیز قانون یې منلی وي، او د واکمنۍ په قانوني ارګان کې راجستر شوی وي چې زموږ په هېواد کې داسې چارې د نیاو (عدل) وزارت سرته رسوي.

۲. ناقانونه ګوندونه: دا ډول ګوندونونه پر دوه برخو وېشل کېږي:

الف. هغه ګوندونه چې په یوه واکمنۍ کې قانوني وي خو د واکمنۍ د بدلون له امله، نوې واکمني یې نا قانونه وګرځوي. لکه د سردار محمد داود په جمهوریت کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او یا د افغانستان ټولنپال ولسواک ګوند (افغان ملت).

ب. هغه ګوند چې د واک په جوړېدو کې یې ګډون کړی وي خو د ګوند د پالېسیو د بدلون له امله او یا د نورو لاملونو له کبله له واکمنۍ ووځي او د نابانډې (مخالف) ګوند دریځ غوره کړي.

۳. دولتي ګوندونه: دا هغه ډله ګوندونه دي چې د واکمنۍ پر مهال د واکمنۍ د پایښت لپاره جوړیږي. لکه د سردار محمد داود د جمهوریت پر مهال د «ملي انقلاب ګوند». د یادونې وړ ده چې جنګي ډلې، سره له دې چې دوی خپل ځانونه ګوند بولي، خو د سیاسي ګوندونو په لیکه کې نه راځي.

د یادولو وړ ده چې د سیاسي ګوند لومړنی څرک، په انګلیستان کې د کورني جګړې (۱۶۴۲-۱۶۵۱ ز) په پای کې لګیږي. دغه کورنۍ جګړې د پاچا پلوو او پارلمان پلو ترمنځ تر سره شوې دي په پای کې پارلمان پلوي د «کرومول» په مشرۍ واک ونیو او پاچا «لومړۍ چارلز» یې په ۱۶۴۰ ز کې اعدام کړ او جمهوري واکمني یې جوړه کړه.

په ۱۶۶۰ز کې «دویم چارلز» پاچا شو او په انګلستان کې پاچایي واکمني بیا ټینګه شوه. له دې سره سم «ویګانو» او «توریانو» خپلې هاندو هڅې پیل کړې او په دې توګه لومړني سیاسي ګوندونه (توري او ویګ) رامنځ ته شول.

پاچا پلوي وګړي د «ویګ» (**Whig**) په نامه یادېدل. ویګ په انګرېزۍ کې «تروو شودو» ته وایي او د ګوند له نامه سره یې تړاو داسې وو چې د ۱۷مې پېړۍ په وروستۍ څلورمه کې د دویم چارلز پر مهال، دوه ګوندونه چې یو یې د پاچا پر وړاندې اوبل یې د پلویانو لخوا جوړ شوي ول.

له دربارسره ټکروالو به، دربار پلوو ته د سپکاوي په توګه، د «ویګ» نوم کارولو. خو دربار پلوو به هم پر دوی د غچ اخیستو په پلمه د «توري» (**Tory**) نوم، چې مانا یې (د ښار لاندې غل او یاغي) ده، ایښی وو او بیا دا دواړه نومونه د انګرېزانو د پارلمان د دوه وتلو ګوندونو (توري، د محافظه کار ګوند او ویګ، د لیبرال ګوند او له ۱۹۲۰ ز نه د کارګر ګوند) نومونه شول او د وخت په تېرېدو سره یې په موخو او تګلارو کې ډېر بدلونونه راغلل.

ویګېزم (Vhiggism) «ویګ»، د انګلستان د آزادیپاله (لبېرال) ګوند پېژندل شوی نوم دی چې د ۱۹مې پېړۍ تر نیمایي پورې په همدې نامه سره یادېدو او د امریکا د اوښتون پر مهال هم یوه ډله هېواد پال په همدې نوم سره یادېدل.

دویم۔همدا راز د یوه سیاسي ګوند او د فشار ډلو تر منځ هم غوځ او ځرګند توپېر ته باید پاملرنه وشي. د فشار ډله څه ته وایي؟

فشار ډله Pressure Groups: هغه سازمانونه او جوړښتونه چې رسمي تشکیلات لري او هڅه کوي چې دولتي او حکومتي کړۍ او یا د خپلو ګټو په موخه، ځینې برخې یې تر اغیز او فشار لاندې راولي. دغه ډلې د خپلو بریاو لپاره اړ دي چې ولسي او ټولنیز ملاتړ راخپل کړي. دا ډلې د ټولنې په ټولو اړخونو کې خپل خوځښتونه تر سره کوي. ځینې یې په سیمه ییزو کارځایونو او سوداګریزو سیمو کې د ټولنو په بڼه او ځینې یې په سیمه ییزو او یا منځیزو (مرکزي) حکومتونو خپل اغیز شیندي.

د فشار ډلو خوځښتونه، د ګوندونو په څېر، د سیاسي واک لپاره نه تر سره کیږي. خو هرې خواته چې وغواړي، واک اړولی شي. سیاسی ګوندونه د واک تر لاسه کولو او پر چارو د ټولیزکنترول لپاره هاندو هڅې کوي، خو د فشار ډلې د ځینې افرادو او کړیو کنترول او پر چارو خپل اغیز ساتي. لکه د سوداګرو خونه او ټولنه او داسې نور.

دریم۔ قانون Law: دا یو معرب (یانې هغه ویې چې له نورو ژبو عربي ته راغلي وي) ویی دی، او له آره د یوناني د «kavov» او «canon»نه عربي ته او بیا زموږ ژبو ته راګډ شوی دی. په پرانسوي ژبه

کې« **la loi** » (للوا) او په انګریزۍ کې «**law**» ژباړل شوی دی. قانون په ټولنپوهنه کې د هغه حکم یا حکومونو ټولګه ده چې د ټولنې د ټولنېزو او سیاسي اړیکو د برابرولو په موخه، ټولنه خپل وګړي د هغو په منلو او غاړه اېښودلو پازوال (مسول) بولي. یانې قانون په ټولنېزو اړیکو کې د خلکو تر مینځ د یو منځګړي په توګه چارې سر ته رسوي.

ځلورم-**د قانون حاکمیت Rule of Law**: د بشري ټولنې د تاریخ په اوږده موده کې قانون او واکمنان سره همغاړي ول، قانون هغه وو چې واکمنو غوښتلو. لکه چې اپلاتون پخپل خیالي ښار کې پوهان له قانون نه لوړ بلل، خو په وروستیو پېړیو کې قانون تر واکمنانو او د ټولنې تر ټولو وګړو لوړ وبلل شو او د قانون واکمني داسې مانا شوه چې د ټولنې یوتن هم که ولسمشر وي او که ساده وګړی وي له قانون نه لوړ نه دی.

د بشر د تاریخ په اوږده موده کې قانون او واکمنان په یوه لیکه کې ول، قانون هغه توکي ول چې واکمنو غوښتل. او په وګړواکو ټولنو کې حکومتونو، د قانون د واکمنۍ په راپرځېدو سره د خلکو له سیاسي، ټولنیزو او اقتصادي حقونو ملاتړ وکړ.

د قانون په واکمنۍ کې د پام وړ ټکی د قانون سرچینه ده. ولسواکه واکمني د قانون له لارې واک تر لاسه کوي او پخپله قانون ته غاړه ږدي. او په دې توګه نیاو (عدالت) رامنځ ته کېدای شي. د قانون د واکمنۍ لپاره خپلواکه ځواکمنه قضایي اداره، چې وکولای شي د واکمنۍ لوړ پوړي چارواکي تر پوښتنې لاندې راولي، اړینه ده او

قاضیانو باید پخه ښوونه او روزنه کړې وي، په پوهنه کې لوی لاس ولري او خپلواک او بې پرې وي او په قانوني او قضایي چارو کې وګړواکۍ ته ګروهن وي. د وګړواکۍ حکومت د قانونونو سر چینه کېدای شي، لیکلی بنسټیز قانون، منښتې (مصوبې) او پرېکړې، مذهبي او اخلاقي لارښوونې، فرهنګي دود و دستور (جرګې)، وي. د قانون یوازینی اغیزمن آر (شرط)، له ټولو یو ډول ملا تړ دی، نشي کېدای چې پر یوه یا څوتنو تر سره شي.

پایلې:

۱- غوره به وي چې د یو سیاسي سرتر سري یانې د ګرده افغانانو په ګډون د سیاسي ګوند د جوړولو چارې خپله لومړنۍ دنده وبولو. داسې یو ګوند چې روښانه دریځ ولري او د واک د تر لاسه کولو لپاره شونې او رښتینې چارې پیل کړي. د ګوند د واکمنۍ لاره باید په څرګنده توګه د «ټاکنو» لاره (ټولیزې، مخامخ، پټې او ازادې) وي. او د ټاکنو ګټل لوی کمیت ته اړتیا لري. له دې امله د ګوند موخې او تګلارې باید دومره پراخه او په زړه پورې وي چې ډېره کې افغانان ځانونه پکې ووینې.

۲- یو رښتونی افغان سیاسي ګوند خپله دنده بولي چې خپل هېوادوال پوه او ګډو لارو چارو ته یې وهڅوي او له دې لارې د نړیوالو سره اړیکې وساتل شي. یو سیاسي ګوند باید د افغاني ټولنې د ځانګړتیاوو له مخې د ټاکنو له لارې ځان واکمنۍ ته ورسوي او د

واکمنۍ د شته خنډونو او تاو تريخوالي پر وړاندې د بېتاوه پاڅون (عدم تشدد)، رغنده او خوځنده لارې نږدې دوه سوه رودې (طريقې) غوره کړي، او هره يوه يې د خپل مهال او ځای سره سمه وکاروي.

۳- نږدې ګرده پخوانۍ او اوسنۍ اندپوهنې (ايډيالوژۍ)، [ټولنواله (سوسياليزم)، پرګنواله (کمونيزم)، ازاديواله (ليبراليزم)، ولسپاله (نشنليزم)، توکپزواله (متريالېزم)، انګيرواله (ايډيالېزم) او ...] په اوسمهاله سياسي ډګر او د ګوندونو په اډانه کې، تتې او خوارې ښکاري. مانا دا چې اندپوهنه نوره د سياسي ګوندونو اړينې او بنسټيزې چارې نه شي جوړولی. سياسي ګوند د خلکو او دولت ترمنځ يو تړون دی. نه يوه اندپوهنېزه او سپېڅلې ژمنه. په تړون کې دخوځښت مهال، د ټولنې، ټولنيز- سياسي او اقتصادي خوځښت پاړکی او ځانګړتياوې په پام کې نيول کيږي. د خوځښت له هر ګام سره بدلون او اړول - راوړل شوني او ان اړينې چارې دي. ګوندونه او سياسي جوړښتونه کوم سپېڅلی ارمان نه بلل کيږي، بلکې اړينې ورځنۍ چارې دي چې بايد تر سره شي يانې سياسي ګوندونه بايد د ټولنې ورځنۍ چارو او ورپېښو ستونزو ته په ځير سره وګوري. مانا دا چې ستراتيژۍ په داسې، واټن کې نه دي چې د چا له سترګو پناه او ارماني وي.

۴- افغان سياستپوهان او ټولنپوهان بايد د افغاني ټولنې د جوړښت او ځانګړتياوو له مخې د خپلو څېړنو، سپړنو او ليکنو له لارې د «افغان سياسي» فلسفې د پنځېدو لپاره په پرله پسې توګه هاندو هڅې تر سره کړي، تر څو د عقلي بېخبنايي پوښتنو د ځرګندولو له مخې: د افغاني ټولنې، دولت، هېواد چارې، ټولنيز ژوند، د وګړي

حقونه، د وګړي او ټولنو یو تر بله پرتله چې د افغاني سیاسي فلسفې سکالو جوړوي، په ګوتو شي او همدا ډول دغه سیاسي افغاني فلسفه به د نورو مسلو لکه قانون، نیاو یا عدالت، د شتمنۍ او واک وځواک په تړاو څرګندونې وکړي او په دې توګه به افغاني سیاست او افغاني سیاسي ګوندونو جوړېدو ته، پوهنیزه بېخبنا او اسانه او هواره لاره برابره شي.

۵. د جرګو له لارې د سیاسي ګوندونو جوړېدل ډېر پخوانی سوچ دی. سیاسي ګوندونه د د ولت او خلکو تر منځ یو منځمهاله تړون دی چې د ټولنې د وګړو د خپلخوښې ګډون سره د ګوندي جوړښتونو له آرونو سره سم جوړېږي او پاینبت لري. جرګه ییز جوړښتونه ډېر ژر په جرګو ورانېدای شي.

۶. د لړکیو او ډېرکیو ځانګړنه او سکالو رابرسېره کول مو د ډېرکیو د استبداد په لور ټېلوهي، چې په وړاندې یې د لړکیو خوځښتونه په پرله پسې توګه کشالې جوړوي او پردیو ته د لاسوهنو موکه په لاس ورکوي. د داسې چارو هواری هغه مهال شونی دی چې د هېواد بشپړه او کره سر شمېرنه تر سره او د قانون له مخې هر چا ته د خوځښت خپله پوله په ګوته کړي. د سیاسي ګوندونو په تګلورو کې دا ډول کېسې، کرکندې او خنډونه جوړوي.

۷. په ګوندي تګلورو کې د ژبې د غوړېدو، وچې او بې ګټې سیاسي او نا کره هڅې رانغښتل او شاربل مو لوړپالنې ته هڅوي، چې پایلې یې ژبنی تاوتریخوالی او استبداد جوړوي. په کار ده چې د قانون او د خپلې ژبې د پوهنیزه کولو له لارې، د ژبې د پرمختګ بنسټونه

غښتلي شي. د جرمني ژبې د جوړېدو لپاره «لوتر»، انجیل په ساده او ولسي ژبه له لاتین نه جرمني ژبې ته وژباړلو. په دې توګه جرمني ژبه، د جرمنانو د ملي او رسمي ژبې په توګه، د منلو لپاره سیاله شوه. پښتانه باید د پښتنو د لېوالتیا سره سم پوهنیز نامتو اثار وژباړي او وپنځوي. او تر هر څه د مخه د قانوني لارو نه «قانون» ته بدلون ورکړي او بیا یې له مخې د خپلې ژبې د پرمختګ او ښېرازۍ لپاره لاره هواره کړي. مانا دا چې ژبه د زور له لارې نه ژبه کیږي.

۸ـ هر ډول سیاسي او سمهاله منل شوې تګلارې یوازې د ګډو هڅو له لارې د منلو وړ دي. په یوازې سر چارې سر ته رسول، ځانګړوالې (انډیویدوالېزم) او اتلولۍ (هېرويیزم) او اوتوکراسۍ (ځانګړوالې) ته لاره هواروي چې د ګردو د چارو پایلې ګړګري او استبدادي واکمنۍ دي. اوسمهال دا ډول چارې نه ولس راسره مني او نه نړیواله ټولنه. دا ځکه چې اوسني حالات داسې دي چې: که غواړو او که نه، باید له نړیوالې ټولنې سره په همغږۍ کې خپلې چارې سرته ورسوو.

۹ـ بله د ګلوبال خبره ده، د اوسمهالي پېر سره ځوک نه شي کولای د پخوانیو وختونو لاپې شاپې او غورزې پرزې تر سره کړي. اوسمهال د ژوند ټول اړخونه د پرمختللې تکنالوژۍ پر مټ د نړۍ د اړیکو او راشه درشه مزي دومره رالنډ کړي چې بویه نړۍ په یوه کلي کې راګیره شوې ده چې دا چاري پر ټولنیزو او سیاسي جوړښتونو او په ځانګړې توګه په سیاسي ګوندونو مخامخ اغیز شیندي.

۱۰ـ دا به هم یو ډول استبداد او نا دوده وي چې د خپل آند له مخې په نا ازبات شوو لاملونو سره ووایو چې: دا ډله او یا دا وګړی دې په

واکمنۍ کې وي او دا دې نه وي. دا خاین دی، او دا رښتونی. دا هېواد پلوری دی او دا هېوادپاله. دا چارې هم باید قانون او قضا وټاکي. محکمه باید د قانون له مخې پرېکړه وکړي چې څوک، څوک دی. په دې توګه د هر چا د خوځښت او شتون ځای او برید څرګند پرې.

۱۱. د سیاسي ګوند د جوړېدو په چارو کې تر ټولو ارزښتمنه خبر د مذهب او سیاست (جومات او دېره) جلا ساتل دي. مانا دا چې د هر یوه شتون، په یوه ټولنه کې په تېره په افغاني ټولنه کې اړینې چارې دي. پکار ده چې د هر یوه درناوی او پرمختګ یې په خپله اډانه کې تر سره شي. انګریز پوه «جان لاک» ، له دغه دواړو ځواکونو نه هر یو یې، یوه همګټې ټولنه (کامنویلت) بللې. چې هره یوه یې باید پر خپله برخه کې خپلې چارې تر سره کړي، یانې لومړنۍ دې، د دونیایي (سیاسي) چارې سمبال کړي او دویمه دې د وګړو د اروایي هوساینې لپاره، هاندو هڅې وکړي.

۱۲. د سیاسي ګوند په جوړولو کې د ځوانانو ونډې ته، زموږ د هېواد د ځانګړتیاو په پام کې نیولو سره، پوره پاملرنه پکار ده. دا ځکه چې د تېرو څلوېښتو کالو په اوږدو کې د ټوپک له لارې یو پر بل پسې له بد نه بدتره اورپکو واکمنیو تل راتل او اوږدو کورنیو جګړو زموږ د هېواد روښانده پاړکې دومره ځپلې، زورولې او کړولې دي چې د جوړونکو لارو چارو سپړلو د سمو پایلو تر لاسه کولو چارې یې له ستونزو سره مخ کړې دي. د پخوانیو ګوندونو پاته شونو او له ګوندونو بهر، روښاندو په پرله پسې توګه هاندو هڅې تر سره کړې تر څو نوي ګوندونه راجوړ کړي، خو له بده مرغه دا چارې څنګه چې ښایي هغسې تر سره شوې نه دي. د تاریخپوه حسن کاکړ په وینا:

«..دوی خپلو اندپوهنو «ایډیالوژیو» ته بدلون نه ورکوي بلکې بڼه یې بدلول غواړي» . رښتیا خو دا ده چې وي به داسې کسان او وړې وړې ډلې، خو ډېره کې برخه یې د زړه له کومې نوي بدلونونو ته لېواله دي. دا ځکه چې له یوې خوا یې اندپوهنې (ایډیالوژۍ) د سیستم په توګه له منځه تللې او د یوې نوې اندپوهنې منځ ته راتلل لسګونه کالونه غواړي، له بلې خوا پر هېواد واکمنې جنګي ډلې، لوټمارانو او واک چلول خپله الهې «موندنه!» بولي، او د ټولو پرمختیا غوښتونکو هېوادپالو پر مخ خنډونه او کرکنډې جوړوي. له دې امله د یو نوي سیاسي ګوند د جوړېدو لپاره ګرده هېوادپاله او ولسپاله او منځلارې اسلامي ډلې اوجوړښتونه کولای شي د دوه یا درې ګډو موخو په لرلو سره، ګډې هڅې د سیاسي منل شوو آرونو (ټلواله «جبهه»، یووالی «اتحاد»، یوموټی «متحد») او جوړښتونو په اډانه کې تر سره کړي.

۱۳ـ د سیاسي ګوند د جوړېدو لپاره د یوې روښانه او ټولېزې موخې ټاکل، یانې څرګند دریځ لرل، تر ټولو ارزښتمنې او اړینې چارې بلل کېږي. دا موخې او دریځ باید د ټولنې جوړښت، د خلکو غوښتنې او د ټولنې د خوځښت د پاړکي د مهال له مخې غوره شي. کله ناکله داسې هم پېښېږي چې یوه روغه او منلې لاره یا موخه یا ناره (شعار)، د یولړ اوړپکو او ناپوهنیزه سیاستونو له امله، ناسپېڅلې او ناوړه وګرځي. د ساري په توګه: مات صلیب (په سانسکرت کې «سواستیکا») د هندو اروپاي وګړو ته، له زرګونو کالونو راهیسې، سپېڅلې او د نیکمرغۍ او ښېګڼې نښه وه. خو هټلر د «نازیانو» ګوند لپاره د سمبول په توګه وکاروله، نن دغه نښه په دغه سیمه او د نړۍ په ځینې

نورو برخو کې ناکاره او ناوړه شوه، ان تر دې چې په جرمني کې يې کارول جرمانه هم لري. همدا راز په ځينې ټولنو کې ديموکراسي، ولسپاله او يو شمېر مذهبي لارې او نارې همداسي درواخله.

۱۴. هر سياسي ګوند ته پکار ده چې په ټولنه کې د شرايطو له غوښتنو سره سم يوه ناره يا شعار ولري، د ساري په توګه په پخوا کې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د «کور- کالي- ډوډوۍ» وګړپوهه ناره وه. اوسمهال کېداى شي د بې تاوه پاڅون له لارې، د «يو افغانستان» يا «تاريخي افغانستان» د جوړولو ناره د يوه سياسي ګوند او سازمان لپاره په زړه پورې وي.

د پښتنو متل دى چې وايې: «اور سوی په اور جوړيږي» که افغانان امريکايي ډيموکراسۍ ځپلي، خو غښتلي، منلي او ملي ولسواک سياسي ګوندونه يې يوازينۍ درملنه ده. مانا دا چې د سياسي بې وسي درملنه، سياسي ګوندونه دي. پرته له سياسي ګوندونو نه د ازادې، او پرمختللې ټولنې جوړېدل ناشوني چارې دي.

منبه

اخځليک: سياسي لارې (ليکوال؛ سعادت ملوک ازاد)

د ټول افغانستان ولسي تړون

All Afghanistan National Accord

محمد داود میرکی، ماسټري، ماسټري، ډاکټري

mdmiraki@ameritech.net

په ټول افغانستان کې دا ټولنیز- سیاسي ازمایښت چې د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه نېټه پیل شوی دی، د ولسواکۍ په پلمه چلیږي، افغانان یې له اساسي بشري حقوقو نه محروم کړي دي او د بې شمارو سرونه یې ریبلي دي. دغه بخوله (فاجعه) د هغه ګډ ګټي ژوند د اړیکیو له لارې اسانه شوه او لا تر اوسه روانه ده چې د امریکې- ناټو او په افغانستان کې د ریاکارو سازمانونو د جنایتکارو عناصرو تر مینځ چلیږي. دغو جنایتکارو عناصرو به پخوا د کلک معنوي ژوند چغې وهلې چې خلک وغولوي، خو په واقعیت کې یې معنوي لوړه په هغه مادي حرص بدله کړه چې امریکایي ډالر یې ممثل دي.

هغه وخت رار سیدلی دی چې له امو تر اباسینه په ټول افغانستان کې ټولنیزه- سیاسي منظره بیا انځور کړو او دا ملت له هغو وحشي ازمایښتونو نه وژغورو چې له څه د پاسه لسو کلونو

راهیسې چلیږي. دې موخې ته یو اځې د یوه غټ ټولنیز- سیاسي تړون له لارې رسیدلی شو- دهغسې تړون له لارې چې د واکمن او هېوادوال (تبعه) او دغه شان پخپله د هیواد والو (اتباعو) تر منځ اړیکې ټاکي. دا نوی ټولنیز- سیاسي چلن د ټول افغانستان د ملي بقا لپاره حتمي دی. موږ د ټول افغانستان د ولسي تړون منسوبین لاندې ټکي وړاندې کوو:

۱ـ د امریکې متحد ایالتونه او ناټو باید ځانونه په دې پوه کړي چې دا نوی سیاسي خوځښت به د افغانستان راتلونکې او سیاسي منظره ټاکي.

۲ـ موږ په دې ټینګ ولاړ یو چې افغانستان نور د خرڅلاو لپاره نه دی، که څه هم په جغرافیایي لحاظ د غټو قدرتونو د ګټو په څلورلاري کې پروت دی.

۳ـ ټول افغانستان هغې بهرنۍ ایډیالوجۍ ته اړتیا نه لري چې د تجاوز او تخریب د پټولو کار ورکوي. افغانان د جوړښتیزې ولسواکۍ کوټلی ټولنیز- سیاسي کلتور لري. دغه ډول ولسواکي په دې ستنو ولاړه ده: سمسمکی (مساوات طلبه) شعور، عملي ملاتړ(همبستګي)، فردي میړانه (وقار،عزت) او د جرګې له لارې د کړکیچونو څرګند حل.

۴- موږ ملي یووالی او سازونکې هېواد دوستي غواړو. موږ هغه بهرنۍ ایډیالوجي او بې ګټې ایډیالیزم نه منو چې د افراط سره ګډه پوله لري او په پایله کې ورنه ګډوډي، نفرت او ویجاړتیا راوځي.

۵ ـ افغانستان د متحد ملي دولت د رامنځته کولو لپاره یوې داسې ځرګندې ستراتیجۍ ته اړتیا لري چې ډیرکیان (اکثریت) به پکې تشخیص شوي وي او لږکیان (اقلیت) به پکې محفوظ وي. ملي مدني معاشرت ځکه حتمی او لومړی دی چې خلک پکې د یو بل سره سوله ییز ژوند او د بیلابیلو مفکورو زغمل زده کولی شي.

۶ ـ افغان هویت باید له اوسنۍ بیعدالتۍ نه بچ شي او د ملي ټینګښت لپاره وساتل شي. موږ د پښتو ژبې لومړی والی غواړو. دا حتمي ده چې پښتو ژبه دې د ټولنې او دولت په ټولو قلمرونو کې رسمي شي. پښتو ژبه به د ملي پیژاند (هویت) د یوه لوښي په څیر خدمت وکړي. دا کاربه ملت سازي غښتلې کړي او ملي پیوند به ټینګ کړي. د نورو ژبو سره باید په خپل محلي چاپیریال کې مرسته وشي.

۷ ـ موږ غواړو چې بهرنۍ قواوې دې په سالمه اداره شوې طریقه له افغانستان نه ووځي. موږ په ټول افغانستان کې د هیڅ ډول بهرنیو اډو جوړول نه منو.

۸ ـ دا حتمي ده چې ټولنیز عدالت دې برلاسی شي او د یو څو جنایت کارو عناصرو انحصار دې چې په ریاکارو- سیاسي ډلو پورې تړلي دي له منځه یوووړل شي.

۹ ـ د پنځه کلونو لپاره یوه اغـیزمن منځمهال حکومت ته اړتیا ده چې قانوني حکـومت تـه لار هواره کـړي. د روڼ اندانو، ټکنوکراتانو او د اوسني پاڅون د خوځښت د غـټو برخو په ګډون، منځمهال حکومت باید له هغو اشخاصو نه جوړ شوی وي چې د افغانستان په امنیت او په ټولنیز، سیاسي او جسمي جوړښت کې اغیزمنه ونډه اخیستلې شـي. دلته ملي خاینان او د اوسني حکومت هغه عناصر هـیڅ ځای نلـري چې په فـساد ککړ شـوي وي.

۱۰ ـ د دې لپاره چې د افغاني ټولنې اوسنی واقعیت منعکس شي، د اساسي قانون بشپړ تعدیل حتمي کار دی.

۱۱ـ څوک چې د ټول افغانستان د خپلواکۍ لپاره جنګیږي، دافغانستان زوزات دی. جنګ په ټول افغـانستان ورتـپل شوی دی. دا جنګ غیرقانوني، غیر اخلاقي او جنایي دی. له دې امله، د ټولو معلومو بین المللي او بشري معیارونو سره سم، دا د افغان ولس حق و چې په وسله وال پاڅون لاس پورې کړي. یرغلګرو قواو او فاجعو یې مدني بحث ته هیڅ مجال ور نکړ. له دې امله وسله وال پاڅون د عـمل یوا ځینۍ لارشوه.

۱۲ ـ موږ د یوه داسې انډول شوي اقتصادي نظام پلویان یو چې (الف) شخصي او دولتي همکاري به پکې وده کوي او (ب) افراطي اقتصادي او سیاسي حرص به پکې د عامه خیر لپاره پیزوان کیږي.

۱۳ ـ موږ به د فاسد حقوقي نظام او د فاسدې پولیسي قوې جرړې وباسو او د ملت سازۍ لپاره به عسکري خدمت د یوې ملي موسسې په څیر پیل کړو.

۱۴ ـ د ډیورنډ استعماري تړون (۱۸۹۳ زییز) او ورسره د ډیورنډ تخیلي لیکه دواړه غیر قانوني، بې اتباره او غیراخلاقي دي. موږ غواړو چې د ښکیللاک (استعمار) بدرنګ داغونه لرې کړو. موږ غواړو چې پاکستان دې زموږ خاوره (پښتونخوا او بلوچستان) موږ ته راوسپاري. په بدل کې به یې موږ د پاکستان سره د دوستۍ او ګډې دفاع تړون لاسلیک کړو.

۱۵ ـ پښتون ولس چې د افغانستان د وګړو مطلق اکثریت جوړوي، د دوی په ضد برتانویان د جنګ مهندسان دي او ساده امریکایان د پښتون – دښمن سیاست د عملي کولو لپاره استعمالوی.

۱۶ـ موږ غواړو چې ایران دې په افغانستان کې خپل کلتوري یرغل تم کړي. موږ په دې ټینګار کوو چې افغانستان نه د ایران د کلتوري ځان طلبۍ او جګ طلبۍ تمدید دی او نه به هیڅکله دغسې شي. زموږ په

اند ، د امریکې- ناټو د جسمي یرغل په کچه په افغانستان باندې د ایران کلتوري یرغل دافغانانو راتلونکي ملي یووالي ته ډیـر غټ زیـا ن اړوي.

۱۷ ـ افغانستان چمتو دی د هغې سترګورتیا (بصارت) برخه وال شي چې په یو عادل او قانوني نړۍ وال نظام راچاپیره وي- په هغه نړۍ وال نظام چې د ضعیفانو په حقوقو به یرغل نه کوي.

۱۸ـ موږ په افغانستان کې د جنګ د جنایتونو د یوې خپلواکې محکمې د جوړولو پلویان یو. دا محکمه به هغه کسان چې د افغانستان د ولس په ضد د جنګ د جنایتونو تور پرې لګیدلی وي د تحقیـق لاندې نیسي او د تحقیق لاندې اشخاصو او ورسره د نورو ټولو کسانو هغه شتمني به هم د تحقیـق لاندې نـیسی چې په غـیر عـادلانه ډول به یـې د ځان لـپاره خـوندي کـړې وي.

۱۹ ـ د ټـول افـغـانـسـتـان ولسي تـړون د بې تاوه پاڅون خوځښت دی او د ټول افغانستان لپاره د دغه ډول پاڅون پلوي دی.

پورتنی تړون زما (ډاکټر محمد داود میرکي) له خوا ترتیب شوی دی او په امریکا ، یورپ، کاناډا او د ډیورنډ د تخیلي او استعماري لیکې په دواړو خواو کې د افغان منورینو ، قومي او دیني مشرانو او د عادي افغانانو سره زما په غونډو ، تماسونو ، او بحثونو ولاړ دی. دا تړون زما په هغو کتنو ولاړ دی چې افغانستان ته زما له ګڼو سفرونو

نه را وتلې دي. له دې وروسته، زه دې پايلې ته ورسيدلم چې افغان ملت يوې نوې ويښتيا او نوښتتيا (رينسانس) ته اړتيا لري چې خپل مصيبتونه، هيلې، بقا او ملي راژوندي کيدا پکې بيان کړي. دا تړون له دې واقعيت نه راوتلی دی چې افغانان تپل شوي سياسي نظامونه، مصنوعي ترتيبات، استعماري پلانونه او د نورو په لاس د خپلو دردونو فرضي درملنه نه مني. موږ افغان روڼ اندي په دې پوهيږو چې د نړۍ والې طرحې د اوږدې اجندې د اسانۍ لپاره ټول افغان ملت په نښه شوی دی.

مننه

ډاکټر رحمت ربی زيرک يار، ماسټري، ډاکټري

زه د ډاکټر رحمت ربی زيرک يار د سازونکو نيوکو او تحقيقي مشورې منندوی يم. ډاکټر زيرک يار چې ماسټري او ډاکټري يې په سياسي علومو کې په جرمني کې د برلين ازادپوهنتون نه لاسته راوړې ده، په امريکا کې اوسيږي.

نور افغانان

زه د امو او اباسين په منځ کې د نورو افغان منورينو او ځوانو فعالانو نه مننه کوم. زه د اوسني افغان وسله وال پاڅون د ډلو له نظرونو نه هم مننه کوم

د اکتوبر اوومه ، د ولس په غمیزه کې یوه بله توره ورځ

قریب الرحمن سعید

نن د اکتوبر د اومې هغه ورځ ده چې د ۲۰۰۱ ز کال په همدې ورځې دافغانستان مظلوم او معصوم ولس د امریکايي ولسمشر بوش د قهر او غضب لاندې په داسې حال کې راغی چې نه یې دامریکایانو د لوړو برجونو د راپرزېدو په اړه معلومات درلودل او نه په هغه کار کې شریک وو چې سزا یې دوی ته ورکول کېده.

دطالبانو رژیم په داسې حال کې را وپرځول شو چې دامریکایانو څخه یې غوښتل د بین المللي اصولو سره سم دې دهغوی څخه دهغو عربي دوستانو د ترلاسه کولو غوښتنه وکړي چې د نیویارک په پېښو کې یې متهم ګڼي، دطالبانو نظام د امریکایانو ترراکټي اوهوايي حملو لاندې راغی، ولسمشر بوش غوښتل نړۍ ته و ښيي چې په امریکا باندې یرغل کول به بې ځوابه پاتې نه شي، په دې خاطر یې د خپل دغه غضب او قهر د سړېدو لپاره دافغانستان د ولس په خبر مظلوم او بې دفاع ولس انتخاب کړ. نوی او تازه جوړ کړل شوې وسلې یې پرې

ازمیښت کړې، د شمال ټلواله يې کرایه کړه تر څو دهغوی د پیاده فوځونو رول ولوبوي.

د شمال د ټلوالې مسؤلینو هم که هغه عبدالله و او که هغه مرحوم استاد رباني، دواړو دخپل ولس په وژلو کې د امریکایانو هغسې لاس وکړ چې پخپله امریکایانو به هم نه و کړی. دعبدالله دا خبره چې ویل یې: هغه کلی زمونږ دی او دا بل د دښمن، د دښمن کلی بمباري کړئ...اودمرحوم استاد دا خبره چې: دا بمونه کوچني دي غټ غټ پرې را و اوروئ.... د افغانستان دتاریخ یوه مهمه برخه وګرزیده.

دادی لس کاله تېرشول، امریکایان او ناټو چې په کوم غرور سره افغانستان ته راغلي و، هغه غرور يې مات شو. دلسو کالو وروسته اوس په همغو خلکو پسې ګرځي چې لس کاله دمخه یې خپل ټول ځواک دهغوی د له منځه وړلو لپاره استعمالوو.

غواړي د طالبانو مسؤلین راپیدا کړي، دې مسئلې دوی د سترو سترو رسوایي ګانو سره مخ کړل. د طالب په نوم یې کویټې څخه دوکانداران راوستل په سلګونو زره ډالر یې ورته ډالۍ کړل خو هغوی وروسته هماغسې بوګس وختل لکه څنګه چې د یوناما ټولټاکنې دي.

امریکایان د لسو کالو هلو ځلو وروسته بری وموند او خپل ذاتي دښمن اسامه بن لادن یې په ایبټ اباد کې وموند او د مې په دویمه یې هغه په غلچکي برید کې له منځه یوړ.

ډېرو داسې انګېرله چې امریکایان به ددې موقع نه استفاده وکړي او نور به د سیمې څخه خپل فوځي ځواکونه بیرون کړي او دافغانستان د ولس سره به د یوه داسې نظام په جوړښت کې بسپنه وکړي چې د افغانستان د ولس راتلونکي پرې جوړه شي او ولس دخپلې خوښې د نظام د جوړولو جوګه واوسي. اما بدبختانه چې هغوی موږ ته د یوه تقلب نه په تېرېدو سره دبل تقلب لاره را وښودله.

ددې لسو کالو په دوران کې زموږ ولس د مافیایي عناصرو په لاسو کې ولوید. د هیروینو قاچاقبران پرې مسلط شول. جنګ سالارانو دولس په ربښو باندي خپلې منګولې ښخې کړې ، دمخدره موادو استعمال په دغه فقیره ټولنه کې د میلیونو انسانانو ژوندونه د تباهۍ سره مخ کړل، ناروغتیا، فقر اوبدبختۍ د یو شمېر محدودې طبقې پرته ټول ولس په خپل ځان کې رانغاړلی دی. دبین المللي ټولنې دراپورونو له مخې دا دی یوازې سږکال دژمي په رارسیدو د افغان ولس نیمایي و ګړي د قحط سره مخکیدونکي دي. فحشا، لواطت تر هرو خت زیاته وده کړې. دهرزه اوګمراه کونکو سي ډي ګانو، فحش فیلمونو او... زموږ ځوان نسل دتباهۍ سره مخامخ کړی او...

د بین المللي ادارو دراپورونو له مخې یوائې په دې تېر کال کې د افغانستان امنیتي حالات تر ځلوېښتو سلمې زیات خراب شوي، دښځو د حقوقو په اړه انګلیسي غیردولتي اداره وایي چې په دې لاره کې ستونزې تر هر وخت پخوا زیاتې شوې دي.

جنګ او ناامني په ټول ولس کې خپره شوې، هیڅ کور او هیڅ ځای د دې ناامنۍ څخه خوندي نه دی. په میلیونو او بیلیونو ډالر د یوې

محدودې طبقې له اړخه په یوه نوم اوبل باندې حیف و میل کېږي. هغه امریکا چې ویل یې افغانستان ته د جرمني په څېر یو مارشال پلان جوړوي، دخپل د اړتیا وړ څو سرکونو او هوایي ډګرونو پرته نورې هیڅ مثبتې لاسته راوړنې نه لري.

د امریکایانو د دې بربنډې مداخلې وروسته تر اوسه پورې زموږ د ولس شرقي، جنوب شرقي او نور پښتون مېشته ولایتونه د زرګونو مصیبتونو او غمونو سره مخ شوي دي، کورني هجرتونه صورت نیسي، دشپې له اړخه بمباري کېږي، هیڅوک د دې توان نه لري چې کوم څوک ځان سره میلمه کړي، هرڅوک په خپل غولي کې دخپل مرګ شپې شماري... ولسمشر کرزی ورته ژاړي خو یوناما او امریکایان د افغانانو په وژلو سره جشنونه نیسي. امریکایي عسکر دخپلې ساعتیرۍ لپاره دټوپک خوله په معصومو افغانانو راګرځوي... اوبیا په یوه «ساري» یې هرڅه خلاص شي. دا ځکه چې عبدالله ورته د بهرنیو چارو د وزیر په څېر د آزادۍ سند ورکړی او کرزي هغه توشیح کړی دی.

د اسامه بن لادن د له منځه وړلو وروسته امریکایانو د موقع او حالت نه ګټه پورته نه شوه کړای، اوس نو په افغانستان کی رانښتي دي، کله د حقاني شبکه او کله هم د هغې القاعدې پاته شوني چې دوی یې د پنځوسو او سلو ترمنځ وګڼي ګڼي، په خلاف دعملیاتو پلانونه لري.

دهمغه لومړۍ ورځې را پد بخوا ایرانیانو او پاکستانیانو ته ګواښونه کوي ترڅو د امریکایي فوځونو دمخالفینو دملاتړ څخه لاس واخلي. ایرانیانو خو دادی یوازې څو اونۍ مخته د طالبانو عالي رتبه هیئت د

بیداری هغه کانفرانس ته چې مرحوم استاد رباني یې هم میلمه و وربللي و چې ښاغلي ارسلا رحماني یې په کتلو حیرانتیا هم ښکاره کړې وه. وایي چې د طالبانو دیو ستر چارواکي، نیک محمد، په کتلو سره حیران پاتې شو، د هغه سره یې د ښه را غلا ست لپاره لاس ورکړ خو نور څه یې ورسره و نه ویل.

ایران د طالبانو د مولوي منصور د ډلی کلک ملاتړ کوي، ځکه پخپله مولوي منصور د ایرانیانو سره نژدې اړیکې درلودلې او اوس د هغه زامن او خپلوان د همغو اړیکو څخه په ګټې اخیستلو سره دادی د ایران څخه د ایران د شرایطو په مطابق ګټه پورته کوي او ایران هم د خپلو دوستانو د خوندي ساتلو په خاطر هغوی ته هر ډول بسپنه ورکوي. دا خبرې په مطبوعاتو کې هم ډاګیزه دي او نړیوالو ته هم.

پاکستان په زغرده وایي چې د حقانی د شبکې سره اړیکې لري او دا اړیکې یوازې دوی نه بلکې امریکایان یې هم لري، همدا اوس اوس که له یوه اړخه د امریکا حکومت د حقانی شبکه یوه تروریستي شبکه بولي خو د بله اړخه د مولوی جلال الدین حقانی د زوی سره پټې اړیکې لري او غواړي دا اړیکې همداسې جاري و ساتي.

د دوو مخالفو ډلو تر منځ د اړیکو نیول نیک شوګون دی او هر هغه څوک چې په ریښتیا هم غواړي سوله او امن منځته راشي باید دا ډول اړیکې سره کلکې کړي. امریکا نن دې ته اړتیا لري او تر هغو چې د غسې معامله ونه کړي، د دې بن بست څخه یې بیرون کېدل شوني نه بریښي.

یوه لسیزه ، لویه غمیزه

نثار احمد صمد

بسم الله الرحمن الرحیم

افغانستان ، که د چا خوښه وي یا نه، که یې ومني یا نه، که یې ووایي یا نه، د امریکا تر اشغال او نیونې لاندې دی. افغانستان د ۲۰۰۱ د اکتوبر د اوومې راهیسې تر ننه بلواک دی. د افغانستان د برخلیک تصمیم له هېواده لس زره کیلو متره لیرې نیول کېږي.

د رژیم د مشر څخه د هغه د دفاع تر وزیر پورې هېڅوک هم خبر نه دي چې د ورځې څو نظامي پروازونه له بهره داخل ته او څو هم برعکس کېږي، هغوی څه وړي او څه راوړي، هره ورځ څو بهرني پوځیان راځي او څو هم ځي، پر کوم ولایت او کومه ولسوالي یا کوم کلي دغه اشغالګران بم وروي او حملې کوي او څو هېوادوال یې وژني یا بندیانوي... نه هغوی خبر دي او نه یې هم خبرول مهم دي. لا بیا هم افغانستان خپلواک بللی شو ؟

په هر صورت، افغان روان جنګ چې نن لس کلن شو ، غیر قانوني، غیر حقیقي، غیر اخلاقي، خورا اوږد او خورا ګران جنګ ثابت شوی دی، یعنې:

لومړی ـ ځکه غير قانوني او نامشروع جنګ دی چې: پر امريکا د سيپټمبر د يوولسمې حمله کونکي افغانان نه وو او نه هم دا حمله د افغانستان څخه هدايت يا رهنمايي شوې وه (امريکا په تېرو لسو کالو کې هيڅ ثبوت هم نه دی وړاندې کړی)، خو واشنګټن خپله دا ناکامي پر افغانستان په حملې سره پټه کړه. افغانان د هغې توطيې او د سيسې قرباني شول چې نه په خبر وو او نه يې هم ستايلې وه.

بل دا چې د سيپټمبر تر حملې فقط يوه ورځ وروسته يعنې د ۲۰۰۱ د سيپټمبر پر ۱۲ د ملګرو ملتونو د امنيت شورا (۱۳۶۸ نمبر) پريکړه ليک تصويب کړ چې هغه د تروريستي اعمالو په واسطه بين المللي سولې او امنيت ته د ګواښ او د هغه د مخنيوي په باره کې و، نه پر افغانستان د حملې په هکله.

د امنيت شورا دوهم پريکړه ليک (نمبر ۱۳۷۳) شپاړس ورځې وروسته يعنې د سيپټمبر پر ۲۸ تصويب شو چې هغه د تروريستانو د پيسو او دارايي د ضبط او تصرف په هکله و، د هغوی د فعاليتونو د تمبنت، پناه نه ورکولو او د حکومتونو له خوا د هغوی پر ضد د اطلاعاتو د تبادلې په هکله و، نه پر افغانستان د حملې په هکله.

د امنيت شورا درېيم پريکړه ليک (نمبر ۱۳۸۲) د ۲۰۰۱ د ډيسمبر پر شلمه تصويب شو چې د بُن د فيصلو منل او تطبيق يې غوښت، د بشري حقوقو پر مراعات يې ټينګار وکړ، د يو نړيوال امنيتی پوځ (ايساف) د استقرار وړانديز يې وکړ (حال دا چې امريکا له دې نه دوه نيمې مياشتې مخکې لا افغانستان اشغال کړی و).

فلهذا، د ملګرو ملتونو د امنیت شورا هیڅ کوم پریکړه لیک پر افغانستان د امریکا حمله نه خو ذکر کړې ده او نه یې هم منلې ده. په هغو کې نه د افغانستان او نه هم د امریکا نومونه قطعاً نشته. ان د ملګرو ملتونو کوم «غړي هېواد» د «پوځي یرغل» هیڅ یادونه یا سپارښتنه هم نه ده کړې، نو ځکه پر افغانستان د امریکا حمله، اشغال او روانه جګړه غیر قانوني، نامشروع او د ټولو نړیوالو قوانینو پر خلاف لوی ارتکاب دی.

دوهم- دا ځکه غیر حقیقي او پر درواغو متکي جنګ دی چې: دا جنګ د یو چا (یعنی تروریستانو) په نوم د بل چا (یعنی طالبانو) سره کېږي. واشنګټن ادعا کوي چې موږ ځکه دلته اوسېږو چې د تروریستانو سره جنګیږو. خو لیون پنیتا د سي آی اې مخکیني رئیس (فعلاً د دفاع وزیر) دوه کاله وړاندې اعتراف وکړ چې په افغانستان کې صرف ۵۰ - ۱۰۰ القاعده وال پاتې دي او بس. جنرال ډیویډ پتریوس (د سي آی اې فعلی رئیس او مخکې په افغانستان کې د امریکایي پوځ لوی قوماندان) هم د ۲۰۰۹ په می میاشت کې اعتراف وکړ چې القاعده نور په افغانستان کې عملیات نشی کولای. ښه، نو چې داسې ده یو لک امریکایي او پنځوس زره نور بهرني پوځیان د چا سره او ولې جنګېږي؟ آیا دا جنګ له سره تر پایه پر درواغو نه دی ولاړ؟

دریم- دا ځکه غیر اخلاقي جنګ دی چې: دا جنګ د دوو حکومتي پوځونو تر منځ نه بلکې د یوازیني ستر ځواک او یو خورا وروسته پاتې هغسې هېواد د جنګیالیو تر منځ دی چې ٪۷۰ وګړي یې په کلیو کې اوسېږي چې نه برق لري او نه هم پاکې روغتیایي اوبه، او عوام یې ان تر ننه هم سم نه پوهیږي چې امریکا ولې حمله پر کړې ده او

جنګ ولې جریان لري، ځکه نو د نړۍ «مهذب ترین !؟» قدرت خپل ځان د نړۍ د «پسمانده ترین !؟» ولس سره په قفس کې اچولی دی چې دا وړی به کله هم شړی نسي.

څلورم- دا ځکه خورا اوږد جنګ دی چې: پسله لسو کالو څخه یې بیا هم پوځیان ایستلي نه بلکې ډیر کړي دي. افغان جنګ نن د امریکا په تاریخ کې تر ټولو اوږد جنګ ثابت شوی دی. وګورئ په مختلفو جنګونو کې د امریکایي پوځ د لاس لرنې مودې (د میاشتو په حساب) په دې ډول دي:

۱- د امریکا کورنۍ جګړه: ۴۸ میاشتې؛
۲- د امریکا انقلاب: ۱۰۰ میاشتې؛
۳- د ۱۸۱۲ کال جګړه: ۳۲ میاشتی؛
۴- د امریکا- مکسیکو جنګ: ۲۱ میاشتې؛
۵- د هسپانیا- امریکا جنګ: ۳ میاشتې؛
۶- لومړۍ نړیواله جګړه: ۲۰ میاشتې؛
۷- دوهمه نړیواله جګړه: ۴۵ میاشتې؛
۸- د کوریا جګړه: ۳۷ میاشتې؛
۹- د ویتنام جګړه: ۱۰۲ میاشتې؛
۱۰- د فارس خلیج جګړه: ۲ میاشتې؛
۱۱- د افغانستان جنګ: ۱۲۰ میاشتې؛
۱۲- د عراق جنګ: ۱۰۳ میاشتې؛

فلهذا، د امریکا پوځ د حکومتونو د پوځونو سره د چټک جنګ د ګټلو لپاره جوړ شوی دی، نه د «یو څو طالبانو !» سره چریکي، اوږده او ستومانیزه جنګ ته. همدا یې بنایي باالاخره ملا ور ماته کړي.

پنځم ـ دا ځکه خورا ګران جنګ دی چې: د امریکا خزانه یې تشه کړه. دغه جنګ څه باندې ۱۸۰۰ امریکایي پوځیان د خاورو مېلمانه کړل، هېواد یې د «تولیدي» حالت څخه «مصرفي» حالت ته وغورځاوه، امریکا یې په پورونو کې ډوبه (یعنې ۱۴،۳ ټریلیونه ډالره پوروړې) او د هر چا محتاجه کړه. وګورئ امریکا په نننۍ افغان جګړه کې پنځه سوه بلیونه (یعنی نیم ټریلیون) ډالره ضایع کړي دي. دلته هره میاشت لس بلیونه ډالره مصرفوي چې د کاله ۱۲۰ بلیونه ډالره کېږي. دلته د هر امریکایي عسکر کلنی مصرف یو ملیون ډالره دی چې د امریکا په تاریخ کې ساری نلري... په بدل کې یې یو خورا فاسد، غیر ملي او د اوږو بار رژیم نصب کړ چې د هغه د بقا لپاره چټې خپلې خزانې تشوي او خپلې وینې تویوي. نو آیا بیا هم دا یو ملا ماتونکی جنګ نه دی؟

هو، که امریکا تر ننه هیڅ جنګ نه دی بایللی، نو افغانانو هم نه دی بایللی. که امریکا خپل هر دښمن مات کړی دی نو افغانانو هم هر دښمن رټلی دی. که امریکا په خپلو ټولو عصري وسلو او بې حسابه ډالرو سره څه نا څه ۴۸ هېوادونه مات کړي دي، نو افغانانو بیا په تشو لاسو او ساده وسلو سره همدا نن ۴۸ هېوادونه د کیشت او مات سره مخامخ کړي دي. امریکا دا هر څه پر نورو په حملو کې خو افغانانو پر خپل وطن په یرغلو کې ګټلي دي.

وګورو چې د «سوپر پاور» او «زیرو پاور» په دې تحمیلی، ترپلې، نابرابره او ظالمانه جګړه کې به پایلو به څوک وګټي، خو «د زوال الهي قانون» او «طبیعي ساینس» حُکم کوي چې عروج تل له خپل ټاپې څخه رکود او سقوط کوي. نو ځکه به د واشنګټن د پای پیل هم انشاالله همدلته وي.

لس کاله وینې او اوښکې

محمد هارون خپل

لس کاله مخکې په همدې ورځ، د اکتوبر پر اوومه، د امریکایي پوځ ځانګړو ځواکو د شمالي اتحاد د مزدورو ډلو ټپلو په پراخ او بې دریغه ملاتړ، زموږ پر ویاړلي او سرلوړي هیواد، ګران افغانستان، ظالمانه یرغل وکړ؛ او د همدې ناروا او بې شرمانه یرغل له لارې یې خپل لاس پر نامه نوکر، حامد کرزی، د کابل پر تخت کښېناوه. په دې توګه هغه کرغېړنه ډرامه یو پلا بیا تکرار شوه، چې په ۱۸۳۹ع کال د پرنګیانو د غلام، شاه شجاع، او په ۱۹۷۹ع کال د سره پوځ د مزدور، ببرک کارمل، د تاج پوشۍ پر مهال، نندارې ته وړاندې شوې وه.

د سپینې ماڼۍ فرعون صفته واکمنانو د طالب مشرانو په ګناه زموږ د خپلواک او ویاړلي هېواد پر خلاف په خپل ظالمانه او وحشیانه یرغل کې هېڅ انساني، اخلاقي او حقوقي جواز نه لاره؛ ځکه اول خو طالبانو د ۲۰۰۱ ع کال د سیپټمبر د یوولسمې نېټې په هغه ستره او نه هېرېدونکې غمیزه کې هیڅ لاس نه لاره، چې د امریکا د متحدو ایالاتو د عسکري، استخباراتي او حکومتي چارو د با صلاحیته

متخصصانو څلوېښت کسیزه ډله یې د علمي او عملي شواهدو له مخې د القاعدې کار نه ګڼي[1].

دوهم دا چې طالب مشران حاضر وه د سیپټمبر د یوولسمې نېټې په خواشینونکې پېښه کې د امریکایانو د یاغي یار، بن لادن، د لاس لرلو په اړه د اسنادو او مدارکو تر کتنې وروسته هغه په افغانستان یا کوم دریېم هېواد کې محاکمې ته وسپاري؛ خو امریکايي فرعونانو، چې د یوریشا د لاندې کولو او کنټرولولو په مقصد له کلو کلو راهیسې د دغه راز پلمو په لټه کې وو، د بن لادن د محاکمې په باب د طالبانو غوښتنه ځان ته سپکاوی وګاڼه؛ او سمدلاسه یې د زور لار غوره کړه.

دا دی، له همغې ورځې څخه تر ننه د افغانانو تاریخي ټاټوبی د پردو لښکرو او پردو استخباراتي سازمانو د شیطاني لوبو په خورا خطرناک میدان اوښتئ دئ؛ د هېواد په ګوټ ګوټ کې پر بې ګونا خلګو بې رحمانه بمبارۍ کېږي؛ واړه، زاړه، ښځې او نارینه له یوه مخه په وینو کې لمبېږي ؛ حتا د ښادۍ او غم مراسم هم له دې ظالمانه بمباریو څخه خوندي نه دي؛ په ټوله سیمه کې د قوم، ژبې، مذهب او سمت پر بنسټ د دوښمنیو تخمونه وکرل شوه؛ د ازادۍ، ولسواکۍ، بشري حقوقو او سوکالۍ په نامه پیل شوې جګړه د ډیورنډ د تپل شوې کرښې په دواړو خواوو کې د پښتون قام د عامه وژنې او نابودۍ په یوه خاینانه او ظالمانه جګړه واوښته. لنډه دا چې د جګړې له همغې لومړۍ ورځې څخه تر ننه هر ځای اورونه بل؛ او د بې ګناه خلکو وینې بهېږي.

د ځینو خپرو شوو احصائیو له مخې د دې ناروا او غیرعادلانه جنګ په لمبو کې تر اوسه دوه زره اووه سوه دري پنځوس (۲،۷۵۳) ایتلافي پوځیان وژل شوي دي، چې اتلس سوه یو (۱،۸۰۱) یې یوازې امریکایان دي[۲]؛ خو په ډېري خواشینۍ سره، چې د بې ګناه افغانانو د مړو او ټپیانو حقیقي شمېر تر سلو زرو هم زیات دی.

راشئ پر دې اساسي پوښتنه یو څه غور وکړو، چې اشغالګرو لښکرو او د هغو مزدور حکومت په تېرو لسو کلو کې زموږ کړېدلي ولس ته څه ورکړه؟ ښايي بېلابېل کسان دې پوښتنې ته بېلابېل جوابونه و وايي؛ خو واقعیت لمر غوندې روښانه دئ، چې ایتلافي لښکرو کرزي، فهیم، خلیلي، رباني، سیاف، صبغت الله مجددي، سید احمد ګیلاني، محقق، دوستم، عبدالله، قانوني، چکري، صالح، اسماعیل، شېرزي او نورو جنګي جنایتکارانو، جاسوسانو، مافیايي ډلو ټپلو ته داسي څه ورکړه، چې په خوب یې هم نه وه لیدلي؛ ځکه موږ ټول ګورو، چې د همدې اشغالګرو د توپ او ټانک تر سیوري لاندي پر جنایتکارانو، جاسوسانو، قاچاقبرانو او ډول ډول مافیايي کړیو د ډالرو، پونډو او یورو بارانونه اوري. موږ ګرده شاهدان یو، هغه چا چې د جهاد تر سوداګریو او ننني وطن پلورنې مخکې ګوډ خر یا زوړ بایسکل هم نه لاره اوس په داسې ګولۍ ضد موټرو کې چکرونه وهي، چې هر یو یې لکونه ډالره ارزښت لري.

ځمکې، باغونه، ښارګوټي، بانکونه، تجارتي شرکتونه، مزدوران و نوکران، میلیونونه ډالره نغدي پیسې او داسې نور ټول هغه څه دي، چې د همدغو استعمارګرانو له برکته یې د جنایت او خیانت په بازار کې تر لاسه کړي دي. بالعکس د امریکا او ایتلافي قواوو لس کلن

اشغال زمونږ ببوزلو او کړېدلو خلکو ته له وینو، اوښکو، لوږې، وزګارتیا، زورواکۍ، فساد، مخدره موادو، قومي، مذهبي، ژبني او سمتي دوښمنۍ او داسې نورو ناخوالو پرته، بل هیڅ نه دي ورکړي. د ببوزلۍ او غریبۍ یوه ګوله ډوډۍ یې په وینو او باروتو ور ولړله؛ پر سر، مال او ناموس یې رنګارنګ بریدونه وشول؛ او له لسو کالو راهیسي یې د پلار، نیکه پر مېنه یې د مرګ او وحشت خطرناکه لوبي روانې دي.

د همدې اشغالګرو لښکرو او فاسد حکومت له شامته تر اوسه پورې زمونږ میلیونونه هیوادوال په پاکستان، ایران، هند، تاجیکستان، اوزبکستان، قرغیزستان او نورو پردیو هیوادوکي د خوارۍ او دربدرۍ ژوند تېروي. سره له دې هم زمونږ هېوادوال ترګرده د خوندي او سوکاله ژوند په هیله، پردیو ملکو ته تښتي. که اشغالګرو ځواکو او د هغو مزدورو، فاسدو او بې کفایته واکمنانو په هېواد کې سوله، امنیت، قانونیت، عدالت، کار او روزګار برابر کړئ وای، بیا نو زمونږ جنګ ځپلي او ربړېدلي هېوادوال لېوني نه وه، چي د پلار، نیکه جنت نښان وطن پرېږدي؛ او د پاکستاني پولیسو، ایراني پاسدارانو او نورو بد ذاته پردیو سختې ستوخې پر ځان و مني.

دغه راز، که د اشغالګرو پوځو د توپ و ټانک له شامته په هېواد کې د جنایتکارانو، جاسوسانو او غلو حکومت واکمني نه چلېدای، بیا به نو د جعلي او تقلبي انتخاباتو له لارې د داسې شرمېدلي، خندني او بې واکه پارلمان جوړېدو ته لار نه برابرېدله. دا خبره هم هر چا ته ځرګنده ده، که ملک د پردیو په لکۍ نه وای غوټه، نن به په هیواد کې د یوه مؤلد او صادراتي اقتصاد پر ځای دکورنۍ او بهرنۍ مافیا د

ګټو و ټو په خاطر د مصرفي او وارداتي اقتصاد راج او تاراج نه وای. افغانستان به د فابریکو، د بریښنا د بندو او نورو لویو صنعتي او زراعتي پروژو خاوند وای.

د شخصي شتمنیو د چور او چپاو خبره به یوې خوا ته کېږدو، د کرزي د فاسد اوککړ حکومت د کرنې او مالدارۍ وزیر، محمد آصف رحیمي، د تش په نامه ولسي جرګې په غونډه کي په خپله اعتراف وکړ، چې زورواکانو د هېواد په ګوټ ګوټ کې د بیت المال څلور میلیونه (۰۰۰، ۰۰۰، ۴) جریبه ځمکه په زور لاندې کړې ده[۳]. په دې ځمکو کې داسې ځایونه هم شامل دي، چې د ښاري ماسټر پلان له مخې پارکو او نورو عام المنفعه پروژو ته بېل شوي دي. که د اشغالګرو د توپ و ټانک او د مزدورو زورواکانو بدمرغه سیورې نه وای، زموږ له بې وسه او بې کسه اولس سره به دا برالا زور وظلم څنګه کېدای؟

ټول جهان شاهد دئ، چې د ایتلافي لښکرو او د هغو د مزدور رژیم په واکمنۍ کې د تریاکو تولید او سوداګري تر پخواني حالت څو چنده زیاته شوې ده. د همدې منافقو ایتلافي پوځو تر سترګو لاندې، افغانستان دټولې نړۍ د تریاکو په سلو کې دري نوي (۹۳) برخې تولیدوي[۴].

د نړۍ په ځینو نورو هېوادوکې مو هم کله نا کله د فساد خبرونه اروېدلي دي؛ خو هغه څه چې د افغانستان په اسلامي جمهوریت کې کېږي، بېخي له عالمه ماسوا خبرې دي. د شفافیت بین المللي ادارې په خپل کلني رپوټ کې د یو سلو اتیا(۱۸۰) هېوادو له منځه

سومالیه، عراق او افغانستان د نړۍ تر ټولو فاسد هېوادونه بللي دي[۵] . د ملګرو ملتو د سازمان د رپوټ له مخې زموږ ببوزلو هېوادوالو یوازې په ۲۰۰۹ع کال کې د کرزي د فاسد رژیم لوټمارو واکمنانو او مأمورینو ته دوه نیم (۲،۵) میلیارده ډالره موک (رشوت) ورکړی دئ، چې دا پیسې په حقیقت کې د افغانستان د کورني ناخالص محصول، څلورمه برخه ده[۶] . په دې توګه ګورو، چې پر جنګ، اړودوړ، زورواکۍ، چور و چپاو، لوږې، بېکارۍ او بې عدالتۍ سربېره د مخدره موادو سوداګري او ملا ماتوونکی فساد هم هغه دردناک او بدمرغه «سوغاتونه » دي، چې د همدغو استعمارګرو ایتلافي قواوو او د کرزي د همدې ککړې پکړې ادارې له خوا زموږ مظلوم اولس ته وړاندې شوي دي.

اشغالګر پوځونه او د هغو راز راز مزدورې ډلې ټپلې په تېرو لسو کالو کې له خپل تور او کرغېړن ریکارډ سره سره، نن د خپلو استعماري او استثماري ګټو د خوندیتوب لپاره په داسې توطیه او دسیسه لګیا دي، چې ببله شکه به په جنګ ځپلي افغانستان او ان ګرده سیمه کې د اور لمبو او لوخړو ته نور هم لمن و وهي؛ او دا ګډ تاریخي هېواد به د تجزیې او نابودۍ له جدي خطر سره مخامخ کړي. دا خاینانه دسیسه زموږ په سپېڅلې او ویاړلې خاوره کې د امریکایي پوځیانو د دایمي حضور مسأله ده، چې هیڅ خپلواک او باغروره افغان یې منلو ته زړه نه شي ښه کولای. همدغه راز، په دې حساسو او نازکو شرایطو کې له هند سره د ستراتیژیکو همکاریو تړون هم زموږ په خاوره کې د دوو دوښمنو همسایګانو(هند او پاکستان) تر منځ د پروکسي وار له سختېدو او پراخېدو پرته، بله نتیجه نشي را منځ ته

کولای. په خواشینۍ سره د کرزي مزدوره او پوچ مغزه اداره د خپل سیاسي ژوند د پایښت لپاره داسي لارو چارو ته لاس اچوي، چې افغان ولس ته بې وینو، او ښکو او بد مرغییو بل هیڅ نشي ورکولای.

باید په روښانه او ځرګندو ټکو و وایو، تر هغه مهاله، چې یرغلګر پوځونه او د هغوی تپل شوې جنایتکاره ډلې ټپلې زموږ پر خپلواکو او سرلوړو خلکو چپه مېچنې چلوي، د دې وحشتناک جنګ لمبې به هم تل د زیاتېدو او پراخېدو په حال کې وي؛ متأسفانه وچ او لانده به ټول پکې سوځي.

د همدې استدلال له مخې د افغانستان کړکېچنه او پېچلې مسأله بې روغې جوړې بله هیڅ لار نه لري. له مقدوني سکندر څخه تر روسانو پورې هیچا دا خپلواک، غښتلي او زړورخلک په زور، پیسو او نورو ناروا لارو ابل نه کړای شوی، اوس او تر دې وروسته هم هیڅ دلیل او منطق نشته، چې امریکایان، د هغو کرایه شوي ایتلافي ملګري او د شمالي اتحاد مزدورې ډلې ټپلې به دا خپلواک، باغروره او نه تسلیمېدونکي خلک د وسلو، پیسو او نورو فتنو په زور ابل کړي؛ خو دا مهم او اساسي ټکی باید له یاده و نه باسو، چې روغه، جوړه د رباني، فهیم، خلیلي، سیاف، دوستم، محقق، عبدالله، امرالله او داسې نورو جنایتکارانو، خاینانو او لوټمارانو کارنه دئ؛ ځکه دغو تورو او کرکجنو څېرو د افغانانو او افغانستان پر ضد داسې جنایتونه کړي دي، چې هیڅوک یې هیڅکله هم نشي ښنلای. نورې خبرې به آخوا پرېږدو د کابل ښار کنډوالې، زما د ورور په ګډون د څه د پاسه پینځه شپیته زرو بې ګناه افغانانو بې رحمانه وژنه او د هېواد

په اوسني خونړي اشغال کې د پرديو يرغلګرو مزدوري او نوکري، په خپله د هغوی د محکوميت څرګند او کافي دلايل ګڼل کيږي.

په دې کچول او ټوک ټوک هېواد کې بايد د همېشنۍ سولې او امنيت لپاره د هغو ملي شخصيتو له وساطت يا منځګړيتوب څخه کار واخيستل شي، چې هيڅ افغان يې په سپېڅلتيا، رېښتينولۍ، زړه سواندۍ، پوهې او هوښيارۍ کې شک ونه لري. که څوک په دې غملړلي وطن او کړکېچنه سيمه کې د سولې، امنيت، خوشالۍ او سوکالۍ هيله لري، بايد ژر تر ژره زموږ د هېواد دغه راز منلو او باوري شخصيتو ته مخه کړي، چې په خپلو مصلحانه هڅو سره د جنګ او تباهۍ اورونه مړه کړي؛ او د ټولو افغانانو په ګډون د يوه پراخ ملي او ولسي نظام پوخ تهداب او بنسټ کېښېږدي.

مأخذونه او سرچينې

[١] ګران لوستونکي کولای شي، د ګلوبل ريسرچ د دې لينک په کښېکښېولو سره د سپيټمبر د يوولسمې په باره کې د دغو امريکايي ماهرانو د شکونو، نظريو او دلايلو لنډه ښه ولولي:
http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=26897
په همدې اړه د بېلابېلو علمي او فني څانګو د بې شماره متخصصانو نظريې او دلايل په دې ويبپاڼه کې لوستلای شئ:
http://www.patriotsquestion911.com/
[٢] د افغانستان پر خلاف د ايتلافي لښکرو د پوځي تلفاتو شمېرې د اينټرنيټ په دې پاڼه کې وګورئ:
http://icasualties.org/oef/

[۳] د کرزي د حکومت د کرنې او مالدارۍ د وزیر، آصف رحیمي، له خولې د څلورو میلیونو جریبو غصب شوې ځمکې خبر د اینټرنیټ په دې لینک کې ولولئ:

http://unama.unmissions.org/Default.aspx?tabid=4647&ctl=Details&mid=5294&ItemID=15048

[۴] په افغانستان کې د تریاکو د تولید او سوداګرۍ په اړه د بي بي سي او لاس انجیلیس ټایمز دا خبرونه وګورئ:

http://news.bbc.co.uk/1/hi/6965115.stm
http://articles.latimes.com/2010/oct/01/world/la-fg-1001-afghan-opium-20101001

[۵] د کابل حکومت د فساد تور او چټل ریکارډ د بي بي سي په دې خبر کې ولولئ:

http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/8365094.stm

[۶] د کرزي په فاسده او ککړه اداره کې د بډو او موک په باب د شپیګل آن لاین دا رپوټ وګورئ:

http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,672828,00.html

د افغـــانستـــان جیوپولیتیک یا ستراتیژیک موقعیت

ډاکټر لمر

دا ټولو ته مالومه ده، چې افغانستان د خپل جغرافیایي موقعیت په اړه د نړۍ بحري اوبو ته لاره نه لري، مګر راځئ افغانستان له داسې یو ملک سر پرتله کړو، چې هغه هم له اوبو سره نېغ په نېغه تړاو و نه لري. ما چې د نړۍ نقشې ته په زغرده وکتل، نو د نړۍ ډېر شمېر هېوادونه د بحر اوبو ته لاره نه لري، مګر ملکونو یې داسې کلتوري او سیاسي لوړې ټېټې نه دي تېرې کړې، لکه چې د افغان ولس په وروستي، څو پېړیو کې تېرې کړې دي.

باید یاده شي، چې نن سبا په نړۍ کې تېل او نفت د ملکونو په سیاسي ژوند کې غوره رول لوبوي او دغه طبیعي زېرمې په ډېرو سیمو کې مخ پر کمېدو دي او په نننۍ تکنالوژۍ کې ترننه د نفت او تېلو بدیل نه دی موندل شوی او د کاسپین چاپېریال ملکونو کې د فوسیلي سون

(ګاز، تیل او نفت) موادو زېرمې لیا شته دي، چې د ځبرځواکونو د سیالي ډګر او د نړیوالو کمپنیو لپاره د پیسو ګټلو ښه سیمه ګرځېدلې ده.

افغانستان هم په آسیا کې د وربښمو د لارې پر سر پروت دی او د سیمې د ملکونو او ځبرځواکونو د سیاسي غوښتنو د یوې څلور لارې حیثیت لري، چې د سابقه شوروي اتحاد له رنګېدو وروسته یې جیوپولیتیک ارزښت نور هم زیات شوی دی او اوسمهال د کاسپین چاپېریال د شوروي آزاد جمهوریتونو او د هندو-پاکستان تر منځ یې له شماله جنوب ته د ځمکني ترانزیتي لارې په توګه یو ځانګړی موقف خپل کړی دی.

افغانستان پخپله هم ګڼشمېر کانونه، مېنرالي زېرمې، ګاز او تېل لري، له بل پلوه د افغانستان جغرافیوي موقعیت د روسیې، چین او هند د ځبرځواکونو د ځارلو لپاره لوړ پوځي مورچل ګڼل کېدلی شي او په دې سیمه کې د موجودو طبیعي زېرمو په اړه په نړیواله کچه لوېې پیسې ګټل کېدلی شي، چې افغانستان ته یې ستراتیژیک ارزښت هم ورکړی او هم د نړېوالو کمپنیو او ځبرځواکونو د سیالۍ ډګر ګرځېدلی دی. له بده مرغه چې نړیوال ځبرځواکونه لکه: امریکا، روسیه او چین هر یو له نړیوال مارکېټ سره د دغو زېرمو د لوټلو او د خپلې ګټې اخیستلو لپاره بېلې بېلې طرحې لري، چې ډېر په تیلو ماړه ملکونه یې قرباني دي او خلک یې له ستونزو سره لاس او ګرېوان دي.

د افغانستان موقعیت له ایران سره د امریکا او اسرائیلو په سیاسي لوبو کې هم یو ځانګړي حالت ته رسېدلی دی. ایران غواړي خپل

اتومي بم جوړ کړي او اسرائیل له امریکا سره وېره لري، چې ګواکې د ایران دولت ثابت نه دی او له خپل ایراني اتمي بم سره نږې ته د امنیت مخاطره رامنځ ته کوي او د دې ګواښ هم شته چې په ایران نظامي عملیات هم تر سره شي، خو د ایران د اقتصادي تجربدولو لپاره د کاسپین د نفتو، ګازو او تیلو د ترانزیتي لارې په اړوند سره د ایران د ګوښه کولو لپاره هم کولی شي د افغانستان له موقعیته ګټه پورته کړي، ځکه نو امریکا ته افغانستان لکه یو ستراتیژیک دوست هېواد ډېر مهم دی، چې په دې توګه کولی شي ایران هم د منځنۍ آسیا له ترانزیتي لارې ګوښه کړي او هم د سیمې د انرژي ترانسپورت له ګاونډو ملکونو څخه تر سره کړي.

له همدې امله امریکایانو لا د طالبانو د واکمني پر مهال غوښتل چې د تورکمنیستان-افغانستان-پاکستان-هندوستان نللیکې وغزوي، خو هغه مهال په سیمه کې د امریکایي او ارجنتیني کمپنیو د رقابتونو او په افغانستان کې د ناامنیو له کبله دغه پروژه پلې نه شوه او وروسته د امریکا له تیري په ۲۰۰۱ میلادي کال دغه پروژه په ټپه ودرېده، مګر په ۲۰۱۰ کې د ګازو د نللیکې د پروژې په اړه د امرېکې په ملاتړ په ترکمنیستان کې د افغانستان- پاکستان، هند او ترکمنیستان د دولتونو تر منځ یو تړون لاسلیک شو او د ۲۰۱۱ کال په اپرېل کې د افغانستان پارلمان هم نوموړې پروژه تائید کړه، خو د افغانستان جنګي حالت د دغه پروژې کار په ټپ درولی.

دا ټولو ته څرګنده ده، چې افغانستان د خپل رسمي تاریخ پیل د لوی احمد شاه بابا له واکمني یانې ۱۷۴۷ کاله را شروع کوي، خو ځینې بیا د تاریخ پړاو د پښتنو د آزادي لومړني مقاومت ته وراړوي، چې د

مېرویس نیکه له سیاسي، نظامي او ټولنیز خوځښت سره تړاو ورکوي، مګر نور بیا د افغانستان رسمیت ته د ټولواک عبدالرحمن خان موده ځانګړې کړې ده. په دغو دریو مقولو کې درې نظره، چې ټبریز او ایتنیکې کرکتر لري موجود دي.

د لوی مشر میرویس نېکه خوځښت تاریخي ارزښت دی، خو د هوتکو د ټبر حکمروایي، د احمد شاه بابا واکمني بیا د افغاني امپراتوري جوړېدل، چې شمزۍ یې دورانیو جوړه کړې وه او دریم تاریخي نظر بیا د هغو ایتنیکې ډلو د زړه خبره ده، چې د نننۍ افغانستان تاریخ هر څومره چې کېږي عمر یې ورلنډ کړي، نو پایله دا ده، چې د افغانستان په خاوره کې داسې ټبریز امکانات شته، چې دغه ټولنه په خپل لاس په اور کې ډاډه کړي، نو صرف یو ورلګید ته اړتیا لري.

افغانستان د تزارې روسیې او انګریزي امپراتوري تر منځ د بوفر یا (نا پېیلې) سیمې موقعیت تر لاسه کړ، په دې کې د وخت د دغه دوو ځبرځواکونو رول ډېر غوره ؤ، ځکه چې که روسیه رامخ ته شوه، نو د افغاني مقاومت تر شاه انګرېزان درېدل او که به انګرېز رامخ ته شو، نو روسیې به د انګریزي امپراتوري د خپرېدو مخنیوی کولو، نو افغانان د دغه جګړې د سوخت مواد ول او تر ننه هم دي، خو باید یاده شي، چې موږ به په خپله خاوره کې دومره انګرېزان او یا روسان هغه وخت نه وي وژلي څومره مو چې خپل افغانان ووژل.

په شلمه پېړۍ کې افغانستان د شوروي اتحاد او لوېدیزوالو په اخو ډب کې ښکېل ؤ، مګر بیا هم په یوه ټاکلي دوره کې په افغانستان کې داسې واکمني وه، چې افغانستان یې لږ تر لږه د ۵۰ کلونو په بهیر کې

په نسبي توګه کرار وساته او د افغاني ادارې بنسټیز اساسات یې کېښودل او په دویمه نړیواله جګړه کې یې افغانستان د هتلري جرمني له تیریو، د روسیې له بدمرغیو او د نړیوال امپریالیزم له خوړلو وساته، خو څه وشول، چې دغه ټول یو ځل له منځه ولاړل او دا دي موږ لږ تر لږه ۳۵ کاله کېږي چې د جنګ په حالت کې ژوند کوو او د دریو لسیزو په بهیر کې د دوو څېرځواکونو سره مو پنجې نرمې کړې او د سیمیزو ګاونډیو هېوادونو د سیاسي لوبو قرباني شوو.

تېر په هېر را به شو دې ته چې د افغانستان په اړه موږ افغانان په څه ډول فکر کوو، زموږ ګاونډیان څه غواړي او نړیوال څېرځواکونه څه خیالونه په سر کې تاووي.

۱– موږ افغانان څه غواړو:

په ډېرو لیکنو کې داسې راغلي، چې زموږ بدمرغي بهرني هېوادونه دي، خو په فارسي کې یو متل دی، چې «مرغ ته هوش کن همسایه را دزد نګیر»، نو دا چې زموږ ګاونډي زموږ په اړه څه پلانونه لري بیا به یې وغږېږو، خو راځئ چې لومړی خپل کهول ته سر وروړاندې کړو، چې څه پکې تېرېږي.

- په ډېرو څېړنو کې ښودل شوې ده، چې د افغانستان تر ټولو لوی ټبر پښتون دی، چې تر ۶۵ او ۷۰ سلنې یې شمېري، خو په زړه پورې دا ده، چې دغه ټبر هېڅکله هم د خپل هېواد په زعامت او اداره کې اساسي رول نه دی لوبولی، مګر د جنګ په موده کې یې تر ټولو ډېره قرباني او سرشیندنه کړې ده، خو واک بل پرې چلولی دی. په دې کې لږکي ټبرونه ملامت نه دي، د ملګرو ملتونو یوې څېړنې

ښودلې ده، چې د افغانستان د وګړو د پښتنو سلنه ۲۵ ده، مګر له هغوی نه ۳۰ سلنه په فارسي خبرې کوي او په ټوله ټولنه کې ۵۰ سلنه په فارسي بلد دي او ۴۰-۴۵ سلنه په پښتو، نو اوس تاسو ووايئ، چې د پښتو يانې د پښتنو کمزورتيا په چا کې ده، خو زه به دومره ووايم، چې پرته له پښتو پښتون نه شته، ځکه چې که يو اوزبک، تاجک او يا هزاره په فارسي پوهېږي او په پښتو نه پوهېږي، نو هغه تر فارسي ژبي پښتانه څه کم دی؟ د دغه معظلې بل اړخ دا دی، چې د پښتنو دوه ژبي توب د دې سبب ګرځېدلی، چې هم د پښتنو په منځ کې يووالی نشي راتلی او هم په نورو ايتنيکي ډلو کې، ځکه چې ژبنيز دواليزم د بې اعتمادي بنسټ دی. ما په ډېرو بهرنيو ملکونو کې هم ژوند کړی او هم کار، نو زموږ دوستي له بهرنيو وګړو سره د سيمې د بومي خلکو په پرتله بهتره وه، ځکه چې ټول په هغو ټولنو کې پردي ول او په افغانانو کې هم که د بل ټبر يو څوک مجلس ته راشي يا ته ورشې نو د مجلس رنګ، سليقه او طريقه ټول اوړي، ځکه چې افغاني ټولنه يو افغاني هويت او ذهنيت نه لري.

- د افغانستان لږکي ټبرونه لکه تاجک، هزاره، اوزبک، تورکمن او داسې نور، د افغانستان په ستونزو کې خپل اړخ لري. له دغو ټبرونو پرته له تورکمنو تل خپل سياسي ګوندونه جوړ کړي او د پښتنو په ضد يې کارولي. پوښتنه دا ده، چې ولې داسې يو حالت رامنځ ته شوی، ځواب دا دی، چې پښتانه بې اتفاقه دي، ځکه چې لومړی په غېلزيو او دورانيو وېشل شوي او بيا په خيلو او خټکو. کاشکې دا يوازينی د بې اتفاقي ټکی وی، مګر بيا په سياسي او ديني ډلو هم وېشل شوي دي. لکه نن سبا چې په دواړو خواو کې پښتانه له يو او بل سره جنګېږي. په دولت کې کرزی او مخالف يې

طالب جان او حکمتیار خان، خو نورې ډلې ټپلې له خپلې وېرې د لاسپوڅي دولت تر سیوري لاندې راغلي دي.

- افغانان په هر څه کې افراط او تفریط ته مخه کوي. خلکیانو د خپلې ایدیالوژۍ لپاره څه و نه کړل او طالبانو بیا د اسلام لپاره په خلکو څه نخرې و نه کړې، خو پایله څه شوه ! درنو لوستونکو ! په افغاني ټولنه کې بیا هم هماغه زړه کیسه ده یانې: سیالي، تربګني، زنستېزي او زورواکي. که مقاومت ته وګورې، نو حکمتیار صیب خپله درنه او د نورو سپکه وایي او طالبان هم همدا ډول درواخله، زما اندېښنه وروسته له ۲۰۱۴ میلادي کاله د افغانستان د وګړو د ژوند مصؤنیت او په هېواد کې امنیت دی.

د افغانستان ستراتیژیک یا جیوپولیتیک ارزښت د هېواد جغرافیوي موقعیت او طبیعي زېرمې جوړوي. دا ټولو ته جوته ده، چې افغانستان بېلابېل مینرالونه، وسپنیزې زېرمې، یورانیم، مس، زغال، لاجورد، زمرود او داسې نورې طبیعي زېرمې لري، چې د دې تر څنګ افغانستان په نړیواله کچه طبیعي ګاز او تر ځمکې لاندې د تېلو زېرمې هم په پرېمانه پیمانه لري. د افغانستان د طبیعي زېرمو ارزښت د لساوو تریلیونونو ډالرو په کچه ټاکل شوی دی، چې خلک وایي: «هر افغان د سرو زرو پر بالښت سر ږدي، خو په لوږې نس شپې تېروي !».

د افغانستان جغرافیایي موقعیت ډېر یو ځانګړی اړخ لري، ځکه چې یو پلو ته یې د سابقه شوروي پنځه هغه جمهوریتونه لکه (تاجکستان، اوزبکستان، ترکمنستان، قرغیزستان او قزاقستان) سره چې ډېره غوره ترانزیتي سیمه ده، چې له دریو جمهوریتونو سره

خو افغانستان ګډه پوله هم لري، مګر دغه ملکونه د نړۍ په کچه د تېلو ډېرې لويې زېرمې او طبيعي شتمني هم لري، چې يو پلو ته يې د روسيې بازار پروت دی او بل پلو ته يې د هند د بحر تودې اوبه او د پاکستان-هندو-چين تجارتي بازار، ځکه نو افغانستان يو ډېر ځانګړی جغرافيايي موقعيت لري، چې د آسيا نور ملکونه د داسې يو موقعيت خوبونهويني، خو افغانستان د فارسي او پښتو جګړې وران کړی او نورو ژبنيزو واحدونو ته يې د سېپراتيزم يا بېلنتوب ذهنيت ورکړی، که نه نو په افغانستان کې به چا د فيدراليزم رمباړې وهلې او د فيدراليزم ډنډوره د افغانستان په تاريخ کې څه نوې خبره نه ده.

فيدراليزم او افغاني ټولنه: زه د افغانستان په شمال کې اوسېدلی يم او د هغو سيمو د خلکو نسبي قومي جوړښت را ته مالوم دی، نو زما له مالوماته سره سم او د افغانستان د تاريخي پېښو پر بنسټ په زغرده ويلی شم، چې په افغانستان کې د فېدرالي دولتي سيستم غوښتنې هسې بې ځايه خبرې دي او ټولنيز بنسټ نه لري، ځکه چې د افغانستان هېڅ يو ولايت پرته له پښتنو نه شته او هېڅ داسې سيمه نشته چې په يو ځانګړي ټبر پورې دې اړه ولري، بيا هم په ټولو سيمو کې پښتانه يا اکثريت دي او يا هم داسې يو لږکی ټبر جوړوي، چې د نورو ټبرونو په پرتله بيا هم په نسبي توګه اکثريت دي، نو هغه سياستوالو ته چې خپلو ټبريزو ډلو ته داسې يو غلط ذهنيت ورکوي دومره ويلی شم چې صرف له خپل ټبر سره او له ټول ملت سره خيانت کوي او بس.

د سنيګېريوف (B.Snegirev) يو روسي عالم د سياسي څېړنو د ليکنې يوه برخه ډېره په زړه پورې ده، چې زه يې ژباړه تاسو ته وړاندې

کوم. په ځانګړي ډول په افغانستان کې، کله چې د ۱۹۷۹ کال په پای کې د افغانستان د ډیموکراتیک جمهوریت اساسي قانون جوړېده، نو د مشاورینو په توګه د شوروي اتحاد درې مخکښه قانونپوهان دعوت شول. د شوروي اتحاد د عالي شورا د دارلانشا د ډیپارتمنت معین (سېدوګین)، د شوروي د (و.ن.ي.ي) قانون جوړولو معین (کوزنېڅوف)، د دولتي حقوقو د انستیتوت معین (شېرېمېت) د کار په لومړنیو ورځو کې په کابل کې له ځینو ناخوالو سره مخامخ شوي ول. د افغانستان دولتي چارواکو غوښتل، چې افغانستان په څلورو سوسیالیستي جمهوریتونو ووېشي: د افغانستان د پښتنو سوسیالیستي جمهوریت، د افغانستان د تاجکو سوسیالیستي جمهوریت، د افغانستان د اوزبکو سوسیالیستي جمهوریت او د افغانستان د هزاره و سوسیالیستي جمهوریت. د شوروي اتحاد دغو مشاورینو په ډېرو مشکلاتو د افغانستان رهبران پر دې قانع کړل، چې له دغه پلانه لاس واخلي او هغوی ته وویل شول، چې د افغانستان بشپړتیا د ټولو په ګټه ده او د افغانستان تر نامه لاندې ټول قومونه سره راټول کړي.

درنو لوستونکو! دغو درنو افغاني چارواکو د تورکمن ټبر، نورستانیان، عرب او داسې نور له پامه غورځولي ول او که د خیالونو په کته ناست ول! په افغانستان کې د فېدرالیزم د غوښتنو او د افغانستان د وېشلو کوکریان ډېر دي، چې مخکښ یې د رفیق کارمل شاګرد ښاغلی شیطانعلي ګوسفند دی، ځینې خو ببخي د افغانستان له نامه سره کرکه لري، لکه لطیف پدرام، نو په دغه حساس وخت کې افغانان اړ دي، چې له خپلې هوښیارۍ کار واخلي، د دوښمن په تبلیغ

و نه غولېږي. د افغانستان وېشل په پښتونستان، تاجکستان، اوزبکستان، هزاره جات، ترکمنستان، نورستان او داسې نورو، د هیڅ افغان په ګټه نه دي، که پښتون بېل شي د پاکستان صوبه به شي، تاجک به د تاجکستان مرئ شي، اوزبکان به د اوزبکستان غلامي ته غاړه کېږدي او هزاره به هسې د ایران په ټولنه کې د دویم سورت غلام په بڼه مدغم شي، چې وخت تر وخته به یې د افغانستان د سیاسي کړکېچونو په اړه اعداموي، چې د خپلو وګړو رضایت تر لاسه کړي، خو له پامه مه اچوی، چې د مسلمان هندو کانه به دربانديې وشی، چې ویل به یې «هم دین لاړ هم... !»

د فدرالیزم د ټولنیزو ناخوالو په اړه په دې برخه کې د بېلګې په توګه د مزار شریف ښار به یاد کړم. د مرحوم ډاکټر نجیب په موده کې د شاه اولیا ښار ته ډېر هزاره ګان له بامیانه، سمنګانه، غزني او نورو سیمو څخه راوکوچېدل، چې د مزار شریف ټولې سیمې یې د علي مزاري په نوښت له نورو ټبرونو څخه ونیولې او د حیرتان په لاره له کومرو که رانیولې تر مزار او بیا تر سمنګانه به دوی واک چلاوه، کال لا نه و تېر چې اکه دوستم هم مخ پر مزار راشېوه شو او د مرحوم ډاکتر نجیب په وروستي کال په مزار کې درې ټبره برلاسي ول، د احمد شاه مسعود، علي مزاري او عبدالرشید دوستم ډلې، چې بیا یې په ډاکتر نجیب کودتا هم وکړه او د ملګرو ملتو پلان یې هم شنډ کړ.

په زړه پورې دا وه، چې وروسته له دې چې د لړکیو واکمني په کابل کې رامنځ ته شوه، نو مزار هم د شخړو سیمه شوه، خو دوستم ټولې ډلې ټپلې وتښتولې او د شمال په ۸ ولایتونو کې یې خپله واکمني ټینګه کړه او کابل هم په ملک الطوایفي ووېشل شو، چې د جګړو

مرکز ثقل هم کابل ته ووابښت او له ۱۹۹۲ تر ۱۹۹۶ پورې په کابل کې پر خلکو څه مېچنې نه وې چې و نه چلول شوې، چې پایله یې د کابل ورانېدل، د ۸۰۰۰۰ انسانانو وژل کېدل او د طالبانو پیدا کېدل شول، چې دوستم د ګلم جم، احمد شاه مسعود د شېر پنجشېر او بز کابل او علي مزاري د قصاب کابل لقبونه تر لاسه کړل، مرحوم استاد رباني هم د برقي پکې لقب تر لاسه کړ، چې یو پلو ته به یې مخ واړاوه او ویل به یې: «برادران مجاهدین !» او بل پلو ته به یې مخ واړاوه او ویل به یې «برادران ملحدین !»، طالبانو ته بیا استاد رباني «د سولې پرېښتې» نوم وروبابښه او په تاریخ کې د رباني د واکمنې تورې دورې ته د دویمې سقاوي نوم ورکړل شو او د طالبانو له ظهوره سره د لړکیو د واکمني ټغر هم په کابل کې ټول شو، چې ساحه یې د پنجشېر تر درې پورې تنګه شوه او مرحوم استاد برهان الدین رباني به یوه کتکېدونکې څوکې او یوه لوحه کله کولاب ته او کله علاو الدین ته وړه او راوړه، چې په لوحه لیکل شوي: «مقام ریاست جمهوري اسلامي افغانستان».

مزار شریف د امریکایي سوټه کراسي په پیل کې هم د لړکیو ټبرونو د کشمکش ډګر و، چې د اوزبکانو پر ضد تاجکانو، قزلباشانو او هزاره ګانو لاس یو کړ او پښتانه خو هسې د خپل وبر په ټغر ناست ول، نو وروسته له ډېرو جګړو د مزار شریف ښار استاد عطا ته په وېش کې ورسېد، چې هغه بیا هزاره ګان هم پخپل ځای کېښول او تر ننه یکه تازي کوي. څو میاشتې مخکې په مزار شریف کې زما له یو اوزبک ملګري کره له نورو دوستانو سره شپه شوه، نو ملګري مې په خبرو کې د مزار شمال شرق سیمې ته نغوته وکړه او وېې ویل، چې: «درین

منطقه تمامشان جنبشي هستند او دو حویلي کلانه مېبیني یکیش از اکه دوستم است او دیګېش از اېشان صاحب سید نورالله آغا است، رئیس نو جنبشه مېګم، هر وقت کې امریکایي ها رفتن باز معلم عطا ره ده یکروز از مزار بخیر رخصت مېکنېم، آلې هم که بشنوه که دوستم اینجه آمده همو روز به ولسوالي خود مېګرېزه و از ولایت فرار میکنه، بسیار از دوستم میترسه!»، کله چې دا خبرې آورې، نو نه پوهېږې چې ولې لړکي ټبرونه د سیاسي ډلو او یا ګوندونو د ناوړه کړو قرباني کېږي.

په افغانستان کې روسان جګړه وبایلله، ځکه چې د افغاني ټولنې اکثریت ټبرونه په دې توافق کړی و، چې افغانستان باید یو آزاد مملکت وي او د افغانستان لوی ټبر پښتنو هم په دې برخه کې له ټولو سره اتحاد کړی و او د نورو ټبرونو ترڅنګ یې په خپله سرشیندنه افغانستان له سرې غمیزې وژغوره او دا دي په لوړ همت لس کاله کېږي، چې د خپل هېواد د آزادي لپاره مبارزه کوي، څوک به ما په دې ملامت کړي، چې

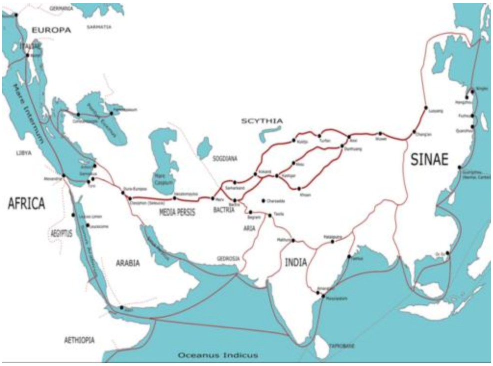

ګواکې د افغاني مقاومت پلوي کوم، مګر دومره لیکلی شم، چې «ماشوم و نه ژاړي، نو مور شودې نه ورکوي!»، نو که په افغانستان کې هم مقاومت نه وي، د دې ټولنې خپلواکي هم نا ممکنه ده. بله

پوښتنه دا ده، چې له ننني مقاومته، د افغانستان له اوسني حالته، جیوپولیتیک اوستراتیژیک موقعیته د افغانستان د خلکو او د ټولنې د پرمختګ لپاره په څه ډول ګټه پورته شي، نو پردې به هم په دغه لیکنه کې یو څه ولیکل شي.

د افغانستان د ملي ګټو پر ضد ډېر تبلیغ کېږي، چې یو شمېر ایران او تاجکستان، نور پاکستان او بل شمېر ازبکستان او ترکیې ته خواخوږي ښیي، چې په یوه برېښنا پاڼه کې د اسیا د وربښمو د لېکې یا لارې (د ابرېښم لاره) په اړه د کلتوري، سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو چارو مرکز ایران وښیي او د خپل هېواد افغانستان د اقتصادي ستراتیژیک موقعیت ستنې پخپله په ترښځ ووهي. دلته د آریایي غیر افغاني برېښناپاڼې دې خبر ته ځیر شئ: در تاریخ ۳۰ شهریور سال جاری در نشست ویژه افغانستان که در حاشیه اجلاس سازمان ملل متحد در نیویورک برگزار شد، چند تن از وزرای امور خارجه کشورهای غربی از جمله وزیر امور خارجه آمریکا از ضرورت تأسیس جاده ابریشم جدید در منطقه غرب آسیا و آسیای مرکزی سخن گفته و خاطر نشان کردند که منافع ما ایجاب می کند که این جاده جدید تاسیس گردد. پس واضح است که جاده ابریشم یک راه فرهنگی، تجاری و در یک محدوده جغرافیائی مشخص بوده و در طول قرون پیشین مناطق جنوبی و مرکزی آسیا را به یک دیگر متصل می‌کرده است. این جاده از چین آغاز و پس از عبور از هند، آسیای مرکزی، پاکستان، ایران، عراق، چند کشورخلیج فارس و ترکیه به اروپا متصل می شده است.

ایران در این مسیر دارای یک نقش محوری و ویژه بوده و به عنوان پل ارتباطی آسیای مرکزی و قفقاز به خلیج فارس و پیونددهنده دو منبع انرژی در 'دریای خزر' و 'خلیج فارس' همواره اهمیت خاص داشته است. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی نیز نقش ایران در اتصال آسیا به اروپا و آفریقا با احداث خطوط استراتیژیک ریلی و جاده ای غیرانکار بوده است. بحث ایجاد یک جاده ابریشم جدید توسط آمریکا و چند کشور اروپائی که هیچگاه در محدوده جغرافیائی جاده ابریشم واقع نبوده اند، یک موضوع غیرقابل توجیه و درعین حال مشکوک است و دخالت کشورهای سلطه جو در منطقه را تداعی می کند. نکته قابل توجه اینکه آمریکا هدف از تاسیس جاده ابریشم جدید را حل مشکلات افغانستان و کمک به توسعه این کشور عنوان کرده است.

درنو لوستونکو! دغه څو کرښې یوې غیر ملي افغاني برېښناپاڼې خپرې کړې دي، چې د سیمې د ټولو ملکونو منځ کې یې د افغانستان له خلکو سره خپله جفا ښودلې ده، خو یوه خبره باید دا ډول کوکریان په یاد ولري، چې نه په ایران کې او نه هم په کوم بل ملک کې مهاجرو افغانانو ته که هر څوک وي د انسان په سترګه نه ورته کتل کېږي او داسې څرکندونې صرف د زړه د دوک براس دی او بس! چې د بېلګې په توګه د دوو افغانانو کیسه یادوم، چې په بهر کې یې د مهاجرت تقاضا کړې وه. یو یې د افغانستان د شمال پښتون و او بل یې تاجک. پښتانه ځانته د افغان پر ځای پښتون وبل او تاجک د افغان پر ځای ځان ته تاجک ویل، خو دواړو ته د رد ځواب راغلی و، یو ته لیکل شوي ول، چې پښتونستان ته ولاړ شه او بل ته یې لیکلي ول، چې

تاجکستان ته بېرته ستون شه، نو دواړه نه پوهېدل چې څه وکړي، خو د حل لاره دا شوه، چې دواړو له یو افغاني سفارته د خپل افغانیت د تصدیقولو اسناد تر لاسه کړل، چې بیا یې وکولی شوی د افغان په نام د اقامې ویزه تر لاسه کړي، نو اوس دواړه وايي چې د افغان له نامه نه جار شم.

زموږ هزاره ورونه هم نا کراره دي. زما یو همټولګی د نجیب په وخت کې جبري عسکر شو، نو کله چې ما وروسته له یوې مودې ولید، خپله تېره کیسه یې راته بیان کړه. هغه وویل، چې یوه ورځ په جبهه کې په پښتني سیمه کې ونیول شو، کله یې چې قوماندان ته وروست، هغه ورته وویل، چې هزاره یې! نو خپل خلکو ته یې وویل چې دغه شویه بوځی او ویې وژنی! هزاره ملګري مې راته وویل، چې دولتي چورلکې په آسمان کې راښکاره شوې او بمباري یې پیل کړه، هر څوک هر پلو وتښتېد او زه په دښته کې په یوه سوړه کې ننوتم، چې بمباري ودرېدله د دولت قواوې راغلې، نو یو عسکر زه ولیدم، د کلاشینکوپ خوله یې راته راواړوه او ویې ویل، چې «پیر ته ګایم هزاره ستي!» او ټوپک یې زما په تندي کېښود، خو ښه و د عسکر قوماندان غږ پرې وکړ، چې نکشیش، زنده بګیریش! بیا ما د خپل ټولې د بدمرغي کیسه ورته وکړه او زه یې کابل ته راوستم. هزاره ملګري مې په ټوکه را ته وویل، چې شما عمري ها اګر پشتون هستین، یا تاجک و یا ازبک ما هزاره را آرام نمیمانین، خو د کابل په غوبل کې له ۱۹۹۲تر ۱۹۹۶ پورې د عمریانو په سر کې هم ښه ډېر میخونه وټکول شول. پوښتنه دا ده چې له دغه ستونزې په څه ډول راوتلی شو. ځواب دا دی، چې د یو ملي افغاني هویت او ذهنیت

جوړول، چې بنسټ يې افغاني ملي ارزښتونه لکه د افغانستان ځمکنۍ بشپړتیا، د قانون پلي کېدل، د اسلام مقدس دين او د افغانستان ملي هویت د ملت د اکثریت ټبر د ژبې پر بنسټ او د ورونو ټبرونو سوله ییز، باعزته او آبرومندانه ژوند.

۲- د بهرنیو هېوادونو لاسوهنې:

ایران، پاکستان، ازبکستان، تاجکستان، ترکمنستان هغه ملکونه دي، چې له افغانستان سره ګډه پوله لري او په افغانستان کې داسې وګړي ژوند کوي چې د دغو ملکونو له وګړو سره خونشریکي لري، کلتوري او ټولنیز ارزښتونه يې ورته والی لري، نو طبیعي خبره ده، چې له دغو ملکونو څخه هر یو د افغانستان په اړه خپله اجندا لري.

ترکمنستان یو وړ اسلامي او سوني مذهبه مملکت دی، چې نفوس یې تر ۵ میلیونو پورې دی او د افغانستان په اړه د خپلو تېلو او نورو طبیعي زېرمو د تولېداتو د لېږد لپاره د افغانستان ترانزیتي لارې ته اړه دی، خو د خپل موقعیت پر اساس او د افغانستان د دېرش کلنې جګړې په ترڅ کې یې وروسته له دې چې شوروي اتحاد وپاشل شو، د امریکایي د تیلو د لویې کمپنۍ یونیکل لمنه یې ونیوله چې هم خپل موجودیت تضمین کړي او هم د خپل مملکت د پرمختګ لاره خلاصه کړي، خو د افغانستان جګړې دغه ملک هم له نورې نړۍ او د هندو- پاکستان له تجارتي بازاره تجرید کړی دی، د افغانستان په آرامي کې د ترکمنستان ګټه ده، ځکه د افغانستان په کورنیو چارو کې هم لاسوهنه نه کوي.

تاجکستان هم یو وړ مملکت دی، چې نفوس یې ۷،۳ میلیونه اټکل شوی دی. دغه مملکت هم اوبو ته لاره نه لري، خو له بده مرغه یو غرنی مملکت دی او طبیعي زېرمې یې هم دومره آسانه نشي تر لاسه کېدلی، خو د افغانستان په اړه داسې اجندا لري، چې د یو شمېر افغان تاجکو په مټه او د ایران په لمسونه غواړي افغانستان په سه کشور همزبان کې مدغم کړي او د افغانستان د وېشنې په ترخ کې د څو ولایتونو د نیولو خوبونه ویني او خپله پوله بیا په روسانو ساتي، مګر د ۱۹۹۰ کلونو د جهاد ولولې او د سرحدونو سره اورونه یې له یاده ایستلي دي، نو باید په یاد ولري، چې مه کوه پر چا چې و به شي پر تا ! که خدای وکړ او افغانانو سیاسي بشارت او ټولنیز اعتماد رامنځ ته کړ، نو د تاجکستان دا لاسوهنې به هم ورپه یاد شي او یا دې لکه رېښتونی ګاونډ زموږ سره چلند وکړي او د افغانستان ټېرونه دې د یو او بل پر ضد نه لمسوي او د ایران او روسیې کاسه لیسي دې نه کوي.

ازبکستان هم د شوروي اتحاده را بېل شوی مملکت دی، د دېرشو میلیونو شاوخوا کې یې نفوس دی. دغه ګاونډ د نویمو کلونو په بهیر کې د دوستم پلوي کوله، خو ډېر ژر پخپله خطا پوه شو، مګر نن سبا افغان ولس بیا د جګړې په اور سوی دی، نو د ازبکستان د لاسوهنو امکانات یې رامنځ ته کړي دي، مګر په ازبکستان کې د فرغانې ناسور تل دوړې او لمبې پورته کړي، خو د امریکا موجودیت په سیمه کې د ازبکستان د محططایت اصلي لامل دی، که نه نو اوس به ازبکستان هم د بیلنتوبونو لیکې په افغانستان کې کښلې وی.

ايران د افغانانو تاريخي، سياسي، ژبنيز او مذهبي دښمن دی. هغه مملکت چې په ۱۹۱۹میلادي کال يې د افغانستان د خپلواکي سره مخالفت وکړ، د روسانو د جګړې په موده کې يې مذهبي جنګونه افغانستان ته راانتقال کړل، د طالبانو په موده کې يې ۳۰۰ زره عسکر د افغانستان پولې ته د جنګ لپاره راواستول او د امريکايانو د يرغل پر مهال يې خپله فضا د امريکايي اولوتکو د بمباري لپاره پرانيسته او پر افغان ولس يې د بمونو د ورېدو امکانات جوړ کړل. نن سبا د افغانستان د سياسي بې وسي نه د خپلو کلتوري تيريو لپاره په پريمانه توګه کار اخلي او د ايراني سياسي فحشا فضا يې زموږ ملک ته راوړې ده. ايران خپل ګاونډ افغانستان ته د ترانسپورتي ترانزيتي لارې په اړه د رقيب په سترګه ګوري او د اوږدمهالې ستراتيژي لپاره يې له هراته تر ميدانه پورې په خپلو اقتصادي امکاناتو او د افغانستان د فسادي ادارې په مرسته له ۳ لکو ډېر هزاره کورنۍ ځای پر ځای کړې دي، چې به وروستيو سلو کلونو کې به د افغانستان حالت څه وي، نو يو الله پرې پوهېږي، خو د پښتنو دغه ننۍ بې تفاوتي که وي، نو بيا افغانستان وېشلی ګڼه!

په ۱۹۷۷ ميلادي کال سردار محمد داود خان يو شمېر ملکونو ته سفرونه وکړل، هغه مهال د فرانسې په لمسون د ايران واکمنو افغانستان ته د ۲ ميلياردو ډالرو ژمنه وکړه، چې په افغانستان کې يو داسې ترانزيتي لاره له ايرانه هرات ته او بيا له هراته کابل او کندهار ته او له کابله پېښور ته او له هغه نه اسلام آباد او هند ته يې د رېلګاډی ځانګې وغزول شي، خو دغه پروژه بيا د روسانو نه وه خوښه، چې بيا به پرې وغږېږو. نن سبا هم کېدی شي د رېلګاډيو د

ليکو د سيستم په اړه افغانستان د دريو بېلابېلو ليکو قرباني شي، ځکه چې پاکستان د انګريزې رېل پټې لري او غواړي له پاکستان کابل ته خپله رېلليکه وغزوي، ايران بيا خپله ځانګړې رېلليکه لري، چې پته يې له پاکستان توپير لري او له اوزبکستان او ترکمنيستانه بيا بله رېلليکه غزول کېږي، چې په روسي سيستم سمبال رېلليکه ده. د دغو رېلپټو ستونزه په دې کې ده چې ټولې بېلابېل سورونه لري او ټول اورګاډي يا رېلونه نشي پرې تللی، ياني که مواد له ايرانه اوزبکستان ته انتقالېږي نو واګونونه بايد له ايراني ريلليکې روسي يا ازبکي رېلليکې ته ورواړول شي، چې دغه هم د وخت او هم د اقتصاد لپاره يوه ستره ضربه ده، د پاکستان او ترکمنيستان هم همدا ډول درواخله. دغه ډول چلند د دغو ملکونو لخوا ځکه تر سره کېږي، چې د افغانستان لاس تل دوی ته اوږد وي او د افغانستان د ناخوالو په ترڅ کې د افغانستان طبيعي زېرمې تشې کړي او سل کاله وروسته يې بيا هم لکه نن د لوږې او بدمرغيو سره وساتي.

پاکستان: د لويد بزوالو استخباراتي کړيو او امپرياليستي کمپنيو چې نړيواله مونوپولي يې رامنځ ته کړې ده، د هغوی لخوا پاکستان هم رامنځ ته شوی دی. د پاکستان د بيرق په اړه ليکل کېږي، چې ستوری پکې د هند د بحر تجارتي پورت يا بحري مرکز، افغانستان لکه د ستوري او مياشت تر منځ د ترانزيتي لارې او مياشت د سابقه شوروي پنځو هغو جمهوريتونو ته ښودنه کوي، چې له افغانستان سره پوله لري او يا يې ترانزيتي لاره له افغانستانه لنډه

ده. مګر د افغانستان او پاکستانستره ستونزه د ډیورنډ کرښه ده، چې د دې پلو پښتانه یې په خپلمنځیو شخړو کې ښکېل دي او ها پلو پښتانه یې د پنجاب په غلامۍ کې رانسکور شوي دي، چې پایله په افغانستان کې تل پاتې جګړه او په پښتونستان کې د قاچاقو، بنسټپالي او سرکشیو یوه لویه فاجعه.

هندوستان هم د افغانستان په اړه کوم د وروروليِ احساس نه لري، مګر له پاکستان سره یې د خپلو سیالیو ډګر افغانستان ګرځولی دی، خو زموږ خلک د هندوستان واکمنو ته د باور په سترګه ګوري، ځکه چې د هندوستاني فلمونو او ډرامو تر اغېز لاندې دي. د روسانو د یرغل په موده کې هندوستان د افغانستان اشغال و نه غانده، د طالبانو پر ضد یې د شمال ټلواله تقویه کړه او دیپلوماتیک کانالونه یې ورته پرانیستل، چې د خلیلي په نامه یې یو څوک د مرحوم رباني د واکمني سفیر و او د امریکایي غوبل په ترخ کې یې افغانستان له پاکستان سره د خپلو سیالیو ډګر وګرځاوه او په رسنیو کې یې خپل کلتوري یرغل ته په پراخه پیمانه هلې ځلې وکړې.

۳ - ځبرځواکونه:

چین نن سبا هغه اقتصادي نړیوال ځواک دی، چې هم نظامي او هم بشري پوتنسیال لري. د افغانستان سره ګډه پوله لري، خو د دوی لپاره افغانستان پرته له نظامي اړخه بله ګټه نه لري. چین د قزاقستان، قرغیزستان او له ډېرو نورو ملکونو سره ګډه پوله لري، چې د افغانستان او ایران یا پاکستان ترانزیتي لارې ته اړتیا نه لري، خو د خپلو موادو د خرڅلاو لپاره تجارتي بازارونو ته اړتیا لري، نو د

ترانسپورت د ترافیک کومه ستونزه نه لري. په افغانستان کې د چین ستراتیژي هم نا څرګنده ده، خو د دې پلوي هم نه کوي، چې یا د روس او یا هم امریکا په افغانستان کې مستقره وي.

د انګرېز په اړه د افغانستان په تاریخي کتابونو کې ډېر څه لیکل شوي دي، خو انګرېز پر افغانستان ګڼشمېر یرغلونه وکړل، مګر د افغانستان با غیوره خلک یې ونشوای کولی، چې مات کړي، برعکس د افغانستان له خپلواکي سره سم د انګرېز امپراتوري هم ړنګه شوه او افغانستان د یو ناپېیلي هېواد په توګه سر راپورته کړ او د سوسیالیستي روسیې او انګرېزي امپراتوري تر منځ د بوفر سیمه شوه، خو له بدمرغه افغانانو د خپل دغه ځانګړي موقفه او جغرافیوي موقعیته د مملکت په ګټه سم کار وا نشوی اخیستلی.

روسیې د وروستیو ۴ پېړیو په اوږدو کې د هند د بحر د تودو اوبو خووبونه ویني او خپله سیاسي پوله یې لا په شلمه پېړۍ کې د ننني افغانستان تر پولې ورسوله، چې په افغانستان یې هغه مهال څو ځله بریدونه هم وکړل، خو روسان بریالي نشول، چې د افغان ولس اراده ماته کړي، مګر د افغاني واکمنو د شخړو په بهیر کې یې د ۱۹۷۹ میلادي کال په پای کې پر افغانستان بیا تیری وکړ او لس کاله یې د افغانستان ولس په وینو کې ولمباوه، چې پایله یې د افغانستان تلپاتې غمېزه او د اتحاد شوروي ړنګېدل شول او په نړۍ کې د سوسیالیستي سیستم د له منځه تلل.

د روسیې ستراتیژیک هدف په افغانستان کې نه یوازې دا چې په تودو اوبو او د افغانستان په طبیعي زېرمو پورې تړلی دی، مګر

روسیه د افغانستان د منځنۍ آسیا په تېلو شتمنې سېمې د کاسپین د سیند چاپېریال ملکونه خپل انګړ هم ګڼي. کله چې روسان په افغانستان کې له ماتې سره مخامخ شول، نو له افغانستانه د وتلو نه يې مخکې د افغانستان په اړه یوه نوې تګلاره وکاروله. د شلمې پېړۍ د اتیومو کلونو په پای کې يې د افغانستان د لړکیو ډلو ټپلو سره اړیکې ټینګې کړې، چې په دې ترڅ کې يې له پاکستانه برهان الدین رباني مسکو ته وروغوښت او په افغانستان کې يې له احمدشاه مسعود سره اړیکې ټینګې کړې او عبدالرشید دوستم خو هسې هم د دوی خپل سړی و، نو په دې ډول يې د افغانستان په شمال سیمه کې د مرکزي دولت تر څنګ دویمه واکمني یاني دولتي دوبلیکېټ هم په شمالي سیمو کې فعاله کړه او هر اړخیزه هڅې يې وکړې چې د افغانستان لړکي د پښتنو په ضد سره یو ځای کړي او د واک ګدۍ ته يې ورسوي.

د شوروي اتحاد یا ښه ووایو د روسیې اساسي موخه له دغو افغان ضد ستراتیژي دا وه، چې افغانستان به لومړی په دوو برخو ووېشي او بیا به يې په قومي شخړو کې ښکېل کړي، نو د روسیې دغه لوبه هم وروسته د ډاکتر نجیب له واکمني نه پیل شوه. د روسانو پلان دا وه، چې افغانان به لږ تر لږه د ۱۰ کلونو په اوږدو کې په جګړه بوخت وي، په دغه موده کې به روسیه خپل رنګ شوی اقتصادي سیستم بیرته پر پښو ودروي او د افغان ښکېلې ډلې به په وسلو سمبالې کړي، چې د روسیې لپاره به د افغان خپلمنځي جګړه د غیر قانوني کرنسي د راټولو ښه مرجعه هم وګرځي او لږ تر لږه به د لسو کلونو په اوږدو کې به د منځنۍ اسیا سوسیالیستي جمهوریتونه هم د موادو د

ترانسپورتي ترانیزیت لپاره روسیې ته اړ وي، چې دا به هم روسیې ته د درآمد یوه ښه توګه شي، چې خپل وران اقتصاد پرې جوړ کړي.

د روسیې دغه پلان د ځوو کلونو په اوږدو کې ګټور ﭘﻴﺒښ شو، خو په نویمو کلونو کې د روسیې اقتصادي بحران خپل اوج ته ورسېد، اتحاد شوروي ړنګ شو او په ۱۹۹۲ میلادي کال روس پلوه واکمني په افغانستان کې هم نسکوره شوه، مګر د روسیې دویم ستراتیژیک پلان ته شرایط رامنځ ته شول، چې پایله یې له ۱۹۹۲ تر ۱۹۹۶ پورې په افغانستان کې کورنۍ جګړه شوه، خو د روسانو دغه سیاسي خیال پلو ته په ۱۹۹۶ میلادي کال کې د طالبانو خوځښت د پای ټکی کېښود، ځکه روسان د طالبانو سره له پیدایښته تر ننه پورې خپله کرکه وښوده، ځکه چې د روسیې ځواک او واک یې په منځنۍ آسیا کې کاوړی کړ.

کله چې طالبان په کابل کې واک تر لاسه کړ او د شمال سیمې یې له سیپراتیستانو وژغورلې، نو د افغانستان او منځنۍ آسیا د ترانیزیتي لارې او پایپلینونو د غزولو خبرې راتودې شوې، چې طالبانو خپل استازي امریکا او ارجنتاین ته واستول او د طالبانو دغه هڅو په روسانو سور اور بل کړ، خو له بده مرغه په سیمه کې او په نړیواله کچه د یونیکل اغیز او امکانات ډېر ول او د ارجنتیني بریداس کمپني امکانات لږ ول، خو پروژه یې د افغانستان په ګټه وه، ځکه چې د یونیکل په پروګرام کې یوازې پایپلینونه ول، مګر له بریداس سره خبرې شوې وې، چې پرته له پایپلینونو به د رېل ګاډي پټۍ او د موټرو لاره هم د پایپلینونو سره ګډه غزول کېږي. د برېداس او یونیکل لانجه نړیوالې حقوقي مرجعې ته ورسېدله او په

افغانستان کې د طالبانو تجربېدل پیل شول، چې وروسته د سیپتمبر له پېښې په افغانستان کې امریکايي غوبل پیل شو.

امریکا هغه مملکت دی، چې ټول عمر یې په نورو ملکونو یرغلونه کړي، چې له نورو ځبرځواکونو کوم توپیر نه لري او نن سبا دنړۍ په ۱۹۳ ملکونو کې یا استخباراتي هستې لري، یا یې نظامي ځواکونه هلته پراته دي او یا هم نېغ په نېغه هلته او دلته جنګېږي. د افغانستان او امریکا ننني جګړه د ۲۰۰۱ میلادي کال د اکتوبر له ۷ نېټې پیل شوې ده، چې دا دي د امریکايي ډیموکراسي او افغاني سیاسي بې وسي لسمه کلیزه هم پوره شوه، خو افغانستان لا هم په وینو کې لمبول کېږي او د دغې جګړې پایله د سلهاو زرو افغانانو مړینه، بې کوره کېدل او دربدري ده.

آیا د افغانستان داخلي مؤضله د افغانستان لپاره ډېره مهمه ده او که د افغانستان جیوپولیتیک موقعیت، دا هغه پوښتنه ده، چې زه یې هم ځواب نه لرم. د ۲۰۰۱ میلادي کال د سپتمبر میاشتې د ۱۱ نېټې له پېښې امریکایانود غچ اخیستنې غږ پورته کړ او یو شمېر ملکونه یې په نښه کړل، چې د پیل یرغل یې په خوار او غریب افغانستان وکړ، مګر د سپتمبر له پېښې وروسته د تاریخ په بهیر کې د لومړي ځل لپاره د روسیې د ملک انګړ ته هم امریکایان په ډېره اساني ورننوتل، یانې په منځنۍ آسیا کې یې خپل ځواکونه ځای پر ځای کړل، چې پایله یې د سابقه شوروي اتحاد د ګرجستان، آزربایجان، اوکرایین او پربیالتیک جمهوریتونو امریکانیزېشن او په منځنۍ آسیا کې د امریکايي ځواکونو نظامي اډې شوې.

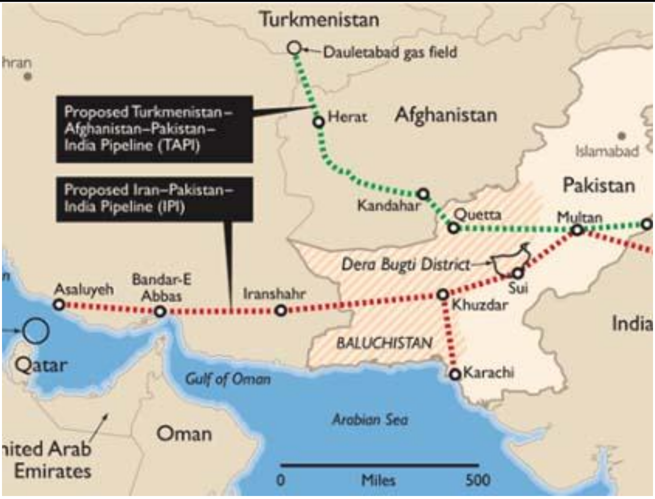

نن سبا د نړۍ ځواک او واک د اشخاصو او یا وړو ملکونو لخوا نه ټاکل کېږي. د نړۍ لویې کمپنۍ لکه اپل، مایکروسافټ، آي بي ایم، لوکآیل، بریتش پطرولیم، یونیکول، بریداس، ګازپروم، چینا نشنال پطرولیم او نورې نړیوالې تخنیکي یا د تیلو کمپنۍ دي، چې خلک د واک په ګدۍ کېنوي او یا یې لیرې کوي، چې په عربو کې پسرلني غورځنګونه او د معمر القذافي مړینه یې ښه بېلګه ده، نو طالبان هم که له یو پلوه د خپلې بنسټپالۍ قرباني شول، نو له بل پلوه د امریکایي یونیکول او ارجنټیني بریداس د لاس لوبې شول، چې پایله یې د طالبانو د واکمنۍ په ترخ کې د مملکت تجربېدل او د امریکایي ډېموکراسۍ د ښامار خولې ته یې لویدل وو.

پایله

د افغانستان جیوپولیتیک موقعیت کېدلی شي د ګټورې ترانزیتي لارې په توګه وکارول شي. د افغانستان د ترانزیتي لارې په اړه مخکې هم د پاکستان د جوړېدو پر مهال هم یوه غوره پروژه وه، نو نن سبا د

امرېکې سیاسي استازی په آسیا کې ریچارد باوچر وایي: په افغانستان کې د ثبات له ټینګولو څخه زموږ موخه دا ده، چې افغانستان د یو تترانزیتي کانال په توګه له منځنۍ آسیا نه جنوبي آسیا ته د انرژي د لېږدولو لپاره وکارول شي، چې منځنۍ آسیا د روسیې او چین د دوو سترو ځېرځواکونو له اغېزه وژغورل شي او د منځنۍ آسیا ملکونه هرې خوا: شمال، سهیل، ختیځ او لوېدیځ لوري ته د تجارت لپاره ترافیکي لارې ولري.

افغانستان کېدلی شي خپل تاریخي موقف په منځنۍ اسیا کې تر لاسه کړي. د افغانستان خلک په خپلواکي مین دي او په افغانستان کې د بهرنیو ځواکونو د شتون زغم نه لري. په خپل هېواد، دین او دودونو مین خلک دي، ځکه نو لویدیزوال باید له افغانستانه په عزت او آبرو ووځي او افغانستان پرېږدي چې خپل تاریخي ټولنیز مراحل تېر کړي، چې یو واحد په افغاني ذهنیت ولاړ مملکت شي او له خپل موقعیت سره سم د خپلو خلکو لپاره یو ګټور هېواد وګرځي.

افغانستان لکه پخوا کېدی شي لکه د بوفر یا ناپېیلې سیمه او خپلواکه واکمني شي. د نړیوال امنیت لپاره نن سبا د لوېدیزو ملکونو ځواکونه په پاکستان، ازبکستان، قزاقستان او ګنشمېر نورو ملکونو کې موجود دي او ایران هم له روسیې سره ګډې اقتصادي او ستراتیژیکې غوښتنې لري، نو په افغانستان کې د نویو نظامي اډو جوړول په سیمه کې حساسیتونه پېښوي او د سیمې امنیت ته یو لوی ګواښ رامنځ ته کوي، خو په سیمه کې د ناټو د ځواکونو موجودیت په اوسنیو شرایطو کې د امنیت تأمینونکي دي. اما افغانان باید د خپلې خپلواکي لپاره پر اوسني مقاومت ټینګار وکړي، چې خپل سیمه ییز واک او اختیار تر لاسه کړي.

که پورته خبرو ته ځیر شو، نو دا په ګوته کېږي، چې د افغانستان ټول ټبرونه باید د افغانستان د ښېرازي او په هېواد کې د امنیت لپاره په یوه خبره هوکړه وکړي، چې دغه هېواد د ټولو افغانانو دی او ټول باید په سوله او ورورولي کې ژوند وکړي او د سیاسي جادوګرانو د لوبو قرباني نه شي. دغه موخې ته درسېدلو لپاره د پښتنو یووالی د افغانستان د ملي ارزښتونو لپاره اړین دی او د ټولو افغانانو د ساتلو او یووالي مسؤلیت د پښتنو پر غاړه دی، نو دوی باید خپل تاریخي او انساني مسؤلیت او ملي رسالت پر ځای کړي او د افغانستان د آزادي او امنیت لپاره اتحاد وکړي. د افغانستان لړکي ټبرونه باید په دې پوه شي، چې ژوند یې په ښه امنیت او د قانون د پلي کېدو په حالت کې تضمین کېدلی شي، که نه نو ټول به خپلې چړچې کړي او د افغانستان بې وزله خلک به قرباني ورکوي، نو ښه ویل شوي: «یو کېږو به ګټې ورکېږو به!»

اخځلیکونه:

1. Taleban in Texas for talks on gas pipeline, The 1,300km pipeline will carry gas across Afghanistan's harsh terrain, Thursday, December 4, 1997 Published at 19:27 GMT, news.bbc.co.uk
2. BBC News: Taleban says it's ready to sign Turkmen pipeline deal (1/4/1998).
3. Timeline of Comprtition between Unocol and Bridas for the Afghanistan Pipline. World Press review, December 2001, www.hardfort-hwp.com.
4. Afghanistan's New Pipeline Deal May Be Just Another Pipe Dream.// Sayed Yaqub Ibrahimi and Amanullah Nasrat./ KABUL, Afghanistan, April 17, 2006 (ENS), www.ens-neuwswire.com

واکمنــــان دې دملــــت پريـــکړې ملــــت ته پــــريږدي

ملاعبدالسلام ضعيف

اوس هم دامريکا سره د ستراتيژيکو اړيکو په نامه چې کومه لوبه روانه ده او مطلب يې په دغه مشاع کور کې د امريکا ناروا اډو جوړول اوترډيره پاتې کيدل دي ترڅو په دې ترتيب سره د ځينو کسانو چې لا له وړاندې يې له دغه بدغونې وجود څخه دځان په ګټه شخصي استفاده کړې ده او خپلو حقيقي حقدارانو په حقوقو يې خيټې اچولې غير مشروع او ظالمانه تصرفات دي چې د غصب، ظلم او زور مانا لري.

افغانستان د ارضي تماميت له کبله مشاع او وېشلى کور دى، ددغه کور غړي ټول افغانان دي، هر افغان ددغه کور حقيقي مالک بلل کيږي ټوله افغانان په دغه مشاع (ګډ) کور کې بې توپيره حق لري، نو ځکه هيڅوک ددغه حقيقي ملکيت څخه څوک ايستلى نشي او دارنګه په هر وګړي باندې ددغه ملکيت ساتنه او دفاع فرض ده. کله چې دا ثابته شي چې دغه مشاع کور د هر وګړې ملکيت دى، نودده

دغه حق هیڅوک نشي ورڅخه اخستلای، په دې توګه د هیواد ساتنه او دفاع هم په هر وګړي فرض ده، په داسي مشاع ملکیت کي معلومه خبره ده چې هیڅ یو شریک ملګری د نورو ټولو شریکانو د توافق پرته په دغه کورکي د ملکیت تصرف نشي کولای. ترڅو د نورو شریکانو وجود او حق نادیده ونیسي،په همدي توګه پاچا، وزیر، والي، ولسوال او نور واکمنان ددغه ملکیت د ناظرینو او خادمانو حیثیت لري، ددوی واک هرکله ددوی تر صلاحیت پورې محدود وي او دی او هیڅکله دغه واکمنان په دغه ملکیت کې دحقیقي مالک په توګه د تصرف حق نلري. هغوی باید ددغه کور څارنه وکړي، ساتنه یې وکړي، خدمت یې وکړي، اباد یې کړي، دغلو او لوټمارو یې وساتي، مګر هیڅکله ددې حق نلري چې په ملکیت کې نامشروع او ناروا تصرف وکړي. ددغو ناروا او نا مشروع تصرفاتو پایله موږ په خپلو سترګو ولیدله موږ یې هم دااوس اوس عیني ژوندي شاهدان یو چې د ۱۳۵۷ هـ ش کال او دهغه نه وروسته ځینو نااهلو واکمنانو ددغه نظارت او خدمت څخه ناوړه استفاده وکړه.

اوس هم دامریکا سره د ستراتیژیکو اړیکو په نامه چې کومه لوبه روانه ده او مطلب یې په دغه مشاع کور کې د امریکا ناروا اډو جوړول اوترډیره پاتې کېدل دي ترڅو په دې ترتیب سره د ځینو کسانو چې لا له وړاندي یې له دغه بدغوني وجود څخه دځان په ګټه شخصي استفاده کړې ده او خپلو حقیقي حقدارانو په حقوقو یې خیټې اچولې غیر مشروع او ظالمانه تصرفات دي چې د غصب، ظلم او زور مانا لري.

داچې وړاندې مو خبره سپينه کړه چې څوک په دغه مشاع کورکې دناظر، بزګر او مزدور پرته دنورو ملکي تصرفاتو حق نه لري مانادا ده چې منتخب خلک دغه صلاحيت لري اما هغه کسان چې دبل پر اوږو او ټانکونو سپاره راغلي اودپردوپه فشار، زور او پردۍ ارادې سره په خلکو واکمنان اوتپل شوي دي ددغه صلاحيت او حق څخه هم نشي برخمن کيدلای.

امريکايي يرغلګرو ته په دغه هيواد کې اډې ورکول د خلکو په ملکيت کي بې صلاحيته تصرف دی ځکه چې:

اول: امريکاهمدااوس د افغانستان د اکثريت ملت سره په جنګ کې ده کوم چې دامريکا دلنډ مهال حضور او وجود هم نشي زغملای، نود اوږد مهال وجود خو بيخي تصور هم نشي کيدلای، همدغه افغانان ددغه ملکيت حقيقي شريکان او مالکان دي،امريکاته اډې ورکول ښکاره د افغانانو د مشروع او حقيقي ملکيت غصب دی کوم چې هيڅ يو څوک ددغه غصب حق نلري.

دويم: په اسلامي اوشرعي توګه د وسلوالو غير اسلامي قوتونو وجود په يوه اسلامي هيواد کې په هيڅ دليل نشي تعريف کيدلای، موږ دغير مسلم د وجودلپاره درې نومونه لرو، اول ذمي، دويم مستأمن، دريم موالات دی، ذمي ځکه نشي تعريفېدلای چې هغوی په کامله توګه پردي دي،مستأمن ځکه نشي تعريفېدلای چې برعکس موږ ترې د امان اړتيا لرو اودوی په موږحاکمان دي، امادموالاتو شرطونه خوډېردي يومهم شرط دادی که ددنياپه هرګوټ کې دمسلمانانو سره هغوی جنګيږي ددنياپه هغه بل ګوټ کې ورسره

میثاق او ایتلاف کول ناروا کیږي، اوس خو امریکا د دنیا بل ګوټ لا څه ؟ په خپل کورکي د رسره جنګیږي او داسي نور..... نو کله چې د دوی د وجود لپاره دا تعریف ریښتونی نشي نو د دوی دوجود پرېکړې به په کامله توګه د اسلام داصل سپیڅلي محور ماتول وي. کوم چې د افغانستان په اوسني اساسي قانون کې هم دغه ماده غیر قابل تعدیل ده، نو که دا پریکړه احیاناً په اکثریت سره هم وي باطله ده او هیڅوک، که لږ وې که ډېر وې دداسې پرېکړو او فیصلو حق نلري کوم چې د اسلام محور ماتوې.

دریم: افغانستان عملا تر اشغال لاندې دی، اشغالګر په تمامه مانا خپل کار په خپله خوښه کوي، خلک بې محکمې اوبې کوم منلي دلیله وژنې، بندیان کوي یې هرهغه څوک چې د دوی په وړاندې لږ مخالفت وکړي هغه بیله دې چې دچانه پوښتنه وکړي وژنې، دافغانانو په کورونوبیله کومې اجازې دشپې او دورځې ورننوزي، هره لوبه اوتوهین چې یې زړه غواړي هغه کوي،هیڅ داسې دیني اوکلتوري ارزښت نشته چې دهغه توهین یې څوځله نوې کړی، ددوی په خوښه رئیس جمهور د ناوسي او بې وسي اوښکې د خلکو او ملت په وړاندې څوځله تویې کړې دي، نوپه داسې اشغالي حالت کې طبیعي خبره ده چې هره فیصله او تړون به داشغال ګرو په خوښه اوګټه کېږي او ددوی د خوښې فیصله او تړون هیڅکله د افغانانو فیصله او تړون نه بلل کېږي نو له دې کبله داسي فیصله او تړون باطل او مردود دي.

څلورم: درئیس جمهور په شمول ټول هغه واکمنان چې یو څه اختیار او واک لري د امریکا په مستقیم کمک ،مشوره اومرسته واک او قدرت

ته رسېدلي دي. دهغوی په مرستو پایې، دهغوی په پیسو غوښې اخلې دهغوی وجود د ځانونو د بقا یوازنۍ وسیله بولي نو لدې کبله هغوی هرو مرو غواړې چې امریکا ته د اډو ورکولو زمینه برابره کړي او ددې هدف لپاره په نامه ځو معلوم هغه کسان راوغواړي د کلي او ټاټوبي د غبرګې وتلي دي او هغوی ته د ولس دنمایندهٔ ګانو نوم ورکړي لکه چې په پارلمان اوسنا کې دا ټګې برګې لا له وړاندې ددغه نامشروع هدف لپاره وشوې، نو دداډول شخصي بقا لپاره دداسې سمبولیکو نمایشي او دټګیو ډکو دسیسو پرېکړې هېڅکله د ملت پریکړې ندي.

پنځم: دافغانستان ستونزه د سره د پردیو ګوډاګیو افغانانو او پردیو په لمسون راپیل شوې وه چې لاهم تر اوسه دغه پروسه د معصومو افغانانو په وینو چې په یوه او بل نامه وژل کیږي روانه ده نو ددغه ستونزو ابعاد تر ډېره په سیاسي او اقتصادي بنسټونو ولاړ دي، امریکا ته دایمي او یا لنډمهاله اډې ورکول به زموږ هیواد د دایمي رقابت دلوبو ډګر وګرځوې چې لوبغاړې به یې قوي او موږ به بې قوته یو، همیشه به دچا خبره د ګندګیو کټوری زموږ په سرونو ماتیږي، داچې یو څو اشخاص په قدرت کې پاتې شي اودهیواد ټول وګړي په یوه دایمي لاینحله بحران کې لاهو شي، داسې پرېکړه په ګڼلي توګه ملي صبغه نشي خپلولای.

شپږم: امریکا تراوسه پورې په افغانستان کې یو سل او دېرش زره افغانان په شهادت رسولي دي، تر درې سوه زره ډېرافغانان یې معیوب کړي دي. ترپنځه سوه زره ډېر ماشومان یې یتیمان کړي دي. تر سل زره ډېرې تورسرې یې کونډې کړې دي، تر یو نیم میلیون ډېر

افغانان یې د کور و پرېښودلو ته مجبوره کړي دي، تر یو میلیون زیات ولاړ آباد کورونه یې د خاورو سره خاورې کړي دي. تر درې سوه زره ډېر کسان یې په یوه نامه او بل نامه سره توهین کړي او بندیان کړې دي، نو ددغه ټولو ورانیو او کړکو په نظر کې نیولو سره هېڅوک د دې صلاحیت نلري چې بیا ددغو معصومو قاتلانو ته په خلکو باندې د تل لپاره حاکمیت ورکړي او دتل لپاره دملت غاړې ته دغه دغلامۍ ځنځیرورواچوي، د داسې پرېکړو کول دملت سره دخیانت کولو څخه بله هیڅ مانا نلري.

اووم: کله چې دامریکا لپاره افغانستان دنظامي هډوځاله وګرځي معلومه خبره ده چې دوی به له څه وخت وروسته دګاونډیو هیوادونو په ضدزموږخاوره استعمالوي چې دابه دتل لپاره زموږ،ګاونډیو اودسیمودهیوادونوترمنځ دستونزولامل وګرځې. داچې دکوریا هیواد په څېر به ددوی فحاشي نوره هم په هیواد کې زیاته شي او داسې نور... هغه نوبیخي یوه کتاب ته ضرورت لري نوپه هم دغودلایلوسره ویلای شوچي دپردیووجودهیڅکله زموږدهیوادپه ګټه نه دی اوهیڅوک ددې کارصلاحیت نلري چې مارته په لستوڼي کې ځای ورکړي.

دیوه افغان په توګه زما مشوره د کرزي صاحب په شمول هغو کسانو ته چې د دې کار زمینه برابره وي داده چې دداسې هڅوڅخه ځانونه اوملت وژغوري او دملت پرېکړې ملت ته پرېږدي، خپل ځانونه امریکایانو ته د جواب په ورکولو کې داسې ببواکه وښیي لکه ملت ته چې یې ثوثوځله د بې وسې او ناوسې اوښکې په مخفي توګه اوهم دمیډیا په وړاندې تویې کړې. داحقیقت دی چې هم دومره اوتردې هم

زيات بې وسه دی، د خپلو خلکو دوينو په دفاع کې عاجز راغلی دی، اداراه يې د ملت په ځای د يو څو زورځواکو په قبضې کې راغلې ده چې کومې لوبې وربانديې کوي هغه وربانديې کولای شي، ترحقيقوتونويې مصلحتونه ډېره ترجيح لري، د ملت سره يې مسافه دومره زياته شوې ده لکه ځمکه او اسمان چې سره ليرې دي، دملت باور وربانديې د صفر نه هم هغه بلې خواته اوښتی دی، نو ښه به داوې چې دداسې پرېکړو څخه ډډه وکړي چې دهيوادراتلونکی ورپورې تړلی وي اود ټول ملت توافق ته اړتيا لري، تردې چې دغه زمينه هم بايد مساعده او برابره نکړي چې د لويې يا مشورتې جرګې په نامه يو څو کسان د بډو او پيسو په زور سره راغونډ کړي اوبيا دغه ناروا ظالمانه او ناځوانه بې انډوله يرغل ته په درغلي او درواغو لړ څه قانوني صبغه ورکړي، امريکايانو ته دې په ځغرده ووايې چې دا فيصله په ټول ملت پورې اړه لري ترڅو چې ملت په کامله توګه ارام او مستقل شوی نه وي دداسي پريکړو کول ناشونی کار دی، اودابه ددوی لپاره يوه تاريخي بهانه هم شي، که باالفرض داکار وشي نوله يوې خواهيڅ ملي اواسلامي مشروعيت نلري اوبل داچې په هيوادکې به ستونزې نورې هم زياتې کړي.

د افغانستان په ستونزو کې اقتصادي څرک

ډاکټر نیرو

درنو لوستونکو ! تاسو ته جوته ده چې په وروستیو دریو لسیزو کې افغانستان د ټولنیزو ناخوالو تر څنک یو جګړه ییز ډګر هم دی، چې په وروستیو څو لسیزو کې د بېلابېلو ایدیالوژیو او ځبرځواکونو د سیالیو مرکز هم وګرځېد، چې اوسمهال هم د افغانستان په ډېرو سیمو کې جګړه روانه ده او داسې ځایونه شته چې له ورځې مرکزي دولت واک پکې چلوي او وروسته له ماځیګره هلته د طالبانو واکمني وي او شریعت پلی کوي، خو د لویدیزو رسنیو د راپورونو پر بنسټ د افغانستان په ۷۵ سلنه خاوره نن سبا بیا هم طالبان واکمن دي.

په دغه لیکنه کې به د افغانستان شخړو ته د اقتصادي زاویې له اړخه یو ځغلنده کتنه وشي او په افغانستان کې به د دغه دبرش کلنې جګړې اقتصادي شالید وسپړل شي او له امکاناتو سره به سم ځیني اقتصادي او کېدی شي ټولنیز اړین سپارښتونه وشي، چې د افغانستان په راتلونکي کې ورته پام وشي او افغانستان په خپل اقتصادي اېولوشن یا پرمختګ کې پرته له لویو ټولنیزو ناخوالو

خپل عادي خوځښت او وده وکړي او په افغانستان کې د لږ تر لږه ۲۵ میلیونو خلکو لپاره د ژوند یو سوکاله او هوسا سیمه وګرځي.

د نړیوالو څېړنو پر بنسټ د افغانستان کلني ملي تولیدات له ۲۱ تر ۳۰ میلیاردو ډالرو اټکل کېږي، چې د افغانستان اساسي تولیدات زراعتي لکه: حبوبات (غنم، وربشې، زغر، کونجد، وریژې)، سبزیجات، میوه جات، پومبه، اپین او څاروي دي. پرته له دې د افغانستان طبیعي زېرمې لکه لاجورد، زمرود، مالګه، سکاره، مس، وسپنه، سره زر، نفت، ګاز، یورانیم او همدا ډول ډېر مینرالي او یا فوسیلي د سون د توکیو زېرمې هم د افغانستان په ستراتیژیکو شتمنیو کې شمېرل کېږي او د دې تر څنګ د افغانستان وړۍ، غالۍ او د قره قل پوست د افغانستان په تولیداتو کې خپله پانګه لري. له افغانستانه دغه ټول مواد یا صادرېږي او یا هم په یوه وړه کچه په افغانستان کې کارول کېږي.

د افغانستان ۲۲ ٪ صادرات له هندوستان سره دي، ۲۱ ٪ له پاکستان سره، له امریکې سره د افغانستان صادرات ۱۴،۲ ٪، له انګلستان سره ۲،۳ ٪، له ډنمارک سره ۵،۵ ٪، له فینلیند سره ۴،۳ ٪ او پاتې له نورو ملکونو سره دي. باید یاده شي، چې د افغانستان واردات زیاتره خوراکه مواد، تخنیکي توکي، برېښنایي توکي، ټوکر، ساختماني مواد او داسې نور د استفادې وړ شیان دي. له پاکستان سره د افغانستان واردات ۳۷،۵ ٪، له امریکا سره ۱۱،۹ ٪، له آلمانه سره ۷،۱ ٪، له هندوستان سره ۵،۱ ٪ او پاتې له نورو ملکونو سره دي. باید یاده شي، چې د افغانستان واردات په ۲۰۰۵ کال کې ۳،۵ میلیارده او په ۲۰۱۱ کې ۵،۳ میلیارده ول، خو بیا هم د افغانستان ۲۰ میلیونه

خلک د لوږې له ګوابښ سره مخامخ دي، شپېته زره مېرمنې د کابل په ښار کې دروېزه کوي او یونیم لکه ماشومان د کابل په کوڅو کې ګدايي کوي.

د (Michael O`Hanlon of the Brookings Institution) داسې څرګندونې کوي، چې افغانستان خپل عایدات په اوسنیو شرایطو کې تر ۱۰ میلیاردو ډالره د مینرالي موادو له صادراتو تر لاسه کوي او که په مملکت کې امنیت وي، نو دغه صادرات کېدی شي، تر ۲۰ میلیاردو ډالره ورسېږي. د امریکې د جیولوژیکي سروې انستیتوت (United States Geological Survey-USGS) ښودلې ده چې د افغانستان په شمالي سیمو کې ۱،۲ بیلیونه بېلره تېل، **۴۴۰** بیلیونه کوبیک متره طبیعي ګاز او **۵۲۲** میلیونه (بیلیون بېلره) طبیعي مایع ګاز شته دي. په بله څېړنه کې ښودل شوې ده، چې افغانستان د لیتیوم، مس، سرو زرو (طلا)، وسپنه او نورو مینرالونو مخذن دی، چې د امریکا د پنتاګون په یادښتونو کې لیکل شوي دي، چې افغانستان ته کېدی شي «د لیتیوم سعودي عربستان» وویل شي او د افغانستان د مېنرالونو ارزښت له یو تریلیونه تر ۳ تریلیونه ډالره اټکل شوی دی. دلته به یاده کړم، چې د امریکا پور نن سبا **۱۵** تریلیونه ډالره دی، اما د افغانستان یوازې مینرالونه ۳ تریلیونه ارزښت لري، خو د امریکا نفوس د افغانستان په پرتله لس ځله ډېر دی او امریکا ځان نړیوال څېرځواک او نړیوال پولیس بولي، مګر افغانان د یو او بل وینې څښي.

د افغانستان په بانکي سیستم کې تر ۱۲ خصوصي او دولتي بانکونه لکه د افغانستان بانک، پښتنې تجارتي بانک، کابل بانک، عزیزي

بانک او داسې نور فعال دي. افغانستان کې د آریانا تر څنګ کام آیر، پامیر آیر او صافي آیر خپلې هوايي لیکې فعاله کړې دي، چې په افغانستان کې ۵۳ واړه او لوی هوايي ډګرونه د الوتکو د ترانسپورت او ترافیک لپاره کارول کېږي. د افغانستان د یو شمېر سیمو سړکونه، چې د مملکت په اقتصاد کې غوره اغېز لري پاخه شوي دي، خو د افغانستان اداره په فساد کې لاهو ده.

کله چې د اقتصادي ودې دغه بنسټیز واحدونه جوړ شوي دي، نو ستونزه په څه کې ده؟ اوس به راشو د دغو طبیعي نعمتونو، سیاسي کړکېچونو او افغاني ټولنیز ژوند ستونزو ته یو نظر واچوو، چې په دې برخه کې زموږ سره یو شمېر داسې پوښتنې راپورته کېږي، چې ځواب به یې هم ما ته او هم نورو ته ستونزمن وي، خو یوه خبره جوته ده، چې د افغانستان په اوسني حالت کې خوار نور هم خوارېږي او بډای نور هم بډای کېږي، نو د زورواکانو په اړه به څه ولیکم، هغوی خو اوس هسې هم د مملکت شتمن، بانفوذه او واکمن خلک دي، خو دځینو په اړه یې کېدی شي یوه لنډه سپړنه وشي، چې د لیکنې پایله اسانه شي.

لومړی به دا ووایو، چې په وروستیو دېرشو کلونو کې د افغانستان اینفروسترکچر یانې اداري سیستم، تعمیراتي سیستم، ترانسپورتي سیستم او داسې نور ټول له منځه ولاړل یانې له منځه یووړل شول، په دغه ګډوډي کې د افغانستان څو میلیونه خلک ووژل شول، معیوب شول، بې ستره شول، بې سرپرسته شول او یا مهاجر شول، خو برعکس یو شمېر خلک، چې عادي ژوند یې درلود نن سبا د افغانستان مطرح خلک شول او په ټول مملکت واک چلوي او مملکت

يې په خپلمنځيو ښخړو کې ښکېل کړې دی، نو زه به يو دوه تنه له هغوی نه ياد کړم.

عبدالرشيد دوستم د افغانستان د جوزجان ولايت د يوې ولسوالۍ اوسېدونکی و او د سرې غميزې په پيل کې د تفحصاتو يو کارګر و او تر شپږمه يې ليک لوست کړی و، خو نن سبا د افغانستان د نظامي ځواکونو لوی درستيز دی او د سر قوماندان اعلی مرستيال. په څو ولايتونو کې کورونه لري، په ګڼشمېر شرکتونو کې سهميې لري او د افغانستان له پياوړيو زورواکانو څخه شمېرل کېږي. د دغه ښاغلي، يوه مېرمن په تاشکند کې ژوند کوي او بله يې په ترکيه کې، يوه يې اوزبکه ده او بله يې پښتنه، خو دی په شبرپور کې ژوند کوي او په مې او عېش کې لاهو دی، چې وغواړي، نو د اکبر بای پر کور پرته له پوښتنې ورننوځي او د هغه کورنۍ په هر ډول چې غواړي سپکوي يې، خو د افغانستان ولسمشر بيا پټه خوله د يو څو ورځو لپاره دوستم ترکيې ته د ساتيريو لپاره لېږي! مګر د افغانستان عام اوزبک خلک د ننو سبا ډوډۍ پسې ستړي ستومانه ګرځي او د ايتنيکي شخړو نه وېره لري.

ښاغلی حاجي محقق صيب هم خپل تېر ژوند په يوه ويديو کې داسې څرګندوي، چې خپله دی وايي، چې «سابق خر سواري مېکرديم و حال د کاډيلاک ضد مرمي سوار مېشويم» او وروسته بيا ډېره مجلله ډوډۍ خوري، چې ژورناليست د پلو د غوښې په اړه ورنه پوښتي چې «محقق صاحب اي چيه؟» نو ښاغلی محقق ورغبرګوي، «نه شناختي اي ماېچست ماېچست، ماېچې ګوسفنده !» ، دغه ښاغلی هم نن سبا د افغانستان مطرح سړی دی او آرګاه او بارګاه يې نه شمېرل کېږي، خو

پوښتنه دا ده، چې زموږ د هزاره ورونو خو اوس هم هماغه رسۍ په غاړه ده او د خپل همت او منت ډوډۍ ګټي، چې له شپې د پارسیان خبره «شکم ګرسنه اش قروتک مېنه»، خو مشران یې سره له خپلو کورنیو چړچې کوي، مګر خپل هزاره ټبر یې له پښتنو، تاجکو او اوزبکو سره ښکېل کړی دی، چې دغه ټولنیز پرهارونو به په لسهاو کلونو جوړ نه شي او د هزاره او نورو ټبرونو تر منځ به بې اعتمادي تر ډېره موده موجوده وي یانې د شویه او عمري شعار به وایي.

د شورای نظار غله بېخي ډېر دي، خو زه به د مرحوم جنرال داود داود هغه مرکه چې د ۲۰۰۷ میلادي کال د سیپتامبر په نهمه نېټه یې د طلوع له تلویزیون سره کړې وه او په یوټیوب کې موجوده ده، پر هغې به بسنه وکړم. له دغه جنراله د مقاومت په اړه پوښتنه کېږي، چې تاسو د خپلو نظامیانو او جګړې لګښتونه له کومه کول؟ جنرال صیب داود داود وایي، چې «واقعاً یک نقطعه جالبی است، که مردم افغانستان باید بفهمد. همین مقاومت با همین بزرګي و عزمتش سخترین و مشکلترین دوران خود را میګذراند از نظر مالي و تجهېزات نظامي و این یک رازې بود که تا به آخر محفوظ و مکتوب ماند ، که دشمن های افغانستان باید نفهمند و مردم افغانستان که در مقاومت هستند اینها هم باید درک نکنند که افغانستان در چنین مشکلات است. آمر صاحب با کمترین امکانات مالي که از طریق ګرفتن یک نوع صلاح های که به جهاد بدرد نمیخورد ، اینرا خریداري میکرد و میفروختند ، که ازین طریق مقدار پولې بدست مېآمد و در دوسال اول مقاومت ادامه میکرد. بعداً درین قسمت یک نوع تجارت مشروع را آغاز کرده بود !» نو په دې برخه کې پوښتنه کېږي، چې:

مواد تجارت چی بود؟ او مرحوم جنرال صیب وایي:«انواع مختلف مواد بود، زمرود، یکمقدار زمرود که در پنجشیر بود، تاجرا کار زمرد میکردند و مېخرېدند، از تاجرا جبهه اینرا میگرفت و جبهه اینرا میفروختند. مفادش به جبهه مصرف میشد و پس اصل پول به تاجرا داده میشد. در حال حاضر شاید چند میلیون دالر از همان طریق جبهه از تاجرای پنجشیر، کسانی که زمرود میفروشند، قرضدار باشد»، مرحوم جنرال صیب د ایران، تاجکستان، روسیې، اوزبکستان، لوېدیزې اوروپا او امریکې بلاناغه مرستې نه یادوي، مگر دومره وایي چې: «کشور های دوست (ایران، تاجکستان و امثال آن) نا امېد بودند»، ځکه نو د امریکا نېغ تېري ته اړتیا پیدا شوه.

درنو لوستونکو! په دغه خبرو کې د صلاح او د مینرالي موادو د قاچاق خبره ده او په جبهه کې مافیایي سیستم ته ښودنه کوي. د افغانستان د زمرود او لاجوردو د قاچاق په اړه ډېر مستند فلمونه او راپورنه لیکل شوي دي، چې د شمال ټلوالې لخوا د ایران، هند او پاکستان په بازارونو کې یې «مشروع» یانې قاچاقي تجارت تر سره کېده. له طبیعي زېرمو پرته د مقاومت د جبهې په مافیایي سیستم کې د اپینو تجارت هم په زغرده روان و، چې په بدخشان، تالقان او کندوز کې کرل کېدل. په بدخشان کې د اپینو بارون یا مشر نصیر چونټه دی، چې یوې ژورنالیستې یې په اړه ویلي، چې رباني د نصیر چونټه یا مجاهد په مټه په کابل کې ورځي او پرځي!، که نصیر چونټه یا بدخشي نه وي، نو رباني ته به په کابل کې څوک نه چې غوږ هم و نه نیسي، خو سر به هم ورته ونه گروي او نصیر چونټه هم د آلمانانو په نظامي روغتون کې تداوي کېږي. پرته له دې د افغانستان د زمرودو

او یا نورو قیمتي تیږو زېرمې په غیر مسلکي توګه کېندل کېدلې او یا الوځول کېدلې او دا غله اوس هم په پرېمانه پیمانه روانه ده، چې طبیعي زېرمو ته دغې غلې ډېر تاوان رسولی دی او د افغانستان غله یې نن سبا هم د داینامیټ په چاودنې تر لاسه کوي. په دې اړه یوې څېړنې ښودلې وه، چې که د افغانستان زمرود او یا نورې قیمتي تیږې د ۲۰ میلیونو ډالرو سره تبادله شي، نو باید پوه شو، چې د دغو قیمتي تیږو ارزښت ۱۰۰ میلیونه ډالره دی او هغه زیان چې داینامیټ د زمرودو او لاجوردو زېرمو ته رسولی تر سلهاوو میلیونونو هم ډېر دی. اوسمهال د زېرمو ورانول او د قاچاقو تجارت یې په غیر فني بڼه روان دی.

د افغانستان بزګر د اپینو د مافیا په لاس کې ښکېل دي، په افغانستان کې یو کیلو ګرام اپین په ۲۵۰ ډالره دي، چې د افغانستان مافیا یې ترې اخلي او په پاکستان کې یې کیلو ګرام په ۱۵۰۰ ډالره خرڅېږي، په تاجکستان کې بیا ۲۰۰۰ ډالره په یو کیلوګرام اپینو اخلي، چې اساسي پیسې بیا په ترکیه، لوېدېزه اروپا او امریکې کې په ګټل کېږي. د شمال اپین بیا له تاجکستان او اوزبکستانه د مسکو بازار ته رسي او له روسیې نه لوېدیزې اروپا او د نړۍ نورو سیمو ته انتقالېږي، نو د افغانستان بزګر صرف هماغه ۲۵۰ ډالره په نصیب کېږي، اصلې پیسې خو نور ګټي، مګر قرباني یې افغان ولس ورکوي. د افغانستان پښتانه هم پرښتې نه دي، د افغانستان د جنوب شرق او جنوب غرب ځمکې هم په اپینو لړلې دي چې د پښتني مافیایي ډلو له خوا پاکستان ته او له هغې ځایه د نړۍ نورو سیمو ته لېږدول کېږي. په سلهاوو حتی په زرهاوو کسان د اپینو د ترانسپورت

او قاچاق په ترڅ کې قرباني کېږي او په سیمه کې جګړه روانه ده. د ملګرو ملتو د څېړنو سره سم نن صبا په افغانستان کې تر یو نیم میلیون په هیروئینو روږدي خلک موجود دي. چې د افغانستان ټولنې روغتیایي سیستم، امنیت او اقتصاد ته یې ستر ګواښ جوړ کړی دی.

د پورته یادو شویو پېښنو په اړه زموږ ذهنیت موږ ته څه را په ګوته کوي. لومړی خو دا چې د پنجشېر او یا هم د افغانستان په بله سیمه کې طبیعي زېرمي ملي شتمنۍ دي او د ټولو افغانانو حق دی، داسې نه شي کېدلی، چې د پنجشېر څو تجاران او یا هم د جبهې څو داړه ماران پرې خېټه واچوي او چړچې په وکړي. بل دا چې دغه ستونزه یوازې په پنجشېر کې نه وه بلکې د شمال په بل ولایت یانې جوزجان کې د افغانستان نفت چې توره طلا هم ورته ویل کېږي په غیر فني بڼه له ځمکې را ایستل کېدل او د قاچاق په بڼه پلورل کېدل، د شبرغان په لب جر کې یې په سلهاوو له نفته د تېل ایستلو غیر فني آلې نصب کړې وې او د جنبش د ډلې قاچاق بنه په درز پکې روان و.

نن سبا په افغانستان کې څه تېرېږي؟ د امریکا له تېري وروسته په افغانستان کې د یو تریلیون ډالرو په شاوخوا کې ښکته او پورته شوي دي. د افغانستان ملي شتمنۍ یا ووېشل شوې او یا هم چور شوې. په لکهاوو هېکتاره ځمکه غصب شوې ده. افغانستان په مافیایي اداري سیستم اوښتی دی. اوسمهال د دغه ټولنیز انارشیزم په ترڅ کې په ټولنه کې یوه ځانګړې طبقه جوړېږي، یانې هغه طبقه چې دومره بډایه او پیاوړې وي، چې د افغانستان د امنیتي ځواک او کارګري توان اختیار ولري، چې د افغانستان راتلونکې دوی تعین

کړي او له نړیوالو کمپنیو سره ګټور قراردادونه وکړي او د هغوی هدفونه په سیمه کې خوندي کړي.

په امریکا، روسیه او داسې نورو ملکونو کې هم مبارزه د هغو ګوندونو تر منځ روانه ده، چې ډېر بډای خلک پکې غړیتوب لري او د ګوندونو په سر کې ناست دي او یا داسې ډله لري، چې د مملکت له شتمنیو د واک ساتلو لپاره تأمینېږي، که اړتیا پېدا شي نو په اوپراتیفي پیسو نازول کېږي، چې د انتخاباتو پر مهال د ټولنې د خلکو د تسکین لپاره یو په زړه پورې کاندید د ولسمشري لپاره د نسبي رقابت پر بنسټ وړاندې کوي.

په امریکا کې د جمهوریت غوښتونکو او ډیموکراتانو ګوندونه دي، چې د امریکا ولسمشري سیالي یوازې د دغو دوو ګوندونو په چوکاټ کې ممکنه ده، نو د دغو دوو ګوندونو تر څنګ د بل ګوند جوړېدل او یا فعالیت کول ناممکن دي، ځکه چې پیسې د دغو دوو ګوندونو د بډایو غړیو په لاس کې دي او که په انتخاباتو کې یې اوباما وګټي یا کوم بل، مګر پر دواړو حالاتو کې د دغه بډایو ژوند، واک او تجارت ګرنټي دی. په روسیه کې یو وخت د کمونیست ګوند و، چې نور یې ټول له منځه یووړل او یکه تازي یې کوله او اوسمهال د پوتین ګوند دی، چې په روسیه کې یې غوړنجوي، نو په افغانستان کې هم د داسې یوې ډلې د رامنځ ته کېدلو هڅه کېږي، دا چې ولس وږی پاتې کېږي او یا هم قرباني ورکوي، نو د پیسو ګرداب کې هغوی نه لیدل کېږي.

افغانستان باید څه وکړي، چې له دغه ستونزمن حالته ځان خلاص کړي او د سیمې او په نړیواله کچه خپل مملکت یو مطرح مملکت وګرځوي او خپلو خلکو ته یو هوسا او آبرومندانه ژوند ورپه برخه کړي. دغه هدف ته د رسېدلو لپاره د افغانستان فکري پوتنشل په څه ډول چمتو شي او د ښکېلو ډلو نه په څه شکل یوه داسې اداري هسته رامنځ ته شي، چې د ټول افغانستان په ګټه وي او خلک یې وکولی شي، لکه په نورو ملکونو کې د ژوند لومړني اړین شیان لکه: کور، کالي، ډوډۍ، سمه روغتیا پالنه، د تحصیل او کار امکانات، د کورنۍ جوړول، پرته له وېرې د خپلو دیني مقدساتو پر ځای کول او په امنیت کې په یو قانوني مملکت کې ژوند کول، ودرلودلی شي.

د یو مملکت په وده کې ټولنیز اینفروسترکچر او اقتصاد ډېر غوره دي. په ښه اداره کې د ښه اقتصاد امکانات رامنځ ته کېږي. ښه اداره په ځانګړو او صادقو خلکو رامنځ ته کېدلی شي، چې د بډایي حرص و نه لري. د ښه اقتصاد لپاره د تجارت امکانات باید داسې رامنځ ته شي، چې د امنیتي او ترانسپورتي اړخ یې ستونزې ونه لري. د زراعت په برخه کې هم د زراعت د میکانیزېشن او د مملکت د صنعتي کېدلو اړخونه ډېر غوره دي، نو دغو موخو ته د رسېدلو لپاره باید څه وشي، دا هغه پوښتنه د ه چې د هر ملتپال افغان زړه پرې دردېږي.

باید یاده شي، چې یو مهال په افغانستان کې د افسوټر کمپني له روسانو سره ګډه جوړه شوې وه، چې تجارتي توکیو د ترانسپورت په موخه کارول کېدله. تېر مهال افغانانو د غنمو دومره تولید درلود، چې په ۱۹۶۰ کلونو کې یې اتحاد شوروي ته هم صادرول او د نړۍ په

ډېرو هوټلونو کې د افغانستان زيتون خرڅېدل، خو نن سبا افغانستان د نورو ملکونو اوړو او غنم ته اړ دی او د ملګرو ملتونو د غنمو او اوړو مرستې تر لاسه کوي، نو اوس به یو شمېر سپارښتونه دلته یاد شي، چې د افغانستان د اقتصادي سیستم د ودې لپاره به ګټور وي.

۱ – د افغانستان د لویو لارو پخول او د افغانستان هرې سیمې ته د سړک غزول، چې اړین تجارتي مواد (خوراکي مواد ، جامې، ټوکر، برېښنايي آلې او داسې نور) په اساني سره ورسول شي او له نورو ملکونو سره د ترانزيتي ترانسپورت اوترافیک پیاوړی کېږي.

۲ – د افغانستان د صنعتي کېدلو لپاره د برېښنا د تولید د بندونو جوړول، په هره سیمه کې چې وي، که نن جنګ پرې کېږي، خو سبا به د بل نسل ژوند پرې هوسا وي.

۳ – د زراعت په برخه کې د کوپراتیفونو رامنځ ته کول، ځکه چې د زراعت د میکانیزېشن پر مهال بزګران باید خپل د ګډ کار کوپراتیف ولري. د افغانستان د زراعتي تولیداتو کیفیت لوړول او نورو ملکونو ته یې د صادراتو امکانات رامنځ ته کول.

۴ – د افغانستان د طبیعي زېرمو نه په مسلکي توګه استفاده کول او د ټول ملت د پرمختګ او د خلکو د هوساينې لپاره د دغو تولیداتو له ګټې سم کار اخیستل او د ټولو سیمو په نظر کې نیولو سره د ګټو کارول.

۵- د افغانستان د ترانسپورتي او ترافیکي سیستم لپاره د لویو لارو ترڅنګ د رېلګاډیو پټلۍ یا لیکې جوړول، چې د ریل دلارو یو سیستم ولري، نه دا چې له پاکستانه به پاکستاني پټلۍ غزول کېږي، له ایرانه به ایراني وي او له روسیې (اوزبکستان او تورکمنیستان) نه به روسي پټلۍ غزول کېږي، چې دغه دریځ د افغانستان د اقتصاد په تاوان دی.

۶- د افغانستان د ترانزیتي لارې نه سمه او مناسبه ګټه پورته کول، نن سبا افغانستان د منځنۍ آسیا او د هندو-چین او د هند د بحر د چاپېریال ملکونو یو لویه مهمه او لنډه ترانزیتي لاره ده، د دې لپاره امنیتي ځواکونه پکار دي.

۷- ښوونه او روزنه، روغتیا، امنیت د پورته یادو شویو موخو د تر سره کولو تضمین دي، چې پرته له پوهې، جسمي روغتیا او ټولنیز امنیته په ټولنه کې هېڅ هم نشي تر سره کېدلی. د کاري ځواک لپاره د کارموندنې اساسي شرایط رامنځ ته کول او په کار کې د خلکو ګومارل پرته له قومي او ژبنې تبعیضه به د افغانستان اقتصاد ته ډېره ګټه ورسوي.

پایله

افغانستان یو وروسته پاتې، جنګ ځپلی هېواد دی، چې له بېلابېلو ټولنیزو، سیاسي، تخنیکي او امنیتي ستونزو سره مخامخ مملکت دی او پوهنیز پوتنشیل یې هم ډېر ټیټ دی، نو په دغه ډول ستونزمن حالت کې د افغان ولس څه وکړي، چې هم ځان له غلو او چپاولګرو خلاص کړي او هم خپل مملک خپلواک او پر مختللی کړي. د دې

لپاره افغانستان يو سياسي ګوند ته چې د افغانستان ملي ارزښتونه لکه د افغانستان تماميت ارضي، د اسلام مقدس دين، د افغانستان د اکثريت ملت پښتنو ژبه لکه د افغانستان ملي ژبه ومني. په دغه ګوند کې صرف افغانستان ته صادق او د افغانستان ملت ته ژمن خلک چې ځانګپوه وي پکې غړيتوب ترلاسه کړي او د افغانستان په چارو کې صرف قانونيت ته غاړه کېږدي نه مصلحت ته! په فعلي شرايطو کې د افغانستان مقاومت يو اړين خوځښت دی، چې د افغانستان خپلواکي تضمين کړي او د افغانستان په ګټه د افغانستان جيوپوليتيک موقعيت او ترانزيتي لاره د ګاونډيانو او ځبرځواکونو تر منځ تثبيت کړي. کله چې دا ډول يو ګوند رامنځ ته شو او د ملي امنيت سيستم په افغاني ذهنيت جوړ شو، نو بيا افغانان کولی شي له پرمختللو ملکونو سره د افغانستان د اقتصادي سيستم د جوړولو په اړه قردادونه وکړي. د افغانستان طبيعي زېرمې دې د ملت او هېواد د سمسورتيا لپاره وکارول شي او د افغانستان د ملي ګټو په نظر کې نيولو سره دې له پرمختللو هېوادونو سره داسې تړونونه لاسليک شي، چې د دواړو اړخونو په ګټه وي او په افغانستان کې تلپاتې سوله تضمين کړي. پرته له بهرنيو کمپنيو افغانستان نشي کولی په تش لاس، په نشت پوهنيز پوتنشل او هېڅ تخنيکي امکاناتو د افغانستان ټولنه جوړه کړي، نو افغانان بهرنيو ته اړ دي، خو مري يې نه دي، نو د تفاهم او توافق له لارې کولی شي هېواد خپلواک، خلک نېکمرغه او ملت هوسا کړي.

افغانستان د اپارتایډ په لومه کې

حنان حبیبزی

یادونه

دا لیکنه د ټولنیزې (سوشیل) تیورۍ او د شخړې (کنفلکټ) تیورۍ پر بنسټ چمتو شوې ده او پر هغو اخځلیکونو ولاړه ده چې له اکاډیمک سیستم سره سم په انګریزي ښه د لیکنې په پای کې شمیرل شوي دي. هر اخځلیک ځانګړې شمیرې ته په پام سره له هغه ' نمبر سره تړاو ولري چې د متن په منځ منځ کې موندل کیږي. دا اخځونه د ثبوتونو په توګه د یوې بریښنايي څېړنې په نتیجه کې غوره شوي دي.

تاریخي شالید

د پښتنو د واکمنۍ پر وخت هیڅکله افغانستان یو ویشلی او پر قومي ګټو ولاړ هیواد نه وو. د تاجکو اقلیت په ارګ کې پوره پوره واک درلود. ددې سره سره چې دا یو اقلیت وو، په رسمي چارو کې یې ژبه د دومې رسمي هغې په توګه پښتنو وزغمله. د پښتنو واکمن پوهیدل چې ورو ورو له دې زغم څخه ناوړه ګټه اخیستل کیږي او د پښتو ژبې د ګوښه کولو هڅې روانې دي، خو بیایې هم تاجک

توکمي ازاد پرېښودل، له حقونو څخه یې پوره حقوق ورکړل. په ټولو سیاسي، کولتوري، اقتصادي او ټولنیزو چارو کې دوی برابره ونډه درلوده. ددوی درنښت کیده، ان تردې چې پښتنو هڅه کوله چې د خپلو تاجک ورونو لپاره پارسي زده کړي. د ټولنیزو چارو فیلسوف، پروفیسر سلیوچ ژیژاک په وینا ''افغانستان هغه مهال یو سلطنت درلود او د باچا د واکمنۍ ترپایه دغه هیواد ملي او مرکزي حکومت درلود، ګڼ کولتوریز سیستم وو او د افغانان ټول پوره راضي وو''[1].

ان د پښتنو ترمنځ ملتپالي او نیشنلستې ډلې اوفکرونه د هغو پټو مبارزو په غبرګون کې راپورته شول چې تاجک توکمو د اقلیت ترمنځ یو شمیر کسانو د افغانستان له سیاسي حالاتو څخه په ګټه اخیستو د پښتنو په ضد کولې. د وخت په تیریدو سره چې څومره د پښتنو ضد قومي او ژبنۍ هڅې ډیریدلې، هومره پښتنو خپل ځانته پام کیده او ترمنځ یې فکري یووالی رامنځته کیده.

که تاسو په تیرو شلو کلونو کې د پښتو پر ادبیاتو، کولتور، ټولنیزو او سیاسي هڅو نظر واچوی، د پښتنو ترمنځ په سلګونو حبیبي، په سلګونو خادمان، په سلګونو رښتینان، په سلګونو بینوایان او الفتان زیږیدلي دي. په هره کورنۍ کې چې اینټرنیټ ته لاسرسي لري د پښتو ویبپاڼو یو لیکوال زیږولی دی. په دې توګه د پښتنو اکثریت په حرکت راغلی دی. د مالوماتو د شریکولو وسایلو (ویبپاڼو، ګرځنده ټلیفونو، فیسبوک، ټوایټر، سکایپ، او نورو) دوی ته دا اسانتیاوې ورکړي چې پخپلو کې کمونیکشن ولري او د مالوماتو د شریکولو له لارې پر ستراتیژیکو مسایلو خبرې وکړي. د دې سره سره

چې عامې رسنۍ لکه تلویزونونه هغه حقایق سانسوروي چې د دوی په چاپیریال کې پیښیږي، خو رضاکارو کولتوري منډو ترړو دوی ته وس ورکړی چې مالومات په اسانۍ سره شریک کړي.

خو له بلې خوا ، یو شمیر ناپښتانه افراد چې د کابل کنټرول یې په لاس کې دی، له اوسنیو شرایط څخه په ګټه اخیستو د پښتنو د ځپلو هڅې کوي. دغه اشخاص عادي ناپښتنو اقلیتونو ته د دولتي او نادولتي دندو په ورکولو سره دوی د پښتنو په ضد لمسوي. په سیستماټیک ډول لګیا دي چې د پښتنو اکثریت په سیاسي او اقتصادي ډول ګوښه کړي. پښتانه دا هرڅه پخپلو سترګو ګوري او په وړاندې یې غبرګون ښیي.

په دې لیکنه کې هدف دا نه دی چې ټول عام اقلیتونه (ناپښتانه قومونه) غواړي چې د بهرنیانو له شتون یا روانې جګړې څخه ناوړه ګټه واخلي، په سیاسي او اقتصادي توګه د پښتنو د ګوښه کولو په کمپاین کې برخه ولري.

زما لسګونو تاجک توکمي، هزاره او ازبک ملګري دي چې د پښتنو پخلاف د روانې جګړې پخلی کوي، دوی په داسې حال کې چې له دې جګړې سره مخالفت لري غواړي چې داسې شرایط برابر شي چې ټول افغانان پکې ځانونه پیدا کړي. زما دغه ملګري په دې باور دي چې د روسانو یرغل د افغانستان د اقلیتونو هغو فکرونو ته چې د محمد ظاهر شاه پر مهال یې په پټه د پښتنو په ضد حکومتي او نا حکومتي فعالیتونه کول دا چانس ورکړ چې خپله مبارزه په ښکاره د ټوپک په څوکه پرمخ بوځي.

زما دغه دوستان په دې باور دي چې دغه فکرونه د ټولو اقلیتونو استازیتوب نه کوي بلکې د یو څو تنو اشخاصو د نظر استازیتوب کوي چې د قومي او ژبنیو مسایلو په راپورته کولو سره د قدرت او کنټرول په لټه کې دي چې ددوی په وینا د تیرو لسو کلونو راهیسې دولتي ځواک په ناوړه ډول کاروي.

دغه کسان د قدرت د ساتلو لپاره هڅه کوي چې د یو داسې سیاسي او اقتصادي سیستم مخه ونیسي چې ټول افغانان پرې راټولیدی شي. ددې دلیل دادی چې د ټولو افغانانو د راټولیدو په نتیجه کې دغو اشخاصو ته چې د امریکا په مټ او ډالرو قدرت ته رسیدلي او هیڅ ډول مسلکي پوټینشیل نلري، څوک د پیاز د سپینولو دنده هم نه ورکوی.

دوی په دې پوهیږي او د خپل قدرت په کارولو سره هڅه کوي چې عام تاجک توکمي، هزاره توکمي یا ازبک توکمي لړکی بیلاري کړي او د خپلو شخصي ګټو لپاره یې استعمال کړي. ددې لپاره خپلو ځانګړو شخصي لومړیتوبونو ته په پام سره د افغانستان د اکثریت (پښتنو) پخلاف ټولنیزې، سیاسي، کولتوري او پوځي دسیسې جوړوي او په توکموژنه لاس پورې کوي.

د هیواد تر ګردو لوی قوم پخلاف پر پوځي، کولتوري، اقتصادي او سیاسي محدودیتونو ټینګار او یو لوی قوم ته ددې احساس ورکول چې پخپل هیواد کې ځانونه بې هیواده وګڼي ښکاره تبعیض دی. دلته پر هغه څه بحث کوم چې د پښتنو پخلاف ددې ډلې سیاسي کمپاین بلل کیږي. دا سیاسي کمپاین د سویلي افریقا د اپارتایډ د

سیستم په ښېر شرایط لري چې په لاندې ډول یې تر ښېړنې لاندې نیسم.

مذهب د عامو خلکو پر پریکړو اغیز لري

ملا محمد عمر مجاهد چې د طالبانو مشري کوي، د روسانو په ضد جهاد کې یې برخه درلوده. دده فکري لیدلوری د افغانستان د مذهبي پوړ استازولي کوي چې پخپل ډول کې اکثریت فکر دی. ددې فکر سرچینه جومات او د جومات ممبر دی. هر جومات او د هر جومات له ممبر څخه په عقیدوي او فکري ډول کلیوال کنټرولیږي. هر نارینه، بالغ، روغ کلیوال لږ ترلږه د ورځې پنځه وخته دغه جومات ته ورځي او هلته امام پسې د الله حضور ته دریږي.

د جومات امام نه یوازې ددې کلي یو روحاني لارښود دی بلکې د مذهبي عقیدې له کبله د کلیوالو پر پریکړو اغیزلري. ددې اغیز سرچینه سپیڅلی قران او د رسول الله صلی الله علیه وسلم ویناوې (حدیثونه) دي چې وخت ناوخت یې امام کلیوالو(مقتدیان) ته بیانوي. د قران کریم ختمونه، دم او دعا، د کلیوالو په خوښیو کې ګډون او د نکاح تړل، د نوي زیږیدلي ماشوم په غوږ کې اذان، په غم او بدو حالاتو کې کلیوالو ته د صبر غوښتنه، د جنازې لمونځ، دغه راز نړیوال او کورني عسکر هوایي یا ځمکني برید له لارې کلیوال وژني او ملا امام یې جنازه کوي او پاتې شونو ته د خیر او زغم غوښتنه کوي.

په دې توګه ملا امام د سولې او جګړې پر وخت د عامو خلکو ترڅنګ شته دی او دوی ته خدامات عرضه کوي او د خپلو مقتدیانو کنټرول

په لاس کې اخلي. ددې ترڅنګ ننني ملا لکه د پخواني هغه په څیر، لږ ترلږه په اونۍ کې یوځل (د جمعې په لمانځه کې) زرګونو خلکو ته وینا کوي. دده ډیری اوریدونکي عام خلک دي. دغه ملا خپلو اوریدونکو ته د روانو حالاتو، دولتي فساد، ناوړه سیاسي، اقتصادي، کولتوري او ټولنیزو چارو په اړه د مذهب له لارښونو سره سم خبرې کوي. ان پر نړیوالو مسالو لکه د فلسطین، عراق او کشمیر پر کړکیچونو غږیږي.

د جمعې لمونځ د هیواد په ګوټ ګوټ کې، په هر جامع جومات کې ترسره کیږي او هیڅوک یې مخه نشي نیولی. دولتي اشخاص دغسې غونډې نشي جوړولی. دغه اشخاص له عادي خلکو سره نه یوازې ټولنیز اړیکي نلري بلکې ددوی د لاس لاندې ځواکونه لکه پولیس، پوځ او بهرني سرتیري ددغو کلیوالو ژوند په بیلابیلو ډولونو ګوابنوي.

ملایان له عامو خلکو سره یو ډول جامې، عادتونه او کړه وړه لري، د ژوند کچه یې د یو عادي کلیوال په څیر ده. په کابل، دوبۍ، یا کوم بل بهرني هیواد کې رنګینې ماڼۍ نلري. د مرمۍ ضد یا د لسګونو زره ډالرو په بیه ګاډیو کې نه ګرځي. د خلکو پر جایدادونو یې خیټه نه ده اچولې. دریشي او نیکټایي نه اغوندي، پخپلو ملي جامو افتخار کوي. عادي خلکو ته په درنده سترګه ګوري. په بله وینا له عامو خلکو سره کولتوري، اقتصادي او ټولنیز واټن نلري.

د بیلګې په توګه، که یو طالب یا ملا یو کلي ته ورشي، د هر چا میلمستون ته چې ورغی، هرڅه چې تیار وو هغه خوري، تشریفات نه

غواړي او پر کلیوالو ځان نه درندوي، خو که د ولسوالۍ یو مامور یا یو پولیس کلي ته ورشي، له کلیوالو د تشریفاتي هرکلي تمه لري. کلیوالو چې کومه افغانۍ د خیر او شر لپاره سپما کړې وي، هغه د پولیس یا مامور په هرکلي او ډوډۍ لګوي او خپله لاس تر زنې کیني. که داسې ونکړي ښایي دغه پولیس یا مامور ورته ستونزې جوړې کړي. نو اوس به فکر وکړو چې د پولیس والو یو وزیر به څه ډول هرکلی غواړي؟

له بلې خوا، په تیرو وختونو کې د ملا او جومات په ضد لفظي کمپاینونه له ادبیاتو نیولې بیا تر ښونځیو او غیري مذهبي، سیاسي، کولتوري او عادي غونډو کې شوي دي. که پر شاعرۍ نظر واچوی، تل ملا او شیخ د پرمختګ او عصریتوب په وړاندې خنډ بلل شوی دی. د تاریخ په اوږدو کې رسمي کړیو ملا او مذهبي فکر هر وخت ګوښه توب ته هڅولی، ملا یوازې پرېښودل شوی او ملایانو ته په سیاسي چارو کې بیخي لږه یا هیڅ ونډه نه ده ورکړل شوې.

تل سیکولر ایډیالوژي چې سرچینه یې ښونځي او پوهنتونونه دي واکمني کړې او په مذهبي اکثریت یې خپل فکر او ایډیالوژي تپلې ده. په دې توګه ملایان له دوه اړخونو د اکثریت امتیاز لري، یو د قومي شالید له کبله چې پښتانه دي او بل د مذهبي لیدلوري له پلوه چې د اکثریت د فکر (مذهبي فکر) استازیتوب کوي.

د ملایانو مخالفه ډله (شمال ټلواله) له یو څو اشخاصو جوړه ده، دغه اشخاص دژبتوکمیزو ناپښتنو لږکیو د استازولۍ ادعا کوي، هره ډله یې سیاسي، ژبني او مذهبي شالید ته په پام سره ځانګړې

اجنډاوې لري. د بهرنیو پوځونو د شته والي له کبله دولتي کنټرول لري. همدا راز، د سیکولر سیستم په رواجولو او د امریکا په مشرۍ د یو بهرني یرغل د شوني کولو له لارې د پښتنو د اکثریت په ضد عملیاتو کې ونډه لري چې دغه کار د طالبانو ملاتړ ته خلک هڅوي. دغو اشخاصو په ۱۹۹۰ کلونو کې په ملکي جګړه کې ونډه درلوده، د بهرنیو هیوادونو د ګټو لپاره جنګیدل، له کبله یې د طالبانو غورځنګ رامنځته شو او خونړیو قومي جګړو ته یې د پای ټکی کیښود.

هغه وخت چې د تنظیمي جګړو لړۍ له حد واوښتله، ټولنیزه نهیلي رامنځته شوه، افغانستان د بیرحمه قوماندانانو ترمنځ وویشل شو او د مرکزي قدرت تشه رامنځته شوه. همدغه وخت ملایان راڅرګند شول او د خلکو ملاتړ یې ترلاسه کړ، د یو پوړ(کلاس) په توګه ملایانو ولیدل چې دوی هم یو قوت دی او د ظلم او تیري د یوه ځانګړي وخت په غبرګون کې راپورته شول چې ملکي جګړې زیږولی وو. ددې لپاره ننني ملا هغه د څلویښت کلونو پخوانی ملا نه دی او نه نني دولتي افراد د څلویښت کلونو پخواني واکمن دي. لکه څرنګه چې سیکولر پوړ (کلاس) ځانونه د واکمنۍ حقداران بولي، ملا او مذهبي فکر لرونکي هم د یو ټولنیز- سیاسي پوړ په توګه د حق غوښتنه لري.

سیکولر پښتانه

د نړیوالې ټولنې په ګډون ګردې خواوې په دې ټکي همغږې دي چې په افغانستان کې د تعلیم کچه ټیټه ده او د ټولنې اکثریت د بیسوادۍ

له کبله ځوریږي. له دې په ښکاره ډول ثرګندیږي چې تعلیم لرونکی پوړ اقلیت دی. د دې سره سره چې په دولت او له دولت بهر یې قدرت او کنټرول په لاس کې دی، خو بیا هم نشي کولی چې د هیواد ټولې چارې پرمخ بوځي، مسلکي او فکري ستونزې ددوی ترمنځ ددې لامل ګرځیدلي دي چې تعلیم لرونکی پوړ د ثبات په راوستلو کې پاتې راشي.

ددې مهم لامل ځانګړی شالید او پوړ (کلاس) دی، په بله وینا ، تعلیم لرونکي په بیلابیلو پوړونو (کلاسونو) ویشل کیږي. کاري شالید ، ژبتوکمیز شالید ، سیمه ییز شالید ، تعلیمي شالید ، سیاسي شالید ، کولتوري او اقتصادي شالید ، مذهبي او عقیدوي شالید. په دغه ډول د بیلابیلو پوړونو مانا داده چې د ګټو او غوښتنو شخړې شته دي، او دغه شخړي د کنټرول بنسټونه بیوا که کوي.

د بیلګې په توګه، د حامد کرزي په ګډون په اوسني دولت کې د ګوتو په شمار پښتانه د هغې تګلارې په وړاندې بې وسه دي چې د پښتنو په سیمو کې پوځي عملیاتو ته قانوني بڼه ورکوي. دوی کرایي مامورینو په څیر دي په هغو پریکړو کې برخه اخیستلو ته اړ کیږي چې ددوی په پلرنیو یا د زیږیدو په سیمو کې د هوایې او ځمکنیو عملیاتو نقشې جوړوي. که په بل ډول یې ووایو ، په پوځ او پولیسو کې د پښتنو شمیر د نشت برابر دی. ددې پخلی د برتانیا د بهرنیو چارو پخواني وزیر ډیویډ ملیبنډ په وار وار کړی دی. ورته مسئله په دې وروستیو کې د برتانیا یو بل ډیپلومات مارک سډویل په لندن کې راپورته کړه[2].

په دا څو تېرو ورځو کې پر فيسبوک يو ويډيو خپور شو، ويډيو يو مشهور جنګسالار رشيد دوستم ښوده چې د کرزي د کابينې د جوړولو لپاره په پټه د ازبک توکمو او هزاره توکمو ترمنځ کمپاين کوي چې کرزی له سياسي کړکيچ وژغوري. دا ويډيو ظاهرا د ۲۰۱۰ کال د لندن له کنفرانس څخه لږ مخکې د کابينې پر سر د کړکيچ د اواري د هڅو پر وخت جوړ شوی دی. دغه ويډيو ښيي چې د حامد کرزي د رژيم سياسي، پوځي او اقتصادي تګلارې د جنګسالارانو په ابتکار جوړيږي، داهمدا راز ښيي چې جنګسالاران په څومره ليوالتيا او وارخطايي سره د کرزي حکومت ته سياسي ملاتړ او سرچينې برابروي. هغه جنګسالاران چې په زرګونو پښتانه يې په ډله ييز ډول وژلي او هډونه يې د ليلې په دښته کې پراته دي، نه يوازې ازاده ګرځي، بلکې د دوی د قدرت او کنټرول له کبله د افغانستان د خلکو لويه برخه د پرله پسې بريدونو لاندې ده[3]. همدا راز، که د تېرې يوې لسيزې بدلونونو ته وګورو څومره چې پښتانه سخت ځپل شوي، هومره نورو ژبتوکميزو ډلو پرمختګ کړی. په دې ډول پښتانه په هيڅ يو رسنيز راپور کې چې د بيارغاونې او پرمختيا په اړه غږيږي، استازيتوب نلري[4].

حامد کرزی، ډاکټر اشرف غني، رحيم وردګ يا انورالحق احدي له کابله بهر له پرتو عادي پښتنو سره ټولنيز او کولتوري اړيکي نلري او نه يې د پښتنو په اقتصادي پرمختيا کې ونډه اخيستې ده. برعکس ددوی د مشرۍ له کبله نه يوازې پښتانه په ډله ييز ډول وژل شوي بلکې پت او درنښت ته يې سپکاوی شوی دی. دوی خلکو ته خدمات وړاندې کولی نشي، برعکس ددوی تر مشرۍ لاندې عادي

پښتانه په پوځي ، اقتصادي، کولتوري او ټولنیز ډول تر وحشتناکو بریدونو لاندې دي. په سیاسي ډول دوی د داسې ځواکونو ملاتړ کوي چې د پښتنو په ضد جنګیږي. په دې توګه، د پښتنو استازیتوب په هیڅ برابر دی. په ډېرو ولایتونو کې د طالبانو د کورنیو غړي، کلیوال، خپل او خپلوان د کورنیو ځواکونو او هغو عسکرو له خوا چې د شپیګل د راپور له مخې د افغانانو ډېری برخه یې یرغلګر ګڼي، د پلان شوو بریدونو لاندې دي[5].

د کرزي د ملي امنیت ځواکونه د کمونیستانو د مهال له خاد سره هیڅ توپیر نلري. هلته هم د خلکو د نیولو او په ورته زندان (ثرخي پله) کې یې د اچولو او ربړولو دنده ترسره کیدله، اوس هم ترسره کیږي. د هغه وخت استخباراتو هم د بهرنیو یرغلګرو تر سیوري لاندې فعالیت کاوو ، اوسنی هم د بهرنیو تر سیوري لاندې فعالیت کوي. د دې ادارې تیري د ملګرو ملتونو په وروستي راپور کې کتلی شی. همدا راز، دغه اداره زنداني شوي پښتانه رسنیو ته د پاکستاني وګړو په توګه وړپیژني. [د] دغې تاجک توکمې استرېالوۍ خبریالې راپور وګورئ[6]. په دې کې یو ځوان چې د لوګر یا د ننګرهار ولایت دی، د پاکستاني په نامه خپلو لیدونکو ته ور پیژني چې په دې توګه داسې پروپاګنډ په لاره واچوي چې پښتانه په پاکستان پورې وتړل شي او حقایق پټ کړي.

خو د دې دریځ سره سره داسې ښکاري چې دغه افراد د ستراتیژیکو تګلارو د جوړولو په برخه کې د پریکړو واک نلري، یا دا ده چې د خپلو سیکولر مفکورو له کبله له هغو تګلارو سره توافق لري چې په افغانستان کې دودیز او مذهبي پوړ تر پوځي فشار لاندې نیسي چې

تابعدارۍ ته يې چمتو کړي. که د حامد کرزي، رحیم وردګ یا جنرال کریمي دندو او مسولیتونو ته ځیر شو، بیا هم د امریکایانو په مشرۍ بهرنیو یرغلګرو، د تاجک، ازبک او هزاره جنګسالارانو د فشارونو له کبله اړ دي چې د پښتنو ضد دریځ ولري.

د بیلګې په توګه، رحیم وردګ هغه سړی دی چې هره ورځ د ده تر مشرۍ لاندې پوځیان د پښتنو په پت او عزت تیری کوي یا پښتانه مخور وژني. کرزی هغه سړی دی چې د پښتنو قاتلین يې له سزا معاف کړل او پر لویو ځوکیو يې وګومارل او دده تر مشرۍ لاندې پښتانه وحشتناک حالت زغمي . ډاکټر اشرف غني په دې هرڅه پوهیږي خو د یو داسې سیستم ملاتړ کوي چې په هغه کې دده قوم وژل کیږي او د فساد او بې عدالتۍ پر ضد يې له عملي ګامونو څخه ډډه کړې. انورالحق احدي کومه سیاسي اجنډا نلري اوداسې ښکاري چې سیاسي وړتیايي هم تر پوښتنې لاندې ده. یوازې ځوکۍ ورته هرڅه ده، کنه نو اغیزمن لیډر په کړکیچ کې ځان څرګندوي او د خپل قوم ترڅنګ دریږي. له بلې خوا، دغه ټول نومونه، خبر یا نا خبر د سیکولریزم د عملي کولو په کمپاین کې برخه اخلي. مذهبي او دودپاله خلک د مذهب د ګوښه کولو هڅې نه خوښوي.

دا په داسې حال کې ده چې رحیم وردګ په دفاع وزارت کې ځان خوندي نه احساسوي او کرزی يې په ارګ کې، له خپلو دفترونو څخه بهر د ښکاره ګرځیدلو وړتیا نلري. لسګونو زره کورني او بهرني پوځیان ددوی د دفاع لپاره هم پخپله قرباني ته لیږل کیږي او هم د عامو خلکو [پښتنو] ژوند ته ګواښونه جوړوي. دوی [رحیم وردګ، کرزی او نورا] د بل تاوتریخوالی غندي، خو خپله د تاوتریخوالي امر

ورکوي، ددوی ترمشرۍ لاندې یا شتون کې پر پښتنو هغه وحشتناکه ظلمونه روان دي چې د شورویانو د یرغل پر مهال چا نه وو اوریدلي. له ګونټنامو نیولې، بیا تر بګرامه، څرخې پله او په نورو پټو زندانونو کې پر پښتنو څه تیریږي؟

ننګونه په لوی لاس پیدا شوه

په داسې حال کې چې د واکمنۍ له ماتې وروسته ډیری طالبان پخپلو کورونو کې ناست وو او چمتو وو چې د کرزي په مشرۍ له نوي حکومت سره مرسته وکړي، په دوه زره دوم کال کې نړیوالو سرتیرو ته ددې رسمي اجازه ورکړل شوه چې دافغانستان په خاوره کې د پښتنو په ضد هرډول هوایي او مځکني عملیات وکړي[7].

له دې مخکې د زرګونو طالب اسیرانو چې ټول پښتانه وو د څرګندو اشخاصو له خوا ډله ییزه وژنه او ورپسې په ډاګه د پښتنو پر سیمو د هوایي بمباریو تشویق، په کندوز او بلخ کې د سیمه ییزو مخورو لکه ارباب هاشم، میرزا ناصري او عبدالولي ابراهیم خیل وژل او هلته د جایدادونو لاندې کول، هغه څه وو چې په وروستۍ لسیزه کې یې د پښتنو د اکثریت په ضد د ښکاره سیاسي تبعیض بنسټ کیښود[8].

د بلخ، فاریاب، سمنګان، کندوز، بغلان او سرپل د پښتنو په ضد سیستماټیک تاوتریخوالي د دې خبرې شاهدي ورکوي چې ټوله دسیسه د یوې ډلې په ضد پلان شوې ده [9]. اوس داسې هڅې کیږي چې د پښتنو دغه قربانیان نه یوازې له پامه وغورځول شي، بلکې ددوی پاتې شوني مجبور کړل شي چې هغو اشخاصو ته تسلیم شي چې دغه وژنې یې پلان او بیا یې په ډیره بې رحمۍ ترسره کړې.

هغو اشخاصو چې دغه تاوتریخوالی یې ترسره کړ، د ملګرو ملتونو او نړیوالې ټولنې، د کرزي په اداره کې لوړې څوکۍ او دولتي اختیارات ورکړل او قانوني ځانګې یې په واک کې ورکړې، په دې ډول یې دوی ته یو پیاوړی سیاسي ملاتړ او اقتصاد هم برابر کړ. له دې لارې یې په ښه توګه وکړی شول چې کورني او نړیوال امکانات د افغانستان د اکثریت وګړو (پښتنو) په ضد د دې هدف لپاره وکاروي چې جګړه ځپلي پښتانه خپلې تابعدارۍ ته مجبور کړي. لکه په سویلي افریقا کې چې د تورپوټکو په ضد کیدل.

د اپرتایډ رنې بیلګې

په افغانستان کې دولتي سیستم هغه وخت د اپارتایډ په توګه څرګند شو چې د طالبانو د حکومت له پرځولو وروسته متحدو ایالاتو اداره او کنټرول د پښتنو ضد ډلې (شمال ټلوالې) ته وسپاره چې په تیرو دیرشو کلونو کې یې د پښتنو د اکثریت د ځپلو هڅې تکرار کړي دي. دوی یوه ځانګړې سیاسي، اقتصادي، پوځي، کولتوري او ټولنیزه اوږدمهالې اجنډا لري چې د امریکا یرغل عملي لار په لاس ورکړه.

د اپارتایډ ټکی لومړی په سویلي افریقا کې د سپین پوټکو اقلیت چې دولتي واک یې درلود ، د تور پوټکو د اکثریت په ضد (د دولتي سیستم له لارې یا د قانوني توکمپالنې په لړ کې) ازمایلی دی. له هغې راوروسته چې د نړۍ په یوه بله برخه کې توکمیز چلند کیږي نو سیاسي یا ټولنیز څیړونکي د اپارتایډ نوم ورکوي.

که یوځانګړې فرقه، قوم یا ولس د نړۍ په یو هیواد کې د اقلیت (ونو) له خوا له توکمیز، ژبني، سیاسي، پوځي تاوتریخوالي سره

مخامخ شي او د خپلې ژبې، پوستکي، مذهبي یا دودیزې مفکورې له کبله له سیاسي حق څخه بې برخي شي، دا د ملګرو ملتونو د منشور له مخې سیاسي، ټولنیز، کولتوري او اقتصادي تعصب بلل کیږي. د خلکو یوه لویه ډله له خپلو سیاسي، کولتوري، اقتصادي او ټولنیزو حقونو څخه بې برخې کول په څرګند ډول د ملګرو ملتونو د منشور ماتول او د بشري حقونو تر پښو لاندې کول دي. د دې لپاره چې یوه کوچنۍ ډله قدرت او کنټرول ترلاسه کړي ، دخپلو فرقه ییزو ګټو د تر لاسه کولو لپاره توکمیزې نارې پورته کوي. دا داسې سیستم دی چې کوچنۍ ډله باید کنټرول واخلي چې کارګري ځواک یې پیاوړی شي او معیاري ژوند خپل کړي.

د تیرو شلو کلونو راهیسې په افغانستان کې د پښتنو د اکثریت په ضد د اقلیتونو د دفاع په پلمه سیاسي خوځښتونه او ټلوالې جوړې شوې دي. ددغو ټلوالو سیاست ته که وګورو او په همماله توګه په شمالي ولایتونو کې د پښتنو پخلاف تاوتریخوالي وشمیرو نو دې پایلې ته به ورسیږو چې ددغو ټلوالو یوازنی سیاست دا دی چې پښتانه په سیاسي او اقتصادي ډول بیثباته کړي او قدرت ددوی لاسته ولویږي. ددې تیورۍ مخکښ د شورای نظار قوماندان احمد شاه مسعود وو چې غوښتل یې افغانستان د لوی تاجکستان یوه برخه وګرځوي[10].

په دې ډول، د وګړو لویه ډله چې د واک کولو حق او قوت لري، له اقلیتونو جوړې یوې ټلوالې سره مخامخ کیږي چې یوازې شخصي او قومي ګټو پسې ګرځي. دغو دسیسو دعادي خلکو پر ژوند اغیز شیندلی او دوی یې پخپل ورځني ژوند کې احساسوي، د همدې

لپاره خپل چاپیریال ته ګوري چې د مخنیوي لارې چارې ولټوي، خو هلته هغه طالبان دي چې ځانپالو ټلوالو او ژبتوکمیزو سیاستونو پخلاف راپورته شوي دي، خوابدو او غوصه شوو پښتنو ته بدیل وړاندې کوي.

د پښتنو د ځپلو پرله پسې هڅې

په دوه لسیزو کې دا دومه هڅه ده، دا ځل هم د دولت له دریځه د هغو اشخاصو په لاس ترسره کیږي چې پښتانه د ځان په وړاندې خنډ ګڼي[11]. لومړی هڅه د ۱۹۸۰ – ۱۹۹۲ کې هغه مهال وشوه چې له شوروي یرغلګرو سره د اوربند تړون وشو، او دغه دسیسه د برهان الدین رباني د ولسمشرۍ تر پایه پورې روانه وه[12]. د افغانستان پخوانی پوځ له منځه لاړ، ځانګړو ډلو ته وفادار جنګیالي د پوځ او پولیسو په توګه دولتي ځواکونه ونومول شول او د کابل په سوېل، ختیځ او شمال کې یې د پښتنو په ضد پوځي عملیات پیل کړل.

ددې عملیاتو هدف داوو چې پښتانه وځپل شي چې د برهان الدین رباني په مشرۍ تاجک توکمي په ټول افغانستان خپل کنټرول پراخ کړي. انجینر ګلبدین حکمتیار د یو پښتون په توګه په دغې دسیسې وپوهیده او مقاومت یې وکړ. د مسعود ځواکونو له روسیې، هند او د منځنۍ اسیا له یو شمیر هیوادونو څخه مالي او پوځي ملاتړ اخیسته، خو مقابل لوري نه یوازې د پاکستان ملاتړ له لاسه ورکړی وو، بلکې عربي هیوادونو هم ورسره مرسته نه کوله. هغه وخت چې د جګړې د اوږدیدو له کبله د حکمتیار ځواکونه له مالي او پوځي ستونزو سره مخامخ کیدونکي وو، د طالبانو په خیره کې یو نوی

ځواک د پښتنو له منځه راپورته شو او په خورا لنډ وخت کې يې وکولی شول چې د رباني حکومت رنګ کړي.

اوس هم په افغانستان کې يوازې پښتانه دي چې دولت او نړيوال ځواکونه يې په نښه کوي. په دې لړکې د پښتنو د پوره غړي وژل کيږي، نيول کيږي، تعقيبيږي، بنديانيږي، ځورول کيږي او سختترينه کړاوونه ورکول کيږي. د پوځي عملياتو له لارې د پښتنو ښځې، ماشومان، سپين ږيري او ځوانان په انفرادي او ډله ييزه توګه د يو سياسي او اقتصادي هدف لپاره وژل کيږي او وژونکي يې ستايل کيږي.

ددوی په کليو او کورونو دغه عمليات د يوې پوځي تګلارې په مټ چمتو کيږي چې هم د سيمه ييز دولت او هم د نړيوالو ځواکونو جيګپوړي پوځي چارواکي پکې ګډون کوي. طبيعي ده چې دوی د پوځي وسايلو د استعمال له لارې غواړي چې پښتانه ووېروي، بې زړه يې کړي او د هغو افرادو تابعدارۍ ته يې ورمات کړي چې غواړي قدرت ترلاسه کړي. د همدې لپاره د پښتنو وژونکی له هرډول محاکمې ازاديږي او په پوځي ميډالونو نازول کيږي.

دغه حالات هغه مهال پيدا کيږي چې په حکومت کې د قدرت خاوندان شا او خوا وګوري چې ځواکمن هيوادونه يې ترشا ولاړ دي او ددوی له پروژو سره سياسي، پوځي او اقتصادي مرسته کوي. د دې تاوتريخوالي په نتيجه کې دغه اشخاص هڅه کوي چې د پريکړو ځای ته ځان ورسوي او خپلې منګولې ټينګې کړي.

مهمه بیلګه یې د پوهنتون د پنځه زده کونکو او یو استاد نیول دي.
دا پیښه په داسې حال کې وشوه چې کرزی له هیواده بهر وو او هغه هیواد ته یې سفر کړی وو چې له پاکستان سره دودیزه دښمني لري. له دې پیښې وړاندې په پاکستان باندې فشارونه ډیر شوي وو او ددې لپاره چې هند ته د حامد کرزي د سفر په اړه د پاکستان خوله پټه کړي، دغو دولتي اشخاصو ته پکار وو چې څو نور پښتانه، د یوې، تش په نامه دسیسې د جوړولو په پلمه ونیسي چې په اصطلاح د پاکستان په ضد په خلاصه خوله د خبرو جوګه شي. داسې پلانونه د امنیتي سلاکار، نورو امنیتي او دفاعي چارواکو په مټ جوړیږي.

که لږ نور یې هم ښکاره ووایو، د امریکا پر سفارت برید او د رباني د وژلو تورونه کافي نه وو، په دې چې، دا وار له مخه پاکستان رد کړي وو. ددې لپاره چې هند ته د حامد کرزي د ناڅاپي سفر او کابل-ډیلي ترمنځ د ستراټیژیک تړون په اړه کابل د اسلام اباد د فشارونو مخه ونیسي او پر پاکستان د امریکا فشارونو ته نوي دلایل پیدا کړي، یو څو بیګناه محصلین ونیول شول. څرګنده ده چې په زندانونو کې بیا د ناپښتنو امنیتي مامورینو له خوا دغو نیول شوو خلکو ته سخترین کړاوونه ورکول کیږي.

په داسې حال کې چې پښتانه شکایت لري چې په سیمو کې یې ښوونځي او پوهنتونونه د جګړو له کبله تړلي دي، ډیری ماشومانو او ځوانان یې زده کړو ته لاس رسی نلري، دپوهنتون د زده کونکو د نیولو تر ټولو مهم اړخ دادی چې دوی لاپسې بې جرته کړي چې لوړو زده کړو ته زړه ښه نکړي یا لویو ښارونو ته د لوړو زده کړو د ترلاسه

کولو لپاره سفر ونکړي او داسې فکر ور واچول شي چې په پوهنتونو کې هر پښتون تر تعقیب لاندې دی.

په هیڅ قانون کې، پرته له محاکمې امنیتي ځواکونه حق نلري چې یو ځوک د مجرم په توګه زندان ته واچوي او هلته یې وځوروي، یا پر هغه د دسیسه جوړونکي، ترهګر یا بل ورانکاري نوم کیږدي، خو موږ ولیدل چې نیول شوي خلک نه د کومې محاکمې له لارې تورن شول او نه داسې اسناد وښودل شول چې دوی رښتیا په یوه دسیسه کې لاس درلود او پرته له دې چې نیول شویو خلکو ته د دفاع حق ورکړل شي، ورباندې دا ډول بد تور ولګید. کله چې دغه تورن خلک د تلویزون پر پرده ښودل کیږي یا د خبریالانو د کیمرو په وړاندې څرګندیږي، نو مجبور دي چې هغه څه ووایي چې پولیس یا امنیتي کسان یې غواړي، ځکه چې هغوی ته د فزیکي او روحي ځورونې ګواښونه کیږي، ان د مرګ د سزا ګواښ ورته کیږي، دېته مجبوریږي چې د چاروا کو په خوښه اقرار وکړي. دا ټوله کیسه دا مانا لري چې یوه دسیسه جوړه شوې ده او ددې دسیسې ترشا ډول ډول سیاسي موخې پرتې دي[13].

تاوتریخوالی او سپکاوی

د ۲۰۱۱ کال د اکتوبر په میاشت کې د ملګرو ملتونو راپور وښودله چې په زندانونو کې پښتانه په څومره بې رحمۍ سره شکنجه کیږي چې د هغو اشخاصو تابعدارۍ ته یې ورمات کړي چې حاضر نه دي قدرت له بل چا سره شریک کړي. د دې سره سره چې ملګرو ملتونو په دې راپور کې حقایق رابرسیره کړل، خو ددې راپور له لارې پښتنو

اکثریت ته په غیر مستقیمه توګه ګواښنه وشوه چې د هغو اشخاصو تابعداري وکړي چې په کابل کې کنټرول لري، که داسې ونکړي نو له دغې سختې سزا سره به مخامخ شي. په دې دلیل چې ملګري ملتونه دغسې پټ دولتي جنایتونه په لفظي توګه افشا کوي، په داسې حال کې چې خپله ملګري ملتونه ددغو حقایقو شاهدان دي، خو هیڅ یو دولتي مامور د محاکمې غوښتنه یې نه ده کړې.

په بله وینا، د حامد کرزي ټوله اداره د ملګرو ملتونو او نړیوالې ټولنې په مرستو چلیږي، امنیتي کسانو او پولیسو ته روزنه او مالي ملاتړ هم ملګري ملتونه، متحد ایالات او ناټو ورکوي او د ملګرو ملتونو سیاسي، پوځي او مالي ملاتړ لري. د بن کنفرانس او د ټولو هغو په اصطلاح ټول ټاکنو لګښت ملګرو ملتونو ورکړی چې کرزی یې بیا بیا د ولسمشر په توګه وګوماره.

ددې راپور د سیاسي اړخ انتقاد کونکي ښايي ووايي چې ملګرو ملتونو په لوی لاس هڅه کړې چې په زندانونو کې د بندیانو د شکنجو د بهیر په افشا کولو سره هغه خلک وویروي چې د کرزي د حکومت په ضد جنګیږي یا هغه خلک وویروي چې د طالبانو او حزب اسلامي ملاتړ کوي، خو له بلې خوا، دغه راپور ښيي چې د پښتنو په ضد یو سیستماټیک دولتي تاوتریخوالی روان دی، یانې د پښتنو زامن په دې او هغه نامه نیول کیږي او تورو تمبو شاته په فزیکي او روحي ډول ځورول کیږي. ددې سیاسي او ټولنیز اړخ دا دی چې له دې لارې، پښتانه ځنډې ته کړي، د سیاسي، کولتوري او اقتصادي تشې په رامنځته کولو سره قدرت په اصطلاح هغې ټلوالې

ته انتقال کړي چې په تيرو وختونو کې په شمال کې جوړې شوي دي[14].

بهرنی یرغل او د پښتنو ځپنه

د اقليت واکمن ژر راضي کيږي چې د بهرنيو ځواکونو(يرغلګرو) شرايط ومني او په بدل کې بهرني يرغلګر د اقليت د واکمنۍ دفاع کوي. بهرني ځواکونه تل هڅه کوي چې د يو هيواد اکثريت له قدرت ليرې کړي او د اقليتونو اوږدمهالې واکمني ممکنه کړي چې خپلې ځانګړې ګټې خوندي کړي. په بدل کې يې اقليتونه په ټول زيار سره د بهرنيو ځواکونو ګټې خوندي کوي چې ددوی له ملاتړه لاس وانخلي. دا کار د اکثريت لپاره د منلو نه وي او په وړاندې يې غبرګون ښيي.

په افغانستان کې بهرني عسکر لګيا دي، د همداسې شرايطو په جوړولو کې مرسته کوي، ناڅاپه په يو کور ورننوزي او دا کار خلکو ته هغه روسيي عسکر ورپه زړه کوي چې په ۱۹۸۰ کلونو کې يې پر افغانستان ورته يرغل کړی وو او په همدې کليو کې يې د عامو خلکو پخلاف ورته چلند کاوو. عام خلکويني چې د هماغو سرو روسانو په ډول څيرې ظلم او تيری کوي.

د خلکو ښځې تلاشي کوي، نارينه او ښځينه وګړي له ځان سره بيايي، يا يې ځای په ځای وژني. يو چا له پيړيو پيړيو راهيسې زيار ويستلی وي، يوه کورنۍ يې جوړه کړي وي، يو بهرنی عسکر ورشي، ټول په ډزو وولي او کورنۍ يې ځای په ځای ختمه کړي. ددې ظلم پخلاف خلک اواز نشي پورته کولی، رسنۍ داسې پيښې نه راپورته کوي، داسې مرجع نشته چې کليوال ورته شکايت وکړي. خلک مجبوريږي چې خپله لاس په کار شي، ځکه چې خلک باور له لاسه ورکوي او پر

هغه څه یې عقیده پیدا کیږي او لیا ډیریږي چې هیواد له بهرني یرغل سره مخامخ دی.

د ناټو عسکر په رڼا ورځ پښتانه په ډله ییزه او انفرادي توګه وژني او د کرزي حکومت ددوی دغه عمل نه یوازې ستايي بلکې دېته د ترهګرۍ په ضد جګړه وایي. ددې جګړې مانا دا ده چې د پښتون وژنه یو روا او قانوني کار دی، ځکه خو قاتل محاکمه کیږي نه او برعکس پښتون د ترهګر په نامه پرته له کومې محاکمې د استخباراتو او پولیسو په لاس زندان ته اچول کیږي او هلته شکنجه کیږي[15]. د بمباریو ستاینه، د وژنو او وژنکو ستاینه، د وژونکو نه محاکمه، پرته له محاکمې پر ازادو وګړو تور لګول او ددوی د ځورولو لړۍ، داسې سیاست دی چې تبیعض یې رامنځته کړی او خلک یې په بشپړ ډول خوابدي کړي دي.

په هوايي بمباریو کې د پښتنو ماشومان، ښځې او سپین ږیري وژل کیږي او یايي په کورونو د ناټو عسکر په ځانګړي ډول امریکايي عسکر ورننوزي او هر سپکاوی چې غواړي هغه غریبو او بې دفاع خلکوته ور اړوي. د دغسې ظلمونو بیلګې دومره ډیرې دي چې ان د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د نورو هیوادونو اوسیدونکي پرې بحث کوي. له هوايي او مځکنیو بریدونو پرته د نورو سنجول شوو پوځي یرغلونو له لارې د پښتنو غړي ویرول کیږي، نه یوازې یې د ژوند حق له خطر سره مخامخ دی بلکې ددوی سیاسي، اقتصادي او ټولنیز حقوق تر پښو لاندې دي[16].

پوځ او پولیسو ته د خارجي یرغل پر ځای د پښتنو د تعقیب روزنه ورکول کیږي. پخوا وختونو کې به پوځي ته د یو خارجي یرغل په ضد د وطن د دفاع روزنه ورکول کیده، اوسني پوځ ته د یو ځانګړي قوم د غړو د تعقیب او وژنې روزنه ورکول کیږي. دغه پوځ او اردو د چا په ضد او په کومو سیمو کې عملیات کوي؟ د چا کورونه تلاشي کوي؟ څوک لاس تړلي، سترګې تړلي له خپلو کورونو بیایي؟

دغه پوځیان په ډیرې بې رحمۍ سره د پښتنو بانفوذه ملا امامان او قومي مشران وژني چې د اوسني دولتي فساد په ضد راپورته شوي غړونه یې غلي کړي. له نورو بیلګو به تیر شم او دلته به ستاسې پام د غزني د اندړو ولسوالۍ د اوسیدونکي شیخ الحدیث مولوي عبدالبصیر وژنې ته ستاسې پام واړوم. د هغه ګنا څه وه؟ او کومې محاکمې په کوم تور د هغه د مرګ پریکړه کړې وه؟ دلته دغه پوښتنه یو دولت ته راجع کیږي؟ که دا سیستماټیک او هدفي وژنې نه وي، نو دغه مولوي صاحب ولې په دومره بیرحمانه ډول وژل کیږي؟

اقتصادي اړخونه

حکومت، پولیس او نور دولتي ځواکونه د یو پلان له مخې پښتانه پانګوال او تجاران تر فشارلاندې راولي چې ویره ور واچوي او د هیواد له یوه ځایه بل ځای ته له کاري سفرونو ډډه وکړي چې پانګونه یا تجارتی کاروبار ونشي کړی یا د دایمي پوستونو لپاره سیالي ونشي کړی. د تصادف له مخې که کوم پښتون په پنجشیر یا بدخشان یا بامیان کې دنده ولري نشي کولی خپله کورنۍ له ځانه سره دغه ولایت ته بوځي، ځکه چې هلته د اوسیدو شرایط ورته نه دي برابر. د

دې مانا دا ده چې هلته دایمي کار نشي کولی او د تګ راتګ په حال کې به خپل وخت تیروي. دا تګ راتګ امنیتي ستونزې لري او دغه سړي مجبوریږي چې دنده پریږدي. د داسې شرایطو مانا داده چې یوځانګړی قوم، شخص یا ډله په یوه ځانګړې سیمه کې لنډمهالې دنده ولري.

که یو پښتون سوداګر وغواړي چې په کابل کې پانګونه وکړي، هغه ته ډول ډول امنیتي خنډونه جوړیږي چې ونشي کړی خپله پروژه عملي کړي. که ددې ستونزو سره سره هغه پانګونې ته زړه ښه کړي، بیا هغه وخت د کار اجازه ورکول کیږي چې یو تاجک، هزاره یا ازبک توکمی وګړی پرته له کومې پانګې شریک کړي. که دا کار ونکړي باید یو لوړپوړی امنیتي چارواکی مفت پخپله پروژه کې شریک کړي چې د کاروبار امنیت یې شونی شي. په کپیټال ټولنو کې چې یوازې شتمن کولی شي د خپلو پیسو په مټ قانون بدل یایې جوړ کړي، حکومت جوړ او حکومت ړنګ کړي، د پښتنو سوداګرو او پانګوالود پرمختګ مخه نیول کیږي چې تشه رامنځته کړي او کاري ظرفیتونه یې له منځه لاړ شي[17].

په لویو ښارونو کې پښتنو ته نمرې نه ورکول کیږي او حکومتي ملاتړ نلري، ځکه چې په ښکاره ډول تر تعقیب لاندې دي. په کابل کې پښتانه شکایت لري چې په دولتي ادارو کې له دوی سره بد چلند کیږي. په ښار کې هستوګنه ژوند معیاري کوي او د ماشومانو راتلونکی جوړوي، په کلیوالو سیمو کې هغه اسانتیاوې نشته چې ژوند معیاري کړي. دغه دولتي اشخاص هڅه کوي چې ښارونو ته د پښتنو د ورلیږدېدو مخه ونیسي چې د ژوند سطحه یې معیاري نشي

او عصري (له اسانتیاوو ډک) ژوند خپل نکړي. ددې فشارونو بل دلیل دادی چې دوی له سیاسي، کولتوري او اقتصادي غربت سره مخامخ شي، خو برعکس په قدرت کې شته اشخاص (لړکیو پورې اړوند کسان) شتمن شي. په کپیټلیسټ سیسټم کې یوازې شتمن د واکمنۍ حقداران ګڼل کېږي، که بېوزلي (عادي خلک) شتمنو ته له خدمت کولو څخه انکار وکړي پوځ او پولیس ورلیږي او په زوره یې تابعدارۍ ته اړ کوي.

کارګري ځواک، مسلکونه او کنټرول

یوه داسې هڅه روانه ده چې پر پښتنو دومره بندیزونه ولګول شي چې دوی ونشي کړی له یوه ځایه بل ځای ته سفر وکړي او د دوی چاپېریال محدود کړي. د سفر پر مهال د لارې په اوږدو کې د پښتنو پخلاف له ناوړه چلند څخه کار اخیستل کېږي. دوی تالاشي کېږي او رټل کېږي. په دولتي ادارو کې په یوه نوم او بل نوم په ذهني توګه ځورول کېږي چې دندې پرېږدي او ځای یې ناپښتانه ډک کړي.

دغه سیسټماټیک بندیزونه او زور زیاتی د پښتنو هغه مسلکي وړتیا له منځه وړي چې له مخې یې دوی کولی شي د ازاد بازار په اقتصاد کې ځانونه پیدا کړي، هلته بشپړ استازیتوب ولري او له هغو کسانو سره چې کنټرول یې په لاس کې دی سمه سیالي وکړی شي. دغه سیسټماټیک پوځي یرغلونه د وخت په تیریدو سره نشي کولی چې پښتانه پر یو اقلیت بدل کړي، خو ددوی کارګري وړتیا له منځه وړي، د وګړو شمیر به یې لا هم ډیر وي، خو مسلکي پوټنشل به نلري.

د اوسنيو سياسي پوځي، کولتوري او ټولنيزو فشارونو موخه دا ده چې پښتانه د معاصرو مسلکونو د تر لاسه کولو له چانسونو څخه بې برخې کړي چې په راتلونکي کې ونشي کړی د اقليتونو غړي د کارګرۍ په ډګر کې وننګوي. که داسې وشي نو، د دې سره سره چې پښتانه کارګر به مسلکي وړتيا نلري، د شتمنۍ کنټرول به د کپيټالستو اقليتونو لاسته ورغلی وي، خو دوی به بيا هم د پښتنو په ضد سيالۍ ته دوام ورکوي ځکه چې د اکثريت مسئله به ورته لا نور چلنجونه جوړوي. کله چې د اکثريت په ضد جګړه دوام وکړي، ورو ورو کارګري مسلکونه اقليتونو ته انتقاليږي، د نړيوالو خيريه ټولنو په پلمه بهرني کارګر له هغوی سره يوځای کيږي او هغه تشه چې د اکثريت وګړو د کارګري ځواک د ليرې کولو په نتيجه کې رامنځته شوې ده، ډکوي.

دا حالت بيا د اقليتونو شتمنو ته پوره صلاحيت ورکوي چې مخامخ پريکړې وکړي او له بهرنيو [ځواکونو] او پانګوالو سره مخامخ معاملې وکړي. دوی بيا زياتره د هغو هيوادونو سره پټ او ښکاره نژدې اړيکي ساتي چې شريکه ژبه لري يا هغه چې دوی سره شريک کاري مسلکونه لري. دغه کارګري ځواک بيا ژر د خوش ګذارنۍ پوړ ته رسيږي او هغوی چې مسلکونه نلري او کارګري ځواک يې د جګړې له کبله زيانمن شوی، خبر يا نا خبر د اقليتونو خدمت ته ورېلل کيږي.

د کپيټاليزم په نړۍ کې چې پرمختګ يې ټيکنالوجۍ له ودې سره تړلی دی د کارګرو د ټولنې کنټرول که د هر چا په لاس کې وو، پريکړه به هم کوي او لوی قراردادونه به هم اخلي. دغه کنټرول هغه وخت د يو چا لاسته لويږي چې د طبيعي زيرمو او اقتصادي سرچينو کنټرول په

لاس کې واخلي. د دې لپاره داسې هڅې روانې دي چې د افغانستان د طبیعي زیرمو قراردادونه ناپښتنو پانګوالو ته ورکړل شي چې پر شتمنۍ کنټرول ترلاسه کړي. که د بغلان د طلا معدن ته ځیر شی، نو تاسو ته به څرګنده شي چې ددغه معدن کنټرول پرته له کومې داوطلبۍ یو سیمه ییز جنګسالار ته ورکړل شوی دی. ددغه جنګسالار جنایتونه دومره ډیر دي چې نشي شمیرل کیدای[18].

کولتوري فشارونه

پر پښتنو د القاعده او ترهګر نوم ایښودل کیږي چې په روحي یا فزیکي توګه یې د ځورولو شرایط برابر کړي. د خبریالانو د ټولنې د یو فعال ضیا بومیا په وینا ان د اطلاعاتو او کولتور وزیر مخدوم رهین په دې وروستیو کې وویل چې قومي جامې د ترهګرو جامې دي او په دې باید بندیز ولګول شي. ښاغلي بومیا د ۲۰۱۱ کال د اکتوبر میاشتې پر پنځمه نیټه د خپل فیسبوک پر پاڼه داسې ولیکل:

"د اطلاعاتو او کولتور وزیر مخدوم رهین خپلو پلویانو ته ویلي چې په ملي راډیو تلویزیون کې څوک پر ښنږدي چې په ملي جامو کې دندې (وظیفې) ته ورشي، ځکه چې د ده په وینا ملي جامې د تروریستانو لباس دی- د رهین له همدې دستور سره سم نن یو تن چې په ملي راډیو کې نوکري وو د عزیزیار له خوا چې رهین ته نږدې سړی او دنطاقانو دشعبې آمر دی، توهین شو او داسې ورته وویل شول (چرا پتلون نه پوشیدی؟ شما اوغان های غول تروریستها، القاعده ها و طالبان). په همدې تړاو نن یو بل تن چې پښتون دی، په ملي جامو کې تلویزیون ته راځي، ورغوښتل شوی و او د تلویزیون

د مرستیال له خوا اخطارونه ورکړل شوي دي چې منفک به شي. دغو دوه تنو د خبریالانو ټولنو ته له همدې امله شکایت کړی او د مرستې غوښتنه یې هم کړې ده. موږ خبریالان دوزیر دغه عمل غندو هیله ده راسره یو شی".

د پښتنو پر ژبه په ښکاره توګه ملنډې وهل او سپکاوی د دې پخلی کوي چې د دوی په ضد جګړه تراقتصادي، پوځي او سیاسي ډګره ور هاخوا روانه ده. په رسنیو او مزاحیه پروګرامونو کې پرې ملنډې وهل د ساعت تیرۍ موضوع جوړه شوې ده [19]. د کورنیو چارو وزارت په تذکرو کې پښتنو ته مورنۍ ژبه دري لیکي. په دې توګه هڅه کوي چې د پښتنو ژبنۍ پیژندګلوي بدله کړي. دا [دوی ته] دوه ګټې لري، یو د کاغذ پر مخ د پښتنو شمیر کمیږي او بل د تاجک توکمو شمیر ډیریږي. دا درغلي یوازې له پښتنو سره نه کیږي بلکې له هزاره وو، ازبکو او نورو توکمونو سره هم کیږي.

د جایدادونو قبضه

په شمالي ولایتونو کې ډیری ځایي پښتانه مجبور شوي دي چې خپل اصلي ټاټوبی پریږدي. په جوزجان، بلخ، بامیان، فاریاب، بغلان، سمنګان او سرپل کې د پښتنو جایدادونه ځایي زوراکو قبضه کړي دي، رمې یې چور شوې او دوی کډې کولو ته مجبور شوي دي[20]. په بامیانو کې د کوچیانو د جایدادونو مسئله، په تخار کې د یوسفزیو د جایدادونو مسئله، په سرپل کې د ساکزیو د جایدادونو مسبله او همداسې ډیرې نورې بیلګې شته چې موږ ته ښیي چې دا تاوتریخوالی څومره پراخ دی[21].

هغه مهال چې جمعه خان همدرد د بغلان والي وو، د احمد ضیا مسعود د شکایت له امله حامد کرزي کابل ته وروغوښت او د کرزي، مسعود او همدرد ترمنځ په ارګ کې د دې شکایت په اړه غونډه وشوه. جمعه خان همدرد ماته وویل چې احمد ضیا مسعود زما په مخکې کرزي ته وویل چې (اقای همدرد از جنوب نفر میاره و در منطقه ما(پلخمري) مقرر میکند و ما این کار را قبول نداریم). ښاغلي مسعود هڅه وکړه چې په دې توګه کرزی تر فشار لاندې ونیسي او خپلې غوښتنې پرې عملي کړي. په بله وینا په بربنډ ډول خپل مخالفت ښکاره کړي او په دولت کې د پښتنو د ګومارنې مخه ونیسي چې کنټرول له لاسه ورنکړي.

همدا راز په ۲۰۰۴ کال کې د محمد اکرم خاکریزوال په ضد د جمعیت د قومندانان عطامحمد نور مخالفت چې له بلخ څخه د ښاغلي خاکریزوال د لیرې کولو لامل وګرځید، ځکه چې د خاکریزوال په راتګ سره بلخ ته یو شمیر سیمه ییزو پښتنو جرئت وکړ چې د خپلو جایدادونو د ترلاسه کولو لپاره له دولت مرسته وغواړي. پښتانه بیا عادي ژوند ته وګرځیدل او په پرتله ییزه توګه له ګواښونو وژغورل شول. دې کار د خاکریزوال ملاتړ د عادي خلکو ترمنځ ورځ تربلې ډیراوو. عطا محمد دغه حالت نشو زغملی او هڅه یې وکړه چې د زور له لارې ښاغلی خاکریزوال مجبور کړي چې مزارشریف پریږدي.

په داسې حال کې چې د شمال ټلوالې مشران هیڅ ډول مسلکي زده کړې نلري، نن له ولسمشر راښکته پر ګردو لویو څوکیو ګومارل شوي دي. ټولې پریکړې دوی کوي او کرزی یې لاسلیکوي. تر اوسه به چا د دوی له خولې نه وي اوریدلي چې بیګناه خلک د بهرنیو په

بمباریو کې ولې وژل کیږي؟ خو دا به مو ارو مرو اوریدلي وي چې دغو کسانو پر بهرنیو ځواکونو غږونه کول چې "دا کوچني بمونه دي، لوی لوی بمونه وغورځوی".

د خلکو دا هرڅه په یاد دي او دعامو وګړو تیرویستل ډیر سخت شوي دي، یوازې په پروپاګنډ او درواغو د افغانستان په څیر جګړه ځپلی هیواد نه اداره کیږي. د مدني ټولنو په نامه یو څو تنه چې په هره غونډه کې ناست وي، یا د ښځو د حقونو د دفاع کونکو په نامه یو څو تنه چې هر وخت د تلویزون پر پردو راڅرګندیږي، نشي کولی چې د یوې پراخې مدني ټولنې استازیتوب وکړي. خلک وینې چې د بهرنیو او کورنیو ځواکونو له خوا له کابله بهر له ښځو او ماشومانو سره څه ډول بد چلند کیږي. دغه د ګوتو شمار اشخاص فکر کوي چې عادي خلک ډیر احمق دي او موږ یې په ژوند او په وینو لوبې کوو او خپلې خیټې غټوو د خپل کنټرول سیمه پراخوو، او دوی زموږ (د کنټرول، قدرت او شتمنۍ) لپاره قرباني ورکوي. پای.

اخځلیکونه

1: Zizak, S & Elthatawy, M. (2011) Answer Question session (Online), available, http://www.youtube.com/watch?v=TxyMRfOMhR4&feature=related (Accessed: 10.10.2011).

2: Taylor, N, R. (2011), Afghanistan envoy highlights errors of British strategy (online), Availablehttp://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/11/envoy-critique-afghanistan-campaign (Accessed: 20.10.2010).

3: Criminals of Afghanistan War . (2011), Warlord campaigns (online), available (Facebook),https://www.facebook.com/#!/photo.php?v=153802051383460 (Accessed: 16.10.2011).
4: RFERL. (2011) Afghanistan 10 years on: 'By Working, we Have Managed to Change Our Lives for the Better' (online), available http://www.rferl.org/content/afghanistan_10_years_later_family_hope/24352571.html (Accessed: 20.10.2011).
5: Spiegel. de. (2011), More than Half of Afghans See NATO as Occupiers (online), available http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,792436,00.html (Accessed: 20.10.2011).
6: Journeyman. TV. (2011), Afghanistan's Turning Point - Afganistan (online), Available, http://www.youtube.com/watch?v=uBWCD4mbtj4 (Accessed: 19.10.2011).
7: Zaheer, A & Samimi, M. (2011), MPs: Current crisis linked to 2002 agreement (online), availablehttp://www.pajhwok.com/en/2011/07/28/mps-current-crisis-linked-2002-agreement (Accessed: 10.10.2011).
8: Doran, J. (2002), Afghan Massacre, The Convoy of Death(online),available, http://www.acftv.com/archive/article.asp?archive_id=1 (accessed:13.10.2011).
9: Human Rights watch (2002), Anti-Pashtun Violence Widespread In Afghanistan (online), available,http://www.hrw.org/en/news/2002/03/02/anti-pashtun-violence-widespread-afghanistan (Accessed: 15.10.2011).
10: Richardson, B. (2001) Ex-Soviet commander unveil Masoud's secret pact (online), available,http://www.militaryphotos.net/forums/showthrea

d.php?13290-Ex-Soviet-commander-unveil-Masoud-s-secret-pact-updated(accessed: 21.10.2011).
11: Khudaid, G. (1995), Ahmad Shah Masood the great traitor of Afghanistan (online), available http://www.youtube.com/watch?v=CmH_G6IMI7o (Accessed: 18.10.2011).
12: Kabul Press (2009), احمد شاه مسعود و عقد معاهده آتش بس با اردوی سرخ(online), available, http://kabulpress.org/my/spip.php?article4079(accessed: 11.10.2011).
13: Khetab, M, H. (2011), Plot to kill president foiled; 6 detained (online), available,http://www.pajhwok.com/en/2011/10/05/plot-kill-president-foiled-6-detained (accessed: 23.10.2011).
14: Kelly, J. (2011), Afghanistan officials 'systematically tortured' detainees, says UN report (online), available,http://www.guardian.co.uk/world/2011/oct/10/afghanistan-torture (accessed: 21.10.2011).
15: Rolling Stone. (2011), The Kill Team (online), available http://www.rollingstone.com/kill-team (accessed: 24.10.2011).
16: Cavendish, J. (2011), Revealed: Afghan chief accused of campaign of terror is on US payroll (online), availablehttp://www.independent.co.uk/news/world/asia/revealed-afghan-chief-accused-of-campaign-of-terror-is-on-us-payroll-2245369.html (accessed: 25.10.2011).
17: Shah, A. (2010), Afghanistan challenge is not to create “western-style” democracy (online), availablehttp://blogs.reuters.com/great-debate-uk/2010/03/12/afghanistan-challenge-is-not-to-create-western-style-democracy/(accessed: 22.10.2011).

18: Bandler, J. (2011), A team of bankers starts to tap the country's vast mineral riches, with help from the Pentagon (online), available http://management.fortune.cnn.com/2011/05/11/jp-morgan-hunt-afghan-gold/ (accessed: 25.10.2011).

19: TV1 (2011), Shabkhand ba Jawad(online),available http://www.youtube.com/watch?v=DuRHQGzSjc8 (accessed: 24.10.2011).

20: Moahid, A, K. (2008), Protest against Kochis influx held in Kabul (online), availablehttp://www.pajhwok.com/en/2008/03/30/protest-against-kochis-influx-held-kabul (Accessed: 19.10.2011).

21: Niyazman, G & Ibrahimi, S, Y. (2008), Afghan land dispute sparks ethnic tension (online), availablehttp://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch-Archive/Detail/?lng=en&id=92684 (Accessed: 25.10.2011).

Geweldspiraal in Afghanistan

10 jaar na 11 september 2001

Fig. 1: WTC voor en na 11september 2001

Dr. Sayed Nasir Ahmad, Nederland.

Afghanistan is al meer dan 30 jaar door de oorlog verscheurd waarbij verschillende factoren een belangrijke rol hebben gespeeld. Afghanistan is eerst door communistisch Rusland, vervolgens door een burgeroorlog en daarna door allerlei extremisten vernield. Momenteel is Afghanistan door het optreden van de Westerse en plaatselijke machthebbers een arena van geopolitieke, religieus ideologische en economische strijd geworden. In de laatste 200 jaar heeft Afghanistan een strijd gevoerd ter bescherming van eigen land, cultuur, identiteit en menselijke waarden tegen allerlei indringers. Wij kunnen de verschillende oorlogssituaties zoals hieronder verdelen.

I Het Grote spel (strijd tussen Groot Brittannië en Rusland).

- 1838-1842: Eerste Engels-Afghaanse oorlog;
- 1878-1880: Tweede Engels-Afghaanse oorlog;
- 1919: Derde Engels-Afghaanse oorlog; Afghanistan onafhankelijk.

II Koude Oorlog (strijd tussen USSR en USA).

- 1948-1950: Eerste Pakistaanse-Afghaanse crisis over Pashtunistan;
- 1955: Tweede Pakistaanse-Afghaanse crisis over Pashtunistan;
- 1958-1963: Derde Pakistaanse-Afghaanse crisis over Pashtunistan;
- 1973: Staatsgreep van Sardar Mohammad Dawud Khan ten voordeel van USSR;
- 1978: Staatsgreep van Communisten pro USSR;
- 1979-1989: Russische interventie en 10 jarige oorlog tussen Afghanen en Russen;
- 1989-1992: communistische regering met burgeroorlog.

III Het Nieuwe Grote Spel (strijd tussen USA, Islamlanden, EU en Shanghai-Groep).

- 1992-1996: Rebellen-regering met algehele burgeroorlog;
- 1996-2001: Taliban-regering met stabiele situatie in meer dan 95% territoria, maar wel met schending van mensenrechten en isolement van het land;
- 2001-2011: Decennium van Amerikaanse aanvallen op Afghanistan en escalatie van bedreiging van de wereldvrede en politiek.

Na de val van de Taliban hoopte de Afghaanse bevolking op een vreedzaam leven en wederopbouw van Afghanistan, maar helaas is het al het 10 jaar van de aanwezigheid van Amerikanen en westerse machthebbers om orde in Afghanistan tot stand te brengen.

In tegendeel: de situatie in Afghanistan wordt dag na dag erger, kosten en het aantal slachtoffers van de oorlog stijgen en er is geen uitzicht op het einde van het geweld in Afghanistan.

Fig. 2: Amerikaanse, Britse en Canadese slachtoffers van Afghaanse oorlog

Na politiek-economische veranderingen in Amerika en in de wereld na de komst van Barack Hussain Obama en de geweldspiraal in Afghanistan zijn naar mijn mening - naast politieke dialoog met verzetsgroeperingen en de wederopbouw van de Afghaanse maatschappij in het geheel - een aantal van de belangrijkste prioriteiten voor de toekomst van de Afghaanse gemeenschap: de gezondheidszorg, scholing en mensenrechten in het bijzonder.

Daarom wil ik bij deze uw aandacht vragen voor het belang van reconstructie van de infrastructuur, zorgstelsels en het onderwijs van Afghanistan. Maar het belangrijkste is: vrede en een veilige situatie in Afghanistan.

Helaas moet ik constateren dat er na de Amerikaanse aanval op Afghanistan en het verdwijnen van de Taliban tot nu toe geen opmerkelijke vooruitgang is geboekt. Mensenrechten schenden, **vrouwenonderdrukking**, massamoord, verkrachtingen zijn dagelijkse handelingen van de krijgsheren en de machthebbers in Afghanistan. Tevens wordt de burgerbevolking gebombardeerd en vermoord zowel door Taliban als door Amerikanen.

Fig. 3: Verminken, mishandelen en in brand steken van vrouwen

Recent is door Amerikanen een Afghaanse gynaecologe mw. dr. Hekmat Aqela dichtbij Kabul met haar 15-jarige zoon en 17-jarige nicht in koele bloede vermoord en haar man is zwaar gewond geraakt. Er vinden dagelijks dergelijke daden in verschillende plaatsen van Afghanistan plaats.

Ik ben een arts en ik kijk naar de maatschappij via individuele lichamelijke en geestelijke ontwikkelingen wat de basis van de maatschappij is; en uiteraard culturele achtergronden en technische vooruitgang van de maatschappij. Echter Afghanistan is door meer dan 30 jaar oorlog verscheurd, waarbij door de Russen en Amerikanen een negatieve invloed uitgeoefend is. Door de oorlog zijn er zowel geestelijke als lichamelijke problemen ontstaan, waaraan een slechte gezondheidszorg, collaborerende

onderwijsstelsels, mislukkend bestuur en onveiligheid ten grondslag liggen.

De **gezondheidszorg** in Afghanistan wordt gerelateerd aan de naam van Avicenna, de Prins van de medicijnen en grondlegger van de Farmacologie. Hij is geboren in 980 in Afghanistan en hij heeft meer dan 276 boeken geschreven. Door hem is het boek “Al Qanoen Al Tib” of “Wet der Medicijnen”, ruim 1000 jaar geleden geschreven en dat boek werd nog tot de 17-de eeuw in verschillende Europese Universiteiten gebruikt als leerboek gezondheidszorg; ook in andere landen van de wereld is het boek bekend.

Als we het boek van Avicenna “Al Qanoen al Tib” dat meer dan 1 miljoen termen bevat vergelijken met een van de laatste edities van Harrison`s “Principles of Internal Medicine” dat > 2,8 milioen termen bevat, dan blijkt dat het boek “Al Qanoen al Tib” één auteur heeft, maar dat aan Harrison`s boek meer dan 280 auteurs hebben meegewerkt.

De moderne gezondheidszorg van Afghanistan is begonnen in de jaren ‘20 van de vorige eeuw. Eerst is een medische directie in 1923 opgericht, die in 1934 is omgezet in een

Medisch Staatssecretariaat en daarna is dit Medisch Staatssecretariaat in 1945 omgezet in het Ministerie van Volksgezondheidszorg:

- in 1932 is de eerste medische faculteit in Kabul opgericht,
- in 1933 werd een algemene geneesmiddelen-opslagplaats “depot” gecreëerd,

- in 1941 werd eerste farmaceutische faculteit opgericht,
- in 1964 werden Plaatselijke medische directies in 27 provincies van Afghanistan geformeerd,
- in 1964 werd begonnen met het uitgeven van medische literatuur,
- in 1964 werd de eerste landelijke Bloedbank opgericht,
- in 1966 is Afghanistan met de produktie van eigen geneesmiddelen begonnen.

Sinds de jaren '60 ging Afghanistan vooruit en al in de jaren '70 had Afghanistan de basis van een eigen gezondheidszorg gelegd, zoals blijkt uit het feit dat er in Afghanistan: in 1970 (66 ZH), in 1985 (71 ZH), in 1980 (80 ZH), in 1995 (70 ZH), in 2000 (85 ZH) en in 2005 (90 ZH) ziekenhuizen waren.

Maar helaas, na de komst van de communistische regering in 1978 en sindsdien door de oorlogssituatie en andere verwoestende factoren in het land, zijn er meer dan 130 ziekenhuizen en andere medische structuren vernield. In 2001 kreeg Afghanistan voor 75% medische hulp van verschillende internationale hulporganisaties; momenteel wordt de Afghaanse regering gesteund door Amerikanen en andere westerse landen, dus de gezondheidszorg in Afghanistan is nog steeds geheel afhankelijk van de buitenlandse hulp. Het jaarlijks budget voor gezondheidszorg is minder dan 0,5 % van het nationale budget, dus ongeveer 500.000 $ per jaar. Amerika geeft meer dan 12% van het nationale budget aan de gezondheidszorg.

In Nederland wordt jaarlijks > 80 miljard € gezondheidszorgbudget goedgekeurd en in Duitsland is het gezondheidszorgbudget ongeveer 11% van het nationale budget. Het jaarlijks gezondheidszorgbudget in Afghanistan is 160 maal kleiner dan in Nederland en 150 maal kleiner dan in Duitsland.

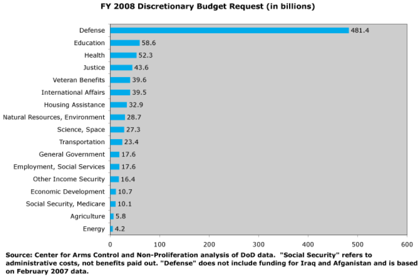

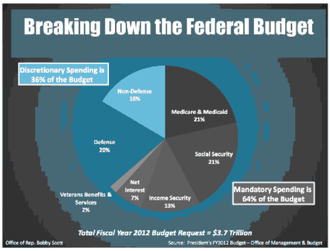

Fig 4: Amerikaanse gezondheidszorgbudget is slechts 5,7 % van nationale budget

Volgens mij is het verstandig om een overzicht van het aantal medici in Afghanistan te hebben. In 1970 had Afghanistan 1876 medische medewerkers: 669 artsen (waarvan 80 chirurgen en 11 buitenlandse artsen), 117 tandartsen, 557 inenters, 105 verloskundigen, 102 verpleegkundigen en 269 verplegers.

Het aantal artsen in 1970 bedroeg (669), in 1980 (1056), in 1990 (2400), in 1995 (1200), in 2000 (1500), in 2005 (3000) en in 2010 (4500), maar naar de mening van de NOVIB verblijven momenteel in Nederland ~ 1000 Afghaanse artsen, dus 1/4 van alle opgeleide Afghaanse artsen, maar ook duizenden artsen zijn naar andere landen gevlucht.

Maar opmerkelijk is dat de mensen in Afghanistan alleen in de hoofdstad medische hulp konden en kunnen krijgen, zoals blijkt uit het feit dat er in 1970 (60% artsen), in 1980 (84% artsen), in 1990 (80% artsen), in 2000 (60% artsen), in 2005 (82% artsen) en in 2010 (85% artsen) in de hoofdstad Kabul werkzaam waren. Maar toch was dat allemaal te gering. In 2000 was er in Kabul 1 arts voor 13000 inwoners, maar in de periferie was er voor 200.000 mensen nauwelijks een medicus te vinden, dus in de periferie heeft Afghanistan geen medische hulp. Deze situatie is na 10 jaar niet veranderd, mensen verkeren gewoon in een noodsituatie zowel voor medische zorg als door voedseltekort.

Afghanistan had een eigen medisch onderwijsstelsel. Maar de opleidingsinstanties zijn ook door de 30-jarige oorlog vernietigd. In Afghanistan werd in 1932 de eerste Medische Faculteit van Kabul opgericht, die in de jaren ‘80 een capaciteit van 300 nieuwe studenten per jaar had.

- in 1964 de Medische Faculteit van Jalalabad, (met een capaciteit van 250 studenten per jaar),
- in 1987 de Medische Faculteit van Mazare-Sharif, (150 studenten per jaar),
- in 1988 de Medische Faculteit van Herat, (100 studenten per jaar),
- in 1997 de Medische Faculteit van Qandahar, (100 studenten per jaar),
- in 2001 de Medische Faculteit van Paktya, (met een capaciteit van 100 studenten per jaar), maar dat is nu allemaal niet effectief meer; er is niet voldoende lesmateriaal en er zijn ook weinig opgeleide leraren of deskundigen meer.

In Afghanistan is ook de **gynaecologische hulp** nooit op peil geweest. Tot 1992 waren er twee ziekenhuizen (het Malalai Bevallingshuis en het Mastoeraat Bevallingshuis) voor vrouwen in Afghanistan. Mastoeraat was tijdens burgeroorlog in 1992-1996 vernield door de hedendaagse machthebbers van de Noordelijke Alliantie. Maar na de komst van de Taliban konden vrouwen vanaf 1998 tenminste nog altijd in twee vrouwen-ziekenhuizen (Malalai Bevallingshuis en Rabeae Balkhi Complex Ziekenhuis) de nodige hulp krijgen. In Kabul functioneerden 22 ziekenhuizen, maar toch was dat allemaal onvoldoende. In de goede tijden waren er in heel Afghanistan 15 gynaecologen en 45 artsen met basis-gynaecologische opleiding werkzaam. Meer dan 99,9% vrouwen bevalt thuis en volgens literatuur bronnen 1 op de 20 zwangere vrouwen gaat dood.

In 2000 zijn 309.000 **kinderen gestorven**, waarvan 85.000 door diarree, meer dan 35% van de kinderen is ondervoed. Slechts 50% van de kinderen is ingeënt tegen Difterie, Pertussis (kinkhoest), Tetanus en Poliomyelitis en meer dan 1/3 van de kinderen is niet tegen Tuberculose gevaccineerd. Kindersterfte tot 5 jaar is 257/1000 (257 promille) en perinatale sterfte is 165/1000 (165 promille). Dat is niet vergelijkbaar met perinatale sterfte in Nederland die bij 28 weken zwangerschap ~7,5/1000 (7,5 promille) is. In het ziekenhuis waar ik mijn stage Verloskunde en Gynaecologie ging lopen was perinatale sterfte bij 28 weken zwangerschap (minder dan 5 promille), dus lager dan het landelijk niveau. Deze situatie is na de Amerikaanse interventie niet verbeterd; integendeel is de oorlog opnieuw overal in Afghanistan opgerukt en meer dan 80% van Afghaans grondgebied is overwoekerd door haat, verkrachtingen en onveiligheid.

Deze situatie is na de komst van hedendaagse regering niet verbeterd en juist verergerd.

Door 30 jaar oorlog zijn burgers, vooral kinderen en vrouwen, slachtoffers van allerlei ellende geworden en veel mensen lijden aan verschillende psychische aandoeningen. Er is recent een onderzoek door de VN naar mentale problemen bij meer dan 5000 mensen gedaan, waaruit blijkt dat 3% kinderen, 62% mannen en 80% vrouwen psychische klachten hebben.

Deze situatie is nog meer geëscaleerd. Er is door Khaybar Medical Colleges in samenwerking van Prudoe Hospital, Durham, Midlands, UK, een onderzoek in 2005 naar psychische problemen van de Afghaanse vluchtelingen verricht. Hierbij zijn 1020 patiënten onderzocht. De gemiddelde leeftijd was 33 jaar; 47.9 % (372) van de patiënten had mentale klachten, 23.3 % (181) had een lichamelijk mankement. Slechts 13.7% (106) had medische hulp bij een psychiater gezocht. Het meeste patienten waren pashtunen 741 (95.5%), andere etniciteiten inclusief Uzbek 15 (1.9%), Tadjik 7 (0.9%), Kizilbash 7 (0.9%), Hazara 3 (0.4 %), Baluch 2 (0.3 %) en Turkeman (0.1%).

Door de slechte hygiëne is het aantal infectieziekten toegenomen, zoals: Tuberculose, Leishmaniasis, Tyfus, Amoebiasis, Cholera, Malaria, Hepatitis B en andere infectieziekten. In 1978 waren er 88.000 malaria-patiënten geregistreerd, maar in 2000 is het aantal malaria patiënten tot 3.000.000 gestegen. Heden blijft Malaria, Leishmaniasis, Tyfus en Amoebiasis een van de grootste belangrijkste problemen in Afghanistan. Opmerkelijk is dat meer dan **42% patiënten sterft door diarree**.

Afghanistan is een van de armste landen en men kan soms geen oplossingen voor een infuus vinden. Daarom is het zeer verstandig om aan mensen met diarree rijstwater (gekookte rijst met veel water en genoeg zout) te geven. Hiermee kan men de uitdroging en tekort aan elektrolyten, koolhydraten en plantaardige proteïne bestrijden. Het is bekend dat bij vaak voorkomende infectieuze diarree geen dunnedarm-ontsteking aanwezig is. Maar door verbindingen van exotoxine met epitheelcellen van de dunne darm ontstaat de stimulatie van Adenylcylase, een enzym die AMP in cyclisch AMP omzet. Hierdoor neemt het cyclisch AMP intercellulair in de epitheelcellen van de dunne darm toe. Daardoor wordt de Na Cl –resorptie geremd en actieve Cl-uitscheiding naar het lumen van de dunne darm gestimuleerd in een mate die resorptie in de dikke darm te boven gaat, dus elektrolyten resorptie is niet gestoord en ook, bij een infectieuze diarree, is het principe van het elektrolyten- transportmechanisme gefaciliteerd door glucose niet gestoord. Dus, een orale rehydratie met rijstwater is fysiologisch gezien nuttig, goedkoop en overal bereikbaar.

Afghanistan is in de laatste 30 jaar plat gebombardeerd, eerst door de Russen met hun marionetten, dan door de burgeroorlog en daarna door de Amerikanen geplunderd. In Afghanistan is de infrastructuur helemaal vernietigd, ook het **onderwijsstelsel.**

Het is duidelijk dat de Afghaanse kinderen de belangrijke informatie over de gezondheid en hygiëne op school konden krijgen. Dit om opgevoed te worden en door onderwijs, informatie en levenswijze allerlei ziekten te voorkomen, maar helaas zijn tijdens de oorlog veel scholen vernietigd. Voor de komst van de communisten

had Afghanistan in 1980 meer dan 4200 scholen, al in de jaren 1985 is het aantal scholen gehalveerd, in 1990 is het aantal scholen gedaald tot 589 en in 1995 functioneerden ongeveer 150 scholen.

Maar na de komst van de Taliban is volgens report van UNHCR en VN het aantal scholen nog een keer gestegen tot 3634, ook het percentage scholen waar meisjes onderwijs konden krijgen, was gestegen van 12,5% in 1993 en naar 16% in 1999. Tijdens Taliban kreeg Afghanistan voor het onderwijsprogramma hulp van 34 internationale humanitaire hulporganisaties, dus Afghanistan kreeg meer dan 80% hulp voor onderwijs van buitenlandse organisaties . Momenteel functioneren meer dan 6000 scholen in Afghanistan waar meer dan

6 miljoen kinderen onderwijs krijgen, maar het lesmateriaal is politiek gekleurd en met dubieuze informatie wordt haat gezaaid tussen verschillende etnische groeperingen, politieke bewegingen en religieuse richtingen wat in de toekomst trieste gevolgen voor de Afghanen kan hebben.

Een ander belangrijk probleem in Afghanistan zijn de mijnenslachtoffers. In Afghanistan zijn meer dan 16 miljoen mijnen geïmplanteerd. Vanaf 1992 tot 2000 zijn er meer dan 20.000 mensen door de mijnen overleden en meer dan 400.000 zijn gewond geraakt. Er is in 1999 een onderzoek door de VN naar 5500 slachtoffers van **UXO** (Unexploded ordinance/niet geëxplodeerd wapenarsenaal) en mijnen gedaan waaruit blijkt dat 66,6% mensen ernstige beschadigingen opliepen, waarvan bij 1707 slachtoffers amputaties zijn gedaan; 1161 hadden levensbedreigende trauma`s en 800 zijn overleden. Uit

een ander onderzoek van de VN in Bosnië en in Cambodja blijkt dat 40-50% mijnenslachtoffers sterven aan hun verwondingen. Maar door blinde bombardementen van Amerikanen en het verspreiden van clusterbomen zijn er in de laatste jaren meer dan 200.000 mensen overleden en na het plat bombarderen van da zuidelijke provincies met uranium-houdende bommen is er een duidelijke stijging van aangeboren afwijkingen bij Afghaanse kinderen.

Fig. 5: Slachtoffer van niet geëxplodeerd wapenarsenaal

Bovendien heeft het gebruik van **verarmd uranium** nog meer ellende met zich meegebracht. In gebieden waar munities met verarmd uranium zijn gebruikt hebben meer dan ¼ van de pasgeboren kinderen een erfelijke aandoening. Verarmd uranium is een chemisch toxisch en laag radioactief zwaar metaal dat vooral een gezondheidsgevaar inhoudt wanneer het in de vorm van fijn stof ingeademd wordt of via besmette voeding of via een open wond in het lichaam wordt opgenomen. Verarmd uranium heeft een heel lange radioactieve halveringstijd van 4.5 miljard jaren. Elk alfadeeltje van verarmd uranium geeft ongeveer 4.2 MeV (miljoen elktron volts) af. Slechts 6 -10 eV (elktron volts) zijn voldoende om een cel of DNA mutaties te veroorzaken. Verarm uranium is restproduct dat ontstaat bij het verrijken van natuurlijk uranium. Voor 1 kg laagverrijkt uranium is iets minder dan 12 kg natuurlijk uranium nodig, waarbij bijna 11 kg verarmd uranium met 0.3 % uranium-235 ontstaat. Dus,

bij de productie van kernwapens wordt een grote hoeveelheid verarmd uranium geproduceerd. De VS, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk zijn de kernwapenstaten die grote voorraden verarmd uranium bezitten. De VS beschikt over ruime 730.000 ton verarmd uranium. Amerika heeft in verschillende oorlogen munitie met uranium gebruikt.

- 1990-1991 Golfoorlog 286.233 kilo
- 1994-1995 Bosnie 3.260 kilo
- 1999 Kosovo 9.450 kilo
- 2001-heden Afghanistan
- 2003-heden Iraq

Bij een onafhankelijk onderzoek is aangetoond dat in het zuidelijk gebied van Afghanistan waar munities met verarmd en natuurlijk uranium gebruikt zijn, in de urine van de plaatselijke bevolking een grote hoeveelheid radioactief uranium is geconstateerd en dat bij ¼ van pasgeboren kinderen aangeboren afwijkingen worden gezien. De Nuclear Regulatory Commission heeft vastgesteld dat inademing van 10 miligram verarmd uraniumoxiden gezondheidsproblemen kan veroorzaken. Opmerkelijk is dat een 120 mm verarmd uranium anti-tankgranaat na inslag gemiddeld 950 gram verarmd uranium creëert en bij inslag van een

30 mm granaat van een A-10 Thounderbolt II gevechtsvliegtuig 960 gram verarmd uraniumoxiden wordt geproduceerd.

Fig 6: Slachtoffer van verarmd uranium munities

Afghanistan wordt verder bedreigd door radioactieve afval en experimenten met kernwapens in dat gebied. Een instabiele situatie in de islamitische wereld en een islamitische atoombom bedreigen op dit moment zowel de wereld als Afghanistan. Afghanistan is omsingeld door kernwapen-machthebbers zoals China, India, Pakistan en Iran is in het geheim bezig met het verrijken van uranium om kernwapens te maken, dus de Wereld en Afghanistan hebben een garantie voor vrede nodig. Spanningen tussen Pakistan en India, ambitie van Iran en een instabiel Afghanistan zijn de grootste gevaren voor de regio en de wereld.

Zoals u ziet hebben veel verwoestende factoren een belangrijke rol bij de slechte gezondheidstoestand van de Afghaanse bevolking gespeeld en de **verwachte leeftijd** is in Afghanistan voor mannen 44 en voor vrouwen 45 jaar. In vergelijking met Nederland is de verwachtte leeftijd voor mannen 75,5 en vrouwen 80,6 jaar. Dus Afghanen leven twee keer korter dan de Nederlanders.

Afghanistan is een belangrijke basis voor de **opiumproduktie** in de wereld. Want in Afghanistan wordt een groot deel van de opiumvoorraad van de wereld gemaakt. Er is een onderzoek naar de hoeveelheid opiumproduktie per jaar gedaan.

Uit het onderzoek blijkt dat in 1990 (2181 ton), in 1991 (2183 ton), in 1992 (2172 ton), in 1993 (2568 ton), in 1994 (3765 ton), in 1995 (2574 ton), in 1996 (2478 ton), in 1997 (3091 ton), in 1998 (2969 ton), in 1999 (5032 ton), in 2000 (3611 ton) is geproduceerd. In 2001 is de opiumproduktie gedaald tot (204 ton), maar na de komst van de pro-Amerikaanse regering van de Noordelijke alliantie is de opiumproduktie weer toegenomen tot 3748 ton in 2002, 3968 ton in 2003, 4630 ton in 2004, 4519 ton in 2005, 6724 ton in 2006 en meer dan 8000 ton in 2007; in 2008 was de opiumproductie meer dan 9000 ton. Echter in 2010 is productie van opium gedaald tot niveau van 2006, dus blijft > 6000 ton.

Zoals u ziet waren er tijdens Taliban wel positieve ontwikkelingen te zien. Voor de Taliban bedroeg de papaverteelt in bepaalde gebieden 95%, tijdens de Taliban daalde deze eerst tot 85% en in het laatste jaar van het Taliban bewind daalde de papaverteelt tot 5%. Maar nu tijdens de pro-Amerikaanse regering van de Noordelijke Alliantie en president Karzai is de papaverteelt drastisch gestegen, meerdere malen hoger dan het niveau van jaren 1990, dus >200%. Vroeger kostte een kilo opium 600 dollars, maar nu kost een kilo opium niet meer dan 30 dollars, dus zo goedkoop kan men het kopen.

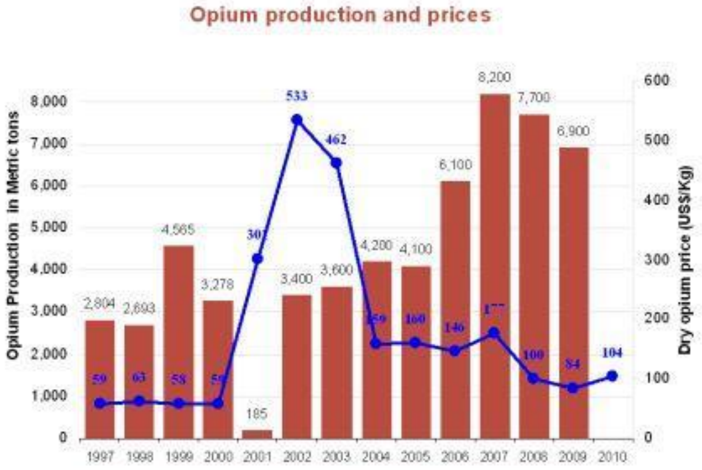

Fig. 7: Opium productie in Afghanistan

Afghanistan is een van de grootste **vluchtelingen**-landen. Door de oorlog, politieke repressie, onveiligheid, armoede, droogte, hongersnood en andere extreme situaties zijn al in 1980 (0,6mln.), in 1985 (2mln.), in 1990 (6,2mln.), in 1995 (6,4mln.), in 2000 (6,4mln.) en in 2001 (7mln.) mensen uit het land gevlucht. Dus, veel mensen zijn eerst voor de communisten, dan voor de rebellen-regering van de krijgsheren van de Noordelijke alliantie en Mujahedien en daarna voor de Taliban gevlucht.

Na de Amerikaanse bombardementen zijn er 600.000 Afghanen in twee maanden gevlucht naar Pakistan en deels naar Iran. In 2001 maakten Afghaanse vluchtelingen 33,3% van de totale bevolking uit en 33,3% van de wereldvluchtelingen bestond uit Afghanen.

Nu is het aantal vluchtelingen uit Afghanistan echter dalend. In de laatste jaren zijn er meer dan 2,5 mln.

Afghanen uit Pakistan en uit Iran terug naar hun land gegaan. Maar deze Afghanen hadden geen alternatief. Want alle internationale hulporganisaties en ook de VN met hun kantoren zijn naar Afghanistan verhuisd en de Afghaanse vluchtelingen kunnen niet zonder hulp van de VN en andere internationale humanitaire hulporganisaties overleven. Alle scholen en andere onderwijsstelsels zijn dicht gegaan of naar Afghanistan overgebracht. In zo`n situatie heeft men geen keuze. Dus moet men om de hulp die nodig is om te overleven, maar naar de hel gaan.

Fig. 8: Afghaanse vluchtelingen in eigen land

Momenteel leven meer dan 20 miljoen mensen op rand van hongersnood en er zijn meer dan 9 miljoen mensen vluchtelingen in eigen land die in verschillende vluchtelingenkampen wonen. Dus het probleem van de vluchtelingen heeft een zeer negatieve invloed op de gezondheid van de bevolking en de veiligheid van de maatschappij.

Fig. 9: Afghaanse kinderen in hogersnood

Multi-etniciteit heeft ook een negatieve rol in de oorlogsituatie en instabiliteit gespeeld. Afghanistan is een multiculturele gemeenschap. Uit het onderzoek van de VN in 1998 blijkt dat er in Afghanistan (62,73% Pashtoenen), (12,38% Tadzjiken), (9,0% Hazara`s), (6,1% Uzbeken), (3,0% Aimaqen), (2,49% Turkmenen), (1,1% Balotjen) en (3,2% verschillende andere etnische groeperingen) wonen.

Source	Author	Publication	Ethnic Groups							
			Pashton	Tajik	Hazara	Uzbak	Baluch	Turkman	Aimaq	Pash
The ethnic composition of Afghanistan	A six year survey & research	WAK-1999 Norway	62.73	12.4	9	6		2.69	2.68	
Afghanistan	Max Clumborg	1960	60	30	3	3				
Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taleban	William maley	London, 1998	62.73	12.4	9	6		2.96	2.68	
The world Geothonology	Academic Research, M. Mahjub F Yawery	5th Ed, 19987 Iran	60	20	5	5				
The world Population	Prof. C.I Brok	1981, USSR	52.8	18.6	8.6	8.6		2	3	
Afghanistan	Prof. M. Ali	1955 Kabul	60	20						
The National Language of Afghanistan	Prof. Aslancv	1964 USSR	60							
Afghanistan Federation System?	M. Enam	2000, Pakistan	62	12	9	6				
Afghan Millat Journal	Issues 42-43	1995, Pakistan	50	21	8	8				
History & Establishment of Afghanistan	Abdullah Ahmad Almir	1995, London, Qattar	58.7	28.7	2.7	8		2		
Ibid	Adul Azim Walyan	1987, Iran	70	13						
Sukhan Journal	Ali Akbar Jafaryan		50	20						
The World Large Languages	Mackenzie	1987, Europe	55-65							

Fig. 10: Multi-etniciteit in Afghanistan volgens verschillende bronnen

In de laatste 30 jaar heeft de etnische factor ook een belangrijke rol in de verwoestingen van Afghanistan gespeeld. Want iedere partij of gewapende groepering is gecreëerd op basis van een bepaalde etniciteit en alle krijgsheren in Afghanistan hebben een eigen etnische gewapende groepering; ze erkennen de normen en waarden van Afghanistan en normale ontwikkeling van een moderne maatschappij niet en nog steeds zijn ze bezig om culturele waarden van Afghanistan te vernielen. Een deel van minderheden werd eerst door Russen en nu door

de Amerikanen gesteund om de meerderheid, dus de Pashtoenen te onderdrukken, maar met zo`n politiek en strategie komt men niet zo ver, dan zal men altijd een instabiele situatie in het land hebben met allerlei consequenties daarvan. Daarom is het verzet in het zuiden het heftigst.

Na het verdwijnen van Taliban door Amerikaanse bombardementen en de komst van de regering van president Karzai zijn er enkele belangrijke stappen gezet:

- Er is het geldreform tot stand gekomen en Afghanen hebben een munt (Afghanie) met nieuwe waarden die vroeger in Rusland werd gemaakt en die nu gemaakt wordt in Duitsland en in Engeland. Dus de Afghanen waren van de geldinterventie van Rusland en plaatselijke krijgsheren verlost en het uiteen vallen van Afghanistan was voorbij. Echter, in laatste decenium ging alles fout in Afghanistan, nu neemt de macht van de Taliban weer toe en boeken zij weer meer overwinningen, uitgebreide verdeeldheid tussen Afghanen en toename van oorlog met slachtoffers en kosten.

- Meer dan 6,5 miljoen kinderen en jongeren konden naar school en in het laatste onderwijsjaar gingen meer dan 6,5 mln scholieren naar meer dan 6000 scholen in Afghanistan, maar in de laatste jaren worden weer meer scholen vernietigd en door de onveiligheid vermindert het aantal scholieren dag na dag.

- Afghanistan heeft een constitutie, Parlement en gekozen president wat een positieve invloed op mentaliteit en ontwikkeling van de Afghanen kan

hebben. Maar de verkiezingen zijn iedere keer versluierd door corruptie van ambtenaren en haatzaaien door politieke eenheden van Afghanistan. Tevens door slechte coördinatie en beleid zijn de rechten van de meerderheid van de bevolking geschonden; de zuidelijke provincies worden continu gebombardeerd en vredelievende mensen zijn het slachtoffer daarvan.

De oorlog in Afghanistan gaat gewoon door. In dertig jaar oorlog zijn meer dan 2.5 miljoen mensen vermoord, 2.5 miljoen vrouwen zijn weduwe geworden en 3 miljoen moeders hebben hun kinderen verloren. Er zijn enkele miljoenen weeskinderen. Er staan meer dan 20 miljoen mensen op de rand van hongersnood. Meer dan 90 % van het Afghaanse grondgebied is onveilig en meer dan 7 miljoen Afghanen wonen in ballingschap.

Er wordt jaarlijks een internationale conferentie over Afghanistan georganiseerd en op 31 maart 2009 en in 2010 is er in Nederland ook een internationale conferentie gehouden in verband met toekomst van Afghanistan, maar helaas moet ik vaststellen dat er jaren daarvoor meerdere conferenties georganiseerd zijn echter zonder succes; er wordt nog een Bon II conferentie over Afghanistan in Duitsland in december 2011 gehouden, maar nu al zijn Afghanen verdeeld over de toekomst van hun land en politieke instituten. In de toekomst zullen we zien wat deze conferentie oplevert.

De positie van de president Barack Hussain Obama ten opzichte van Afghanistan is vergelijkbaar met die van de eerdere president van de voormalige Sovjet Unie, Michail Sergeevich Gorbatjof.

Voordat de Russen in de jaren 80 uit Afghanistan weggingen probeerde Gorbatjof in eerste instantie ook meer troepen naar Afghanistan te sturen, echter zonder resultaat. Hij heeft toen in 1985 meer dan 40.000 militairen en meerdere adviseurs naar Afghanistan gestuurd, maar de oorlog werd heftiger en de geweldspiraal naam toe. Er vielen meer doden bij de Russen en Afghaanse burgers en tegelijkertijd nam de haat toe tegen Russische en Afghaanse prorussische marionetten. Uiteindelijk moesten de Russen zich terugtrekken en Afghanistan op 15 februari 1989 volledig verlaten.

President Barak Hussain Obama neemt vergelijkbare beslissingen om meer militaire eenheden naar Afghanistan te sturen wat geen vrede of veiligheid tot stand kan brengen. Hiermee heeft hij bewezen dat hij tegen een vreedzame oplossing van het Afghaans probleem is. Er wordt gedacht dat Barak Hussain Obama ten onrechte de Nobelprijs voor de Vrede heeft gekregen wat een vernederend fenomeen voor de Nobelprijs-organisatie is.

Fig 11: Afghaans vluchtelingenkamp in de hoofdstad Kabul

Tevens hebben de Taliban verklaard dat bij toename van het aantal militairen de aanvalsdoelen ook groter voor de Taliban worden; ze zeggen dat ze dan meer doelen hebben om daarop te schieten. Een oorlog in Afghanistan is niet te winnen!.

- Ten eerste is deze oorlog voor Afghanen door de fouten van vorige machthebbers veranderd in een bevrijdingsoorlog tegen de bezetters en de Taliban worden als verzetsgroep beschouwd en beschermd door de bevolking.

- Ten tweede is dit een partizanoorlog met een niet zichtbare vijand op een groot bestuurloos grondgebied wat niet goed te overzien is en de jaarlijkse kosten van de oorlog nemen toe.

- Tenslotte is de oorlog door verkeerde propaganda en daden van westerse militairen in een religieuse oorlog veranderd wat steun biedt voor verzetgroepen.

Na 10 jaar gaat het geweldspiraal in Afghanistan gewoon door. Op zondag 11 sep 2011 is er door Nederlandse telegraaf het volgende bericht gepubliceerd.// Circa 90 gewonden door aanslag Afghanistan.// KABUL - Circa 90 mensen zijn gewond geraakt door een zelfmoordaanslag op een NAVO-basis in Afghanistan. Onder de gewonden zijn ongeveer 50 Amerikaanse militairen. Dat heeft het Amerikaanse leger zondag laten weten.

De oorlog in Afghanistan, Irak en elders heeft de wereldwijde economische crisis beïnvloed. Voor herstel van dit probleem hebben de VS een miljard $ beschikbaar gesteld en de G 20 conferentie in april 2009 heeft meer

dan 2 miljard $ toegezegd. Echter, Afghanistan en Irak zijn een zwart gat geworden, dus nu is het de tijd om een ander beleid te voeren en een manier te vinden om vrede in de wereld tot stand te brengen. Inmiddels is de schuld van Amerika gestegen tot 20 triljoen $ waardoor nu ook de wereld-economie uit elkaar dreigt te vallen.

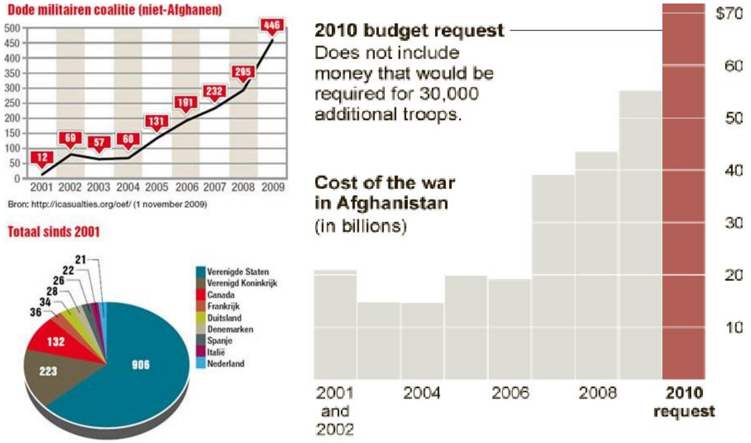

Fig. 12: Oorlogskosten en Dodental westerse militairen neemt jaarlijks toe

Gezien bovengenoemde problemen en factoren heb ik besloten om mijn mening over Afghaanse problemen bij opgeleide mensen neer te leggen om samen tot een oplossing te komen om de nog fragiele situatie in Afghanistan en in de wereld te beschermen, een dialoog met elkaar te voeren om uiteindelijk vrede op aarde en een menswaardige samenleving tot stand te brengen.

Conclussie

Afghanistan is een van de 4 armste landen ter wereld en het heeft hulp nodig op alle fronten. Maar, om in de

toekomst een stabiele situatie in Afghanistan te creëren zijn de volgende richtlijnen van essentieel belang:

- Bewerkstelligen van zowel regionale als wereldwijde veiligheid en een vredesgesprek onder toezicht van de VN met alle betrokkenen voeren om een vreedzame situatie in Afghanistan te creëren. Regionale problemen berusten op lokale problemen tussen Afghanistan en omliggende landen.

- De Durand-lijn is al jaren een discussieprobleem tussen Afghanistan en Pakistan. Deze lijn loopt door het hart van de Pashtoense natie en zij strijden al meer dan 120 jaren voor hun onafhankelijkheid. Voor deze strijd worden religie en andere ideologische achtergronden gebruikt om dit gebied onveilig te maken. Om dit probleem op te lossen is het raadzaam een internationale bijeenkomst met toezicht van de VN en VN veiligheidsraad te organiseren en de status van die regio te bepalen. Na verdeling en zelfstandigheid komen economische en culturele verbanden terug, anders blijft dit probleem een zeurende, bloedende zweer voor de regio.

- Afghanistan is een soenitisch land en Iran heeft een sjitische achtergrond. Daardoor zijn er verdeeldheid en spanningen tussen verschillende religieuze groeperingen in Afghanistan. Om dit probleem minder gevoelig te maken moet ervoor gezorgd worden dat de Afghaanse bevolking meer juiste informatie over religie en moderne wetenschap krijgt. Kennis is de redding van Afghanistan en de hele regio.

- De grootste bevolkingsgroep in Afghanistan zijn de Pashtoenen, maar in de administratieve centra van Kabul

en andere provincies domineert het Perzisch wat voor een grote verdeeldheid tussen Pashtoenen en andere etnische groeperingen zorgt. Als wij naar de laatste 30 jaar oorlog kijken dan kunnen wij een vast patroon vaststellen en dat is verdeeldheid tussen de Perzisch sprekende en Pashto sprekende politieke groeperingen.

- De Communisten: Perzisch sprekende parchamisten en Pashto sprekende Khalkisten, ze gebruikten communistische ideologie om aan de macht te komen, maar hun belangrijke strijd bleef toch macht en taalgebruik.

- Islamisten: Perzisch sprekende Iraanse groeperingen en de Groep van de Noordelijke Alliantie aan de ene kant en aan de andere kant Pashto sprekende islamitische groeperingen van zuid.

- Taliban: het grootste deel Pashtosprekend en Groeperingen van Noordelijke Alliantie Perzisch sprekend.

- Westerse democratie met aan de macht president Karzai en Noordelijke alliantie gedomineerd door Perzisch sprekende machthebbers en verzetgroeperingen, het meest Pashto sprekend.

Dus taal is een belangrijke factor in de voortdurende ellende in Afghanistan. Om dit probleem op te lossen is het verstandig in relatief rustige gebieden van Afghanistan infrastructuur voor massamedia, scholing en mogelijkheid te creëeren om Pashto te ontwikkelen. Anders komt er nooit vrede in Afghanistan. Men kan nooit de meerderheid laten besturen door een coalitie van de minderheden. Er

moet druk uitgeoefend worden op Iran om van hun culturele invasie af te zien en Afghanen een veilige ontwikkelings- garantie geven.

- Er moet een duidelijk plan voor wederopbouw komen en verantwoordelijkheid moet gedragen worden door bepaalde landen. Hierbij is van belang het opbouwen van electrische centrales in verschillende provincies met natuurlijke mogelijkheden: bergen en rivieren. Elektrificatie van een land zorgt voor industriële ontwikkeling van het land.

- Afghanistan is een agrarisch land en wederopbouw van landbouw is essentieel. Er moet een duidelijk plan voor modernisatie van landbouw komen met ontwikkelen van landbouwgrond, milaratie (waterbeleid) van het land.

- Afghanistan is omsingeld door kernmachthebbers zoals China, India, Pakistan en ambitie van Iran om kernwapens te ontwikkelen, dus beschermen van de wereld, regio en Afghanistan is essentieel. Anders kunnen wij een onvermijdelijke catastrofe verwachten. Bovendien dreigt onbeschermde radioactieve afval met milieuvervuiling en mogelijke gevolgen daarvan. De wereldgemeenschap moet haar krachten bundelen om een stabiel Afghanistan te creëeren en regionale controle over kernwapens van Pakistan en India te bewerkstelligen; tevens Iran onder druk zetten om te voorkomen dat er nog een instabiele kernwapenstaat in de regio ontstaat.

- Gezondheidszorg moet er voor de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van alle mensen zijn, gericht op milieubescherming en preventie van ziekten. Daarom is

algehele informatie aan de bevolking over de meest voorkomende gezondheidsproblemen zeer noodzakelijk.

- Iedereen heeft recht op onderwijs. Voor een gezonde gemeenschap is het onderwijs en het opvoeden van de mens van essentieel belang. Daarom moet het basisonderwijs verplicht worden voor iedereen. Het opvoeden moet als basis mensenrechten, vrijheid en tolerantie hebben en het moet voor de individuele ontwikkeling van de mens zorgen om tussen landen, rassen en religies een sfeer van vriendschap en omgang met elkaar te kunnen creëren.

- Afghanistan is een multiculturele gemeenschap. Bij wederopbouw van Afghanistan moet rekening gehouden worden met de rechten van de meerderheid van de bevolking en er moet voor gezorgd worden dat bij het onderwijs en maatschappelijke ontwikkelingen aan de nationale taal het Pashto/Afghaans prioriteit gegeven wordt; kinderen van andere etnische groeperingen moeten onderwijs in hun moedertaal krijgen en naast hun moedertaal ook de nationale taal van Afghanistan, dus het Afghaans/Pashto gaan leren.

Literatuur

1. Afghanistan in de laatste 50 jaar. / Boeken uitgeverij, 190 p., 7 september 1967. // Kabul, Afghanistan, (Perzisch).

2. Afghanistan (Geschiedenis, Politiek, Economie, Cultuur, Onderwijs, Nederland en Afghanistan) 1982, Nederland.

3. Afghanistan. /Alle landen van de wereld,// Amsterdam. P. 16-17, 1992, Nederland.

4. Afghanistan Today: Afghanistan’s Population, on the basis of UNDATA (WF), 1998, UN.

5. Afghanistan./ Grote spectrum encyclopedie.// Deel 1. Aalshovers-Argelander. Uitgeverij het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1978, Nederland.

6. Afghanistan./ EFA 2000/ United Nations Educational, Scientific and cultural organization.// First Floor, Saudi Park Tower P.O. Box 2034, Islamabad, Pakistan. (Afghaans).

7. Arts -vluchtelingen mogelijk tijdelijk naar Afghanistan./ Theo Koele.// Den Haag, de Volkskrant, woensdag 6 februari, p. 3, 2002.

8. Afghanistan. Enjeu economique et politique majeur, la culture du pavot est repartie en fleche depuis la chute des talibans. La consommation mondiale d`hroine aussi. L`opium de peuple./ Tariq Zemmouri: J.A. / L`intelligent N 2186 - DU 2 AU 8 December 2002. P. 94-95.

9. Avicenna: The Prince of Physicians and Giant in Pharmacology./ http: www.afghan-network/Culture/avicenna. Html. P. 1-7.

10. De oorlog verklaard./ Achtergronden bij de stellingen tegen de Nieuwe Oorlog.// Nijmeegse Platform tegen de `Nieuwe Oorlog`: Nijmegen, Januari 2002. Nederland.

11. De Gezondheidszorg Wederopbouw in Afghanistan./ Dr. S. Nasir A.// Afghanen weg van stamtijd, maar wel naar Natie formering. Jawid Wardak, 2002. Afghanistan (Afghaans). P. 296-317.

12. Embargo tegen Afghanistan en de invloed daarvan op de gezondheid van de burgers./ Dr. S. Nasir A.// Darmalena, eerste jaargang, nummer 1, P. 45-47. Nederland.

13. Firozkohi een Afghaanse reisjournaal./ Go Mandersloot, Josephine Powell en Rita Billand,// Museum

voor land- en volkenkunde Rotterdam., 192 p., 1971 Nederland.
14. Geen Papaver meer, dan maar dochters verkopen./ AP.// de Volkskrant. Zaterdag 17 Februari 2001, Nederland.
15. Geschiedenis van Afghanistan./ U. V. Gankovski: 367 p. Miesel, 1982, Moskou, Rusland, (Russisch).
16. Gezondheidszorg in Afghanistan./ vertaling naar Perzisch door A.Q. Hashim.// 4 julie 2000, 3p. VN.
17. ICRC in Afghanistan./ Factsheet.// Health program: October, 2000.
18. ICRC Health Services in Afghanistan. Briefing Note, September, 2000.
19. ICRC: orthopedic Services in Afghanistan. Briefing Note, September 2000.
20. Kandahar en vooruitgang van de wederopbouw./ Sale Mohamad Sale.// Hiela, jaargang 4, nummer 3, 2001, p. 83-92. Afghanistan, (Afghaans).
21. Medicina Afghanica./ Bulletin zur Gesundheitsvesorgung in Afghanistan.// Nr. 2, Sept. 1999. Duitsland.
22. Ongezond gedrag nekt Nederlander (Vaker ziek, korter leven)./ Apeldoornse Courant.// Binnenland, vrijdag 22 november 2002. Apeldoorn.
23. Survey of Progress, 1969-1970. Dep. Of Statistics, Ministry of Planning, Kabul. Oct. 1970. Afghanistan.
24. NVOG: Richtlijn Gynaecologie en Obstetrisch./ Serotiniteit, nummer 8, maart 1998, Nederland.
25. The Ethnic Composition of Afghanistan./ A six year Survey and Research (1991-1996).// Wak Foundation for Afghanistan (WFA).
26. 26. The ICRC`s Mine Data Collection Program (MDCP). Briefing Note, September 2000.

27. Tweede Saqawi/Rebbelen regering./ Samsor Afghan.// Afghaanse Culturele Vereniging in Duitsland. Tweede editie, 414 p. 2001, Duitsland, (Afghaans).

28. Vluchtelingen uit Afghanistan./ op de vlucht voor geweld en honger.// Paulette Mostart: Artsen Zonder Grenzen. Jaargang 16, nummer 1, februari 2001, P. 5-6, Amsterdam.

29. Vrouwen gezondheid en mensenrecht in Afghanistan: Zahra Rasekh/ Journal of American Medical Association.// T 280, p. 449-455, 5 augustes 1998, VS.

30. Vragen en antwoorden over verarmd uranium, document Stichting Laka, Nederland, 2003 (http://www.laka.org/info/publicaties/vu-vragen-html)

31. Studie gepresenteerd op de NAVO-taakgroep099 conferentie in Maryland, VS, juni 2005, (http://www.afrri.usuhs.mil/outreach/pdf/miller_NATO_2005.pdf)

32. Khalid A Mufti, Farooq Naeem, Mohammad Ayub, Farida Saifi, Asad Haroon, Saifur Rehman Dagarwal, David Kingdon. Psychiatric problems in an Afghan village, J Ayub Med Coll Abottabad Jul - Sep 2005;17(3):19-20.

33. Wereld sluit 'nieuw contract' met Afghanistan./ NRC, Handelsblad, Nederland, 04 april 2009.

34. Drugs, plots and stockpiles: Afghanistan's failing poppy crop posted: 20-05-2010 by: Kate Clark.

35. Helikoptercrash is dodelijkste incident in Afghaanse oorlog zatardag 06 augustus 2011, www.knack.be.

36. De oorlog in Afghanistan is verloren, maar toch blijft men moorden, 29 maart 2011, www.vrede.be.

37. VS: Afghaanse oorlog kost 300 miljoen dollar per dag, 18 februari 2011, www.zaplog.nl, Bron / origineel: www.presstv.ir (24x geklikt).

38. Terre de complots./ Khalil Haifi./ 205 p. //Paris, avril 2010, (Perzisch).
39. Great Game. Peter Hopkirk./ Vertaling M.I. Tokhi, formar advieur of President of Afghanistan dr. Najibullah. 478 P.// Danesh, 2000, Peshawar. (Perzisch).
40. The Fall of Afghanistan./ Abdul Samad Ghaus, former Deputy Foreign Minister of Afghanistan. 326 P.// Danesh, 1999, Peshawar. (Perzisch).
41. Tweede kamer steunt SP in stop op gebruik verarmd Uranium. SP, internationale zaken. www.sp.nl, 24-11-2009.
42. Clusterbommen, verarmd uranium, ondervoeding en ziekte blijven slachtoffers maken in Irak. Bert De Belder. www.archivesolidaire.org, 10-07-2003.

roghtya@hotmail.com

Ten Year American Installed Democracy and Afghan Political Disability

Redactor:	Dr. Sayed Nasir Ahmad
Designer:	Sayed Abdullah Walizai
Publisher:	Afghan Cultural Association in Nederland
Edition:	First
Year:	1390 (2011)
Published in:	Nangarhar-Afghanistan
Copies:	1000 copies
Published by:	Momand Publishing Association
Website:	http://www.acvn.nl
E-mail:	acvn.nl@hotmail.com